

**KASTAMONU
MERKEZ İLÇE VE KÖYLERİ AĞZI**

Hazırlayan: Ergün ACAR

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Levent DOĞAN

**Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Türk Dili ve Edebiyatı
Ana Bilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı için Öngördüğü YÜKSEK LİSANS TEZİ
olarak hazırlanmıştır.**

**Edirne
Trakya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Haziran, 2008**

ÖNSÖZ

Dil bilimi alanında önemli bir yeri olan ağız çalışmaları ülkemizde geç başlamış ve hâlâ tam olarak bitirilememiş bir meseledir. Bu çalışmaların bitirilmesi ile kendi dilimizin tarihi gelişimi, değişimi, değişim yönleri ve yayılma alanları gibi daha birçok yapısı incelenip değerlendirilecektir.

Çalışma konumuzu Kastamonu İlinin Merkez İlçe ve Köyleriyle sınırlandırdık. Yine bu çalışmamızla, Türkoloji sahasında yapılan ağız çalışmalarına bir katkı sağlamayı ve noksan bir yöre ağzını ortaya çıkarmayı amaçladık.

Kastamonu çok eski yıllardan beri birçok beyliğin merkezi konumunda olması, eğitim ve kültür açısından önemli bir yer teşkil etmesi bakımından tarihi bir öneme sahiptir. Bu sebeple tespit etmiş olduğumuz ağız özelliklerinde bu tarihi doku ve yapı öne çıkmaktadır.

Kastamonu, bulunduğu coğrafi yapının fiziki şartları sebebiyle sosyal açıdan dış etkilerden fazla etkilenmemiştir. Ayrıca, yerleşim alanlarının sınırlı alanlarda yapılan tarım arazilerinin çevresinde kurulmuş olması az nüfuslu ve dağınık bir yerleşim görünüşünü ortaya koymuştur. Sonuç olarak da bu durum Kastamonu ağzının uzun yıllar kendini muhafaza eden ve diğer ağızlara göre daha tutucu ve müstakil yapısını ortaya çıkarmıştır.

Çalışmalarımıza esas olacak malzemeleri tespit edebilmek için Kastamonu Merkez ilçeye bağlı 154 köye gittik. Kaynak kişileri seçerken 65 yaş ve üzeri olmasına özen gösterdik. Telaffuzların sağlıklı olması için takma diş kullananları eledik. Bunların yanısıra metin derlemelerinin yapılışı esnasında utanma, araştırmacının dışarıdan bir yabancı olması, kadınlarda günah endişesi, köyün ileri gelenlerinden çekinme, ses kaydı sonucunda aşağılanma ya da güvensizlik gibi endişeler yüzünden zorluklarla karşılaştık. Ancak, yöreyi ve halkı tanıyan kişiler aracılığıyla ya da bir müddet yörede zaman geçirerek bu güçlükleri aştık.

Çalışmada Kastamonu Merkez İlçe ve Köylerinin ağız incelemesi yapılırken, öncelikle geçmişte yazılan eserlerden hareketle Kastamonu isminin menşei konusunda

ve tarihi hakkında bilgi verdik. Bu bölgenin coğrafi yapısı ve dokusuna kısaca değindik. Daha sonraki kısımlarda derlenen metinleri fonetik ve morfolojik açıdan inceledik. İncelenen metinleri, boğumlanma noktalarına göre transkripsiyon harfleriyle yazdık. Bölge ağzının ortaya çıkan fonetik ve morfolojik özelliklerini sonuç kısmında değerlendirdik. Tezimizde Kastamonu Merkez ilçe köylerinden derlediğimiz metinler içinde, sözlük maddesi oluşturabilecek nitelikte kelimelerle, sözlük kısmını oluşturduk. Sözlük kısmının içinde, adı geçen metnin numarasını ve satır numarasını belirttik. Son olarak faydalandığımız diğer eserlerin kaynakçasını verdik.

Tezi hazırlamamda beni yönlendiren ve fikirlerini benimle paylaşan değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Levent DOĞAN'a teşekkürlerimi sunarım. Aynı zamanda ağız çalışmaları konusunda fikirlerini aldığım değerli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Rifat GÜRGENDERELİ'ye, Yrd. Doç. Dr. Çağrı ÖZDARENDELİ'ye, Yrd. Doç. Dr. Sibel BAYRAKTAR'a teşekkür ederim. Tezimi hazırlama aşamasında her zaman yanımda olan ve yardımlarını esirgemeyen eşim Yıldız ACAR'a müteşekkirim.

Ergün ACAR
Edirne

Hazırlayan: Ergün ACAR

Tezin Adı: Kastamonu Merkez İlçe ve Köyleri Ağızı

ÖZET

Yapılan bu çalışma, Kastamonu merkez ilçesi ve köyleri ağızlarını temel almaktadır. Tez “*Giriş*”, “*İnceleme*”, “*Metinler*”, “*Sonuç*”, “*Sözlük*” ve “*Kaynakça*” kısmından oluşmaktadır. “*Giriş*” bölümünde Kastamonu’nun tarihi hakkında bilgi vermekle birlikte; bölgenin coğrafi yapısı hakkında da bilgiler verilmiştir. “*İnceleme*” kısmında Kastamonu merkez ağzının fonetik ve morfolojik yapısı incelenmiş; örneklerle desteklemiştir. “*Metinler*” kısmında derlenen 62 metin transkripsiyon alfabesiyle yazılmıştır. “*Sonuç*” kısmında Kastamonu merkez ağzının önemli görülen fonetik ve morfolojik özelliklerine değinilmiştir. “*Sözlük*” kısmında Kastamonu merkez ağızlarından toplanan metinlerde geçen, sözlük maddesi oluşturabilecek nitelikte kelimeler açıklanmıştır. “*Kaynakça*” kısmında ise tez için yararlanılan eserlerin künyeleri verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ağız, Kastamonu, Fonetik, Morfolojik, Sözlük

Prepared by: Ergün ACAR

Name of thesis: Accents of the main county and villages of Kastamonu

ABSTRACT

This research is mainly comprised of accents of the main county and villages of Kastamonu. The thesis consists of “*Introduction*”, “*Research*”, “*Texts*”, “*Conclusion*”, “*Dictionary*” and “*Bibliography*” sections. Along with the information given about the history of Kastamonu in the section of “*Introduction*”, the information about the geography of the region have been mentioned. In “*Research*” part, phonetic and morphological structure of the accent of the main county was examined, Kastamonu was inspected and supported by illustrations. Compiled in the section of “*Text*” the 62 texts have been written in transcription alphabet. In the part of “*Conclusion*” the most important phonetical and morphological features of main county Kastamonu dialect were stated. In “*Dictionary*” part the words which were collected from main county Kastamonu dialects that has the quality to from a dictionary item were described. In “*Reference*” part the identification of works used for thesis were described.

Key Words: Dialect, Kastamonu, Phonetic, Morphological, Dictionary

İÇİNDEKİLER

Önsöz	i
Özet	iii
Abstract	iv
İçindekiler	v
Transkripsiyon İşaretleri	viii
Kısaltmalar	xi
Giriş	
Tarih	1
Coğrafya	16
İnceleme	
Ses Bilgisi	
Ünlüler	18
Kısa Ünlüler	23
Uzun Ünlüler	24
Ünsüz Düşmesine Bağlı Uzun Ünlüler	25
Hece Kaynaşmasından Doğan Uzun Ünlüler	27
Vurgu ve Tonlamaya Bağlı Olarak Meydana Gelen Uzun Ünlüler	28
Ünlü Karşılaşmasından Doğan Uzun Ünlüler	29
Yabancı Kelimelerdeki Uzunluklar	29
Aslı Uzunluklar	29
Geniz Ünlüler	29
İkiz Ünlüler	30
Ünlü Uyumları	34
Büyük Ünlü Uyumu	34
Uyum Değişmesi	38
Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu	38
Ünlü Değişmeleri	43
Kalın Ünlülerin İncelmesi	43
İnce Ünlülerin Kalınlaşması	44
Geniş Ünlülerin Daralması	45
Dar Ünlülerin Genişlemesi	46
Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması	47
Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi	48
Ünlü Türemesi	49
Ünlü Düşmesi	50
Ünsüzler	52
Ünsüz Uyumu	59
Ön Ses Ünsüzleri	59
Ön Ses Ünsüz Değişimleri	63
Ön Ses Ünsüz Türemesi	65
Ön Ses Ünsüz Düşmesi	65
İç Ses Ünsüzleri	65
İç Seste Tonlulaşma	65
İç Seste Tonsuzlaşma	66
İç Seste Sızıcılaşma	67
İç Seste Akıcı Ünsüzler Arası Değişmeler	68

İç Seste Öteki Ünsüz Değişmeler	69
İç Seste Ünsüz Benzeşmeleri	70
İç Ses Ünsüz Düşmesi	71
İç Ses Ünsüz Türemesi	72
Ünsüz İkizleşmesi	72
İkiz Ünsüzlerin Tekleşmesi	73
Hece Kaynaşması	73
Hece Yutulması	75
Ünsüzlerde Yer Değiştirme	75
Yansızlaşma	75
Son Ses Ünsüzleri	78
Son Seste Tonlulaşma	78
Son Seste Tonsuzlaşma	79
Son Seste Sızıcılaşma	79
Son Seste Ünsüz Değişmeleri	79
Son Seste Ünsüz Türemesi	79
Son Seste Ünsüz Düşmesi	80
Şekil Bilgisi	
İsimler	81
İsim Çekim Ekleri	81
Çokluk Ekleri	81
İyelik Ekleri	81
Aitlik Eki	84
Hal ekleri	84
Zamirler	90
Kişi Zamirleri	90
İşaret Zamirleri	91
Belirsizlik Zamirleri	92
Soru Zamirleri	92
Dönüşlülük Zamiri	92
Sıfatlar	94
Niteleme Sıfatları	94
Belirtme Sıfatları	94
İşaret Sıfatları	94
Sayı Sıfatları	95
Soru Sıfatları	96
Belirsizlik Sıfatları	96
Zarflar	97
Yer-Yön Zarfları	97
Zaman Zarfları	97
Azlık-Çokluk Zarfları	98
Durum Zarfları	99
Soru Zarfları	99
Edatlar	99
Ünlem edatları	100
Bağlama Edatları	103
Son Çekim Edatları	107

Fiiller	110
Zamir Kökenli Şahıs Ekleri	110
İyelik Kökenli Şahıs Ekleri	111
Şimdiki Zaman Çekimi	111
Geniş Zaman Çekimi	114
Görülen Geçmiş Zaman Çekimi	117
Anlatılan Geçmiş Zaman Çekimi	119
Gelecek Zaman Çekimi	120
Şart Çekimi	123
İstek Çekimi	125
Gereklilik Çekimi	126
Emir Çekimi	126
Birleşik Çekimler	127
Hikaye	127
Şart	133
Rivayet	134
Yardımcı Fiiller	135
İsmlere Gelen Yardımcı Fiiller	135
Fiillere Gelen Yardımcı Fiiller	135
Ek-Fiil	136
i- Fiili	136
dur- Fiili	138
Sıfat-Fiiller(Partisip)	138
Zarf-Fiiller(Gerindium)	139
Metinler	144
Sonuç	430
Sözlük	435
Kaynakça	476

METİNLERDE KULLANILAN TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

ÜNLÜLER

ā	: Normalden uzun “a” ünlüsü
á	: Yarı kalın, düz, geniş “a” ile “e” arası bir ünlü
à	: Yarı geniş, düz, kalın “a” ile “ı” arası bir ünlü
â	: Yarı yuvarlak, geniş, kalın “a” ile “o” arası bir ünlü
ã	: Nazal “a” ünlüsü
ǎ	: Normalden kısa “a” ünlüsü
ä	: Açık e ünlüsü
ē	: Normalden uzun “e” ünlüsü
è	: Yarı geniş, düz, ince “e” ile “i” arası bir ünlü
ē	: Normalden uzun “e” ile “ı” arası bir ünlü
ê	: Yarı yuvarlak, geniş, ince “e” ile “ö” arası bir ünlü
ě	: Normalden kısa “e” ünlüsü
ī	: Normalden uzun “ı” ünlüsü
í	: Yarı kalın, düz, dar “ı” ile “i” arası bir ünlü
ï	: Yarı yuvarlak, ince, dar “ı” ile “u” arası bir ünlü
ĭ	: Normalden kısa “ı” ünlüsü
ī	: Normalden uzun “ı” ünlüsü
ï	: Yarı yuvarlak, kalın, dar “ı” ile “ü” arası bir ünlü
ĭ	: Normalden kısa “ı” ünlüsü
ō	: Normalden uzun “o” ünlüsü
ó	: Yarı kalın, yuvarlak, geniş “o” ile “ö” arası bir ünlü
ò	: Yarı geniş, yuvarlak, kalın “o” ile “u” arası bir ünlü

ö	: Normalden kısa “o” ünlüsü
ō	: Normalden uzun “ö” ünlüsü
ū	: Normalden uzun “u” ünlüsü
ú	: Yarı kalın, yuvarlak, dar “u” ile “ü” arası bir ünlü
ũ	: Normalden kısa “u” ünlüsü
ū	: Normalden uzun “ü” ünlüsü
ũ	: Normalden kısa “ü” ünlüsü

ÜNSÜZLER

Ç	: Yarı tonlu “ç” ile “c” arası ünsüz
ç	: “ç” ile “ş” arası ünsüz
F	: Yarı tonlu “f” ile “v” arası ünsüz
ğ	: Arka damak g’si
ğ	: Kalın ünlülerle kullanılan ön damak g’si
g	: Orta damak g’si
g	: Boğaz g’si
h	: Nefesli h ünsüzü
h	: Tonsuz, orta damak, sızmalı h ünsüzü
h	: Düşmek üzere olan h ünsüzü
ķ	: Arka damak k’si
K	: Yarı tonlu, ön damak “k” ile “g” arası ünsüz
Ķ	: Yarı tonlu arka damak “ķ” ile “ğ” arası ünsüz
Ķ	: Kalın ünlülerle kullanılan ön damak k’si
ķ	: Orta damak k ünsüzü
í	: Kalın ünlülerle kullanılan ön damak l’si
ñ	: Damaklı geniz ünsüzü

ñ	: Düşmek üzere olan n ünsüzü
P	: Yarı tonlu “b” ile “p” arası ünsüz
ɾ	: Düşmek üzere olan r ünsüzü
ṙ	: Titrekliği uzatılan r
S	: “s” ile “z” arası ünsüz
Ş	: “ş” ile “j” arası ünsüz
T	: Yarı tonlu “t” ile “d” arası ünsüz
y	: Düşmek üzere olan y ünsüzü
—	: Ünlüler üzerinde uzunluk işareti
˘	: Ünlüler üzerinde kısalık işareti
~	: Geniz ünlüsü
.	: Normalden kapalı ünlü
°	: Yarı yuvarlak ünlü (üstte)
ˆ	: Yarı ince yarı kalın ünlü
˘	: Ulama işareti
˘	: Diftong işareti
°	: Düşmek üzere olan ünsüz işareti (altta)
ˆ	: Ünsüzlerde teşekkül noktasının öne kayması

KISALTMALAR

MDD: Metin Dışı Derleme

TDK: Türk Dil Kurumu

DTCF: Dil-Tarih-Coğrafya Fakültesi

TTK: Türk Tarih Kurumu

Bk: Bakınız

GİRİŞ

TARİH

Kızılırmak'ın kollarından Gökırmak'la birleşen Karaçomak Deresi'nin ikiye ayırdığı düz bir alanda kurulan Kastamonu, çevresi dağlık deniz seviyesinden 775m. yükseklikte bir yere kurulmuştur.

Kastamonu, tarih öncesi çağlardan cumhuriyet dönemine kadar bir çok irili ufaklı kavim ve devlete beşiklik etmiş bir ilimizdir. Ayrıca Türk iskânından sonra birçok beyliğe merkezlik yapan Kastamonu ilim ve sanat alanında da her dönem öne çıkmış bir evliyalar şehridir.

Şehrin ismi birçok eserde değişik şekillerde yazılmıştır. Bu eserlerden el-Umerî'nin “*Mesâlikü'l Ebsâr*” adlı eserinde “*Kestomuniya*” (êîâ ìàÁ×) şeklinde geçen şehrin ismi, Kalkaşandî'de “*Kastamoniya*” (ôîâ ìàÁ), Ahmed Tevhîd'in “*Takvîm-i Meskûkât-ı İslâmiye*”sinde “*Kastamoniya*”, Âşık Ömer'in “*Menâziru'l-Avâlim*” adlı eserinde “*Kastamonya*” (ôîâ ìàÁ) şeklinde geçer. Kâtip Çelebi, Hoca Sadeddin Efendi ve İbn Kemâl gibi Osmanlı müellifleri ise bu şehri “*Kastamoni*” olarak belirtirken¹ Batılı kaynaklarda “*Castamea*”, “*Castamina*”, “*Chastarmina*”, “*Castemol*” gibi isimlerle anılmıştır.²

XIX. yüzyıl müelliflerinden Murray'ın eserinde de “*Costombone*” şeklinde kayıt edilen bu şehir, yine seyyah J. Macdonald Kinneir'in 1814'te yaptığı gezi neticesinde aldığı notlarda şehrin çukur bir yerde kurulduğunu ve ortasında yükselen dik yamaç ile bir kaya üzerinde harap bir kalesi olduğu belirtmiştir. Ayrıca bu seyyah Kastamonu ismini “*Castambul*” ve “*Castamani*” şeklinde belirtmiştir. Şehri ziyaret eden bir başka seyyah İbn-i Batuta ise şehrin ismini “*Kastamon*” olarak kullanmıştır.

¹ Ayşe Tosunoğlu, (1993): *Tapu Tahrir Defterlerine Göre XVI. Yüzyılda Kastamonu Sancağı*, (Yayınlanmamış Dokyora Tezi), İstanbul: İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 2-3

² Besim Darkot, (1940): “Kastamonu Maddesi”, *İslam Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, Cilt 6: 400

Rumlar ve Avrupalılar arasında “*Kastamboli*” olarak geçen bu kelime nihayet Cumhuriyet devrinde “*Kastamonu*” olarak bu günkü şeklini almıştır.³

Eski çağlardan günümüze birçok kavim ve devletin üzerinde hakimiyet kurduğu Kastamonu’ya sırasıyla şu devletler hakim olmuştur:

1. Gaslar (Gasgaslar)
2. Hitit Hakimiyeti
3. Frig Hakimiyeti
4. Kimmer İstilası
5. Lidya İstilası
6. İran Hakimiyeti
7. Yunan Hakimiyeti
8. Pontus Hakimiyeti
9. Roma Hakimiyeti
10. Bizans Devri
11. Danişmendliler Devri
12. Çobanoğulları Devri
13. Candaroğulları Devri
14. Osmanlılar Devri
15. Türkiye Cumhuriyeti⁴

Tarihi çok eskilere dayanan Kastamonu ilini, çalışma konumuzla da ilgisi sebebiyle Türk iskânından sonraki devirleriyle ele alacağız.

³ Darkot, 1940:400; İlker Çakan, (1994): *Karadeniz Bölgesi*, Özkan Matbaacılık, Ankara: s.332

⁴ Hüsnü Acar, (2006): *Tarhte Kastamonu*, Çetin Matbaacılık, İstanbul: s.19

SELÇUKLULAR DÖNEMİ

Türk fethinden önceki durumu çok açık olmayan Kastamonu, Anadolu'nun büyük bir kısmı gibi 1071 Malazgirt Zaferi'nden sonra Türklerin hâkimiyeti altına girmeye başlamıştır. Kastamonu ve çevresinin Türk nüfusuna dahil edilmesi ve Türkleştirilmesinde Selçukluların yanı sıra bu beyliğe bağlı Danişmentlilerin de önemli bir payı vardır.

İlk iskânla ilgili olarak Refik Turan şu açıklamayı yapmıştır:

“Kastamonu civarına gelen ilk Türk birlikleri, 1073 yıllarında Selçuklu kumandanı Tutak komutasında gelen Türklerdir. Bu sırada Bizansın Russel adındaki bir komutanı, Amasya'yı kendine merkez edinerek isyan etmişti. Türk ordusuyla Russel arasındaki mücadele sonucunda Russel esir alınarak, fidye karşılığı Bizans hükümdarına teslim edilmiştir. İşte bu arada Tutak ve ordusu Sakarya vadisi ve Kastamonu havasisine kadar gelmiştir. Kastamonu'nun ilk fethi Anadolu Selçuklu hükümdarı Süleymanşah döneminde olmuştur. Bu hükümdarın bir valisi ve komutanı olarak görünen Kara Tekin, Orta Anadolu'dan hareketle bugünkü Çankırı, Kastamonu ve Sinop'u Bizanslılardan fethetmişti. Muhtemelen 1075 yılında Kara Tekin, fethettiği bu bölgelerin valiliğini ele almıştı. Bu mühim bölgenin ilk fâtihi olan Kara Tekin, Süleymanşah'ın ölümünden sonra, onun tâbii olduğu için Melikşah'ın tedibine uğramıştı. Sonuçta Melikşah onu öldürtmüştür.”⁵

1096 yılında gerçekleşen I. Haçlı Seferi sonucu Anadolu Selçukluları Kastamonu ve çevresinden geri çekilme politikası uygulamıştır. “*Dânişmendnâme*”de geçen bir bilgiye göre bu bölge Dânişmend Gazi tarafından daha sonra geri alınmıştır. Fakat kalıcı bir Türk hakimiyetinin kurulamadığı Kastamonu ve çevresi bu dönemde

⁵ Refik Turan, (1988): “Selçuklular Döneminde Kastamonu”, *Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu Tebliğler*, s.2

sürekli Bizans-Selçuklu hakimiyetleri altında el değiştirmiştir. Kastamonu'nun Türk hakimiyetine kesin olarak girmesi ise 1176 Miryakefalon zaferiyle gerçekleşebilmiştir.⁶

1196'lı yıllarda Anadolu Selçukluları'nın başına geçen Rükneddin Süleymanşah, bölgeyi tamamen merkeze bağlayarak önemli bir Uç teşkilat merkezi oluşmasını sağlamıştır. Bu durum daha sonra da özellikle Alaeddin Keykûbat'ın saltanatlığında devam etmiş Kastamonu bir Uç teşkilat merkezi olmuştur.

Yine Refik Turan'ın tespitlerine göre devletin dış güçlere karşı direncini ve korunmasını sağlayan bu Uç teşkilatlarının önemi şu şekilde belirtilmiştir:

“Türkler özellikle rakip düşman sınırına yakın yerlerde organize askerî teşkilâtlar bulunduruyorlardı. Buna kısaca “Uc” deniyordu. Selçuklu “Uc” larında askerlikte başkomutan manasında “Beylerbeyi” bulunuyordu. “Uc” teşkilâtının varlık sebebi, hem devleti korumak, hem de gerektiğinde sınır ötesinde gazâ yapmaktı. Bu teşkilâtlar askerlikte bir nevi erken uyarı sistemi oluşturuyorlardı. İşte Alaeddin Keykûbad devrinde, Kastamonu'nun “Uc” merkezi haline getirildiği ve beylerbeyi olarak da Hüsâmeddin Çoban Bey'in tayin edildiği bilinmektedir. Hüsameddin Çoban Bey, Kastamonu bölgesini idare etmek ve sınır ötesi askerî harekâta bulunmak konusunda çok güzel vazife ifâ edecektir.”⁷

Kastamonu, Alaeddin Keykubat devrinde askeri bir merkez konumuna getirilmiştir. Dağlık yapısı nedeniyle Sinop'a bu dönemde bir tersane dâhi kurulmuştur. Bu gelişmelerin bir neticesi olarak da Hüsameddin Çoban'ın Kırım'a yaptığı deniz aşırı zaferi gösterebiliriz.⁸

⁶ Turan, 1988:2-3

⁷ Turan, 1988:4

⁸ Turan, 1988:5

MOĞOL İSTİLASINDAN SONRA KASTAMONU

1243 yılında Anadolu'da gerçekleşen Moğol istilasının Kastamonu açısından oldukça önemli bir yeri vardır. Bu durum hakkında Refik Turan bize şu bilgileri veriyor:

“Moğol istilâsından sonra da Kastamonu bölgesi, önemli Türk bölgesi olarak varlığını sürdürmüştür. Hatta bu önemin git gide daha da arttığı bir gerçektir. Moğol istilâsından itibaren “Uc” bölgelerindeki Türk nüfusun çok arttığı gözlenir. Moğol baskısı sonucu gelen Türk kitleleri “Uc” ları kendilerine bir sığınak olarak kabul ediyorlar. Bu sayede “Uc” ların hızla Türk vatanı haline geldiği dikkat çeker. Hatta bazı tarih araştırmacıları bu durumu belirterek, Moğol istilâsının hayırlı bir yönünün de olduğu şeklinde yorumlar yapmıştır. Nitekim bu devrede İbn Sa’d’ın kayıtlarında “Uc” sayılan,

Denizli Havalisinde, 200 000 çadır,

Eskişehir-Kütahya civarında 300 000 çadır,

Kastamonu havalisinde 100 000 çadır halkı bulunmaktadır. Bu da yuvarlak hesap olarak 4-5 milyonluk nüfusa tekabül etmektedir. 1922’de tahminen nüfusumuz 9 milyon olduğuna göre 1265’lerdeki bu nüfus hiç de küçümsenecek bir rakam değildir.”⁹

Ayrıca Faruk Sümer’in tespitlerine göre, Kastamonu bölgesinde 6 Kayı, 2 Kara evli, 5 Dodurga, 9 Avşar, 4 Çavuldur, 6 Çepni, 8 Eymür, 6 Yüreğir, 8 İğdir, 3 Büğdüz adında yerleşim alanı mevcuttur. Bu tespitler bölgenin Oğuz Türkleri tarafından yerleşim alanı olarak kullanıldığını gösterir.¹⁰

Anadolu'da gerçekleşen Moğol istilasından sonra 1292 yılında Moğol idaresine karşı büyük bir Türk ayaklanması gerçekleşti. Selçuklu hanedanının önderliğinde yapılan bu ayaklanmada, Kastamonu hakimi Çobanoğlu Muzafferüddin Yavlak Arslan,

⁹ Turan, 1988:5

¹⁰ Faruk Sümer, (1980): *Oğuzlar*, Ana Yayınları, İstanbul: s.213-214

öncüydü ve çatışmalarda hayatını kaybetti. Bu olay, Candaroğulları Beyliğinin kurulmasına zemin hazırlamıştır.¹¹

ÇOBANOĞULLARI DÖNEMİ

Kastamonu ve çevresinin etnik zemininin oluşmasında çok önemli bir yere sahip olan Çobanoğulları Devri XIII. asra kadar Selçuklu siyasî ve idarî anlayışını bölgede sürdürmüştür.

Danışmendliler döneminde Bizanslılarla arasında sürekli el değiştiren Kastamonu Çobanoğulları dönemiyle artık kalıcı bir Türk hakimiyeti altına girmiştir.

Selçuklu sultanı II. Kılıç Arslan Danışmentliler'in varlığına son vererek Kastamonu ve Çankırı'nın yönetimini oğlu Muiniddin Mes'ud'a bırakmıştır. Daha sonra Ereğli'den Kafkasya'ya uzanan bölgede merkezi Trabzon olmak üzere bir Rum İmparatorluğu kurularak Kastamonu ve çevresi yine elden çıkmıştır. 1214 yılında Selçuklu Sultanı I. İzzettin Keykavus tarafından Kastamonu ve çevresine hücum edildiği, Sinop'un alındığı Trabzon İmparatorluğu'nun da vergiye bağlanmıştır. I. İzzettin Keykavus'un 1219 yılında ölümünden sonra yerine kardeşi I. Alâeddin Keykubat geçmiştir. Bu dönemde Kastamonu ve çevresinin iskânında başarılar gösteren ve Bizansla mücadelelerde bulunan Selçuk emiri Hüsamettin Emir Çoban'a bölge atabeylik olarak verilmiştir. Bu şekilde kurulma aşamasını sağlayan Çobanoğulları Beyliği, Kastamonu ve yöresinde 1292'de Candaroğulları Beyliği'nin kuruluşuna kadar varlığını devam ettirmiştir.¹²

Emir Hüsameddin Çoban Ankara-Kastamonu arasına yerleştirilen 100 000 çadırlık Oğuz Türklerinin ilk Emîrû'l-Ümerâsı(Beylerveyi) idi.¹³ Bu nedenle daha sonraki gelişmeler Kastamonu ve çevresinin etnik yapı ve ağız özellikleri bakımından Oğuz özellikleri göstermesini kaçınılmaz kılmıştır.

¹¹ Turan, 1988:5-6

¹² M.Emin Eren, (1997): *Zonguldak-Bartın-Karabük Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara: s.12-13

¹³ Tosunoğlu, 1993: 10

Zeynep Korkmaz, “*Bartın ve Yöresi Ağızları*” ile ilgili araştırmasında “Biz Bartın ve yöresi ağızlarındaki, yer yer Anadolu’nun batısında kalan bazı ağızlar ile de birleşen, alt ve temel tabakayı kuran özelliklerin bu ilk yerleşme devrinden geldiği kanısındayız. Bu durum bütün Anadolu için aşağı yukarı böyledir. Bu bölge ağzına daha sonraki yerleşmelerden geçmiş olan özellikler ağız bakımından Türkmen niteliği göstermektedir.”¹⁴ diyerek yörenin etnik yapısında Türkmen unsurunun önemini belirtmiştir.

Yazıcı-zâde Ali’nin yazdığı “*Selçuk-nâme*”de Çobanoğulları ailesinin oğuzların Kayı soyundan geldiğini belirtmesi bu savı güçlendirmektedir.¹⁵

Çobanoğullarının Kıpçak Türkleri ile olan münasebetleri de yine etnik ve ağız özellikleri açısından önemli bir yer teşkil eder. Moğolların Kırım ve bu bölgedeki Kıpçak ilini istila etmesi sonucu bölgede büyük bir karışıklık çıkmış bunun neticesinde önemli bir liman şehri olan Sudak Rusların eline geçmiştir. Selçuklu Sultanı I. Alâddin Keykubat bu durum karşısında Kırım’a yapılacak sefer için Hüsameddin Çoban Bey’i görevlendirmiştir. Deniz aşırı bir sefer olması ve Selçukluların Sinop’ta kurduğu deniz kuvvetlerinin ehemmiyetini göstermesi bakımından bu savaşın ayrı bir önemi daha vardır. Hüsameddin Çoban Bey’in büyük bir başarıyla gerçekleştirdiği bu sefer, Sudağın alınmasıyla bitmemiş Rus Meliki ve Kıpçak Hanını vergiye bağlanmasıyla neticelenmiştir. Hüsameddin Çoban daha sonra beraberinde kıymetli hediyeler ve Kıpçak köleleri ile önce Sinop’a ordan da Kastamonu’ya dönmüştür.¹⁶

İşte bu gelişmeler Kastamonu ve yöresi ile Kırım’da yaşayan Kıpçakların ilişkilerinin geliştirilmiş olabileceğini gösterir. Ayrıca Kastamonu’ya hakim Türklerin bir çok ülkeyle denizcilik münasebetlerinde bulunması Evliya Çelebi’nin H.1050’de yaptığı Karadeniz gezisinde de not alınmıştır.¹⁷

¹⁴ Zeynep Korkmaz, (1965): “Bartın ve Yöresi Ağızlarındaki Lehçe Tabakalaşması”, *Türkoloji Dergisi*, Cilt:II, Sayı:I, s.239

¹⁵ Yaşar Yücel, (1991): *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar-I*, TTK Yayınları, Ankara: s.35

¹⁶ Yücel, 1991.:38-39

¹⁷ Zeynep Korkmaz, *Bartın ve Yöresi Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara: s.56

Zeynep Korkmaz'ın tespit etmiş olduğu Bartın ve yöresindeki Kıpçak dil unsurları ile Kastamonu'nun özellikle kıyı kesimlerindeki Kıpçakça özellikler, bölgeye Mısır ve Kırım Kıpçaklarının yerleşmiş olabileceğini göstermektedir.

CANDAROĞULLARI DÖNEMİ

Kastamonu ve havalisine yaklaşık 2 yüzyıl (14. ve 15. yüzyıllar) hakim olan Candaroğulları Beyliği, Şemseddin Yaman Candar tarafından kurulmuştur.

Bu beyliğe Şemseddin Yaman Candar'a izafeten Candaroğulları dendiği gibi, sekizinci hükümdarın isminden dolayı İsfendiyaroğulları, son hükümdarından dolayı da Kızıl Ahmetlû adı verilmiştir. Bizanslılar ise bu beyliği Amurios Oğulları veya Umur Oğulları şeklinde adlandırmıştır.¹⁸

Selçuknamelerde lakap olarak da geçen candar sözcüğü acemce bir kelime olup, muhafız ve silah taşıyıcı anlamlarına gelmektedir.¹⁹

Şemseddin Timur Candar, Kastamonu'da bulunan 366 sipahiden biri olup, Eflâni-Paphlagonya bölgesinde oturmaktadır.²⁰ Beyliğin kurulup merkezinin Kastamonu'ya aktarılması Şemseddin Yaman Candar'ın oğlu Süleyman Paşa zamanında gerçekleşmiştir. 1292 yılında kurulan bu beyliğin Kastamonu şubesi Osmanlı Sultanı Yıldırım Beyazid'in 1392 yılında Kastamonu'yu almasıyla son bulmuştur. Ancak beyliğin Sinop şubesine bakan beyi İsfendiyar Bey, gerek Osmanlı'nın içinde bulunduğu karışıklıklar, gerek saltanat mücadeleleri sebebiyle varlığını uzun bir müddet devam ettirmiştir. Beyliği Bolu'ya kadar genişleyen bu siyasi birliği Fatih Sultan Mehmet ortadan kaldırmıştır.²¹

¹⁸ Talat Mümtaz Yaman, (1935): *Kastamonu Tarihi I*, Halkevi Yayınları, Kastamonu: s.95

¹⁹ Yaman, 1935:96

²⁰ Tosunoğlu, 1993: 12

²¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, (1937): *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*, TTK Yayınları, Ankara: s.23-26

Etnik olarak bu beyliğin nereye dayandığını açık olarak veren bir kayıt yoktur. Amasya tarihinde bu ailenin Oğuzların Alayund'lu kabilesine mensup olduğu belirtilmiştir. Yine Candaroğulları Beyliğinin son emiri Kızıl Ahmed Bey'in torunu Şemsî Ahmed Paşa'ya âit Peçevî tarihinde geçen bir manzumede kendilerinin Hâlid b. Velîd neslinden geldiklerini belirtmiştir.²²

OSMANLILAR DÖNEMİ

Fatihin savaş yapmadan ele geçirdiği Kastamonu 460 yıl Osmanlı hakimiyeti altında herhangi bir işgale uğramadan sakin bir seyr geçirmiştir. Bu dönemde imar açısından oldukça güzel bir yapıya kavuşan bu şehir ayrıca şairlerin ve din adamlarının yetiştiği bir kültür merkezi olmuştur.

Fatih Sultan Mehmet burayı 1460 yılında Candaroğulları devletine son vererek Osmanlı Devletine bağlı bir sancak haline getirmiştir. Daha sonra sancak beyi olarak İsmail Bey'in kardeşi Kızıl Ahmet Beyi az bir zaman görevlendirdikten sonra yerine 9 yaşındaki oğlu Cem Sultanı buraya atamıştır.²³

Osmanlılar döneminde daha sonra vilayet haline getirilen Kastamonu'ya Sinop, Çankırı ve Bolu Sancakları bağlanmıştır.

MİLLÎ MÜCADELE YILLARI

Kastamonu, Türk İstiklâl Savaşı sırasında en çok şehit veren illerden biri olmanın yanı sıra, ordunun silâh, cephane ihtiyacının nakledildiği İstanbul-İnebolu-Ankara güzergahının güvenliğini de sağlamıştır.

²² Yücel, 1991:54-55

²³ Kastamonu İl Yıllığı -1973, s.7

30 Ekim 1918 Mondros Mütarekesi'nden sonra Ermeni ve Rum azınlığın saldırıları üzerine, Kastamonu'nun İnebolu ilçesinde ilk milis gücü kurulmuştur. Ayrıca 16 Mayıs 1919'da Samanpazarı'nda toplanan Kastamonulular, İzmir'in işgalini protesto ederek tepkilerini göstermişlerdir. Yine savaş boyunca Kastamonu'da birçok protesto ve mitingler devam etmiştir. 10 Aralık 1919, 12 Ocak 1920, 1 Şubat 1920, 13 Şubat 1920, 17 Mart 1920, 22 Ağustos 1921 tarihlerinde Kastamonu'da düzenlenen mitinglerle başta İstanbul ve İzmir olmak üzere işgaller protesto edilmiş, işgalci devletlerin yöneticilerine telgraflar çekilmiştir. Bu mitingler içinde, 10 Aralık 1919'da Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Kadınlar Kolu'nun Kız Öğretmen Okulu bahçesinde düzenlediği miting büyük yankılar uyandırmış ve tarihin sayfalarına ilk kadın mitingi olarak geçmiştir.²⁴

15 Haziran 1919 tarihinde halkı olaylardan haberdar etmek için Kastamonu'da Açıksöz Gazetesi yayımlanmıştır. Mehmet Akif, İstiklâl Marşı'nın güftesini ilk kez 21 Şubat 1921 tarihinde Açıksöz Gazetesi'nde yayımladı. Ayrıca Akif'in Kastamonu Nasrullah Camisi'nde Millî Mücadele'yi destekleyici konuşmaları oldukça etkili olmuştur.

Yine Kastamonu'da kurulan Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, İnebolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Araç Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Cide Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Devrekani Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Küre Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Daday Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Kastamonu Kadınlar Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Kastamonu Gençler Kulübü, İnebolu Gençler Birliği, İnebolu Kimsesiz Kadınları Çalıştırma Derneği bunların en önemlileridir. Ayrıca, İhtiyat Zabitler Cemiyeti, Muallimler Cemiyeti, Piyer Loti Cemiyeti gibi dernek ve cemiyetler Millî Mücadele'yi destekleyici faaliyetlerde bulunmuşlardır.²⁵

İnebolu'dan Ankara'ya cephaneye, asker ve malzeme sevkiyatını engellemek amacıyla 9 Haziran 1921 tarihinde Kılıkış ve Panter adlı iki Yunan savaş gemisinin İnebolu'yu bombalaması üzerine sahil muhafaza topçu birliği karşı taarruza geçmiştir. İnebolu halkı bu olaylar karşısında cesurca görevler üstlenmiş, açıkta demirlemiş gemilerden mavnalarla cephaneye taşımıştır. Kıyıya taşınan silah ve cephaneye kağnılarla

²⁴ Acar, 2006: 105-106

²⁵ Acar, 2006:154

Ankara'ya sevk edilmiştir.²⁶ Ayrıca bu görevde birçok kadın kahramanlar da öne çıkmıştır. Bunlardan bazıları Şehit Şerife Bacı, Halime Çavuş ve Rahime Kaptan olarak sayılabilir.

Şeyhülislâm Dürrizâde Abdullah Efendi'nin Millî Mücadele'yi engellemeye çalışan 10 Nisan 1920 tarihli fetvasına karşı Ankara Müftüsü Rıfat Börekçi'nin hazırladığı 16 Nisan 1920 tarihli karşı fetvayı ilk aşamada imzalayan 45 din adamından 24'ü Kastamonulu din adamlarıdır.²⁷

İnebolulu kayıkçıların Millî Mücadele yıllarında unutulmaz hizmetleri Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 11 Şubat 1924 tarihindeki toplantısında değerlendirildi. İnebolu Mavnacılar Loncası'na İstiklâl Madalyası verilmesi kararlaştırıldı. Dadaylı Yb. Halit Akmansu'nun komutasındaki birlik 2 Eylül 1922 günü Uşak Çalköy civarında Yunan Başkomutanı Trikopolis'i esir alarak tarihe geçti.²⁸

Sınırları içerisinde hiç işgal görmeyip Ankara ve Konya'nın ardından 1988 şehidiyle 3. sırada gelen Kastamonu Millî Mücadelede vatanın bütünlüğü için canını feda etmiştir.

CUMHURİYET DÖNEMİ

Kastamonu halkının, Çanakkale Savaşlarından başlayarak Milli Mücadele yıllarıyla devam eden kahraman tutumlarını Atatürk 23 Ağustos 1925 yılında İnebolu ilçesinden başlatmış olduğu “Şapka ve Kıyafet İnkılabı” ile onurlandırmıştır.

Yine Türkiye’de bir ilk ve tek olarak TBMM tarafından 9 Nisan 1924 tarihinde Kastamonu İnebolu ilçesi Mavnacılar Loncasına Beyaz Şeritli İstiklal Madalyası ve Vesikası verilmiştir.²⁹

²⁶ Kastamonu İl Yıllığı, 1973: 15-16

²⁷ http://www.kastamonu.gov.tr/sayfa_goster.asp?h_id=156&tur=altkat (Erişim Tarihi: 27.04.2008)

²⁸ Kastamonu İl Yıllığı, 1973: 20-21

²⁹ http://www.kastamonu.gov.tr/sayfa_goster.asp?h_id=132&tur=altkat (Erişim Tarihi: 27.04.2008)

KASTAMONU KELİMESİNİN MENŞEİ

Çok eski bir tarihi geçmişi olan Kastamonu ismini çeşitli müellifler farklı açılımlar getirerek açıklamaya çalışmışlardır. Bunlardan biri olan ve birçok açılımı bir arada veren Talât Mümtaz Yaman, “*Kastamonu Tarihi-I*” adlı eserinde Kastamonu ismini 6 madde altında toplayarak şöyle vermiştir:

1. “Hammer Kastamonu’dan bahsederken: “*Kastamonu şehri, ovanın ortasında (?) dik bir kayanın üzerinde Komnenler tarafından yapılmış ve sonraları Türkmenlere istihkâm olmuş eski bir kule bulunur*” diye yazmaktadır. Bazı yazıcılar buna dayanarak şu mütalâayı yürütmektedirler: “*Bizans İmparatorluğunu uzun müddet işgal etmiş olan Komnen ailesine mensup bir hükümdar, Türkmenlerin istilâlarına karşı bu kaleyi yaptırmış ve kaleye, Komnen adına izafeten Kastrâ Komnenüs adı verilmiştir. Kastrâ kelimesi, Yunancada kale manasına gelmektedir. İşte Kastamonu kalesine de Komnenüs kalesi demek olan Kastrâ Komnenüs adı verilmiştir. Bu kelime, gün geçtikçe, konuşma ve söylemede yanlış olarak kullanılmış ve en sonunda bugünkü Kastamonu kelimesi haline gelmiştir.*”

2. Nasrullah Camiînin ikinci banîsi bulunan Kastamonulu Reisülküttap Hacı Mustafa Efendinin torunu ve Mustafa Aşîr Efendi oğlu Hafit Efendi “*Eddüreri Müntehabatı Mensüre fi İslâhı Galatatı Meşhure*” adıyla yazdığı basma eserinde, Kastamonu kelimesinin ne suretle meydana geldiğini şöyle anlatmaktadır: “*Kastamonu Anadolunun sol kolunda, Sinob’a karip bir beldei meşhurenin ismi Kastambol dahi müstameldir. Süryani de iki cüzüden mürekkep Kosta-Bol dan galat olup sanisi, aslına dahi akreptir. Cüzü evveli Kosta, esmai ricalden ve Bol, kasaba manasına olmakla “banîsine nisbet” kaidesine mebni “manayı türkisi Kosta nam tekûrun(Tekavor, Ermenice kral demektir. Osmanlıcaya Tekfur olarak girmiştir. Rumlar da bu kelime için Takiryoyu kullanır.) binası belde”* demek olur. Hafit Efendi’nin bu mütalaasına göre, Kastamonu kelimesi, Kosta ve Bol kelimelerinden meydana gelmiştir. Kosta adı bir adamın şehri demektir.

3. Hafit Efendi, eserinde bu hususta bir de istitrat yapmaktadır: *“İstitrat: Ceddi emcedim reisülküttap Hacı Mustafa Efendi, bin yüz senesinde beldeim mezburede kadem nihadei mehdi vücut olmaları mülâbesesile ekser ahali hem sohbetimiz olmakla iddiaları, “Kastim Moniden” galat olmasındır. Gûya hini fethinde talebei ulûmdan bir şahıs, derunu beldeye dühul ve hüsünde bîbedel bir duhtere rasgelip ‘ne ararsın Türk!’ deyü sualinde, şahsı merkum ‘kastım moni!’ demiş, kastı maruf, moni, lisanı Rumîde ferce itlak olunur.*

4. Ahmet Mithat Efendi, Mufassal Kurunu Cedide Haşiye’sinde şunları yazmaktadır: *“Kastamonu kelimesinin nerden geldiğini tahkik edemedikse de, zannımıza kalırsa, yazı şeklinden ziyade, halkın Kastanbolu diye telâfuzları daha doğru olmalıdır. Bizim bolu deyip yazdığımız kelime, şehir manasına olan bolis veyahut polis kelimesi demek olup bu halde Kastan yerine de Kostan kelimesi görülürse, Kostanpoli olmasıyla bu şehri Romalılar arasında çok olan Kostan’lardan birisine nisbet etmiş oluruz. Ancak bizim bu zannımız bir tarihî hakikat olmayıp bir tahminden ibarettir.*

5. Şimdiye kadar yazılmış ve halk arasında çok söylenmekte olan bir rivayet daha vardır. Bu rivayete göre, Kastamonu kalesi, Türklerin istilâlarına maruz kaldığı zaman, büyük bir sur ile çevrili imiş ve yalnız bir kapısı varmış. Kale kapısı da şimdiki Müfessir Alâddin mezarlığının cenup cihetine gelen ve şimdi Kale kapısı dediğimiz yerde imiş. Kale kapısı kapatıldığı ve bir tehlike karşısında kaldığı zaman yer altındaki bir yol ile dışarı çıkmak mümkün imiş. Bir gün muasır genç bir Türk kumandanı, Kastamonu kalesini muhasara etmiş. Surların sağlamlığından buraları tahrip edememiş. Muhasır kumandan burada uzun zaman beklemiş. Kendisi aynı zaman çok güzel ve yakışıklı imiş. Kalede mahsur kalan hükümdarın da bir kızı varmış. Kız, Türk kumandanını sevmiş ve onu uzun zaman bekletmeğe tahamül edememiş. En sonunda, kalenin altın anahtarını, kimseden habersiz, Türk kumandanına atmış. Türk kumandanı bu sayede kaleye girmeğe ve ortasını zaptetmeğe muvaffak olmuş.

Hükümdar, kızının bu hıyanetini haber almış. Kızın da adı Moni imiş. Onu, kalenin garp cihetindeki yüksek ve sivri burçlardan aşağı atmış. Kız ölmüş ve tam kırk parça olmuş. Türk kumandanı kendine büyük bir iyilik yapan bu güzel kızın uğradığı feci akibete çok üzülmüş ve babasını “kastin ne idi Moniye” diye derhal öldürmüştü. İşte Türk kumandanının ağzından çıkan “kastin ne idi Moniye” sözü şehrin adı olarak kalmış ve sonraları Kastamoniye, Kastamonu şekillerinde yazılmağa ve söylenmeğe başlanılmış. Ve muhasır Türk kumandanı, Moni'nin iyiliğine mukabelede bulunmak istemiş ve düşüp öldüğü yere bir türbe yaptırmış ve orayı bir ziyaretgâh haline sokmuştur. Hakikayen, burcun bir tarafında duran bu türbe, yakın zamana kadar ziyaret edilmekte idi.

6. Yukarıda yazılmış olan beş türlü tahminin hepsi de, Kastamonu kelimesinin Türkçe asıldan gelmediğini ve Türk olmayan devirlerden kalmış olduğunu ortaya çıkarmakta ve Kastamonu'yu da Türk olmayan asıllara icra eylemektedir. Halbuki iş tamamıyla aksidir. Kastamonu mıntıkası, tarihin kayıt ve zaptedemediği devirlerden beri Türklerin yaşamasına, oturmasına mesken olmuştur. Şehri ilk kuranlar da Türklerdir. Malûm olduğu üzere, Kastamonu'nun ilk oturanları, Gasgas adını taşıyan Türklerdir. Son senelerdeki tarihî araştırmalar sırasında memleketimize gelerek bu işleri idare eden garplı müelliflerin neşretmiş oldukları haritalarda, bugünkü Kastamonu mıntıkası yerinde bir Tumanna kelimesine tesadüf olunmaktadır.

Yer altından çıkarılmış olan kitabelerde Tumanna, bazen bir şehrin adı olarak görülüyor, bazen bir mıntıkaya verilmiş bir isim olarak göze çarpıyor. Her halde Tumanna'nın, bir şehir veya mıntika adı olduğu muhakkaktır. Bu şehir veya mıntika da tam bugünkü Kastamonu şehri ve mıntıkasıdır. Şu hale göre Kastamonu kelimesinin, doğrudan doğruya Gas ve Tumanna kelimeleri yakın bir alakası vardır. Gas, bu havalide ilk oturan Türk kavminin Tumanna da mıntika veya Kastamonu şehrinin bulunduğu mevkiin adıdır. Buna göre Gasların Tumannası manasına gelmesi çok muhtemel olan, Gas-Tumanna, zaman geçmesiyle Kastamonu şekline

girmiş oluyor. Bununla, Kastamonu kelimesinin Türk olmayan bir asıldan gelmiş olmadığını, bunun milâttan en az bin beş yüz sene evveline kadar bu havaliye hüküm süren bir Türk kabilesinin ve onların bir mevki veya bir mıntikasının adından ileri gelmiş mürekkep bir kelime olduğunu katiyetle kabul etmemiz lâzım gelmektedir.

Esasen şu nokta da, Kastamonu'nun ilk oturanlarının Gasgaslar olduğunu ve bu havaliye verilmiş olan bazı adların da ta o zamandan kalmış olduğunu bize pek açık göstermektedir:

Şimdiye kadar, bütün garp eserlerinde Ilgas kelimesi, Lâtince olarak Olgasys diye anılıyor ve herkes bunu Lâtince bir kelime olarak kabul ediyordu. Malûm olduğu üzere, lâtinedeki il, ıl, ol ekleri, Türkçe memleket manasına gelen il, ıl, el kelimelerinden alınmıştır. Şu hale göre, Lâtince Olgasys diye anılan Ilgas, asıllardan beri Türkçe aslını muhafaza etmiş bulunmaktadır. Yani Gaseli (Kocaeli, İçeli, Hamideli gibi), Gas memleketi, Gas mıntakası demek olmaktadır. Zaten Lâtince'de de ıl kelimesi karşılığı olan ol hecesini, gas kelimesine eklemek suretiyle Olgasys denilmiş ve bu suretle Ilgas kelimesine tamamıyla benzer bir kelime kurulmuştur. Binaanaleyh şimdiki Ilgas adı, ta Gasgas devrinden kalmıştır. Kastamonu kelimesi de muhakkak olarak Gas-Tumanna iki kelimesinin birleşmesinden meydana gelmiş, fakat zaman geçmesi ile bu şekle girmiştir.³⁰

³⁰ Yaman, 1935: 173-176

COĞRAFYA

KASTAMONU İLİNİN FİZİKİ COĞRAFYASI

İlin yeri ve yüz ölçümü:

Kastamonu, Karadeniz bölgesinin Batı Karadeniz bölümünde 40°48'-42°02' kuzey enlem, 32°43'-34°37' doğu boylamları üzerinde yer alan ve 13.108,1 km²'lik bir yüz ölçümüne sahip bir ilimizdir. Deniz seviyesinden yüksekliği 775 m. dir. Doğusunda Sinop; batısında Bartın, Karabük; güneyinde Çankırı; güneybatısında Çorum ve kuzeyde 170 km. kıyı uzunluğuyla Karadenizle komşudur.

Yeryüzü şekilleri:

Yüzey şekilleri oldukça engebeli olan Kastamonu kıyıya komşu bir ildir. Toprakları üzerinden doğu-batı istikametinde uzanan Küre(İsfendiyar) Dağları ile Ilgaz Dağlarını Gök ırmak vadisi ikiye ayırmaktadır. İl topraklarının % 64'ünü dağlar, % 28'ini tarım alanları, % 6'sını yerleşim ve kullanılmayan alanlar, % 2'sini de çayır ve meralar teşkil etmektedir.

Dağlar:

Kastamonu ilinde doğu-batı doğrultusunda iki sıradağ uzanır. Kastamonu ilinin kuzeyinde bulunan dağlara İsfendiyar(Küre Dağları), güneyinde bulunan dağlara ise Ilgaz Dağları ismi verilmektedir.³¹ Yine münferit olarak kayda değer Yaralığöz dağı(1985m.), Göynük dağı(1770m.), Dikmen dağı(1471m.), Kurtgirmez dağı(1450m.), Güruh dağı(1493m.), Ballı dağı(1400m.), Isırganlı dağı, Harami dağı ve Elekdağ kayda değer diğer yükseltileri teşkil etmektedir.³²

İklim:

Karadeniz Bölgesi içerisinde yer alan ilde deniz kıyısı boyunca Karadeniz iklimi görülür. Kıyıya paralel uzanan dağlar, denizin ılıtıcı ve yağışlı etkisinin iç kısımlara geçmesini engeller. Bu nedenle kıyıda yer alan dağların iç kısımlarından itibaren Karadeniz ikliminin yanında kara ikliminin etkileri de hissedilir.

³¹ Çakan, 1994: 333

³² Kastamonu İl Yıllığı, 1973: 35

Karadeniz ikliminin tipik özelliği; yazların serin, kışların ılık, her mevsimi yağışlı olmasıdır. İç kısımlarda yağışlar azalırken ilkbahar ayına kaydığı, kış mevsiminin serleştiği, yaz sıcaklarının arttığı görülür. Bu ise yazların sıcak, kışların soğuk olduğu kara ikliminin özelliğidir.

Akarsular:

Ilgaz dağlarının kuzey yamaçlarından inerek Gökırmak'a kavuşan Karaçomak deresinin vadisinde kurulan Kastamonu'nun bütün suları Karadeniz'e dökülür. Doğu ve güney kesimlerdeki sular Gökırmak ve Devrez çayı aracılığıyla Kızılırmak'a, güney batı kesiminin sularıysa Araç ve Soğanlı çayları aracılığıyla Filyos çayında toplanarak yine Karadeniz'e ulaşır. İlde yine yukarıda saydığımız akarsulardan başka Devrekâni çayı, Daday çayı, Gemiler çayı, Zorbana çayı, İkiçay, Ezine çayı gibi pek çok irili ufaklı akarsular da mevcuttur.³³

³³ İhsan Ozanoğlu, (1952): *Kastamonu Kütüğü*, Şirketi Mürettibiye Basımevi: İstanbul: s.14-15

İNCELEME

ÜNLÜLER

Kastamonu Merkez ilçesi ve köyleri ağızlarında Türkiye Türkçesinde kullanılan a, ı, o, u; e, i, ö, ü temel ünlülerinin yanı sıra bu temel ünlülerden çeşitli sebeplerle gelişen ünlülere de rastlamaktayız.

á ünlüsü³⁴: Yarı kalın, yarı ince, düz, geniş, a ile e arası bir ünlüdür. Bu ünlü a>e ya da e>a değişmesinin ara basamağı olarak ortaya çıkar. Değişme daha çok inceltme özelliğine sahip ünsüzlerin (c, ç, l s, ş, y, z) etkisiyle oluşmaktadır: áccuğ<azacık(3/231), açárlá<açarlar(14/56), orayá<oraya (40/65), çánta<çanta(17/55), sıkılduğçá<sıkıldıkça(14/2), álet<alet(9/66), láblebi<leblebi(4/42), buğz<bukez(5/18), sárhat<serhat(16/56), zábalayın<sabahleyin(14/8), máydonoz<maydanoz(24/264), ásgere<askere (33/33), hásta<hasta(56/32), şurayá<şuraya(40/23), záhan<sahan(14/66), şahsán<şahsen(19/240), yápiye<yapıyor(14/11), bizá<bize(16/57), ...

Yine kalınlaşım özelliğine sahip ünsüzlerin (d, ğ, g, ğ, k, k, t) etkisi sonucu da bu ünlü görülmektedir: yozğat'dáydı<yozgat'ta idi(10/4), hádda<hatta(11/5), evát<evet(12/16), asgáre<askere(15/54), fargádē<farkeder(22/39), ğávur<gevir(23/75), tám<tam(24/60), ádet<adet(35/1), ğadár<kadar(38/44), ákmeĵ<ekmeĵi(39/50), áti<eti(56/57), dókádúk<dökerdik(39/83), ...

³⁴ Bu ünlüye Anadolu ve Rumeli ağızlarında sıkça rastlanır: Ahmet Buran,(1997): *Keban, Baskil ve Ağın Yöresi Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara: s.21; Ahmet Bican Ercilasun, (1983): *Kars İli Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara: s.51; Eren, 1997: 19; Münir Erten, (1994): *Diyarbakır Ağzı*, TDK Yayınları, Ankara: s.3; Tuncer Gülensoy, (1988): *Kütahya ve Yöresi Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara: s.19; Turgut Günay,(2003): *Rize İli Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara: s.39; Emin Kalay,(1998): *Edirne İli Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara: s.15; Necati Demir,(2001): *Ordu İli ve Yöresi Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara: s.55; Necati Demir, (2006): *Tokat İli ve Yöresi Ağızları*, Gazi Kitapevi Yayınları, Ankara: s.76; Sadettin Özçelik, (1997): *Urfa Merkez Ağzı*, TDK Yayınları, Ankara: s.13; Zeynep Korkmaz,(1994): *Güney-Batı Anadolu Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara: s.6; Zeynep Korkmaz,(1994): *Nevşehir ve Yöresi Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara: s.29.

Şimdiki zaman ekinde görülür: veriyá<veriyor(1/28), yapıyân<yapıyorum (1/71), dēyá<diyor(3/200), geçiyá<geçiyor(9/13), düşüyá<düşüyor(9/62), ediyá<ediyor (11/40), sürüyála<sürüyorlar(14/9), dēyá<diyor(17/99), edmeyá<etmiyor(30/127), yinmeyá<yenmiyor(39/53), çıkıyá<çıkıyor(42/20), ...

â ünlüsü³⁵: Yarı geniş, yarı dar, düz, kalın, a ile ı arası bir ünlüdür: bālayos<bağlıyoruz(3/142), bulāmaç<bulamaç(4/120), ānāyoñ<anlıyorum(43/3), goccāman<kocaman(4/93), pātasa<patates(4/112), sızlāya<sızlıyor(3/155), adamlarā<adamlara(4/135), angāra'ya<ankara'ya(16/22), baķāceūz<bakacağız(38/137), yaramāya<yaramıyor(54/3), ...

ā ünlüsü³⁶: Yarı yuvarlak, geniş, kalın, a ile o arası bir ünlüdür. Bu ünlüdeki o>a şeklindeki düzleşme yönüne kayma çoğunlukla şimdiki zaman ekinde görülür: beslēyān<besliyorum(1/34), tamamlāyāz<tamamlıyoruz(1/35), soruyā<ısıriyor(4/72), ūraşiyān<uğraşıyorum(5/66), biliyāsuñ<biliyorsun(10/55), durulmāyā<durulmuyor (38/92), yürüyemēyān<yürüyemiyorum(39/1), seyrediyā<seyrediyor(40/32), duruyā<duruyor(39/17), yatıyān<yatıyorum(39/31), savuramāyāz<savuramıyoruz (39/90), saldıruyā<saldırıyor (40/27), alduruyān<aldırıyorum(44/81), ...

a>o yönündeki yuvarlaklaşmaya doğru kayma ise b, m, p, v çift dudak ünsüzlerinden dolayı kaynaklanmaktadır: çāvundurlu<çavundurlu(16/18), vāgonu<vagonu(16/20), şāpdan<şapdan(16/91), çāmuru<çamuru(20/120), bābam<babam(32/88), doldurulmāyā<doldurulmuyor(38/92), ...

³⁵ Demir,2006: 77; Eren,1997:19

³⁶ Ercilasun,1983:51; Gülensoy, 1988:19; Demir, 2006:77

banyâ<banyo(2/37), yâluñuz<yalnız(18/37), sâru<sarı(19/210), yâra<yara(21/58), sâlonu<salonu(36/76), yoğârı<yukarı(38/164), ândan<ondan(39/40) gibi kelimelerde de bu yuvarlaklaşma eğilimi görülmektedir.

ê: ünlüsü³⁷: Kelime kökünde bulunan bu kapalı e ünlüsü Türkçenin yazılı tarihî metinlerinde³⁸ ve Türkiye Türkçesinin bütün ağızlarında olduğu gibi Kastamonu Merkez ağzında da bol örneği görülen bir ünlüdür: gèdelim<gidelim(1/1), beslèyon<besliyorum(1/13), yèriñ<yerin(1/17), nèler<neler(2/70), hêç<hiç(7/6), dèya<diyor(9/7), êrkekle<erkekler(13/13), ètê<eder(19/169), hêr<her(28/109), yèlle<yerler(39/62), seslèyon<sesliyorum(3/155), ...

ä ünlüsü³⁹: Normalden açık, yarı uzun bir e ünlüsüdür. Genellikle ilk hecede görülür: zängin<zengin(1/104), älli<elli(1/170), äkmekden<ekmekten(2/14), şârde<şehirde(2/72), ârtesi<ertesi(3/195), tâncireye<tencereye(4/121), tâpsilere<tepsilere(4/43), bânziniñ<benzinin(7/9), äsgi<eski(8/3), älbise<elbise(13/16), mâvki<mevki(28/108), äsgerliñ<askerliğin(59/1), äli<ali(9/56), ämme<ama(3/41), äñ fazla<en fazla(3/2), ävvel<evvel(4/144), ...

ê ünlüsü⁴⁰: Yarı yuvarlak, yarı düz, geniş, ince, e ile ö arası bir ünlüdür: bêyüg<büyük(1/165), êyle<öyle(2/93), vèrüsüñ<verirsin(3/148), dèvlette<devlette (6/22), dèllal<tellal(15/30), biçivèdük<biçiverdik(61/42), êcük<azıcık(39/48), ...

í ünlüsü⁴¹: Yarı kalın, yarı ince, düz, dar, ı ile i arası bir ünlüdür. ı>i veya i>ı değişiminin bir ara basamağıdır. ı'dan i'ye doğru olan değişme çoğunlukla inceltme

³⁷ Orhan Yavuz, (1991): "Türkçede Kapalı e", *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, Sayı 6, s.271-306; Buran, 1997:21; Ercilasun, 1983:51; Eren, 1997:19; Erten, 1994:3; Gemalmaz, (1978): *Erzurum İli Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara: s.76; Gülensoy, 1988:21, Günay, 2003:41, Kalay, 1998:15

³⁸ Ahmet Bican Ercilasun, (1996): *Örneklerle Bugünkü Türk Alfabeleri*, Kültür Bakanlığı Millî Kütüphane Basımevi, Ankara: s:3-34

³⁹ krş.Ercilasun,1983:52; Mukim Sağır,(1995): "Anadolu Ağızlarında Ünlüler", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, s.381

⁴⁰ Demir, 2006:80

özelliği bulunan , r, s, y ünsüzlerinin etkisi neticesiyle oluşur: ıbu<çubuğu(38/111), yapıyán<yapıyorum(1/71), arıya<arıyor(1/130), ıktıyar<ihtiyar(51/12), ęayrı<ęayri (2/40), atıyın<atayım(17/95), ısmalla<ismarlar(19/264), arpayı<arpayı(39/59), ...

Bu ünlüye az da olsa görülen geçmiş zamanın 3.tekil şahıs çekiminde de rastlanmıştır: ıkdıydı<ıktı idi(1/38), zarıydı<zarı idi(38/107)

ı ünlüsü⁴²: Yarı yuvarlak, yarı düz, kalın, dar, ı ile u arası olan bu ünlü daha çok Eski Türkiye Türkçesinde yuvarlak ünlü taşıyan kelime ve eklerin düzleşme sürecine girmesi sonucu görülür: yatırmadım<yatırmadım(1/39), balı<balı(10/1), alınanna<alınanlar(14/53), hazırlanu<hazırlanır(14/53), çalışduğ<çalıştık(28/9), alıdum<alırdım(29/76), ayıya<ayıya(40/23), arapdır<araptır(3/81), ...

Dudak ünsüzlerinin etkisi sonucu da görülen oluşumlar mevcuttur: mihta<muhtaç(1/104), avı<avu(1/144), hamır<hamur(39/42), bıık<buçuk(31/72), ısdambıl<istanbul(33/15), ...

ı ünlüsü: Yarı yuvarlak, yarı düz, ince, dar, i ile ü arası bir ünlüdür. Dudak ünsüzü b'nin etkisiyle ve Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlak ünlülü olan kelime eklerinin düzleşme sürecinde görülür: getiren<getiren(15/43), bıberini<biberini (20/153), bıük<buçuk(28/227), bışrüyola<pişiriyorlar(29/87), düşiya<düşüyor(33/15), ...

ó ünlüsü⁴³: Yarı kalın, yuvarlak, geniş, o ile ö arası bir ünlüdür. Kastamonu merkez ağzında bu ünlü daha çok d, g, k, n, t ünsüzlerinden sonra gelen ö sesinin

⁴¹ Buran, 1997:22; Ercilasun, 1983:53; Eren, 1997:20; Erten, 1994:4; Gemalmaz, 1978:78; Gülensoy, 1988:21; Günay, 2003:40; Korkmaz, 1994:7; Özçelik, 1997:14; Sağır, 1995:382; Mukim Sağır, (1995): *Erzincan ve Yöresi Ağzları*, TDK yayınları, Ankara:s.22

⁴² Gemalmaz, 1978:77; Sağır, 1995:383.

⁴³ Buran, 1997:23; Ercilasun, 1983:53; Eren, 1997:20; Erten, 1994:4; Gülensoy, 1988:21-22; Günay, 2003:40; Korkmaz, 1994:8; Özçelik, 1997:15; Sağır, 1995:24

kısmen kalınlaşması olarak görülür: d_ók_düm<d_óktüm(1/42),
 d_ómezdi<d_óvmezdi(1/151), g_óñ_úllü<g_ónüllü(3/32), g_óg_úden<g_ókten(3/220),
 şefd_ól_úsü<şeftalisi(5/126), d_óverbiçer<d_óverbiçer(14/7), g_órdüm<g_órdüm(16/39),
 g_ózelce<g_ózelce(20/40), g_ómeç<g_ómeç(28/67), t_ón_ók_óyi<tenekeyi(28/143), óğ(29/55),
 d_óveç<d_óveç(39/49), g_ólbez(40/13), g_ótürmey_ için<g_ótürmek için(47/4),
 g_óllere<g_óllere(52/39), g_órgesine<g_ólgesine(52/69), k_óy<k_óy(61/71), ...

ó ünlüsü⁴⁴: Yarı geniş, yarı dar, yuvarlak kalın, o ile u arası bir ünlüdür:
 y_ókarda<yukarıda(1/92), s_ófa(39/83), m_ótur<motor(3/140), b_óbam<babam(13/5),
 h_ók_úmet<hükümet(38/35), y_ókarı<yukarı(40/32), ...

ú ünlüsü⁴⁵: Yarı kalın, yarı ince, yuvarlak, dar, u ile ü arası bir ünlüdür: Görülen
 geçmiş zaman ekinin ünlüsünde görülürmektedir: gidd_úk<gittik(1/7),
 ved_úk<verdik(5/81), düşdüñ_úz<düştünüz(16/55), eylen_úd_úk<eylenirdik(1/34),
 elet_úd_úk<iletirdik(13/2), g_ór_úv_órd_úk<g_ór_úverirdik(2/59), içeyd_úk<içeydik(41/12), ...

Gelecek zaman çekiminde: savurace_úz<savuracağız(24/224),
 ba_úkece_úz<bakacağız(38/137), ...

d, g, ğ, k, t,y ünsüzlerinden sonra gelen ü sesinin kısmen kalınlaşması bu geçiş
 ünlüsünü ortaya çıkarmakla birlikte ünlü uyumuda bozmaktadır: g_úleşdim<güreştim
 (15/23), d_úme<düğme(5/76), úst_úne<üstüne(39/50), t_úr_úk_ú<türkü(2/92), d_úven(1/24),

⁴⁴ Gemalmaz, 1978:74; Günay, 2003: 15

⁴⁵ Buran, 1997:23; Ercilasun, 1983:54; Eren, 1997:20; Gülensoy, 1988:22; Günay, 2003:40; Korkmaz, 1994:7; Sağır, 1995: 386

kürek<kürek(2/27), yürek<yürek(2/27), düünleri<düğünleri(13/13),
lütübet<rutubet(13/23), bitgúnuñ<bitkinin(19/85), gún<gün(36/52), ...

KISA ÜNLÜLER

ă ünlüsü: Normal a sesinden daha kısa boğumlanan ve düşmek üzere olan bir a sesidir: arăbası(1/100), sŃnădan<sonradan(16/19), varăyin<varayım(17/95), ...

ě ünlüsü: Normal e sesinden daha kısa sürede boğumlanan bir e sesidir: tařsidě(1/42), kerě_de(35/66), üzěre(36/44), řeyědip(39/28), gŃrěcek(35/53)...

ĭ ünlüsü: Ünlüler arasında en kısa ünlü ı sesidir. ı sesinden daha kısa süreli boğumlanan bu ses daha çok ek fiilin kökü olarak karşımıza çıkmaktadır: var_ĭdı<var idi(1/9), faşır_ĭdım<fakir idim(1/85), meydanda_y_ĭdı<meydanda idi(9/10), sarălar_ĭdı<sararlar idi(4/136), candarma_y_ĭdım<jandarma idi(10/3), deştürüyolar_ĭmiř<değĭştiriyorlar imiř(5/80), ...

Vurgusuz orta hecede de düşmek üzere olan bu ünlüye rastlanmaktadır: ayĭrūdu(1/128), alĭnu<alınır(14/50), amĭcam<amcam(36/24), dabanĭnı(43/3), ...

ĭ ünlüsü: Kısa ı ünlüsünde olduđu gibi bu ses de çoğunlukla ek fiil kökünde karřımıza çıkmaktadır: derler_ĭse<derler ise(36/48), ne_y_ĭmiř<ne imiř(3/103), gŃrmezler_ĭdin<gŃrmezler idi(15/11), derler_ĭdi<derler idi(4/152), ...

Gececek zaman ekinde görülür: öldürceyîn<öldüreceğim(29/2), ekeceyîn<ekeceğim(31/72), ölçtüreceyîn<ölçtüreceğim(38/20), gideceyîn<gideceğim(38/34), ...

Yine vurgusuz orta hecede düşmek üzere olan bu ünlü görülmektedir: ceyîzi<çeyizi(4/56), şeyîdiyala<şey ediyorlar(19/158), yîyesile<yiyesiler(38/128), besbellî<besbelli(39/12), ...

ü ünlüsü: Ek fiilin ilerleyici ünlü benzeşmesi sonucu oluşan yapısı, normalden daha kısa teşekkül eden bir u sesidir: yattum_üdu<yattım idi(1/39), yol_üdu<yol idi(4/74), okunur_ümüşt<okunur imiş(36/2), ...

Ünsüzü (-r) düşen geniş zamanın ünlüsü de düşme eğilimindedir: yatüdü<yatırdım(1/41), alüla<alrılar(1/136), biraüşüñ<birakırsın(1/56), asulülâ<asılırlar(3/22), ...

Yine yoğorü<yukarı(1/1), onünan<onun ile(1/85), hamurü<hamuru(3/6) gibi kelimelerde de görülmektedir.

İ ünlüsü: Kastamonu merkez ağzında olduğundan daha kısa süreli boğumlanan bu ünlü yine geniş zaman ekinde düşme eğilimindedir: gelülē<gelirler(20/19), bişürülē<pişirirler(3/231), vuřabülüşēñ<vurabilirsen(5/7), ...

Yine, oldüm_üçün(1/141), giydürülüdü(14/89) gibi örneklerde görülür.

UZUN ÜNLÜLER

Boğumlanma süresi normal bir ünlünün süresinden daha uzun olan yahut normal uzunluktaki iki ünlünün boğumlanma süresini içine alan ünlü: / ā / ī // ī / ō // ū // ō // ū

// vb. Tüekiye Türkçesinde yabancı kelimelerde yer alan ünlüler dışında uzun ünlü yoktur. Ancak, Türkçenin çok eski devirlerinde ister aslı ister ses değişimleri sonucu olsun, uzun ünlülerin varlığı bilinmektedir.⁴⁶

İnceleme konusu ağzlarımızda ise çeşitli ses hadiseleri sonucu oluşmuş uzun ünlüler mevcuttur. Bu bölümde bunları inceleyeceğiz:

a) Ünsüz Düşmesine Bağlı Uzun Ünlüler

1. “r” ünsüzünün düşmesiyle uzun ünlüler

- **Geniş Zaman (-ar/-er) çekiminde “-r” ünsüzünün düşmesi neticesiyle**

atā<atar(5/6), edē<eder(1/53), bitē<biter(4/190), yapāla<yaparlar(1/77),
gezēle<gezerler(1/137), inēken<inerken(24/252), kesēseñ<kesersen(1/28),
istēse<isterse(36/56), bilūse<bilirse(24/246), olūsa<olursa(5/8), asılabülū(3/22),
yatādın<yatardın(31/23), çıқа<çıkar(20/105), ...

- **Ek-Fiil eki –Dır “-r” ünsüzünün düşmesiyle**

harabdū<haraptır(3/84), neyledū<neyledir(5/44), öledū<öyledir(14/4),
yoқdū<yoktur(8/11), boyludū<boyludur(2/73), vadū<vardır(4/23), ...

- **Çokluk eklerinde “-r” ünsüzünün düşmesi neticesiyle**

ğardlā<kartlar(2/40), yapıyalā<yapıyorlar(1/14), sanıyalā<sanıyorlar(2/90),
yiyalā<iyiyorlar(4/127), götürüyalādı<götürüyorlardı(2/73), tarāflādan<tarāflardan
(20/11), ...

⁴⁶ Zeynep Korkmaz, (2007): *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara: s.221.

- **Basit ve türemiş isimlerde –r ünsüzünün düşmesi neticesiyle:**

bī<bir(4/51), vā<var(6/14), tālaya<tarlaya(13/17), ġadā<kadar(32/23), ...

2.“k/ķ” ünsüzünün düşmesiyle uzun ünlü

- **Gelecek zaman eki acak/ecek eklerinde k/ķ ünsüzü düşerek ünlüyü uzatır.**⁴⁷

n_edecēsīñ(4/103), edēcūz<edeceğiz(1/36), yaķacīn(1/28), yaturcīn(1/43),
etcīn<edeceğim(2/75), yapacān<yapacağım(31/34), alacēsīñ<alacaksın(1/116),
ġoycēsīñ(10/21), atacēsīñ(14/37), çekcēsīñ(35/11), dōnecēsīn(6/35), ġazacēsīñ(14/42)
oķudacāmıñ(38/47), yapacāmız(40/70), kesecēsīñ(19/230), dēcēdim(27/22),
ġōcēsīñ<koyacaksın(28/65), ...

- **Kelime kök ve gövdesinde “-k/-ķ” ünsüzü düşerek uzun ünlü meydana**

gelir:

āşam<akşam(1/53), ēşir<ekşir(4/126), yō<yok(18/3), yūsekte<yüksekte
(28/291), ēşi<ekşi(53/12), ēsik<eksik(8/45), ...

3. “h” ünsüzünün düşmesiyle uzun ünlü

burāniye<burhaniye(1/4), ālat<ahlat(1/142), ġāve<kahve(3/133), ēmet<ahmet
(6/37), ĩtiyaçları<ihtiyaçları(61/26), tāsildar<tahsildar(32/2), zabālayın<sabahleyin
(4/38), pēlivān<pehlivan(3/163), ...

⁴⁷ Selahattin Olcay bu ses olayı için Eckmann ve Mansuroğlu’ndan farklı olarak şu açıklamayı yapmıştır: “Eckmann ve Mansuroğlu,-acak/ecek ekinin k’sı,-dı,-mış ve –sa eklerinden önce düşer,diyorlar.Halbuki burada da düşmek değil,iki ünlü arasında kalan k’nın yumuşayarak kaynaşması sonunda uzun bir ünlünün oluşması hadisesidir. Örn: alacak idi > alacağ idi > alacağdı > alacādı, gelecek imiş > geleceğ imiş > gelecēmiş, yapacak ise > yapacağ ise > yapacağ ise > yapacağısa > yapacāsa (bk. Selahattin Olcay, (1995): *Doğu Trakya Yerli Ağzı*, TDK Yayınları, Ankara: s.17)

4. “ğ” ünsüzünün düşmesiyle uzun ünlü

āların<ağlarım(2/17), sīmaz<sığmaz(28/66), īne<ineğe(2/37), ōlan<oğlan(2/6),
būdayı<buğdayı(1/125), ūraşacak<uğraşacak(7/4), ōlum<oğlum(20/1), ōlen(20/22),
dōru<doğru(57/5), pōça(4/44), ...

5. “y” ünsüzünün düşmesiyle uzun ünlü

nēle<neyle(2/33), bēninde<beyninde(4/107), bōle<böyle(1/8), ōle<öyle(1/34),
sōleyen<söyleyen(3/222), šōle<şöyle(5/2), šē<şey(32/19), ġāri<gayrı(5/8), ...

6. “l” ünsüzünün düşmesiyle uzun ünlü

bēki<belki(2/72), ōsun<olsun(4/7), ġākđı<kalktı(4/37), ...

7. “n,ñ” ünsüzünün düşmesiyle uzun ünlü

īsan<insan(3/192), sōra<sonra(11/18), sōna<sonra(1/18), ...

b) Hece Kaynaşmasından Doğan Uzun Ünlüler

1. “ğ ve k” li hecelerin kaynaşmasıyla uzun ünlü

aşāsını<aşağısını(1/10), çō<çoğu(1/18), çocūnu<çocuğunu(1/8), meslēmiz
<mesleğimiz(3/137), tüzūmüz<tüzüğümüz(6/13), şişlīne<şişliğine(6/39),
ibīne<ibiğine(5/53), ayāmı<ayağımı(13/23), bölūn<bölüğün(17/96), geyīñ(21/109),
āsına(32/1), ...

2. “h” li hecelerin kaynaşmasıyla uzun ünlü

şēre<şehire(1/43), mēllesi<mahallesi(8/4), veyāt<veyahut(9/65),
māfız<muhafız(18/51), sāsı<sahası(21/66), ...

3. “y” li hecelerin kaynaşmasıyla uzun ünlü

yīyoS(1/71), bekī<pekiyi(1/1), ī<iyi(20/99), ...

4. Şahıs zamirlerindeki uzun a sesi⁴⁸

sā<sana(3/218), bā<bana(23/68), ...

5. Gelecek zaman –acak/-ecek eklerinde k/ğ ünsüzünün düşmesiyle uzun ünlü

yaḳac̄in<yakacağım(1/28), yaturc̄in<yatıracağım(1/43), etc̄in<edeceğim(2/75), yapac̄ān<yapacağım(31/34), yapac̄āmız<yapacağımız(40/70), ...

6. dık/dik,-duk/-dük sıfat fiil kaynaşması ve düşmesi neticesinde uzun ünlü

giddūnden<gittiğinden(1/92), yapdūmuz<yaptığımız(3/1), addūmuz<attığımız(11/24), savurdūmuz<savurduğumuz(4/101), oldūnu<olduğunu(9/2), vedūnden(9/62), yetüşdūm<yetiştığım(15/22), edemedū<edemediği(19/119), beyendū<beyendiği(32/120), tanudū<tanıdığı(32/225), ısurdū<ısırdığı(40/39), ...

c) Vurgu ve Tonlamaya Bağlı Olarak Meydana Gelen Uzun Ünlüler

- **Fiilden fiil olumsuzluk ekinde:**

Şimdikiz zaman: bilemēyan<bilemiyorum(5/64), yorulmāya<yorulmuyor(5/64), ğullanmāyosuñ<kullanmıyorsun(11/45), çekilmēye<çekilmiyor(11/45), bıḳāmāyosuñ<bıḳamıyorsun(19/143), savuramāyāz<savuramıyoruz(39/90), bilmēyen(39/68), ğımıldayamāyon<kımıldayamıyorum(2/35), ...

Geniş zaman: demērüz<demeyiz(4/189), etmērüz<etmeyiz(20/104), bilmērüz<bilmeyiz(59/8), ...

Gelecek zaman: ğalmācaḳ<kalmayacak(1/38), doḳunmācaḳ<dokunmayacak(19/78), ...

- **İsimden fiil yapım eki –le/-la eklerinde**

beslēyān<besliyorum(1/34), beslēya<besliyor(11/28), bāklēyoz<bekliyoruz(14/7), ...

⁴⁸ Necati Demir, bu ses olayını ñ sesindeki gelişmelere bağlı tutmuş olup şu açıklamayı yapmıştır: “ñ sesi iki sestem meydana geldiği için doğrudan düşmesi mümkün değildir. Bu ünsüz önce ikiye bölünmüştür. Ünsüz düşmesi, ñ sesinin ğ/ğ ünsüzleriyle temsil edilen kelimelerde ortaya çıkmaktadır. Düşme –ñ-> -ğ/ğ-> -ø- aşamalarından sonra ortaya çıkmaktadır. Düşmeden sonra yan yana gelen iki a ünlüsü kaynaşmakta ve uzun ünlü durumuna gelmektedir. Örn: bā(bana), sā(sana) (bk. Demir, 2006:76)

d) Ünlü Karşılaşmasından Doğan Uzun Ünlüler

Özellikle Arapça ve Farsçadan alınan kelimelerde görülür. Ünlülerden biri düşerek diğer ünlüyü uzatır: sāt<saat(20/137), ennēne<anneanne(4/175), nēdiyīn<ne edeyīm(33/55), nēdeceksiñ<ne edeceksin(38/55), tārūz<taarruz(25/35), ...

e) Yabancı Kelimelerdeki Uzunluklar

Kastamonu Merkez ağzında yabancı dillerden alınmış kelimelerdeki aslı uzunluklar genellikle kaybolmuştur. Ancak uzun telaffuz edilen örnekler de az değildir: cēhil<cahil(1/38), ilēhi<ilahi(14/64), emēnet<emanet(23/185), māmur(31/30), ālāti<aleti(17/13), ġūya<güya(17/28), sēli<salı(20/9), ...

f) Aslı Uzunluklar

Türkçede birincil uzun ünlüler meselesi kesin bir şekilde çözümlenebilmiş değildir. Talat Tekin'in de belirttiği üzere "Türk dil ve lehçelerinde yaşayan ünlü uzunlukları bugüne kadar tam olarak tespit edilmediği gibi (en bol örnek ihtiva eden Räsänen ve Şçerbak listelerinin bile çok eksikleri vardır) tarihi lehçelerdeki birincil uzun ünlülerin de tam ve doğru listeleri meydana getirilememiştir."⁴⁹ Asli uzunluklar diğer Anadolu ağızlarında da görülmektedir.⁵⁰

Kastamonu Merkez ağzında çok olmamakla beraber ilk hecede aslı uzun ünlüler görülmektedir: ānadıyın(15/34), ānaduruz(19/4), yīncek(1/26), yīceklē(3/190), dīnedim(15/53), ...

GENİZ ÜNLÜLER

ā ünlüsü: ñ ünsüzünün düşmesine bağlı olarak bu ünsüzün yerini dolduran genizleşmiş bir a ünlüsüdür. Daha çok şahıs zamirlerinde karşımıza çıkar: saā(1/51), baā(4/115), zāmiā(29/88), baqsā(44/29)...

⁴⁹ Talat Tekin, (1995): *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*, Simurg Yayınları, Ankara: s.37

⁵⁰ Ayrıntılı bilgi için bk. Zeynep Korkmaz, (1953): "Batı Anadolu Ağızlarında Asli Vokal Uzunluklar Hakkında", *Türk Dilleri Araştırmaları Yıllığı Belleten*, s.197-203

İKİZ ÜNLÜLER

Kelimelerin veya eklerin bünyesinde bulunan –ğ-, -h-, -h-, -n-, -ñ-, -v-, -y- ünsüzleri eriyip kaybolduktan sonra, bu ünsüzlerin iki tarafında bulunan ünlüler yan yana gelmektedir. Yan yana gelen iki ünlünün bir nefeste veya aynı hecede telâffuz edilmesine ikiz ünlü adı verilir.⁵¹ Kastamonu merkez ilçe ve köylerinden tespit edebildiğimiz ikiz ünlü örnekleri şunlardır:

1. Yükselen İkiz Ünlüler: İkiz ünlüyü oluşturan seslerden ikincisi vurgulu olan veya birinci öğeye göre daha geniş olan ikiz ünlülerdir. Bölgemizde görülen ikiz ünlü türleri şunlardır:

ea: gāveane<kahvehane(61/65)

ia: meydanlīa<meydanlīğa(4/99), cīara<sigara(17/105), hastalīa<hastalīğa(19/54), acıasıya<acıkasıya(20/138), azīa<azīğa(21/135), ihtiyatlīa<ihtiyatlīğa(23/98), baytarlīa<baytarlīğa(28/282), ışıa<ışığa(32/156), samallīa<samanlīğa(39/65), ...

ja: cīara<sigara(1/116), nassīat<nasihat(24/113), ...

oa: çoaldıyon<çoğaldıyorum(1/34), doan<doğan(5/42), boğazım<boğazım(7/6), soğanı<soğanı(20/147), oada<o kadar(21/134), boğamadılar<boğamadılar(38/94), ...

ua: şuada<şu kadar(1/17), muane<muhayene(2/39), duarüz<döveriz(8/28), gazuā<kazığa(10/17), sanduā<sandığa(14/54), keķuā<kekiğe(19/85), doruāndan(28/61), unduā(31/53), dūñúrluā<dünürlüğe(36/40), ...

uā: buāz<bu kez(5/18)

ie: tetie<tetiğe(21/100), cīerleri<ciğerleri(22/60), esgerlie<askerliğe(23/99), içlie(44/222), yiēn(55/12), ...

iē: istiēre(9/24), suriē<suriye(11/33), ...

⁵¹ Demir, 2001:62.

öe: döesiye<dövesiye(20/12), göe<göge(33/5), ...

ue: buez<bu kez(1/40), günne<günlüğe(4/79), duen(10/43), muesse<muhasebe(32/34),
dúunnue<düğünlüğe(50/21), ...

úe: kóşlúe<köşklüğe(39/30), dúen(39/64), dúenini(47/9), dúeynen(50/3),
yúzúe(59/7),...

úē: cemilecúē<cemileciğe(3/234)

üe: düen(10/44), bölüe<bölüğe(7/110), ...

üē: müēne<muhayene(5/72)

yu: yuruz<yuğururuz(4/11), yulu(13/7), çurttudula(23/246), ...

yū: yūruz<yuğururuz(14/25)

iu: vediu<verdiği(19/28)

2. Eşit İkiz Ünlüler: Boğumlanma süresi eşit olan aynı türden iki ünlünün oluşturduğu ikiz ünlü türüdür. Kastamonu merkez ağzında bol örneğine rastladığımız eşit ikiz ünlüler şunlardır:

aa: aaçlandurmanın<ağaçlandırmanın(1/24), aam<ağam(2/23), zonbaa(2/70),
tabaa<tabağa(3/150), ocaa<ocağa(4/179), naada<ne kadar(19/172),
saasıñ<sağarsın(20/99), aacıñ<ağacın(21/6), saā<sana(28/20), daa(29/62),
saarduk<sağardık(44/38), ...

ee: eer(3/78), sinee<sineğe(3/178), yimee<yemeğe(3/181), şeer<şehir(8/34),
kúree<küreğe(8/35), beenmişle<beğenmişler(15/96), eyree<eyreğe(20/137),
meçllesi<mahallesi(42/1), ...

ıı: sıır<sığır(1/26), çürsın(23/208), ışıı<ışığı(32/156), cııra<sigara(39/96),
çürdım(52/81), ...

ij: yijT<yiğit(15/25), ijleniya(46/6), ipli<ipliği(51/25), ...

uu: yuuruz(3/6), uur<uğur(3/61), yastuu<yastığı(3/193), yumruu<yumruğu(5/11),
doruu<doruğu(6/14), uudurüz(8/33), tuum(14/37), uunde(15/89), buuyunan(19/74),
çaruu<çarığı(44/8), ...

úú: dúúnlēde<düğünlerde(1/139), dölúünü<deliğini(19/99), bölúündeyin<bölüğündeyim
(23/206), ...

3. Alçalan İkiz Ünlüler: Yine aradaki bir ünsüzün düşmesine bağlı olarak yan yana gelen iki ünlünün birincisi ikinciye göre daha vurgulu, daha geniş veya sürekli olan ikiz ünlü türüdür:

au: aırım(1/12), baırdılā<bağırdılar(2/69), çomayınan<çomağınan(5/1), aızlı(9/9),
bozōlaiñ<bozoğlağın(28/19), gulañda<kulağında(28/133), daımız<dağımız(29/139),
baır<bağır(30/23), yayyo<yağıyor(31/50), aşaisı<aşağısı(32/4), uşaim<uşağım(33/41), ...

āi: gōnāiñ<konağın(4/150), āır<ağır(38/28), ...

aī: baīrdıla<bağırdılar(2/66), aī <ağı(16/95), ...

aï: aïr<ağır(1/85), baırip<bağırıp(2/33), saınca<sağınca(3/148), yañ(4/12), ...

ai: saıbi<sahibi(17/102), caıd<cahit(27/1), caıllikten<cahillikten(32/62), ...

āi: sāıb<sahip(42/41), mütāıd<mütahit(54/15), ...

aø: saølsun<sağolsun(33/55)

aõ: saõl<sağol(1/1)

au: austosta<ağustosta(1/43), taıqları<tavukları(4/71), saıruyala(14/9),
başçauş<başçavuş(16/67), bıraurun<bırakırım(19/48), çaurula<çağırılar(20/11),
daıdu<dağıtır(21/11), baırula<bağırılar(54/17), ...

āu: āuS(3/146), çāuru<çağırır(13/17), ...

aŭ: biraŭsuñ<birakırsın(1/56)

ei: elbisej<elbiseyi(1/54), ekmej<ekmeği(3/1), sermej<sermeyi(4/1), bileceim
<bileceğim(4/69), çiçej<çiçeği(4/77), eitmende<eğitmende(5/109), eılse<eğılse(19/82),
deıl<değıl(27/2), tüfej<tüfeği(28/209), keşkej<keşkeği(29/106), gómlej<gömleği
(61/43), ...

ēj: şējt<şehit(28/107), gējn(32/188), ...

eu: elleuT(15/19), evereceüz<evereceğiz(38/55), ...

eú: savuraceüz<savuracağız(24/224), baķaceüz<bakacağız(38/137), ...

eü: ğonuşaceüz<konuşacağız(12/1), deüşdürüyün<değıştireyim(21/33), basaceüz
<basacağız(27/11), ...

ēö: bēöyüklükte<büyükükte(35/15)

ou: doulunan<davul ile(2/68), bouya<boğuyor(4/71), doullu<davullu(6/20),
çouş<çavuş(8/3), ounü<önünü(19/99), touķ<tavuk(19/125), souķ<soğuk(28/135),
bouca<bu gece(30/51), doumda<doğumda(33/11), youm<yokum(35/61), ...

ōu: dōulcu<davulcu(18/19)

oū: doūrudu<doğururdu(3/87), doū<doğu(15/49), soūya(22/43), oū<önü(24/163),
oūl<oğul(28/44), oūllūna<oğulluğuna(33/35), yoūrulādı<yoğurlardı(39/43), ...

oŭ: doŭrüz<döveriz(3/5)

oú: oúnde<önünde(3/137), boún<bu gün(3/102), coúzdür<cevizdir(3/235),
oúmde<önümde(21/53), ...

ou: doulcuydu<davulcuydu(8/9)

óu: çóurüz<çeviririz(3/12), sóudde<söğütte(3/222), bóun<bu gün(4/83),
dóuş<dövüş(19/144), óüne<önüne(28/162), bóurlerne(21/72), ...

óú: çóúrüp<çevirip(1/129), cóúz<ceviz(13/7), dóúş<dövüş(24/79), óú<önü(33/14),
bóúdü<büyüdü(34/87), óúdü<öğüdü(34/88), bóún(38/2), óúne<önüne(40/36), ...

óü: góúsleri<göğüsleri(22/12), góüse<göğüse(28/285), ...

öú: böúk<büyük(17/25), söút<söğüt(30/56), ...

öü: böüdü<büyüdü(24/174)

öü: öününkini<öğününkini(3/148)

ÜNLÜ UYUMLARI

A) Kalınlık-İncelik Uyumu

Türkçe'de kalın ünlüden sonra kalın ünlü, ince ünlüden sonra ince ünlü gelmesine kalınlık-incelik uyumu denir. Bölge ağzında ölçünlü Türkçe'nin aksine bazı eklerin uyuma girdiği görülür.

-ken (iken) zarf fiil eki: Bölge ağzında görülen bu ekte i- fiili düşmüş ve ekleşmiştir. İnce ünlülü kelimelerin sonuna gelen ek uyuma tamamıyla girmiştir: gezēkene(19/245), gideyken(14/44), yetişeyken(24/130), sürīken(25/5), derken(40/48), edeyken(52/3), gótürēke(19/271), yörüyeke(20/93), gúyēke(21/8), deılke(21/50), gāçēke(3/172), fılen_ike(4/147), lireke(28/11), ...

Bölge ağzında tespit ettiğimiz örneklerinde bu ek uyum dışında kalmıştır: gızıken(3/207), satayken(61/32), ufaıken(22/29), gúççūken(60/12), sulayken(24/178), var_ıken(27/4), gāruştur_ıken(28/142), çalayken(29/60), yaşlarımdayken(42/5), bālarken(42/29), gúççuke(3/187), var_ıke(19/23), gumandarıyke(23/111), bakıke(28/140), bızlayıke(28/291), ...

Yalnız iki örnekte uyuma giren örneğine rastlanmıştır: gelúқан<gelir iken(20/13), yo_уқан<yok iken(20/151), ...

Şimdiki zaman eki: Yazı dilinde uyum dışında kalan –yor şimdiki zaman eki Kastamonu merkez ağzında ek ünlüsünün düzleşmesi ile uyuma girmektedir: geliye(3/173), yemeye(8/31), dēye(9/13), giriye(11/23), geçiye(17/54), tütüye(38/138), öldürüye(39/13), yetiye(42/16), gezdürüye(52/60); ğatmaya(19/237), oluya(20/82), sokuya(22/12), yapuşduruya(30/37), soruya(32/63), ...

Bazen ekin düzleşmiş şeklinde de uyumsuzluk görülmektedir: çalışıye(37/10), yapıye(14/52), oluye(19/242), ğonuye<konuyor(28/107), olmaye(25/18); ötüya(57/33), sürüya(47/8), deya(32/157), edmeya(29/18), sürükleniya(33/16), veriya(42/16), ...

Birinci çokluk şahıs görülen geçmiş zaman eki: İnce ünlü fiillerde kalın ve yuvarlak olan yapısıyla uyumu bozmaktadır: giddúk<gittik(1/7), giyedúk<giyerdik(4/133), vedúk<verdik(5/81), giderdúk<giderdik(12/18), sürdúk<sürdük(15/84), indúk<indik(21/64), keserdúk<keserdik(31/104), ...

i- fiilin zaman eki almış biçimleri: Kastamonu merkez ağzında cevherî fiilin ekleşmiş şekli çoğunlukla ilerleyici ünlü benzeşmesiyle bir önceki kelimenin son ünlüsü ile kalınlık-incelik açısından uyum içerisindedir: meydanda_y_ıdı<meydanda idi(9/10), candarma_y_ıdım<jandarma idim(10/3), soyallar_ıdı<soyarlar idi(42/9), var_ıdı<var idi(44/11), otutturular_ıdı<oturturlar idi(44/20), başlallar_ıdı<başlarlar idi(50/1), uzadıyalar_ımiş<uzadıyorlar imiş(51/10), ārımaz_ımiş<ağrımaz imiş(52/41), yaşayamaz_ımiş<yaşayamaz imiş(57/12), yaş_ımiş<yaş imiş(1/69),dejštürüyolar_ımiş <dejštiriyorlar imiş(5/80), okumazlar_ısa<okumazlar ise(20/32), noksan_ısa<noksan ise(23/43), anlamadıñ_ısa<anlamadın ise(32/174), var_ısa<var ise(17/46), ...

ile edatı: ile'den genişlemiş olan –lan, -len eki az görülmekte ve uyuma girmektedir: amcanlan<amcan ile(13/25), neylen<ne ile(45/1), senlen<sen ile(28/130), ...

Yine ile edatının genişlemesine bağlı olarak gelişen -inen, -inen, -unan, -ünen biçimlerine bölge ağzında uyuma girmiş şekliyle bol olarak rastlanır: sopa_y_inan(10/20), yaba_y_inan(20/118), ninem_inen(2/56), elimiz_inen(12/5), tel_inen(28/255), môtur_unan(3/140), zor_unan(6/29), su_y_unan(23/141), münübüs_ünen(8/8), tirektör_ünen(15/78), kerpüc_ünen(26/6), betonnan(1/84), aruynan(19/173), tirennen(6/45), ...

Bölge ağzında sıkça rastlanan –na, -ne vasıta hal eki de uyuma girer:cendermeyne(1/54), tirenne(16/22), eliyne(52/40), şeyne(38/21), birbirimizne(56/2), ateşiyne(58/8), ...

Birleşik kelimelerde: birez(6/29, 19/89, 21/52, 22/45, 40/34..), naada<ne kadar(19/172), ...

hanı (hana) / hanğı: Yazı dilinde kalınlık-incelik uyumunun dışında kalan bu kelime bölgemiz ağızlarında kararsızlık göstermektedir:

Bazen uyum içerisindedir: hanı<hani(19/126), hanğı<hangi(15/7), hanğısı<hangisi(21/68), hanğısımı(19/156), ...

Bazen de yazı dilindeki gibi uyum dışında kalmıştır: hangi(24/59, 25/6, 34/35), herhangi(45/10), hani(32/90, 35/40, 36/22, 40/71, 46/8, 51/15, 61/47), ...

–leyin isimden-isim yapım eki: Kastamonu merkez ağzında bu ekin uyuma girdiği görülür: zabālayın<sabahleyin(4/38, 20/26, 38/3, 39/66, 44/23, 54/9...), sıaçaklayın<sığacakleyin(19/9), yazacaklayın(38/50), ...

- **Yabancı Kelimelerde Dil Benzeşmesi:**

İlerleyici ünlü benzeşmesi: fa Ḳ ırlı Ḳ dan<fakirlikten(1/40), mekdüp<mektup(2/3), mezer<mezar(3/223), ceccel<deccal(3/119), keneri<kenarı(4/191), lire<lira(5/81), fa Ḳ ır<fakir(6/9), ataş<ateş(10/27), pilev<pilav(14/18), ezen<ezan(16/97), acamıla<acemiler(40/4), ba ḷ çanıñ<bahçenin(28/115), habar<haber(54/12), va ḥ ıt<vakit(20/86), birez<biraz(21/52), ...

Gerileyici ünlü benzeşmesi: mekkemeye<mahkemeye(1/154), hestenede<hastanede (2/36), baton<beton(3/201), lestik<lastik(4/139), tērihçesi<tarihçesi(5/43), emeliyet<ameliyat(7/3), dentel<dantel(14/35), ıcat<icat(34/4), esgerden<askerden (32/26), baton<beton(3/201), direkdör(50/20), zından<zindan(45/13), mara ḳ luyundu <meraklıyımdır(42/20), , cıra<sigara(39/96), cēminiñ<caminin(30/49), ebdeslī <abdestli ḡ i(26/28), eceleye<aceleye(19/90), ...

İlerleyici-gerileyici ünlü benzeşmesi: emeliyet<ameliyat(7/3), barabar<beraber (MDD), ...

- **Dil Benzeşmesinin Bozulması:**

a.Kalınlaşma Yönünde: ḳ óyde<köyde(1/10), ḳ úrek<kürek(2/26), úçgen(3/11), ḳ óle<köle(3/230), ḡ üneşe<güneşe(34/8), ḡ úzel<güzel(35/8), ḡ örölmüş<görölmüş (36/10), dóverdük<döverdik(44/38), ḡ óñúllü<gönüllü(3/32), ḳ úrek<kürek(2/26), úrdün<ürdün(11/34), dó ḳ mek<dökmek(52/49), ...

b. İncelme Yönünde:

Şimdiki Zaman Kipinde: yapıye(14/52), oluye(19/242), gonuye<konuyor(28/107), olmaye(25/18), çalışıye(61/21), yanıye(5/78), yapılıye(12/13), bakıye(19/157), atıye(28/107), ...

-gil: İsimden isim yapma eki: ğadirogil<kadir ağagil(1/172), māmıtgillēden<mahmutgillerden(16/41), sarıĝadōgil<sarı kadioĝlugil(17/24), ĝayıntamgil(18/43), seyn_āgiliñ<hüseyin ağagil(18/50), dayımgiliñ(19/197), bubamgil(20/91), ĝardaşımiñgille<kardeşimingiller(61/69), ...

B) Uyum Değişmesi

mámlákát<memleket(1/16), misir<mısır(44/36), cendermeye<jandarmaya (23/40), emme<ama(24/25), bēzi<bazı(2/58), ificūnü<ufacıĝımı(3/174), kúçúk(4/110), ĝuccuĝ<küçük(5/5), nümereli<numaralı(32/200), siviştim<sıvıştım(16/34), hüdüt<hudut(19/47), cüme<cuma(39/2), hefte<hafta(44/202), ...

C) Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

Diğer bölge ağızlarımıza göre Kastamonu Merkez ağızı dudak benzeşmesi bakımından oldukça zayıftır. Eski Türkiye Türkçesinde bazı ekler kurallı olarak düz ünlü, bazıları da yuvarlak ünlü taşımaktadır⁵². Bölgemiz ağızları, sürekli düz ünlü taşıyan ekler açısından ekler bakımından Eski Türkiye Türkçesinin mirasını büyük ölçüde korumuştur.

Kelimelerde Yuvarlaklaşma: Yazı dilinde ve Türkiye Türkçesinin diğer ağızlarında düzlük-yuvarlaklık uyumu dışında kalan kelimeler bölgemizde de aynı durumu

⁵² Faruk Kadri Timurtaş, (1981): *Eski Türkiye Türkçesi*, İÜ Edebiyat Fakültesi Yayınları, İst.: s 27-40.

sergilemektedirler: armut(30/75), çabuk(11/34), çamur(32/226), çavuş(23/1), davul(4/39), ğabuk<kabuk(23/76), tabur(23/87), yâmur(44/8), ...

Yazı dilinde düzlük-yuvarlaklık uyumuna uyup bölgemiz ağızlarında uymayan pek çok kelime vardır: ğadun<kadın(4/41), çalu<çalı(16/100), demür<demir(17/13), çarşu<çarşı(17/40), kerpüç<kerpiç(17/28), mermü<mermi(17/69), ğaşuk<kaşık(53/28), sızı<sızı(39/18), gemuğ<kemik(39/10), demür<demir(17/13), ayu<ayı(21/1), altun<altın(32/207), temizle<temizle(36/59), ...

Fiil Kök ve Gövdeleri: Bölge ağızında dikkat çekici özelliklerden biri de fiil köklerinde uyum değişmesidir. Düz ünlüye sahip olan b (bazen p'den b'ye değişenler de dahil) ile başlayan fiillerin ünlü sırasının yuvarlak ünlülerle değişmesi yaygındır: büşürüsüñ<pişirirsin(3/15), büşürüyala<pişiriyorlar(29/89), bülü<bilir(8/3), bütüdüm<bitirdim(9/21), ...

Yapım ekleri olarak donmuş kelimeler: Eski Türkiye Türkçesinde daima yuvarlak ünlü ile karşımıza çıkan eklerden biri -uğ, -ük'tür⁵³. Bu ek, bölgemizden tespit ettiğimiz örneklere göre, ünlüsünü hiç değiştirmeden tarihi sürdürüyor görünmektedir: ğazuk<kazık(3/184), bozuk(17/100), açuk(19/78), uyuşuk(19/97), deluğ(21/79), girişuk<kırışık(24/83), birişuk<buruşuk(24/83), dolaşuk(25/1), delünü<deliğini(38/30), delük(46/8), börtük(22/59), ...

-duğ, -dük: Sıfat-fiil eki: Eski Türkiye Türkçesinde yuvarlak ünlülü olan bu ek Kastamonu Merkez ağızında da çoğunlukla Eski Türkiye Türkçesiyle paralellik göstermiştir: yapdümüz<yaptığımız(3/1), addümüz<attığımız(11/24), dedümüz<dediğimiz(28/238), yolladümüz<yolladığımız(38/166), bildüñüz<bildiğiniz(19/37), söyledüklerinden<söylediklerinden(32/173), geçdünü<geçtiğini(38/89), duymadünü<duymadığını(41/25), yaradünü<yaradığını(51/33), geldünü<geldiğini(24/26)

⁵³ Timurtaş, 1981:29.

-dur-/-tur-, -dür-/-tür-: Fiilden fiil yapan ek: Eski Türkiye Türkçesi döneminde ve daha önceki dönemlerde olduğu gibi ek ünlüsü çoğunlukla yuvarlaktır: kestürüya<kestiriyor(1/30), gıydumaz(1/56), annatturudum(5/47), yidüdü(24/121), gerdürüp(14/37), eddürüp(29/121), doğundururlar(52/40), alduruyun(57/2), gezdürüdük(12/16), ...

-ur-, -ür-: Fiilden fiil yapan ek: bitüremedük(38/56), büşürüsüñ<pişirirsin(3/15), içürüle<içirirler(55/7), ...

-dur, -dür: Bildirme eki: Ekin –r ünsüzü düşmüş olup, ünlüsü genelde yuvarlaktır: senelüdü<senelidir(1/6), neyledü<neyledir(5/44), öledü<öyledir(14/4), güleşmişiyündü<güleşmişimdir(15/24), görmüşsüñdu<görmüşsündür(16/74), kētipdedi (23/14), içindedü(23/27), gibiyüzdü(23/47), unutmuşuyundu<unutmuşumdur(35/29), ğalınlġkdadu<kalınlıktadır(38/122), ...

-uş-, -üş-: Fiilden fiil yapan ek: yetüştüme(1/29), yetüşü<yetiştir(51/38), bedüşğün<bitişkin(5/114), aluşğün<alışkın(11/48), ğaruşduunu<karıştığını(15/65), çalışuduk<çalışırdık(21/80), ...

-ul-, -ül-: Fiilden fiil yapan ek: ğakulüdu<kakılırdı(4/134), yapulu(9/64), çağruldu<çağırılırdı(10/30), sayulu(11/25), yıulu<yığılır(13/7), giydürülüdü<giydirilirdi (14/88), verülü<verilir(19/86), edülü<edilir(20/48), ğarulu<karılır(20/154), ...

-lu, -lü : İsimden isim yapma eki: yaşlu<yaşlı(8/38), şerefli(4/50), duvarlu(9/12), allu(9/15), görevli(11/28), azdavaylula(28/177), dadlu(4/114), burmalu(14/20), ğıdemli<kıdemli(15/62), yapulu(55/21), ğuvvetli<kuvvetli(19/10), kulfiyetli(28/150), emekli(31/39), bıdağlu(40/37), içğülü<içkili(55/11) devamlu(22/43), ...

-luğ, -lük (<-nuğ, -nük): İsimden isim yapma eki: ğarannuğ<karanlık(21/115), ğışluğ<kışlık(1/71), ğirğunluğ(7/8), hırsuzluğ(17/11), bayğınluğ(46/26), deluğ(21/79), sūdúklúk<sidiklik(28/298), ...

-suz, -süz: İsimden isim yapma eki: mayasuz(3/7), ğıssuz<kızsız(4/27), çoruksuz<çarıksız(4/138), ğatuksuz<katıksız(17/109), ğanatsuz<kanatsız(19/135), balsuz(19/190), tapasuz(19/267), zararsuz(22/2), anamsuz<annemsiz(24/116), rātsuz<rahatsız(32/19), silahsuz(32/143), çobansuz(44/136), şerbetsüz<şerbetsiz(4/15), yemeksüz<yemeksiz(19/178), halsüz<halsiz(24/165), biçimsüz<biçimsiz(28/172), dengesüz<dengeşiz(32/42), ...

-cuğ, -cük: İsimden isim yapma eki: ahlatcuğ(1/96), acuç<azıcık(20/104), ğavacuğ(29/65), yılanacuğdan<yılanacıktan(39/8), şuadacuğ(49/17), birazcuğ(51/44), yılmazcuğ(4/86), ufacuğ<ufacık(19/127), ěcük<azıcık(28/172), incecúk<incecik(29/99), depecúk(44/48), terecúk (19/76), ...

-cu, -cü : İsimden isim yapma eki: arucu<arıcı(28/68), dömürcü<demirci(42/7), aruculuğdan<arıcılıktan(19/171), ...

-ağú, -egü: Ek ses hadiseleriyle ō ve ā sesine dönüşmüş ve uyum dışında görülmüştür: ğuyō (ğüvey<ğüveğü) (23/134), oklā (oklava<oklağu) (14/24), yapō<yapağu(MDD),

-ğu, -ğü: Fiilden isim yapma eki: sargú<sargı(9/33), çalğu<çalğı(13/17), içğu<içki(16/87), alğu(29/40), verğu<vergi(31/32), bilğú<bilgi(8/5), ...

-ğun, -ğün: Fiilden isim yapma eki: ğirğunluğ<kırğınlık(7/8), yangun<yangın(32/59), argun(41/22), dargun<dargın(41/22), şaşğún<şaşkın(41/10), ...

-u, -ü: Fiilden isim yapma eki: ğazu<kazı(11/9), yazu<yazı(29/29), ...

-duğ, -dük: Bilinen geçmiş zaman eki: 1. çoğul şahıs dışındaki çekimlerde uyum sağlanır. Çokluk 1. şahısta da kararsızlık yaşanmaktadır: yaptuğ(1/6), giddük(1/7), vedük(5/81), ğağdük(9/71), ekduğ(29/16), dökádük(39/83), yatmaruzduğ(44/197), ederduğ<ederdik(2/59), dutarduk<tutardık(4/179), çaluşuduğ<çalışrdık(6/24), gezdürüdüğ(12/16), ğörüvördük(2/59), oynamazduğ(56/55), ...

-ur, -ür: Geniş zaman eki: Düzlük yuvarlaklık uyumuna tam olarak girmeyen eklerdendir. Ek bünyesindeki “r” sesi düştüğünde ve -rl- > -ll- değişikliğinde de ek ünlüsü yuvarlaklığını muhafaza etmiştir: alurun<alırım(15/102), bülüsüñ<bilirsin(2/72), bütüsün(4/35), bilebülü müsüñ<bilebilir misin(23/74), yatu<yatır(1/40), ğabaru<kabarır(34/5), düzelü<düzelir(48/21), derüz<deriz(5/3), bilüle<bilirler(19/10), alula<alırlar(29/43), gelüse<gelirse(15/7), yelleşusuñ<yerleşirsın(30/67), ...

-muz, -müz : Çokluk 1. şahıs iyelik eki: devrimüz<devrimiz (1/6), bildümüz <bildiğimiz(19/121), gendümüz<kendimiz(55/28), yapıdümüz<yaptığımız(3/1), dedümüz<dediğimiz(28/238), yolladümüz<yolladığımız(38/166), yıktümüz<yıktığımız (61/30), ...

Zarf-fiil ekleri: ğocaduğça<kocadıkça(4/110), canlanduğça(19/13), çoalduğça(19/15), yanduçca(5/78), işdükden sōra(24/70), kesdükden sōna(4/3), bişdükden kēri(24/269), biddükden sōna<bitirdikten sonra(14/71), ğördükce<gördükçe(5/78), giddükçe(26/29), dedünden<dediğinden(33/49), ...

ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

1.Kalın Ünlülerin İncelmesi

a > á değişmesi : hávále<havale(1/25), áccuċ<azacık(3/231), álet<alet(9/66), yozġat'dáydı(10/4), hádda(11/5), zábalayın(14/8), tám(24/60), orayá(40/65), hásta(56/32), pēliván(3/163), ...

a > e değişmesi : eskerlí(1/20), milyer(2/47), filenkesiñ(4/138), ĉente(4/156), emeliyet(7/3), pilev(14/18), meydonoz(29/97), emme(38/4), kirez(46/15), lire(5/81), ellerci(28/132), ebdeslí(26/28), eceleye(19/90), edires(16/44), elife<arife(15/89)...

a > í değişmesi : ismíyıl(41/21)

a > i deęişmesi : oriya<oraya(14/50), řuriye(14/47), buriyi<buraya(28/199), ificūnü<ufacıġını(3/174), misili<misali(32/103), ...

a > ě deęişmesi : ěcúċ<azacık(39/48)

a > ó değişmesi : řefdólüsü<şeftalisi(5/126)

ı > e değişmesi : ġararemden<kararımdan(23/235)

ı > í değişmesi: yapıyan<yapıyorum(1/71), atıyın(17/95), ĉıġdıydı<ĉıktı idi(1/38), zāryıdı(38/107), arpayı(39/59), arıya(1/130), ġıřıyın<kışın(4/83), ...

ı > i değişmesi : direktör<tıraktör(16/96), misir<mısır(24/54), ĉıġariye<ĉıkarıyor(28/142), keneri(4/191), siviştim(16/34), nūmeresi<numarası(5/80), ...

ı > ú değişmesi : yapóġúnü(52/50)

o > a deęişmesi : déyá<diyor(3/200), geĉiyá(9/13), ediyá(11/40), edmeyá(30/127), sūrüyála(14/9), yinmryá(39/53), ĉıġıyá(42/20), ...

o > e değişmesi : kilemetre<kilometre(19/28)

o > ö değişmesi : biniyö<biniyor(5/25), ötelde(32/74), diyö(45/9), ...

u > í değişmesi : ĉıbu<ĉubuġu(38/111)

u > i deęişmesi : ificūnū<ufacıđını(3/174), yūnis<yunus(49/2), řibūñ<řubuđun (44/68), ...

u > ú deęişmesi : vūcūtūm(7/5), nūman<numan(8/2), lūtūbet<rutubet(12/23), ...

u > ü deęişmesi : mekdūp<mektup(2/3), hūdūt(19/47), cūmertesi<cumartesi(2/46), nūmeresi(5/80), mēmūr<memur(1/51), ūnvannarını(9/57), ...

2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması:

e > a değişmesi : avraklarım<evraklarım(23/71), baton(3/201), acamıla(40/4), habarımız<haberimiz(30/3), marağlandım<meraklandım(1/118), abar<haber(38/165), amsalleri<emsalleri(15/39), ataş<ateş(28/35), haralda<heralde(32/78), ...

e > á değişmesi : láblebi<leblebi(4/42), fávđalade(10/53), mámlákát(1/16), elsirán(20/121), evát(47/4), ...

e > ó deęişmesi : řóúrūp<řevirip(1/129), örsçókúç(44/237), cóúz<ceviz(13/7), tönökóyi<tenekeyi(19/100), órúkdēn<erikten(23/198), mókúk<mekik(39/108), ...

i > a değişmesi : erafa<arife(11/16)

i > ı değişmesi : ıktíyar<ihtiyar(51/12), ismíyıl(41/21), acamıla(40/4), fağır(6/9), tarihí<tarihi(1/2), ıstambul<istanbul(4/115), vağıtta(33/43), zındanla(45/11), ıcat(34/4), hangısı(19/156), ...

i > í değişmesi : ıktíyar<ihtiyar(51/12), ísmalla<ismarlar(19/264), ...

i > ú deęişmesi : giddúk<gittik(1/7), cóúz<ceviz(13/7), cebūñde<cebinde(3/74), órúkdēn<erikten(23/198), bilgú<bilgi(8/5), gendúnunki(9/62), řóúrūp(1/129), örúkdēn(28/195), ...

i > u değişmesi : gemuğ<kemik(2/37), zengun<zengin(1/19), putunla(17/87), kesşuyunen<keskiyenen(28/149), zeytun<zeytin(29/97), kesđu<keski(9/9), ...

ö > o değişmesi : doğrüz<döveriz(3/5), douş-<dövüş-(19/260),
ğovüste<göğüste(28/300), ...

ö > ó değişmesi : górdü(1/8), ókúz(10/43), kómüş(10/44), şófór(11/28),
górónek(36/8), dómezdi<dövmezdi(1/151), dóveç(39/49), döverbiçer(14/7), ...

ö > u deęişmesi : uğrendim(57/34), ūne<önüne(30/58), ...

ü > o değişmesi : ğoveÇ(4/114)

ü > ó değişmesi : hókümet<hükümet(38/35)

ü > ó değişmesi : ğövercinle<ğüvercinler(4/108),hókümüne<hükümüne(17/25),
gózeli <güzeli(19/161), ...

ü > u değişmesi : kumese<kümese(4/71), douş(19/260), ğuleş<ğüreş(15/16),
kuççuk<küçük(17/55), böyük<büyük(4/150), ...

ü > ú değişmesi : túkenmiş<tükenmiş(3/200), dúven(1/24), kúrek<kürek(2/26),
dúúnleri(13/13), bėyúğ(1/165), yúnseklī(21/47), ğúc<ğüç(24/78), ğuccúk(12/23),
dúñúr(14/50), yúnseklī(21/47), dúúnleri(13/13), ...

3. Geniş Ünlülerin Daralması:

a > á değişmesi : yaramáya(54/3), pátasa<patates(4/112), sızláya<sızlıyor(3/155),
ğoccáman<kocaman(4/93), bulámaç<bulamaç(4/120), ...

a > ı değişmesi : anğıra'dan<ankara'dan(18/33), sıçak<saçak(51/5), cıcık<cacık
(29/101), ismiyıl<ismayıl(41/20), ...

a > i değişmesi : ificūnü<ufacığını(3/174)

e > é değişmesi : hēr yer<her yer(11/38), şey<şey(1/14), erkekle<erkekler(13/13),
nēler<neler(2/70), ...

e > i değişmesi : damatis<domates(1/18), kiñerlerinden<kenarlarından(28/84), didemgil<dedemgil(21/148), tãncireya<tencereye(4/121), patatis<patates(20/64), desdire<destere(9/30), çerçevileri(19/75), mahkime<mahkeme(23/46), ...

o > ó değişmesi: môtur<motor(3/140), ğómtanıydı<komutanıydı(9/68), sófa(39/89), ...

o > u değişmesi : uni<onu(1/15), ğasdamun(2/51), horuz<horoz(4/3), ğuy<koy(4/124), sufra<sofra(13/6), ğuymuşla<koymuşlar(9/53), futuraf(15/18), utele<otele(16/9), putunla(17/87), kıumaya<komaya(19/54), uña<ona(19/68), nuhut<nohut(56/5), buumlari<boğumlari(51/23), uvdum<ovdum(28/157), ğuvan<kovan(19/1), ...

ö > ü değişmesi : üyúk<höyük(11/1)

4. Dar Ünlülerin Genişlemesi:

ı > a değişmesi : tahal<tahıl(61/20), tapasuz<tıpasız(19/267), ...

i > a değişmesi : acamalık<acemilik(16/61)

i > e değişmesi : deye<diye(1/26), geyerdi<giyerdi(2/95), ěğüdürün(1/107), eletü<iletir (1/171), zenciri<zinciri(9/70), endi<indi(21/41), eşidiya<işidiyor(21/154), eştuk(3/119), mekene(1/129), ...

i > ê değişmesi : ğedelim<gidelim(1/1), hêç<hiç(7/6), ...

u > o değişmesi : boún<bu ğün(3/102), şo<şu(1/142), ...

ü > ê değişmesi : bêyúğ<büyük(1/165)

ü > ó değişmesi : ğóvercinle<ğüvercinler(4/108), ğózelce<ğüzelce(20/40), ...

ü > ö değişmesi : hórmed<hürmet(1/64), yörürdü<yürürdü(1/78), böyür<büyür(3/139)⁵⁴, ...

⁵⁴ Gürer Gürsevin, "Uşak İli Ağızları" adlı kitabında "böyük" kelimesi için "Kelime, Eski Türkçedeki **bedü-** fiilinden gelmektedir. Baştaki "b" sesi dolayısı ile ilk hecedeki "e" ünlüsü dudaklaşır/yuvarlaklaşır "e" sesinin dudaklaşmış hali ise "ö" ünlüsüdür. O halde, **bedü-** fiili, öncelikle **böyü-** haline gelmiş olmalıdır. (**bedü-** > **böyü-**) Sonra, "y" nin etkisi ile daralmıştır. Bu yüzden, metinlerde tespit ettiğimiz **böyü-** şeklini, daha eski fonetik şekli koruma olarak değerlendirdik." Açıklamasını getirmiştir. (bk. Gürer Gülsevin, (2002): *Uşak İli Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara: s.32)

5. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması:

a > â değişmesi : çâvundur'lu(16/18), vâgonu(16/20), sâlonu(36/76), sâru<sarı(19/210), yâluñuz<yalımız(18/37), yâra<yara(21/58), ...

a > o değişmesi : dovula<davula(2/69), çomoşur<çamaşır(8/44), soru<sarı(19/70), somun(4/193), çoruğ<çarık(4/140), sovuruduğ(12/5), çorşaf<çarşaf(13/16), morul<marul(19/248), lopor<rapor(26/22), solona<salona(26/34), yolunuz(1/140), yoyuğ<yayık(39/99), ...

a > ó değişmesi : şefdólüsü<şeftalisi(5/126)

a > ö değişmesi : bóbam<babam(13/5)

a > u değişmesi : bubamıñ<babamın(24/284)

e > ê değişmesi : vêrüsüñ<verirsin(3/148), biçivêdük<biçiverdik(61/42), dêllel<tellal(15/30), dêvlette<devlette(6/22), ...

e > ó değişmesi : tönókóyi<tenekeyi(28/143)

e > ö değişmesi : tönökólē(4/179), çölük<çelik(5/1), cövüzü<cevizi(5/127), tömüzlensesiye(19/233), dövlet(42/4), dömürcü(3/208), ...

ı > o değişmesi : soruyâ<ısıyor(4/72)

ı > ĩ değişmesi : yatırmadun(1/39), arapdır(3/81), balı(10/1), ayıya(40/23), çalışduğ(28/9)

ı > u değişmesi : ānadmalu(1/2), yazu(19/144), ğalduğ(1/12), ğalu<kalır(1/17), yaturamadım(1/42), soruluğ<sarılığa(1/148), hurun(24/233), ğadun(2/90), altun(4/28), sayu(5/9), çaruğ(10/54), ğırmuzu(19/69), acu<acı(20/52), aluşgun(11/48)

i > ĩ değişmesi : getiren<getiren(15/43), biberine(20/153), bışrüyola(29/87), ...

i > u değişmesi : bilgusu<bilgisi(17/42), zengun<zengin(1/19), ...

i > ú değişmesi : beduşgún<bitişkin(5/114), çölük(5/1), mókúk<mekik(39/108), giddük(1/7), ...

i > ü değişmesi : devrimüz(1/6), kestürüya(1/30), emeklü<emekli(1/35),
üçün(1/125), cevüz(4/5), yitürdüm<yitirdim(2/17), temüzledile<temizlediler(9/32),
döşenüdü(14/79), südüklük<sidiklik(28/298), zeytün<zeytin(28/194), ...

6. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi:

o > a değişmesi : tamatis<domates(4/77)

o > â değişmesi : ârdan<oradan(39/10), ândan<ondan(39/40), durulmâyâ(38/92),
savuramâyâz(39/90), ûraşyân(5/66), seyrediyâ(40/32), ...

ö > e değişmesi : nebetçilînen(6/44), eyle<öyle(26/38), çezdim<çözdüm(30/131),
ēle<öyle(39/9), ...

ö > ê değişmesi : êyle<öyle(2/93)

u > ı değişmesi : mıqtariñ(15/76), olısa(4/7), yıruz(4/11), inebolı'dan(4/160),
bı<bu(28/197), yımırta(14/21), bılaşık(19/99), mıtfak(26/28), bıya<buraya(21/30), ...

u > i değişmesi : mihittin<muhittin(27/10)

u > î değişmesi : mîhtaÇ<muhtaç(1/104), avî<avu(1/144), hamîr<hamur(39/42),
ısdambîl<istanbul(33/15), ...

u > î değişmesi : bîçük<buçuk(28/227)

ü > e değişmesi : beyük<büyük(19/123)

ü > ê değişmesi : bêyük<büyük(4/149)

ü > ı değişmesi : fasılye<fasülye(20/68), yımışadudu(4/182),
boyınduruqla(10/44), bıızladı(15/51), ...

ü > i değişmesi : mēmiri<memuru(1/28), ificünü<ufacığını(3/174),
yöriyen<yürüyen (1/182), vicütten(56/51), parfım<parfüm(28/156), ...

ü > î değişmesi : düşîya<düşüyor(33/15)

ÜNLÜ TÜREMESİ

Ünlü Türemesi, sözcüğün asli şeklinde bulunmayan bir ünlünün sonradan çeşitli sebeplerle ortaya çıkmasıdır.⁵⁵

1. Kelime Başında Ünlü Türemesi:

Kastamonu Merkez ağzında özellikle l, r, s ünsüzlerinden önce ünlü türemesi görülmüş olup, bir yerde de “v” ünsüzünden önce türeme tespit edilmiştir.

l ünsüzünden önce: ilâzım(19/116), ilifiñi(39/33), iyelânet<lânet(44/231), ...

r ünsüzünden önce : ürüsğar<rüzgâr(1/128), ireçberlik<rençperlik(1/147), iras<rast(3/173), urum<rum(11/4), iratsuzlüm<rahatsızlığım(33/12), irazı<razı(33/16), iramazın<ramazan (33/21), erendeden<rendeden(53/27), ...

s ünsüzünden önce : ısıtma<sıtma(2/18), ısıcağ(MDD), ...

v ünsüzünden önce : iveyat<veya(30/90)

2. Kelime Ortasında Ünlü Türemesi

Kelime ortasında görülen ünlü türemesi genelde alıntı kelimelerde görülmektedir: silikdim<silktim(28/186), yerilerinde(1/8), ğadiro<kadro(1/173), hepişinden<hepsinden(3/3), yaluñuz<yalnız(10/9), amıcalarımızdan<amcalarımızdan(15/98), apordıman<apartman(16/42), adires(16/44), mecübür(19/153), hiciri<hicri(23/15), baırdağ<bardak(53/22), keziban<kezban(44/42), ediraflarından<etraflarından(26/39), ğuruşun<kurşun(39/11), ...

3. Kelime Sonunda Ünlü Türemesi

Kastamonu merkez ağzında yalnızca iki yerde tespit edilebilmiştir: sise<sis(13/22), ğadarı<kadar(21/40), gezēkene<gezerken(19/245)⁵⁶...

⁵⁵ Süer Eker, (2003): *Çağdaş Türk Dili*, Grafiker Yayınları, Ankara: s.235

ÜNLÜ DÜŞMESİ

Ünlü Düşmesi, sözcüğü oluşturan asli ünlülerden birinin kaybolmasıdır.⁵⁷

1. Kelime Başında Ünlü Düşmesi: Kastamonu merkez ağzında kelime başında daha çok dar ünlüler düşer: soruyâ<ısıryor(4/72), layn<ulan(4/195)çün<için(7/4), içü<için(23/123), ...

2. Kelime Ortasında Ünlü Düşmesi: Yaygın olarak görülen kelime ortası iç ünlü düşmesi çeşitli sebeplerden dolayı yaygın olarak karşımıza çıkar:

a) Vurgusuz Orta Hece Ünlüsünün Düşmesi

ıyyin<iyyim(3/159), ğarsına<karısına(3/179), oynunu<oyununu(5/47), nahyelerine(5/102), kayınna<kayın boyna<boyuna(16/56), ğuzladı<kuzuladı(18/51), ğaysı<kayısı(19/26), ana(14/52), ğasdede<gazetede(28/188), bişrüyola(29/87), uyyamadım<uyuyamadım(41/5), ...

b) Ünlü Birleşmesi Neticesiyle Ünlü Düşmesi

çerçefel̄ise(28/44), netçekledü(29/124), öl̄eke(33/50), nēdeceksiñ(38/55), iȳise<iyi ise(60/3), ...

c) Yön Ekindeki Ünlünün Düşmesiyle

şorda<şurada(3/106), dışarda<dışarıda(5/92), yoğârda<yukarıda(24/32), şordan<şuradan(28/179), burdayuz<buradayız(30/145), burda<burada(31/29), ordan<oradan(31/73), nerden<nereden(32/220), ...

ç) “iken” zarf-fiil eki, fiil ve imin üstüne gelirken “i” ünlüsü düşer.

bālarken<bağlar iken(42/29), ğüderken<ğüder iken(18/50), zerhoşken<serhoş iken(19/64), yeşilken(19/227), ...

⁵⁶ Kamile İmer, bu ses olayı için “Batı Anadolu ağızlarındaki tipik ünlü türemesi ken- ulacının –kene biçiminde genişletilmesiyle görülmektedir.” açıklamasını getirir. (bk. Kamile İmer, (1998): “Batı Anadolu ağızları Üzerine Gözlemler”, *Doğan Aksan Armağanı*, AÜ DTCF Yayınları, No:366, s.85)

⁵⁷ Eker, 2003: 234

d) “-acak/-ecek” gelecek zaman eki, fiil çekimi sırasında ilk ünlüyü düşürür.

yaturc̄in<yatıracağım(1/43), ayrilcik<ayrılacak(1/170), etc̄in<edeceğim(2/75), çıkartceyüz<çıkartacağız(10/46), yiyceñ(19/49), yollayceyin<yollayacağım(19/179), goycın(27/12), geçürçüz(28/254), öldürceyñ<öldüreceğim(29/2), çekc̄esiñ<çekeceksin (35/11), ...

e) “ile” edatının kelimeye eklenmesi ile “i” ünlüsü düşer.

dozerle(1/72), betonnan(1/84), adamnan(1/153), şeynán(2/95), soannan(4/122), uçaqla(11/36), ókúznen(12/4), amcanlan(13/25), tirenne(16/22), senlen(28/130), şeyne(38/21), ...

3. Kelime Sonunda Ünlü Düşmesi: Daha çok kelime başı ve ortasında görülen ünlü düşmesine az da olsa rastlanmaktadır: ğasdamon_mu<kastamonu mu(1/16), yed_dene<yedi tane(37/18), ...

ÜNSÜZLER

Kastamonu Merkez ağızlarında “b, c, ç, d, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z” ünsüzlerinin yanı sıra şu ünsüzlere rastlamaktayız.

Ç ünsüzü : c-ç arası ; yarı tonlu c ile başlayıp ç ile tamamlanan ortak boğumlanmalı bir ç ünsüzüdür⁵⁸: m^ıhtaÇ<muhtaç(1/104), yaluñuzÇa<yalınızca(3/226), saÇda<saçta (4/93), göveÇ<güveç(4/114), hiÇ(7/9), saÇ(17/87), ...

ç ünsüzü : “ç” ile “ş” arası bir ünsüzdür: geçtim<geçtim(1/3), açdan<ağaçtan (1/127), açlını<açlığını(2/13), üç(2/64), ilaçları<ilaçları(5/72), ...

F ünsüzü : Yarı tonlu, “f” ile “v” arası bir f ünsüzüdür⁵⁹: tāFık<teyfik(11/7), haFızası<hafızası(15/39), pehliFamñ(15/25), çerçeFe(19/80), hoşaF(39/31), Furunca<vurunca(40/24), şeFkedi(41/20), ...

ğ ünsüzü : Arka damak g ünsüzüdür: ilğazdan(16/103), ğazuğ<kazık(19/262), ğına<kına(20/21), ğarınlarını<karınlarını(44/14), başğa<başka(61/4), ğasdamonu’ya <kastamonu’ya(53/5), ...

ğ ünsüzü : Kalın ünlülerle kullanılan ön damak g ünsüzüdür⁶⁰: üsgara<rüzgâra (1/126), tezgâh<tezgâh(4/167), ğararğahı<kararğahı(16/54), dezğah<tezgâh(51/24), ...

g ünsüzü : Orta damak g ünsüzüdür. İnce ünlüleri kalınlaştırıcı etkisi vardır:

götüryon<götürüyorum(1/28), göz<göz(5/74), görüşümüz<görüşümüz(17/9),

güleştüklerini(25/11), gönderdim(32/34), ...

⁵⁸ krş.Mukim Sağır, (1995): “Anadolu Ağızlarında Ünsüzler”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, s.393-394

⁵⁹ krş.Sağır, 1995:395; Gülsevin, 2002:15

⁶⁰ krş.Gülsevin, 2002:14; Kalay, 1998:39

g ünsüzü : Boğazdan telaffuz edilen g ünsüzüdür: **g**ara<kara(1/26), **g**artımız(2/39), **g**ıyma<kıyma(13/3), **g**ırk<kırk(14/87), ...

h ünsüzü : Nefesli h ünsüzüdür: m^hıhtaÇ<muhtaç(1/104), so^hbet(4/84), m^hınatlından(8/44), e^hliyeti(19/171), ...

h ünsüzü : Tonsuz, orta damak, sızmalı h ünsüzüdür: m^hTarları(1/37), tari^hde(1/38), i^htiyerin(2/78), m^hların(5/24), ...

h ünsüzü : Düşmek üzere olan, belirsiz h ünsüzüdür: ^halbuki(38/120), a^hladdan(39/32), ...

k ünsüzü : Arka damak k ünsüzüdür: ^ko^kusundan(19/10), ^kapınıñ(3/137), ^kareli(9/65), ^kumaya<komaya(19/54), ^kutsal(11/27), ...

K ünsüzü : Yarı tonlu, k ile g arası bir ünsüzdür⁶¹: dibeK<dibek(39/1)

Q ünsüzü : Yarı tonlu arka damak “k” ile “g” arası bir ünsüzdür: yaptuQ<yaptık(1/6), veyaqut<veyahut(3/202), çiqdı(14/6), QaraŞdan(15/5), doruQlarıñ(40/19), ...

K ünsüzü : Kalın ünlülerle kullanılan ön damak k ünsüzüdür⁶²: Kāt<kâğıt(1/27), devreKaniye(4/40), meKānla<mekānlar(11/2), Kābe<kābe(11/15), hiKāye(12/24), Kāmili(17/38), düKānla(17/96), Kāfirle(30/4), intikāl(32/66), imKān(32/206), ...

⁶¹ krş.Gülensoy, 1988:19; Gülsevin, 2002:15; Sağır, 1995:400

⁶² krş.Kalay, 1998:39; Gülsevin, 2002:15; Sağır, 1995:399

ķ ünsüzü : Orta damak k ünsüzüdür. İnce ünlüleri kalınlaştırıcı etkisi vardır: ķürek<kürek(2/26), tūkenmiş(3/200), sóķdü<sóktü(5/128), Őūkr<Őūkr(8/1), ...

İ ünsüzü : Kalın ünlülerle kullanılarak ince telaffuz edilen ön damak l ünsüzüdür⁶³:

fílan(1/34), meseía(5/7), inkiáb(9/69), helálinen(13/44), selám(14/3), Íuzum(17/78), Íazım(21/105), kelám(23/31), istikíal(32/147), viláyet(42/33), ...

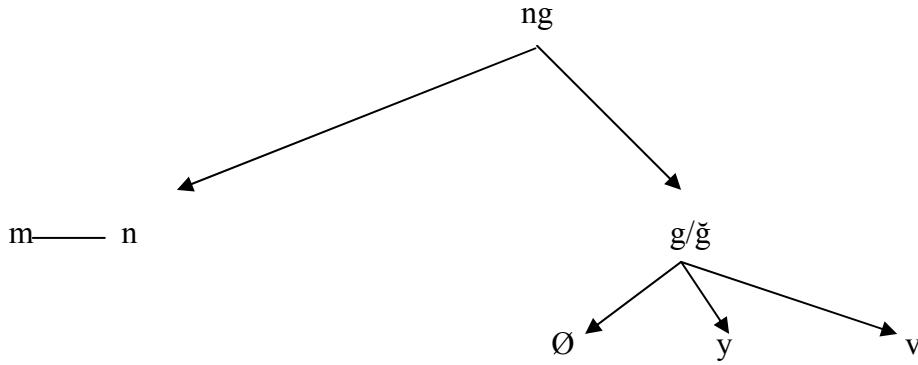
ñ ünsüzü : Damaklı geniz ünsüzüdür. ⁶⁴ Kastamonu Merkez ağızında yaygın bir kullanımı olan bu ünsüz, Eski Türkçede olduğu gibi kelime köklerinde, ilgi halinde, ikinci şahıs iyelik ve fiillerin çekimli şekillerindeki ikinci teklik-çokluk şahıs eklerinde devam etmekte hem de değişime uğramıştır: malıñ(1/46), biñ(2/34), yeñi(3/84), çeñe(4/86), doñdūmayınca(9/33), öñlūķ(10/31), dúñūr(14/50), eñ(12/22), aklıña(14/73), ğoñşumuz(15/87), añması(19/44), siñek(19/147), keñerine(19/106), deñizli(2/48), çiftiñizi(17/18), Őeysiñiz(19/90), ķóyūñ ismi(9/14), yoluñ kenarında(15/76), divanıñ ailesi, ğadunlarıñ semedi(15/9), divanıñ(15/12), yapıñ(36/51), sermiŐsiñ(31/34), çĩnemissiñiz<çĩğnemiŐsiniz(38/88), bulaceysiñiz<bulacaksımız(61/38), ...

Fakat yavaş yavaş günümüzde artık bu sesin de yapısıyla ilişkili olarak kaybolma ve değişme eğiliminde olduğu hatta bazen eski ve yeni şekillerinin bir arada bulunduğu görülmektedir:

Bu sesin artık telaffuz edilmemesi ve değişmesi sebebini Necati Demir, Tokat İli ve Yöresi Ağızlar'ında Şu Őemayla açıklamıştır:

⁶³ krş.Kalay, 1998:40; Gülensoy, 1988:20; Gülsevin, 2002:15, Sağır, 1995:401

⁶⁴ krş.Buran, 1997:48; Ercilasun, 1983:99; Eren, 1997:33-34; Gemalmaz, 1978:151; Gülensoy, 1988:49-50; Günay, 2003:77-78; Korkmaz, 1994:57; Gülsevin, 2002:14; Sağır, 1995:402-403

Şekilden de anlaşıldığı üzere araştırma sahasına göre ses ikiye ayrıldıktan sonra bazı kelimelerde n, bazılarında ise g sesi tercih edilmiştir. Bunun sebebi olarak etnik unsurların yanında birçok dış etki de sayılabilir.

ñ sesinin ikiye ayrılmasından sonra n tarafını tercih eden kelimelerde ses düşmesi olmadığı için şekil pek bozulmamıştır. Ses ya n, ya da n'den değişen m ünsüzleriyle temsil edilmiştir. Yine ñ>n değişmesi için Eski Türkçe ve Orta Türkçede son sesi ñ olan kelimeler tek örneklik arz edecek şekilde dış ünsüzü n sesiyle temsil edilir⁶⁵

Kastamonu merkez ağzında bu açıklama doğrultusunda görülen eski ve yeni şekiller bir arada görülmektedir: çeñe(4/86), çene(52/84), biñ(2/34), bin(3/109), deñiz(58/2), deniz(9/15), buñar(27/19), ğırķpınar(15/27), doñ(9/33), anna<añla(5/1), annaş-<añlaş-(15/46), ...

ñ<n<m Değişmesi: doñuz(1/162), domuz(<donuz<doñuz)(32/112), ğoñşu(56/58), ğonşu(4/109), ğomşu(3/132), ...

Eski ve Orta Türkçe dönemlerinde, içerisinde ñ sesi bulunan kelimelerin ğ/ğ tarafını tercih edenlerinde durum biraz karışık görünmektedir. ñ sesi bölündükten sonra aynı yapıda kalmamış başka değişiklikler de uğramıştır. Sebebi g/ğ seslerinin hem kolay

⁶⁵ Necati Demir, (2006): *Tokat İli ve Yöresi Ağzları*, Gazi Kitabevi, Ankara: s.68

eriyeblen bir yapısının olması hem de diğer seslerle kolayca değişme özelliğinin bulunmasıdır. Yani değişimin bu basamağı birkaç alt değişmeye daha uğramıştır.⁶⁶

$\tilde{n} > \acute{g}/\grave{g} > \emptyset$ değişimini için Necati Demir şu açıklamayı getirir:

“İki sestem oluşan \tilde{n} ünsüzünün aynı anda düşmesi mümkün değildir. Bu olay ancak sesin bölünmesinden sonra gerçekteşmiş olabilir. \tilde{n} sesi bölündükten sonra \acute{g}/\grave{g} ile temsil edilmiş, bu ses bir sonraki aşamada düşmüştür. Yani sesin en son yok olmasıyla sonuçlanan gelişmesi muhtemelen $\tilde{n} > \acute{g}/\grave{g} > \emptyset$ değişmeleriyle ortaya çıkmıştır.”⁶⁷

Kastamonu Merkez ağzında bu değişimi şu örneklerde görmekteyiz: \tilde{d} inedi(<diğnedi<tñladı)(21/151), ānaT(<ağnat<añlat), ...

$\tilde{n} > \acute{g}/\grave{g} > v$ Değişmesi: Demir, bu değişim için \tilde{n} sesinin bölünüp \acute{g}/\grave{g} sesine yönelmesinden sonra Kıpçak Türkçesi etkisiyle $\acute{g}/\grave{g} > v$ değişimine maruz kaldığını belirtmiş ve bu durumla ilgili şu örnekleri vermiştir: gevşek(<geğşek<geñşek), dovuz(<doğuz<doñuz).⁶⁸ Bu değişim örneğine Kastamonu Merkez ağzında rastlayamadık.

$\tilde{n} > \acute{g}/\grave{g} > y$ Değişmesi: Bölge ağızlarında bol örneği görülen bu değişim için Necati Demir şu açıklamayı getirir:

“g tarafını tercih eden kelimelerin bir başka gelişmesidir. Kurallı olarak iç seste \tilde{n} bulunduran ve ince sıradan ünlülere sahip kelimelerde karşımıza çıkmaktadır. g ünsüzü ilk aşamada iki ünlü arasında ğ, daha sonrada y ünsüzüne değişmektedir.”⁶⁹

Kastamonu Merkez ağzında yukarıdaki açıklamayı destekleyen bol örnekler mevcuttur: deyiz (<değiz<deñiz) (3/221), góynek(<göğnek<göñlek) (4/169), góynü(<göğnü<köñülü) (3/189), ...

⁶⁶ Demir, 2006:69

⁶⁷ Demir, 2006:69

⁶⁸ Demir, 2006:70

⁶⁹ Demir, 2006:70

ğ ünsüzü : Düşmek üzere olan bir n ünsüzüdür: geliñçe(3/202)

P ünsüzü : Yarı tonlu “b” ile “p” arası bir ünsüzdür⁷⁰: ısPanağ(1/13), heP(2/40), aPlayı(2/83), yıkanıP(19/246), dolaPda(2/86), otomoPil(4/146), ğıPrıs(15/63), yaPdıla(16/55), Peki(25/5), açıP(35/15), esaP<hesap(38/27), ğuPreye(39/70), ...

ř ünsüzü : Düşmek üzere olan r ünsüzüdür: ğötüryon<ğötürüyorum(1/28), durar<durur(13/6), ğurt(38/128), üřsġar(39/28), ...

ř ünsüzü : Titrekliği uzatılan r ünsüzü: vöşüz<veririz(3/31), vuşunca<vurunca(5/2), vuşmaz<vurmaz(5/21), ...

S ünsüzü : “s” ile “z” arası bir ara ünsüzdür⁷¹: olmaS(1/14), edemeyüS(2/41), herkeS(2/50), sekiS(1/98), açabiliyoS(3/9), yazaruS(3/10), cöS(10/30), çoürüS(3/36), sararuS(3/36), ıslaruS(3/36), soyaruS(3/37), ġazaruS(3/139), yaparuS(3/139), ...

Ş ünsüzü : “ş” ile “j” arası bir ünsüzdür: karaŞ(15/3), araŞ(24/24), saŞda(14/28), K̡araŞdan(15/5), ...

T ünsüzü : Yarı tonlu “t” ile “d” arası bir ünsüzdür⁷²: abdesTiñ(1/10), ānaT(1/1), mıñTarlari(1/37), Tutuya(1/51), neTsinle(14/5), işTe(1/19), süT(1/102), faġaT(1/151), işTi(1/184), sēTlik(3/204), otutTurula(14/49), semeT(14/80), yeTmiş(15/18), elleuT(15/19), yijT(15/25), ġurağTan(32/39), ahlaT(38/135), armuT(38/135),

⁷⁰ krş. Gülensoy, 1988:20; Gülsevin, 2002:15; Saġır, 1995:403

⁷¹ krş. Saġır, 1995:405

⁷² krş. Gülensoy, 1988:19; Gülsevin, 2002:15; Saġır, 1995:405

ğurT(16/106), kerpütü<kerpiçi(17/34), çeşit(19/36), eT(39/94), saçTa<saçta(35/17),
müsait(36/34), ...

y ünsüzü : Düşmek üzere olan bir y ünsüzüdür: sermeyi(4/1), ğışığın(10/19),
sey(38/90), ...

ÜNSÜZ UYUMU

Türkçenin uyum ve ahenk yapısına bağlı olarak kurulan ses yapılarında ünlü ve ünsüzler arası bir uyum sağlanmıştır. Bu nedenle Türkçe kökenli sözcüklerde ön damak ve ön avurt ünsüzleri olan /g, k, l/ art ünlülerle; art damak ve art avurt ünsüzleri /ğ, q, l/ ön ünlülerle aynı sözcük içinde bulunmaz. Ancak yine Türkçe kökenli art ünlülü sözcüklerde /y/ den sonra ön damak /l/ si bulunabilir⁷³: ğadun<kadın(2/90), ğan<kan(33/6), ğama<kama(3/27), daħa<daha(21/163), aħar<akar(52/19), ıķarmıř(21/153), ħangi<hangi(25/6), subayları(23/216), yayla(43/19), yaylı(24/21), iki(33/33), keser(61/47), ...

Ünlü-Ünsüz uyumunun bozulması:

Güçlü bir ünlü-ünsüz uyumunun varlığına rağmen bölgemiz ağızlarında uyum bozuklukları da yaşanmaktadır. d, g, ğ, k, n, t gibi ünsüzlerin etkileri sonucu ince ünlülü heceler kalınlaşmıştır⁷⁴: dóverbiçer(14/7), dómezdi<dövmezdi(1/151), górmeyim(15/60), gósderivēyin(14/38), gógden<gökten(3/220), dúún(16/87), kópek(19/270), kómüşler(20/27), kóek<köçek(2/64), kóle<köle(3/230), kúlü(20/55), türkú(23/207), tönókóyi<tenekeyi(28/184), túfek(32/93), ústúne(39/50), ...

ÖN SES ÜNSÜZLERİ

c- ünsüzü: Genellikle yabancı dillerden alınan kelimelerin ilk sesidir. canım (F.cān) (1/114), cevüz (A.cevz) (4/5), cıvıgcanaz(4/11), ceyran (A.cereyan) (27/14), cüme (A.cum‘a) (14/77) citten (A.cidden) (32/225), cabadan(52/52), ...

Ünsüz değişmeleri neticesinde görülür:

⁷³ Süer Eker, (2005): *ağdaş Türk Dili, Grafiker Yayınları*, Ankara: s.292

⁷⁴ Korkmaz, 1994:31

ç->c- değişmesi ile : ceyizi(4/56), cıblak<çıplak(21/98), cizme(51/46), cehiz(55/19), ...

d->c- değişmesi ile : ceccel (A.deccal) (3/119)

j->c- değişmesi ile : cendermeyne<jandarmayla(1/54), cilet(17/87), cipon (F.jüpon) (35/40), ...

s->c- değişmesi ile : cıgara<sigara(17/105)

Özel isimlerin ön sesinde bulunmaktadır : cemilecûē(3/234), cevdet(15/29), cajd<cahit(27/1), cengiz(42/40), ...

Yer adlarında: cerebe(11/2), cıbar(23/60), cide(28/117), ...

j- ünsüzü: Daha çok j->c- değişimine uğrayan bu ekin Kastamonu merkez ağzında yalnızca bir örneğine rastlanmıştır: jandarma(15/56)

f- ünsüzü: fağaT(1/151), felek(2/29), fazla(3/2), favgalade(5/116), furun(8/36), futuraf(15/18), filen(18/43), firen(19/191), film(24/73), firerde(32/152), ferç(33/11), feline(51/31), ...

Özel isimlerde: fikri(31/138), fellahıñ(31/139)

v>f ünsüz değişmesi ile: fişne<vişne(51/38), fopur<vapur(58/2), furunca <vurunca(8/35), Furmuş(38/7), ...

h- ünsüzü: hamurü(3/6), hava(28/179), hocam(42/4), hususi(51/3), harcardı(56/17), ...

Ünsüz değişmesi neticesiyle oluşan örnekler şunlardır:

f->h- değişmesi: hurun<fırın(24/233)

ğ->h- değişmesi: hurunduyon(24/74), hırtlānı<gırtlāğını(30/20), ...

p->h- değişmesi: haslı<paslı(30/80),

v->h- değişmesi: huruya<vuruyor(30/13)

Ünsüz türemesi neticesinde: helbet(2/92), hambara(3/225), hayvası(5/126), hambar(9/49), hapaz(24/286), hurdu<urdu(30/13), ...

l- ünsüzü: loğum(3/231), lablebi(4/42), lestik(4/139), liselerde(8/22), loğaritma(9/23), lēzim (A.lāzım) (14/64), loğanta(16/9), lābı (A.lākap) (17/46), lahana(30/74), lēkin (lākin) (54/3), lafiña (F.lāf)(56/19), ...

r>l ünsüz değişimi ile: laporlu(6/39), lütúbet(13/23), lopor(26/22), ...

Ön seste ünlü düşmesi sonucu bu ünsüzle başlamıştır: layn<ulan(4/195)

Bu sesle başlaması gereken kelimelerin ön sesinde ünlü türemesi olmaktadır: ilāzım<lāzım(19/116), ilifiñi<lifini(39/33), iyelānet<lānet(44/231), ...

m- ünsüzü: marağlandım(1/118), mēmür(2/73), müşteri(3/68), meseła(5/7), mezer(3/223), misir(4/77), mıhtarlī(8/4), meñşur<meşhur(9/42), mēdonoz<maydanoz (14/26), müdemeli<devamlı(19/34), morul(29/98), mayış<maař(32/150), merdimene<merdivene(23/66), ...

Özel isimlerde: mēmet(3/177), melehet(4/83), māmıtgillēden(16/41), mēhir(23/46), mustafa(24/285), ...

v>m ünsüz değişimi ile: mefat<vefat(15/53), melasılı<velhasılı(19/126), mefāt<vefat(54/13), ...

h>m ünsüz değişimi ile: mepsēniñ<hapisanenin(23/60), ...

Tekrarlarda bulunmaktadır: ālar mūlar<ağlar muğlar(4/29), ayrı mıyrı(4/112), doğllu muğllu<davullu muğullu(6/20), halsüz malsüz(24/165), yabayan mabayan(24/224), ince mence(31/101), yemek mūmek(12/18), kiremüt müremüt(17/97), çierleri mjerleri(22/60), ...

n- ünsüzü: normal(3/150), nefes(5/62), nebetçilīnen(6/44), naylon(11/44), nasrullah(17/24), nūmereli(32/200), navruz(52/7), ...

Özel adlarda: nūmen<numan(8/2), nuri(16/88), ...

‘ne’ soru zamiri ve bundan türeyen kelimelere metinlerimizde bolca rastlarız: nereye(29/6), neyle(48/15), nasıl(8/32), nēle(2/33), niye(17/32), nere(61/66), ne(12/1),

nerlere(4/149), naada(4/194), nesi(8/46), nerden(16/37), neye(57/13), neçin(17/7),
ney(31/46), nerde(16/77), nereliydiñ(17/66), nereye(19/188), ...

r>n ünsüz değişimi ile : nutubetli(19/16), nutubet(51/47)

m>n ünsüz değişimi ile: nusğa(35/16)

p- ünsüzü: Bu ünsüzle başlayan sözcüklere alıntı kelimelerde bolca rastlanır:
pırasa(1/13), para(1/39), parça(1/93), párvāna<pervane(1/129), pişürüz<pişiririz(3/13),
pōça(4/44), pasta(4/44), pēliván(3/163), paltosundan(3/173), pompalayalā(7/7),
perşembe(13/25), pempe(14/90), poşetle(19/76), pancar(25/15),
peygambellerimiz(24/81), ...

Ünsüz değişmeleri sonucu da görülen örnekler şunlardır:

b->p- değişmesi: paqlava(4/17), paqla(30/72), pislācık(3/13), purçağ(29/78), ...

f->p- değişmesi: pabrikada(1/70), pavlika(16/78), pile<filân(20/82), ...

t->p- değişmesi: pers<tars(38/19)

v->p- değişmesi: purdula<vurdular(38/109), ...

Yansıma sözcüklerde: payır payır<gürültü, tıkırtı(4/70), perlenü(5/69),
pattan(19/257), partdan(21/40), pörtlek pörtlek(28/58), ...

r- ünsüzü: romatizma(3/155), reklam(5/48), ramū(8/33), rusya(9/3), rāmetlik(21/90),
radyoyu(32/131), ...

Özel adlarda: rehime(3/207), rēziye(4/36), raşit(22/1), remzi(40/50),
rasim(46/1), ...

Bu sesle başlayan yabancı dillerden alınmış kelimelerde, ön seste bazen ünlü
türemesi görülmektedir: ürüsğar(1/128), ireçberlik(1/147), iras(3/173), urum(11/4),
irāzuyuz(15/89), irasladım(16/40), erendeden(53/27), iratsuzlüm(33/12), irazı(33/16),
iramazan(33/21), ...

ş- ünsüzü: şúkrolsun(56/49), şēre<şehire(57/16), şekerde(10/9), şubeye(23/39), ...

ç->ş- değişmesi: şarşamba(12/16), şarşaf(13/16), şufal(52/11), ...

v- ünsüzü: Türkçe kelime başında görülmeyen bu ünsüz, kelime başındaki b'lerin v'ye dönüşmesiyle sonradan ortaya çıkmıştır. bar<var, bar-<var- gibi örneklerden başka yansıma ve ünlem sözcüklerde görülür: veyaku(3/8), vā<var(4/30), var_ımış(7/8), veya(17/19), vaqtim(24/6), verürün<veririm(24/109), vali(32/68), vurdula(32/88), veziri(32/166), virüs(37/10), velāsılı(38/152), vallahi(39/31), ve(42/1), vi'layet(42/33),...

f->v- değişmesi ile: vesdival(28/188), vides(3/156), ...

b->v- değişmesi ile: varağaya(57/66)

z- ünsüzü: zengun(1/19), zedden(5/13), zencir(18/55), ziynet(13/27), zeytunnen(16/13), zāngin(16/39), zelvebağı(20/136), zaman(31/24), ...

s>z ünsüz değişimi ile: zabālayın(2/50), zebze(10/7), zıgı(16/100), zerhoş(19/63), zaybı(19/114), zincap(29/145), zümbüle(28/272)

Özel adlarda: ziya(4/69), zahra<zehra(12/1)

ÖN SES ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

k->g- değişmesi: Eski Türkçede ön seste bulunan k- sesi zaman içerisinde büyük çoğunlukla tonlulaşmıştır. Yazı dilinden daha çok örneğine rastladığımız bölgemiz ağızdaki başlıca kelimeler şunlardır: gemuğ<kemik(39/9), gemürüp<kemirip(19/105), gendü<kendi(1/129), gepçe<kepçe(6/27), gişi<kişi(19/119)

ķ->ğ- değişmesi: Bu değişimin bol örnekleri mevcuttur: ğadmer<kadmer(3/1), ğabul<kabul(11/24), ğaçēke<kaçarken(3/172), ğadun<kadın(2/90), ğara<kara(15/51), ğarımca<karınca(52/10), ğasdamondan<kastamonudan(2/49), ğaşuğ(3/11), ğāve<kahve(3/134), ğırmızı(24/285), ğulağ(19/133), ğurs(16/57), ğuzu(1/56)

Değişimde ara aşamada kalan sözcüklerde vardır: Ķaraşdan(15/5), Ķarılar(24/276), ...

g->ğ- değişmesi: gógden<gökten(2/220), góvde<gökte(34/67), góz<göz(5/62), gózel<güzel(52/82), güc<güç(24/78), güççúyün<küçüğüüm(1/151), güleş<güreş(54/9),

t- > d- değişmesi : Eski Türkçede sözcük başında görülmeyen d- ünsüzü Batı Türkçesinde geniş ölçüde yaygınlaştı. Bugün artık Kastamonu ağız bölgemizde ve diğer ağızlarda oldukça yaygın örnekleri görülmektedir.

Kastamonu merkez ağızında bazı Türkçe ve alıntı söz başı kelimelerde kullanım daha çok “d” tarafındadır: depesini(1/26), datlu(1/143), daşı(2/2), direkdör(2/78), depmiş(24/43), dabanca(33/4), darağ<tarak(39/38), dartılamadım(3/31), darhána(4/124), dene<tane(10/10), dezgáh(51/24), dutuverü<tutuverir(52/14), daş<taş(19/171) duzunu<tuzunu(3/230), dëllel<tellal(15/30), daban<taban(51/4), dağımları(1/80), depmiş<tepmiş(24/43), ...

d- > t- değişmesi : Nadir görülen bir ön ses değişimidir: tamatis<domates(4/77), toğtor<doktor(7/3), tefteri<defteri(24/157), tömür<demir(16/21), ...

p->b- değişmesi : bekî<pekiyi(1/1), bekmez<pekmez(1/105), bazarda<pazarda (3/37), barmak<parmak(19/6), badılcan<patlıcan(29/120), bıtırak(4/133), ...

Bazı kelimeler değişimin ara aşamasındadır: Peki(25/5)

s-> z- değişmesi : Ön seste bulunan tonsuz s ünsüzü Kastamonu merkez ağızında sistemli olarak tonlu z ünsüzüyle telaffuz edilmektedir: zille<sille(54/4), zabālayın<sabahleyin(2/50), zincap<sincap(29/145), zümbüle<sümbüle(28/272), zabze<sebze(10/7), zığı<sıkı(16/100), zerhoş<serhoş(19/63), zaybı<sahibi(19/114), ...

ÖN SES ÜNSÜZ TÜREMESİ

h- türemesi: helbet<elbette(2/92), hambara<ambara(3/225), hayvası<ayvası(5/126), hambar(9/49), hurdu<urdu(30/13), ...

y- türemesi: yürüzgâra<rüzgâra(4/101), yerişiyomuş<erişiyormuş(38/164), yesir<esir (MDD), ...

ÖN SES ÜNSÜZ DÜŞMESİ

s- düşmesi: iccağ<sıcak(4/192)

h- düşmesi: üyûk⁷⁵<höyük(11/1), emen<hemen(16/26), epsi<hepsi(21/34), afta<hafta(54/12), apaz<hapaz(30/18), asan<hasan(30/50), ayvanlara<hayvanlara (31/96), esaP(38/27), abar<haber(38/165), elime<halime(3/103), ala<hala(3/159), ...

m- düşmesi: erdâne<merdane(15/26)

v- düşmesi: urdu⁷⁶<vurdu(29/59)

r- düşmesi: üsgâra<rüzgâra(1/126)

İÇ SES ÜNSÜZLERİ

1. İç Seste Tonlulaşma

Tonsuz ünsüzlerin tonlu hale gelmesidir.

⁷⁵ Asli şeklini korumuştur.

⁷⁶ Asli şeklini korumuştur.

- ç->-c- deüişmesi** : baccada<bahçede(4/2), górdúkc̣e(5/78), cıvıkca(14/21), ...
- k->-ğ- değişmesi** : cıgğada<cıtkadar(4/195), tutğunduk(6/21), cıtgada(19/81), şapğadan(51/46), dokuzğat<dokuzkat(17/7), meşğul(36/20), başğa(38/109), çanakğale(1/5), anğarā(1/41), fağat(43/18), ...
- f->-F- değişmesi** : tāFık<teyfik(11/7)
- t->-T- değişmesi** : yeTmiş(15/18), giTmedi(30/25), ...
- p->-b-, -P- değişmesi:** şabbat<şahbat(1/103), dolaPda(2/89), yaPdım<yaptım(10/2), zabdı<zaptı(19/253), aqbuñar(8/4), irençberlik(1/147), cıblağ(21/98), zıblar(5/29), ısbanağ(19/231), dibli(36/29), ğuPreye(39/70), ...
- k->-g- değişmesi** : diregdör(1/78), asger(6/47), esgi(16/2), kópegle(52/66), ...
- t->-d- değişmesi** : ğadmer(3/1), doğ<tok(10/51), ānadmolu(1/2), badılcan(29/120), edli(3/4), ...
- f->-v- değişmesi** : severine(3/148), asvata(17/5), ...
- s->-z- değişmesi** : doğuzan(9/11)
- k->-K- değişmesi** : yıKduramamış(38/98)

2. İç Seste Tonsuzlaşma

Tonlu ünsüzlerin tonsuz hale gelmesi hadisesidir.

- z->-s- değişmesi** : temmussuñ(38/1)
- v->-F- değişmesi** : peliFan(15/25), çerçeFe(19/80), şeFkedi(41/20), ...
- b->-P- değişmesi** : ğıPrıs(15/63)
- v->-f- değişmesi** : çerçife<çerçeve(19/184), şufal<çuval(52/11), pēlifan(25/1), cefahir(44/54), tağfiye(28/49), ...
- b->-p- değişmesi** : kiprit<kibrit(20/97), muhappet<muhabbet(3/236), pempe(14/90), zepze<sebze(28/114), ...

3. İç Seste Sızıcılışma

-b->-v- değişmesi : pavlika<fabrika(16/78), buvam<babam(3/105), ...

-ğ-/-k-, -ğ->-y- değişmesi: buydey<buğday(MDD), mallıymız<mallığımız(19/34), sıcaıyınan (19/75), ğaşuyuyunan<kaşığıyla(19/52), ...

-g-/-k-, -ğ->-y- değişmesi: beyenip<beğenip(29/57), deyil<değil(36/58), eyitmen<eğitmen (38/46), ekmeye<ekmeğe(44/22), ekmeyini(44/40), deyirmende(1/15), eylenüdük <eğlenirdik(2/34), yemeyini<yemeğini(2/50), eyer<eğer(9/35), eysimiz(32/11), eysüdürüz(39/40), çiydem<çiğdem(19/96), erkeyinin<erkeğinin (21/58), öylen<öğlen(21/78), eyip<eğip(28/151), deymende<değirmende(61/18), ...

-ğ->-v- değişmesi⁷⁷ : Bu ses olayı, Türkiye Türkçesi Ağızlarına Kıpçak Türkçesinin bir hediyesidir. Komşusu olan Bartın ağızlarında da oldukça yoğun kullanım şekilleri olan bu değişimin Kastamonu Merkez ağızındaki örnekleri şunlardır: sovanı<soğanı(3/5), ğovüste<göğüste(28/300), ...

-ç->-ş- değişmesi : -ç->-ş- değişmesi de Kıpçak Türkçesi özellikleri arasında sayılmaktadır.⁷⁸ Aynı durum Kıpçak Türkçesinin kolu olan Kazak Türkçesinde de yürürlüktedir.⁷⁹

Karadeniz Bölgesi ağızlarının en fazla dikkat çeken özelliklerinden biri de ç>ş değişmesidir. Bu ses değişikliği Rize⁸⁰, Zonguldak, Bartın, Karabük⁸¹ ve çalışma bölgemiz Kastamonu ağızlarında devam etmektedir: buşuk<buçuk(1/182), geşl̄imiz<gençliğimiz(6/22), araşlıymış<araçlı imiş(23/154), saşta<saçta(19/202), göşdü<göçtü(24/15), ...

-p->-h- değişmesi : mühtelaydım<müptela idim(21/61)

⁷⁷ Korkmaz, 1994: 3-7

⁷⁸ Recep Toparlı-M.Sadi Çöğenli, Nevzat H. Yanık, (1999): *El-Kavânînü'l-Küllîye Li-Zabti'l-Lügati't-Türkiyye*, Ankara: s.10/a

⁷⁹ Mustafa Öner, (1998): *Bugünkü Kıpçak Türkçesi*, TDK Yayınları, Ankara: s.15,232, 235

⁸⁰ Günay, 1978:88

⁸¹ Eren, 1997:38

4. İç seste akıcı ünsüzler arası değişmeler

-l->-n- değişmesi : góynünü<gönlünü(3/185), ünsere<ülsere(19/55),
feline<fanila(51/31), çinek<çilek(51/38), kinot<kilot(51/43),
birbirneriynen<birbirleriyle(19/144), ...

-m->-n- değişmesi : gönşuyuz<komşuyuz(4/109), barnaqlādan<parmaklardan
(22/58), şindi<şimdi(1/2), ...

-m->-n- değişmesi : şindi(1/2), barnaqlādan(22/58), ...

-n->-l- değişmesi : güleşe<güneşe(40/1), ğasdamolu'ya<kastamonu'ya(23/51),
mēlesiyle<manasıyla(25/19), memlünüyün<memnunum(35/71), feline<fanila(51/31),
molu<monu(9/6), ...

-n->-m- değişmesi : ğarımca<karımca(52/10)

-n->-y- değişmesi : góynünü<gönlünü(3/185)

-ñ->-m- değişmesi : -ñ->-n->-m- aşamalarından sonra ortaya çıkmıştır. -ng- sesi bölündükten sonra n ile temsil edilen kelimelerde görülmektedir. Bir sonraki aşaması n>m değişmesidir. Örneklerde, değişen ünsüzün yanındaki ünlünün kurallı bir şekilde yuvarlak ünlü olması, muhtemelen bir tesadüf değildir. Bölgede komşu kelimesinin gönşu şekli de tespit edilmiştir. Gelişmesini tamamlayamamış bu örnek, ses değişikliği arasında bir köprü vazifesi yapmakta olup değişmenin yönünü göstermektedir: gomşuya(gönşu<koñşu) (3/132), gönşuyuz<koñşuyuz(4/109), domuzu<doñuz(32/112), ...

-ñ->-y- değişmesi : Bu değişme, -ñ->-ğ/ğ- > -y- değişmeler zincirinden sonra ortaya çıkmıştır. Kıpçak Türkçesi özelliği olarak kabul edilmektedir.⁸²

-ng- sesi bölündükten sonra g tarafını tercih eden kelimelere ait değişmedir. Kurallı olarak iç seste ñ bulunduran ve ince sıradan ünlülere sahip kelimelerde karşımıza çıkmaktadır. g ünsüzü ilk aşamada iki ünlü arasında ğ, daha sonra da y ünsüzüne değişmektedir. -ğ->-y- değişmesi, Kastamonu Merkez ağızlarında şu örneklerde karşımıza çıkmaktadır: góynek(<göğnek<göñlek) (39/103), deyiziñ

⁸² Korkmaz, 1994:3-7

(<değiz<deñiz) (3/221), diyne-(<tiñle-<tiñla-) (41/31), góynü(<göğnü<köñlü) (3/185),

...

-r->-l- değişmesi : felçli<ferçli(33/24), melhem<merhem(35/13),
selbes<serbest(16/11), pavlika<fabrika(16/78), melasimi<merasimi(16/59),
tümgenelal<tümgeneral(17/59), elhemdülillah(2/85), elife<arife(10/27),
güleş<güreş(15/16), helkezi<herkesi(20/9), helbi<harbi(24/25), ...

-r->-y- değişmesi : gımıldatıveyince<kımıldatıverince(52/13), edeyke<eder
iken(52/20), viymeyince<vermeyince(24/77), vayınca<varınca(32/127),
yapıveylim<yapıverelim (35/28), ...

-v->-r- değişmesi : cırık<cıvık(4/11)

-y->-n- değişmesi : anşa<ayşe(56/1)

5. İç Seste Öteki Ünsüz Değişmeler

-d->-c- değişmesi : cevçet<cevdet(MDD)

-h->-k- değişmesi : mıktarlık<du<muhtarlıktı(15/19), mıqlama<mıhlama(20/63),
yaqut<veyahut (34/5), ıktıyar<ihtiyar(51/12), ...

-j->-c- değişmesi : ellerci<alerji(28/132), baracıñ<barajın(24/173), ...

-v->-m- değişmesi : merdimene(23/66)

-v->-ğ- değişmesi : doğurecēsiñ<devireceksin(1/127), doğdürüz<dövdürürüz(2/76),
çoğuremeyon <çeviremiyorum(49/7), ...

-y->-h- değişmesi : cehiz<çeyiz(14/54), rehi<reyi(24/144), ...

-h->-y- değişmesi : zeyin<zihin(29/10), ceyiz<çehiz(36/63),
zayıpleri<sahipleri(28/28), zaybı<sahibi(19/114), ...

-l->-g- değişmesi : ēgidiya<iletiyor(1/30)

-l->-b- değişmesi : iskembe<iskemle(2/24)

-n->-r- değişmesi : ğumandarı<kumandarı(23/55)

-v->-l- değişmesi : cılık<cıvık(19/132)

-m->-b- değişmesi : sabun<samun=ekmek(16/14)

-ç->-T- değişmesi : kerpüTü<kerpici(17/34)

6. İç Seste Ünsüz Benzeşmeleri

- İlerleyici Benzeşme

-**şh**->-**şş**-: meşşur(15/16)

-**nl**->-**nn**-: annadıcak(5/1), bunnarı(1/15), gúnnue(4/79), ğarannuq(21/115), şennik(54/2), õretmenni(29/85), annadiñ(32/173), ...

-**lp**->-**ll**-: elleuT<alpoğut(15/19)

-**ml**-<-**mn**-: adamnan<adam ile(1/153)

-**ñl**->-**nn**-: annadıcak<añla-(5/1)

-**vh**->-**ff**-: mücefferleri(14/35)

- Gerileyici Benzeşme:

-**nş**->-**şş**-: işşallah(1/45)

-**rl**->-**ll**-: bullā(1/72), daqalla(1/78), dellēdi(1/124), tallalāda(2/56), yolallardı(2/58), alasmalladuq(4/142), billik(57/23), ...

-**zc**->-**cc**-: áccuq(3/231)

-**cz**->-**zz**-: ezzane(57/53)

-**yl**->-**ll**-: tüllü(4/70)

-**hç**->-**çç**-: baççalāda(10/7)

-**rl**->-**ll**-: asallardı(15/31), tallaya(16/3), belilli(19/6), ...

-**şs**->-**ss**-: ç̄inemissiñiz(38/88)

-**yn**->-**nn**-: sopannan(16/91)

-**ts**->-**ss**-: tüssü(19/121)

-**nl**->-**ll**-: ğulliya<gunluyor(22/6), samallā(50/21), ...

-**şç**->-**çç**-: aççısını(55/4), iççi(26/18)

-**zs**->-**ss**-: gesseñ(24/103), yassam(40/2), olmassa(1/46), demesseñ(3/63), ğıssuz(4/27),...

- ks->-ss-: yüssekte(28/288)
- tk->-tğ->-ğğ-: cıgğada(29/77)
- rs->-ss-: bissürü(32/206)
- rt->-tt-: süpüttürüyon(41/2)
- hp->-bb-: şabbat(1/103)
- hb->-bb-: abbaplık(62/35)
- ht->-dd-: iddiyacı(1/98)
- hs->-ss-: massul(39/24)
- hl->-ll-: zaballeyin(52/3)
- hk->-kk-: mekkemeye(1/154)
- tğ->-ğğ-: cıgğada(4/195)
- tk->-kğ-: cığğada(32/144)

İÇ SES ÜNSÜZ DÜŞMESİ

-r- düşmesi : otumalarda<oturmalarda(4/16), vadım<vardım(1/3), sōna<sonra(15/60),

-h- düşmesi : tārana<tarhana(4/124), ğave<kahve(17/92), peliFan<pehlivan(15/25), velasılı<velhasılı(15/102), mütiş<müthiş(28/113), bilássa<bilhassa(28/278), ...

-n- düşmesi: dek<denk(1/105), geşl̄imiz<gençliğimiz(6/22), ...

-ğ- düşmesi: balı<bağlı(10/1)

-l- düşmesi: boşatmışla<boşaltmışlar(16/4), asvata<asfalta(17/5), at<alt(19/14), ğağdı<kalktı(35/37), ānaT<anlat(1/1), atmış<altmış(1/148), ...

-t- düşmesi: ziflendi(1/75),

-ğ- düşmesi: yo_udu(1/8), şu_adaydı(1/165),

-f- düşmesi: yuğa(52/2),

İÇ SES ÜNSÜZ TÜREMESİ

-n- türemesi: gılincıñı(3/176)

-y- türemesi: mayişiynen<maaşıyla(48/12), layn(4/195), gışıyın<kışın(4/83), dayreyi<daireyi(5/80), diyni(17/27), söynü<söner(19/63), zobayyı<sobayı(31/8), älbiysesini<elbisesini(42/29), öynü<önü(19/99), ...

-v- türemesi: düvē(15/15)

-ç- türemesi: beriçde(30/16)

ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ

Kelime kökündeki herhangi bir sesin, yan yana iki kez tekrarlanmasıdır.⁸³

-ç->-çç- değişmesi: gúççúyün(1/151)

-ç->-cc- değişmesi: guccuk(5/5)

-d->-dd- değişmesi: zadden(16/27), zedden(21/1), ...

-t->-tt- değişmesi: zetten(5/35)

-n->-nn- değişmesi: temsinne(1/58), yannı<yanı(19/142), ...

⁸³ Eker, 2003:244

-m->-mm- değişmesi: emme(2/34), hammal(3/164), amma(60/3), ...

-y->-yy- değişmesi: oyyudu<o idi(2/96), buyyudu<bu idi(2/96), daşıyya<taşıyor(4/72),

-v->-vv- değişmesi: avvir-ivvir<ivir-zivir(2/96)

-k->-kk- değişmesi: sıkkaruz(4/12)

-c->-cc- değişmesi: iccağ(4/192), göccaman(4/93), iccağ(37/2), ...

-s->-ss- değişmesi : tassisi(6/35), nassiat(24/113), assah(29/92), ...

-ş->-çç- değişmesi: oyaçça<oraya doğru(5/27)

-k->-kk- değişmesi: hekkem<hakem(15/27)

-l->-ll- değişmesi: ellerci(28/132)

-z->-ss- değişmesi: temmussuñ(38/1)

-ş->-şş- değişmesi: döşşek(44/120), ğaşşū(16/31), ...

İKİZ ÜNSÜZLERİN TEKLEŞMESİ

Yabancı kökenli sözcüklerde çift ünsüzlerden biri kimi zaman düşer. Metinlerimizde rastladığımız bazı örnekler sunlardır: evelsi<evvelsi(3/107), ēvela<evvela(38/127), ennēne<anne anne(4/175), ...

HECE KAYNAŞMASI

İki bağımsız hecenin birbiriyle kaynaşarak tek hece haline gelmesi olaydır. Kastamonu Merkez ağzında bir çok şekilde görülmektedir:

- Şimdiki zaman ekinde hece kaynaşması görülür.
bilmiyom<bilmiyorum(19/45), atıyoz<atıyoruz(21/14), biçiyoz<biçiyoruz (24/10), gūdüyoz<gūdüyoruz(40/11), ānaşıyoz<anlaşıyoruz(49/4), ...
- Gelecek zaman ekinde hece kaynaşması görülür.
yakac̄in<yakacağım(1/28), yaturc̄in<yatıracağım(1/43), etc̄in<edeceğim(2/75),...
- Çokluk I. şahıs iyelik ekinde hece kaynaşması görülür.
Son sesi g(ğ), h(h), k(k) ünsüzleri ile biten kelimelere geldiğinde bu ekin baştaki ünlüsünde hece kaynaşması görülür: meslēmiz(3/137), yapcēmiz<yapacağımız(4/18), geşlēmiz<gençliğimiz(6/22), matamatīmizi<matematüğimiz(9/22), ayāmıza<ayağımıza (10/55), uşāmız<uşağımız(29/122), yapacāmız<yapacağımız(40/70), ...
- Yükleme hâl ekinde hece kaynaşması görülür.
geyī<geyiği(21/97), ebdeslī<abdestliği(26/28), orī<oraya(3/101), ...
- Yönelme hâl ekinde hece kaynaşması görülür.
ğazanmā<kazanmaya(3/164), ocā<ocağa(3/230), zabā<sabaha(24/31), tūfē<tüfeğe(38/162), kópē<köpeğe(40/28), ...
- -dık/-dik, -duğ/-dük sıfat fiillerinde hece kaynaşması
yapdūmuz<yaptüğümüz(3/1), addūmuz<attüğümüz(11/24), döşendū<döşendiği (14/83), böldū<böldüğü(19/194), ...
- Hece kaynaşması ile ilgili diğer örnekler
çocūnu<çocuğunu(1/8), şēre<şehir(1/43), otūruS<otururuz(3/133), mēllesi <mahallesi(8/4), veyāt<veyahut(9/65), ayāmı<ayağımı(13/23), māfız<muhafız(18/51), sāsı<sahası(21/66), ...

HECE YUTULMASI (DÜŞMESİ)

Kelimede yer alan ve birbirine benzeyen hecelerden birinin düşmesidir⁸⁴:
önden<önünden(21/79), yandan<yanından(28/102), galaba<kalabalık(32/215),
yiyoz<yiyoruz(40/12), ...

ÜNSÜZLERDE YER DEĞİŞTİRME(GÖÇÜŞME)

Göçüşme, kelime içindeki seslerin yer değiştirmesidir.⁸⁵ Tespit edebildiğimiz örnekler şunlardır: ğıbraç⁸⁶(59/2), badılcan(29/120), melmeket<memleket(MDD), zelletli<lezzetli(21/110)

YANSIZLAŞMA

Anadolu ağızlarında iç seste ses tellerinin titreşimine dayalı bir ünsüz benzeşmesinden kaçma temayülünün oldukça baskın olduğu görülmektedir.

Anadolu ağızlarındaki bu farklılaşmayı seslerin mahreçlerindeki(boğumlanmalarındaki) belirsizlik ile izah etmek mümkündür. Bu duruma dil biliminde yansızlaşma (neutralisation) denilmektedir. Buradaki durumu da bir yansızlaşma temayülü olarak adlandırmak uygun görülmektedir.⁸⁷

-çt->-çd-: aaçdan<ağaçtan(1/167), yasaçda<yaslı ağaçta(4/1), ...

-çt->-şd- ~ -şd- ~ -şT- ~ -Çd-: geşdi<geçti(14/9), işduğ<içtik(16/16), gışdı<kaçtı
(16/46), kireşden<kireçten(28/30), saşda<saçta(14/28), saşTa<saçta(35/17),
saÇda(4/93), ...

-ft->-fd-: şefdölüsü<şeftalisi(5/126)

-ht->-kd- ~ -hd-: mıkdar<muhtar(18/16), mıhdar(18/2), ...

⁸⁴ Eker, 2003: 243

⁸⁵ Eker, 2003: 241

⁸⁶ Selçuk Kırbaç, bu sözcüğün kopar- fiilinin üzerine alet yapan +aç fiilden isim yapım ekinin getirilmesiyle oluştuğunu belirtip, gelişme seyrini şöyle göstermiştir: kopar+aç>kopraç>korbaç>kurbaç>kırbaç (bk. Selçuk Kırbaç, (2006): Etimolojiye “Metatez”le Yaklaşım ve “Kırbaç” Kelimesinin Etimolojisi” *İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Cilt: XXXIV, s.91-101)

⁸⁷ Hayati Develi, (1996): “Türkiye Türkçesinde İç Seste Ünsüz Benzeşmesi ve Yansızlaşma”, 3. *Uluslararası Türk Dil Kurultayı Bildirileri*, s.298-302

-hç->-cc-: baccada<bahçede(4/2)

-ht->-hd-: zabahdan<sabahtan(12/20)

-ht->-hd-: tarihde<tarihte(1/38)

-kç->-kc-: görđükce<gördükçe(5/78)

-kt->-kd- ~ -kd- ~ -kd- ~ -kd-: faKırlıKdan<fakirlikten(1/40), faKırlıKdan(1/84),
dókdüm<döktüm(1/42), sókdü<söktü(5/128), órúkdén<erikten(23/198), sökdüm
<söktüm(1/12), mekdüp<mektup(2/3), nekder<nektar(9/42), ...

-kt->-kT- ~ -Kd- ~ -kd- ~ -kd- ~ -gd-: baKıTım<baktım(1/40), ğuraKıTan<kuraktan
(32/39), mıKdarlıKdun<muhtarlıktı(15/19), yıKduramamıŞ<yıktıramamıŞ(38/98),
aKdar<aktar(4/104), doKdor<doktor(24/159), çıKduK<çıktık(5/112), ğaKduK<kaktık
(9/71), direkdör<tıraktör(1/80), diregdör(1/78), ...

-kK->-kğ-: çanaKğale<çanakkale(1/5)

-kp->-kb-: aKbuñar<akpınar(8/4)

-kç->-kc-: cıvıkca<cıvıkça(14/21)

-pl->-bl-: cıblak<çıplak(21/98)

-pt->-Pd- ~ -bd- ~ -pd-: dolaPda<dolapta(2/89), yaPdım<yaptım(10/2), zabdı<zaptı
(19/253), yapdım<yaptım(1/84), ...

-pk->-pg-: Şapğadan<Őapkadan(51/46)

-sk->-sg- ~ -sğ-: asger<asker(6/47), nusğa<muska(35/16), ...

-st->-sd-: dosda<dosta(8/12), ısdambul<istanbul(58/3), ğasdamon<kastamonu(1/16),
usdadu<ustadır(1/91), desde<deste(2/57), isder<ister(4/13), ...

-Şt->-Şd- ~ -ŞT-: işde<işte(1/12), savuşdu<savuŐtu(1/39), ğoŐduñ<koŐtun(1/77), beşden
<beŐten(5/112), işTe<işte(1/19), ...

-Ök->-Őğ-: bedüŐğún<bitişkin(5/114)

-ÖK->-Őğ-: meşğul<meŐkul(8/17), aluŐğun<alışkın(11/48), başğa<başka(38/109), ...

-Şt->-Şd-: KaraŐdan<karaŐtan(15/5)

-tt->-dd- ~ -td-: giddúk<gittik(1/7), sadduḡ<sattık(1/25), eddim<ettim(2/64),
hedda<hatta(9/15), yatdūm<yattım(1/41), otutdurule(14/47), partdan<pattan(21/40), ...

-tk->-tḡ-: tutḡunduḡ<tutkunduk(6/21), cıḡgada(19/81), ...

-tg->-dg-: helidgili<halitgili(24/38)

-tḡ->-ḡḡ-: cıḡgada(20/119)

-zḡ->-zḡ-: doḡuzḡat<dokuzkat(17/7)

-rt->-rd-: ḡardlā(2/40)

-pp->-bb-: yarabbi<yaḡrappi(2/70)

SON SES ÜNSÜZLERİ

1.Son Seste Tonlulaşma

-p>-b, -P değişmesi : lb lb(29/90), heb(42/35), hatib(43/12), kebab(44/173), mektb(44/185), srb(50/20), alışıb(57/29), arırb(61/30), olmayıb(61/46), heP(2/40), yıķanıP(19/246), açıP(35/15), esaP<hesap(38/27), ...

->-c, -- değişmesi : gc(24/78), mhta(1/104), gve(4/114), hiç(7/9), sa(17/87), ...

-t>-d, -T değişmesi : hrmed(1/64), sd(1/181), anadud(4/102), od<ot(20/125), yad(23/91), mevld(29/85), ahmed(38/148), ahlad(40/32), avrad(45/11), ānaT(1/1), fağaT(1/151), yT(15/25), semeT(14/80), grT(16/106), çeşiT(19/36), msaiT(36/58), armuT(38/135), ...

-k>-g değişmesi : ineg(44/37), strg(46/7), kpeg(52/67), tfeg(52/76), dibeK(39/1), ...

-ķ>-ġ, -ķ değişmesi : aruġ<çarık(44/5), boyundurug<boyunduruk(47/2), yapraġ<toprak(52/46), ufaġ<ufak(52/50), yaptıķ<yaptık(1/6), ...

- **Ulamannın Etkisiyle Son Seste Tonlulaşma:**

malcılıġ_ediyon<malcılık ediyorum(1/12), nasib_edēse<nasip ederse(1/44), yourd_olu<yoġurt olur(3/151), herb_ilān<harp ilān(9/3), hesab_et<hesap et(9/40), inkiġab_oldu(9/69), bislec_inen(14/28), deluġ_edē(19/105), ġanad_olmayınca(19/137), aıb_rteyken<açıp rterken(19/128), geyig_avına<geyik avına(21/50), aac_inan<aġa

ile(26/38), gómeç_alaceysiñ(28/96), ufağ_onna<ufak onlar(38/97), çalguc_usa<çalgıç ise(38/112), ...

2. Son Seste Tonsuzlaşma

-z>-s, -S değişmesi : topluyos(3/141), beyas(19/70), sekiS(1/93), ...

3. Son Seste Sızıcılılaşma

-ç>-ş değişikliği: haş<haç(11/38), germeş<germeç(23/111), ...

-ç>-ş değişmesinin bir ara basamağı olan -ç>-ç kelime sonunda da görölmektedir: üç<üç(15/98)

-ç>-Ş değişmesi: araŞ<araç(24/24)

-ğ>-v değişmesi: yav<yağ(42/37)

4. Son Seste Ünsüz Değişmeleri

-f>-p değişmesi : göptatip(19/19)

-z>-ç değişmesi : aç çok<az çok(15/39)

-j>-çdeğişmesi : baraç(16/81)

-ş>-Ş değişmesi : karaŞ(15/3)

-h>-ğ değişmesi : ah_oul<ah oğul(39/18)

SON SESTE ÜNSÜZ TÜREMESİ

-k türemesi: şimdik⁸⁸<şu imdi oğ(15/42), şindik(1/25), eştuğ<işte(3/119), gayırık(3/140), işdik(4/139), ...

-n türemesi: bi_keren(3/148), yatıncan(3/191), ğarin<ğayrı(14/54)

-m türemesi: epeyim<epeyi(38/154), yösam<yoksa(22/57), ...

⁸⁸ Büyük bir ihtimalle Eski Türkçedeki ök kuvvetlendirme edatının kalıntısıdır.

-y türemesi: yapıy(24/14), ney(31/46)

-t türemesi: iveyat(30/90)

SON SESTE ÜNSÜZ DÜŞMESİ

Akıcı Ünsüzler:

-n düşmesi: f, len_ike(4/147), gelēke(19/22), ğumandarıyke(23/111), lireke(28/11), ğalkıge(30/21), ...

3.tekil şahıs basit zamanlarda -n ünsüzü türer: geliyodun(26/10), hurdun<vurdu(54/4), işçisiydin<işçisiydi(26/17), ottun<oturdu(31/3), delürdün<delirdi(32/38), azdun(31/21)

-r düşmesi: cıĝĝada(4/195), bi(3/184), gönderiyo(15/67), biliyo(10/43), dolanlıyo(11/15), eletü<iletir(1/171), çāuru(13/17), vörü(14/70), ğabaru(34/5), senelüdü<senelidir(1/6), ğüleşmişiyündü(15/24), içindedü<içindedir(23/27), gibiyüzdü<gibiyizdir(23/47), unutmuşuyundu(35/29), düzelü(48/21), ...

-y düşmesi: şe(20/131), bi_şe(21/45), ...

Diğerleri:

-k düşmesi: anca<ancak(19/2), yo_umuş<yok imiş(3/63), ço_udu<çok idi(12/25), ameleli<amelelik(23/252), erke<erkek(28/90), ...

-t düşmesi: çif<çift(15/7), üs<üst(16/2), dos<dost(1/105), veyaku<veyahut(3/8), ebdes<abdest(14/67), selbes<serbest(61/33), ...

İSİMLER

Canlı cansız bütün varlıkları, kavramları tanıtan sözcüklerin tümüne isim denir.⁸⁹

İSİM ÇEKİM EKLERİ

- 1) Çokluk Ekleri
- 2) İyelik Ekleri
- 3) Aitlik Eki
- 4) Durum(Hâl) Ekleri

1.Çokluk Ekleri:

Nesnelerin, varlıkların birden fazla olduğunu belirten isim işletme(çekim) ekleridir.⁹⁰

- lar, -ler** : hanımlar(24/97), adamlar(32/75), eller(34/59), eyerciler(36/2), ...
- lā, -lē** : elyafā<elyaflar(44/41), meyvalā(1/97), akrabalā(4/41), fağıllē(4/151), definecilē(9/11), kóylē<köyler(22/40), hükümetlē(61/37), ...
- la, -le** : ceryanlula(61/56), adamlā(3/22), ğadınlā(3/22), zurnalā<zurnalar(4/48), ğóvercinle<ğüvercinler(4/108), kimle(8/1), mevzile(9/17), ...
- na, -ne** : ğünne<ğünler(38/59), onna<onlar(5/17), bunna<bunlar(20/48), ...
- nar, -ner** : ğunnar<gunlar(31/80), bunnar<bunlar(32/103), onnar<onlar(61/37), ğazannar<kazanlar(15/20), ğadunnara<kadınlar(3/101), ğünerim<ğünlerim(1/69), deymenneri<değirmenleri(31/30), ...
- gil, -gıl** : didemgil<dedemgil(4/156), emmisigil(15/49), bubamgil<babamgil(20/91), dayımgılıñ(19/197), seyn_āgılıñ<hüseyin ağagil(18/50), ...

2.İyelik Ekleri:

Nesnenin veya kavramın hangi kişiye ait olduğunu ifade eden isim işletme ekleridir.⁹¹

⁸⁹ Tuncer Gülensoy, (1995): *Türkçe El Kitabı*, Bizim Gençlik Yayınları, Kayseri: s.177

⁹⁰ Gülensoy, 1995: 177

Teklik I. Şahıs :

Yazı diliyle aynıdır: ninem(20/95), mehkimem(23/46), ğarnım(21/122), işim(23/70), ğardeşim(23/125), huyum(24/71), torunum(32/77), dúúnüm(36/21), ğúcúm(44/126), yúqúm(3/82), ...

Son sesi g(ğ), h(h), k(k), y sesleri ile biten kelimelere geldiğinde hece kaybaşması görülür: haşlīm<haşlıĝım<harçlıĝım(17/91), hastalīm<hastalıĝım(46/26), bacām<bacaĝım (21/150), uşām<uşaĝım(24/2), yatām<bacaĝım(31/22), ...

Teklik II. Şahıs :

Eski Türkçedeki yapısını korumuştur: derdiñi(1/2), babañ(1/138), aPlañ(15/94), parañ(23/83), aqlıñ(2/84), umuduñu(23/161), mektübüñü(38/48), eliñde(10/20), torunuñ(13/25), ...

Teklik III. Şahıs :

telimnemesinde<talimnamesinde(9/25), dayısınıñ<dayısının(1/16), mallesi <mahallesi(9/48), esāsı<esası(19/1), bitĝüsü<bitkisi(19/85), rızasu<rızası(36/21), ...

Bölgemizde bu ekin -na, -ne yönelme hal ekinden önce geldiğinde düştüğü görülmektedir : yanna<yanına(32/166), ístasyonna<istasyonuna(9/71), voĝonna <vagonuna(16/21), ğayınna<kayınına(23/146), yakınna<yakınına(32/121), dúúnne <düĝününe(33/23), temsinne<temsiline(1/58), ...

Bazen eksiz karşımıza çıkar: bazartesi ğún<pazartesi ğünü(14/79), sēli ğún<Salı ğünü(15/9), tōmür vaĝonna<demir vagonuna(16/21), çarşamba ğún<çarşamba ğünü(18/18), ...

⁹¹ Gülensoy, 1995: 177

Çokluk I. Şahıs :

Genelde yazı diliyle paralellik gösterir: hocalarımızın(3/22), dúnlerimizi<düğünlerimizi(15/7), yabancımız(27/2), suyumuz(44/212), yükümüz(3/95), ...

Kök ünlüsü düz iken yuvarlak ünlüye sahip eklerle de karşılaşılır:devrimüz(1/6), yapdümüz<yaptığımız(3/1), dedümüz<dediğimiz(28/238), yıktümüz<yıktığımız(61/30), yolladümüz<yolladığımız(38/166), ...

Son sesi g(ğ), h(h), k(k) ünsüzleri ile biten kelimelere geldiğinde hece kaynaşması görülür: meslēmiz<mesleğimiz(3/137), yapcēmiz<yapacağımız(4/18), geşlīmiz<gençliğimiz(6/22), matamatīmizi(9/22), ayāmıza<ayağımıza(10/55), uşāmız(29/122), yapacāmız<yapacağımız(40/70), varlīmızla<varlığımızla(42/21), guymadīmız<koymadığımız(35/16), birlīmizle<birliğimizle(42/21), ...

İleri benzeşme yoluyla kalınlaşma yönünde tek bir örneğe rastlanmıştır: ekdúmúz<ektiğimiz(10/7)

Çokluk II. Şahıs :

işñiz<işiniz(1/97), ēbeñiziñ<ağabeyinizin(14/87), çiftiñizi<çiftinizi(17/18), şeysiñiz(19/90), oğumuşlūñuz(24/93), hacılñız(24/93), ...

İleri ünlü benzeşmesi yoluyla kalınlaşma yönünde örneklerle de rastlanır: içdúñúz<içtiğiniz(11/44), gólúñúzden(24/200), bildúñúz<bildiğiniz(19/37), ...

Çokluk III. Şahıs :

topuklarñna<topuklarına(4/135), gonusmaları<konuşmaları(8/3), ileçleri<ilaçları (19/122), ayaklarına(31/93), zamannarı(15/22), ünvanlarını(9/57), şunnarı(19/75), garınnarını(44/14), birbirneriyen(19/144), ...

3. Aitlik Eki:

İsime gelerek bunların kime veya neye ait olduğunu bildiren isim işletme ekidir.⁹² Yazı diliyle paralellik göstermektedir: āzındaki<ağzındaki(19/61), bunuñki(19/168), yaşındaki(23/121), arasındaki(26/31), āşamkini<akşamkini(3/148), ...

4.Hâl Ekleri:

- **Yalın hâl**

İsimlerin hiçbir unsura bağlı olmayan teklik, çokluk ve iyelik şekilleridir.⁹³ mektüb<mektup(44/185), meyve(28/2), davşan<tavşan(21/1), çay(59/1), ...

- **İlgi hâli**

İsmin başka bir isimle ilişkisi olduğunu ifade eden durumudur.⁹⁴

-iñ, -iñ, -uñ, -üñ, úñ: atatürk'úñ(42/19), uuruñ<uğurun(3/77), kóyúñ ismi(9/14), yoluñ kenarında(15/76), divanıñ ailesi, ğadunlarıñ semedi(15/9), divanıñ(15/12), ...

Nazal n'nin genizleşen yapısının kaybolduğu yapılar da az değildir: ayāmın(7/7), ilkbārın(28/77), evin(16/39), ğúcümün(56/46), ...

-niñ, -niñ, -nuñ, -nüñ, núñ: dayışınıñ(1/16), bunuñ(5/1), gendúnunki(9/62), arunuñ(19/1), kóprünüñ(16/74), ormancınıñ(1/51), deveniñ(3/221), dereniñ(9/53), ...

- **Yükleme(Belirtme) hâli**

Geçişli fiilin etkisi altında kalan ismin içinde bulunduğu haldir. Belirtme durumu, adı kendisine etki eden geçişli eyleme bağlayan haldir.⁹⁵

-ı, -i, -ı, -u, -ü, -ú: balıķesir'i(1/3), çamaşuru<çamaşırı(4/181), ğúcúñú(56/18), ...

-nı/-ni, -nu/-nü: gendünü(19/109), akasyalarını(24/27), banyosunu(26/30), üstünü(29/88), ...

⁹² Eker, 2003: 297

⁹³ Ahmet Buran, (1996): *Anadolu Ağzlarında İsim Çekim (Hal) Ekleri*, TDK Yayınları, ankar: s.37

⁹⁴ Buran, 1996: 61

⁹⁵ Buran, 1996: 98

-(y)ı/-(y)i/-(y)ı, -(y)u/-(y)ü: arpayı(39/59), yazuyu(5/114), ğaleyi(9/54), türküyü(23/208), ...

Asıl belirtme ekinin düştüğü ya da düşmek üzere olduğu durumlarda mevcuttur. Bu durumda düşen ünlünün yerini bağlayıcı ünsüz olan “y” almıştır⁹⁶: zobay yak<sobayı yak(31/3), parayı(1/35), cabayı(4/114), ...

Hece kaynaşması yoluyla şu şekilde karşımıza çıkar: geyī<geyiği(21/97), ebdeslī̄<abdestliği(26/28), orī̄(3/101), ...

Ayrıca k>ğ değişimiyle sedalılaştıran ğ ünsüzünün düşmeleriyle oluşan diftonglar çerçevesinde görülür: kópej(1/161), yemej(56/56), gómlej(61/43), yay(3/12), dolaj(4/138), çörej(20/54), ...

-e, -a : Yönelme hâlinin yükleme hâli yerine kullanılışı: yâni atmış sinee öldümüş(3/177), deyiziñ ğapā yok(3/221), rüyasına mı ğórdü?(17/42)

- **Yönelme hâli**

İsmi fiile yönelme ve yaklaşma göreviyle bağlayan durum ekidir. Eylemin hareketinin yöneldiği ve kendisine yaklaşılan nesne, cümlede yönelme durumunda bulunur.⁹⁷

-a/-e, -na/-ne, -ya/-ye: balıķesir’e(1/3), çufala(40/23), oķula(30/102), ekine(31/28), parasına(31/38), üstüne(46/6), buraya(46/18), rahmetliye(52/70), ...

Teklik II. Şahıs iyelikeyiyle(-ña/-ñe) kullanılışı: lafiña(56/19), aķlıña(14/73), baķsaña(13/23), üzeriñe(15/62), gendüñe(19/94), kóyüñe(23/40), ...

⁹⁶ Buran, 1996: 104

⁹⁷ Buran, 1996: 134

Diftong ile: yimee<yemege(3/181), gūnnue<gūnlūge(4/79), kūrēe(8/35),
bölūe<bölūge(17/110), tetie(21/100), gōe<gōge(33/5), dúñúrlua(36/40),
samallīa(39/65), çībua(44/14), ...

Hece kaynaşması ile: ğazanmā(3/164), ocā(3/230), zabā(24/31), tūfē(38/162),
kópē(40/28), ...

- **Bulunma hâli**

Bulunma eki ismi yalnız fiile bağlayan ve fiilin gerçekleştiği yeri gösteren hal ekidir.⁹⁸

yıllarında(28/10), kōyde(24/44), üzerinde(26/5), eitmende(5/109), içinde(52/52),
cēmide(29/131), ğarşuda(30/28) ...

Bir örnekte yarı yumuşak ünsüzle başlamıştır: saşTa(35/17),

Bölgemiz ağızlarında sert ünsüzle biten hemen hemen bütün kelimelerde –da, -
de eki gelir: haritacılıkda(9/63), mutfakda(26/37), ğalınlıkda(46/16), kōycülükde(28/7),
memleketde(1/77), üçde(31/40), dōveçde(39/49), tipde(28/273), kētipdedi<katiptedir
(23/14), ...

- **Çıkma (Ayrılma) hâli**

Geldiği isimde, fiilin gösterdiği hareketin kendisinden uzaklaştığını ifade eden
haldir.⁹⁹

bunnadan(19/33), cabadan(52/52), sıradan(1/146), sevdadan(2/7),
depeden(32/101), şeherden(33/24), seneden(35/62), yerden(36/31), ...

Bir örnekte yarı yumuşak ünsüzle başlamıştır: ğurağTan<kuraktan(32/39)

⁹⁸ Buran, 1996: 177

⁹⁹ Buran, 1996: 202

Sert ünsüzle biten kelimelere çoğunlukla –dan, -den şekli gelir: beşden(5/112), çocukluğdan(15/2), vezirlikden(32/174), esaretden<esaretten(42/27), vilayetden(15/62), elekden(8/33), çiçekden(19/13), aruculuğdan(19/171), ...

- **Eşitlik hâli**

Kelime gruplarında ve cümlede fiilin oluş ve yapılış tarzını gösteren eşitlik, gibilik ve benzerlik ifade eden hal ekleridir.¹⁰⁰

-ca, -ce : uzunca(4/141), cıvıkca(14/21), yaluñuzca(19/227), iyice(3/231), binlerce(11/22), güzelce(14/25), böylece<böylece(19/247), ...

İki örnekte –ça, -çe li şekli görülmüştür: yavaşça(46/21), nezaketçe(19/244)

Yalnız bir örnekte yarı tonlu bir ünsüzle başlamıştır: yoluñuzÇa(3/155)

-canaz, -cenez: cıvıgcanaz(4/11), usulcanaz(28/302), yakıncenez(44/188), ...

-cağ, -cek : divancağ(19/46), kóycek(24/95), ...

-cana, -cene : hepcene(35/28), güzelcene(19/237), ...

- **Vasıta hâli**

İsme, fiilin ne ile, nasıl, ne zaman yapıldığını göstermek için getirilen hal ekidir.¹⁰¹

-la, -le : ameliyatla(5/65), dinamalarla(11/42), vasıtasıyla(19/172), tozuyla(28/51), ğabūyla(28/269), öyle(36/63), yoluyla(61/12), mevleneyle(5/44), ...

-lan, -len: amcamlan(13/25), neylen(45/1), senlen(28/130), ...

-na, -ne : cendermeyne(1/54), tirenne(16/28), eliyne(52/40), şeyne(38/21), onna(18/6), burayna<bura ile(28/263), birbirimizne(56/2), onunna(1/174), ...

¹⁰⁰ Buran, 1996: 266

¹⁰¹ Buran, 1996: 235

-nan, -nen, -nán: şeynán(2/95), betonnan(1/84), bibicinen(3/105), adamnan(1/153), soğannan(4/122), arabaynan(6/45), tirennen(6/45), ókuznen(12/4), alğuynan(13/14), oriynan(19/30), aruynan(19/173), ...

-inan, -inen, -unan, -ünen : Son seste bulunan –n sesinden dolayı gerileyici ünsüz benzeşmesi ile –ilen/-ılan, -ulan/-ülen; -inan/-inen, -unan, -ünen şekline değişmiştir. Örneği çoktur: ninem_inen(2/56), gazannar_inan(3/203), mótur_unan(3/140), sabun_unan(4/180), zor_unan(6/29), münübüs_ünen(8/8), ürüsğar_inen(12/6), poğumuz_unan(14/44), elimiz_inen(12/5), sopa_y_inan(10/20), yaba_y_inan(20/118), okúz_ünen(23/3), tümen_inen(17/95), merkeb_inen(20/96), ...

Bazı örneklerde bağlantı ünlüsü düşmek üzeredir: ben_ñinen(33/15), şey_ñinen(39/39), on_ñinan(1/85), bunnar_ñinan(1/144), zurna_y_ñinan(4/39), divan_ñinan(15/5), ...

- **Yön (Gösterme) hâli**

Fiilin gerçekleştiği yönü gösteren bir ek olmakla beraber, aslında ismi fiile bağlayan hal ekidir.¹⁰²

ķoru¹⁰³ : Standart Türkiye Türkçesinde kullanımı tamamen kalkmış olup, sadece birkaç kelimedede kalıplaşmış olarak görülen bir ektir. Eski Türkçe Döneminde kullanılan bu ek Kastamonu ağzında kendini muhafaza etmiştir: gene ormanıñ içine ķoru geliyon(21/102), eve ķoru yürüdüm(MDD), ...

-arı, -eri: ileri(9/64), yoķarı(48/20), dışarı(52/44), içeri(32/225), ...

-ra, -re: ora(16/10), şora<şura(21/77), bura(46/15), nere(61/66), sōra(11/16)...

-ri : buriyi(28/199), buri(16/11), şuri(29/2), oriye(3/103), ...

¹⁰² Buran, 1996: 286

¹⁰³ A. van Gabain, (1988): *Eski Türkçenin Grameri*, TDK Yayınları, Ankara: s.65

-a :Bölge ağzında –arı/-ra gibi yön gösterme ekleri bazı kelimelerde r sesini kaybetmekte olup a şeklinde karşımıza çıkmaktadır: sōna(9/69, 10/19, 12/18, 15/11, 16/32, 23/45...), dışa(24/170), dışadan(13/26),

-ar, -er: içerde(19/101), nerden(23/81), ilerden(23/207), yoarda(28/288), ...

-r: burdan(19/190), şurdan(29/17), orda(30/22), ...

-oru : yooru(61/73)

- **Sebepl gösterme hâli**

-un, -çün, -ún : Eski Türkçedeki uçın, üçin edatının ön sesteli ünlü düşmesiyle ortaya çıkmıştır: başlaması_ün(1/41), onuñ_ün(7/4), denemek_ün(17/17), etdü_un (17/110), geldü_ún(5/45), oldü_ún(5/45), ...

- **Soru Eki**

İsmi fiile bağlayan ve ismin soru şeklini yapan hal ekidir.¹⁰⁴

-mı, -mi, -mu, -mü: asdamon_mu(1/16), bi buçuk ton mu(31/27), an mu duddu beni(38/27), kór mü(14/48), denemek_ün mü(17/11), rüyasına mı(17/42), sâ mı<sağ mı(19/200), sekizen mi(20/5), elini mi doladı(21/48), ...

¹⁰⁴ Gülensoy, 1995: 179

ZAMİRLER

Kişi, gösterme, soru ve belirsizlik kavramları vererek varlıkların yerini tutan sözcüklere zamir denir.¹⁰⁵

A. Kişi(Şahıs) zamirleri

B. İşaret zamirleri

C. Belirsizlik zamirleri

D. Soru Zamirleri

D. Dönüşlülük zamirleri

A.Kişi(Şahıs) zamirleri

Kişi adlarının yerine kullanılan zamirlerdir.¹⁰⁶

I.Tekil Şahıs: ben(30/2), benim(48/5), beni(2/8), baña(29/77), bña(7/2), baã(4/115), bā<bana(40/20), bende(5/63), benden(57/9), bennen(1/138), ...

II.Tekil Şahıs: sen(8/3), senin(36/55), seniñ(42/37), seni(1/52), saña(1/2), saã<sana(3/2), sa<sana(3/146), sã<sana(3/218), sende(20/15), senden(33/28), ...

III. Tekil Şahıs: o(21/104), onuñ(15/44), onı(17/37), onu(3/7), uña(19/68), oña(21/104), onnan(1/119), ...

I.Çoğul Şahıs: biz(36/12), bizim(38/165), bize(40/19), bizden(1/7), ...

II.Çoğul Şahıs: siziñ(9/43), sizin(1/127), size(12/13), sizi(54/14), ...

III.Çoğul Şahıs: onnar(36/18), onları(36/46), onnarı(61/1), onnadan(24/108), onnara(7/14), onlara(5/84), onların(15/62), onnarıñ(38/167), ...

¹⁰⁵ Zeynep Korkmaz, (2003): *Türkiye Türkçesi Grameri(Şekil Bilgisi)*, TDK Yayınları, Ankara: s.397

¹⁰⁶ Korkmaz, 2003: 405

KİŞİ ZAMİRLERİNİN GENEL ÇEKİM TABLOSU

Yalın Hâl	İlgi Hâli	Yükleme Hâli	Yönelme Hâli	Bulunma Hâli	Ayrılma Hâli
ben	benim	Beni	baña, bña bā, baā, baā	bende	benden
sen	senin seniñ	Seni	saña, sa, sā, saa, saā	sende	senden
o	onuñ	onı, onu	oña, uña	onda	ondan ândan
biz	bizim	Bizi	bize	bizde	bizden
siz	sizin, siziñ	Sizi	size	sizde	sizden
onlar	onlarıñ onnarıñ	onları onnarı	onlara onnara	onnada	onnadan

B) İşaret Zamirleri

İsmin yerini işaret yoluyla tutan zamirlerdir.¹⁰⁷

bu : bu(15/11), bundan(29/49), bıyā(1/126), buña(5/54), buñu(24/144), būra(29/89),

şu : şu(30/8), şunnan(12/7), şūra<şurda(3/106), şunuñ(19/76), şurdan(26/65), şuraya(27/22), şo(30/106), şoraya(10/26), şo(10/26), şordan(20/74), şo(20/74) şō(1/169), şōra(24/79), şorda(4/125), ...

o : o(28/281), unı(29/21), uni(1/15), unu(3/230), onuñ(31/39), onun(4/69), ondan(46/5),

bunlar/bunnar : buñlarıñ(15/79), bunnarı(1/144), bunlara(19/157), bunnara(2/78), bunları(51/28), ...

şunnar : şunnarı(8/32), şunnarıñ(19/155), şunnara(38/87),

onlar/onnar : onnarı(4/18), onlarıñ(3/102), onlara(5/84), onları(51/27), onnar(61/37), onnara(7/14), onnarıñ(48/2), ...

¹⁰⁷ Korkmaz, 2003: 420

C) Belirsizlik Zamirleri

Hangi isimlerin yerlerini tuttukları açıkça belli olmayan zamirlerdir.¹⁰⁸

başğası : başğası deyvēya<başkası deyveriyor(24/148)

çou, çō : çō olmaS<çoğu olmaz (1/18), çou(57/12), ...

hepsi/hebsi/hebisi/epsi : hebsi(28/196), hebisinden(35/31), hebisiniñ(20/68), hebsi(47/6), hepsi(3/28), hepsinin(19/11), epsi(21/34), ...

herkes/helkes: herkes(24/10), herkesiñ(26/16), herkese(42/19), herkesi(4/148), helkese(24/80), ...

Bunlardan başka yazı diliyle aynı olan belgisiz zamirlerde vardır: biri(5/27), kimse(24/69), öteki(40/26), ...

D) Soru Zamirleri

İsmin yerini soru yoluyla tutan zamirlerdir.¹⁰⁹

Yazı diliyle farklılık göstermeyen ne ve kim soru zamirleri bölgemizde oldukça çok görülür: ne(49/19), neyle(21/13), kim(4/110), kimiñ(24/1), ...

Bazı durumlarda ne soru zamirinde kaynaşma yapıları görülür: ney diyoñ(44/12), ney_edeceñ?(31/18), nēdiyin?(33/55), nēdeceksiñ(38/55), ne delim<ne edelim(51/12) ...

Hangisi zamirinde bazı ses değişiklikleri görülür: hañğısı(21/68), hañğısım(19/156), ...

E) Dönüşlülük Zamirleri

Dönüşlülük zamiri, şahıs zamirlerini daha güçlü kılmak için, anlamca pekiştiren bir tür şahıs zamirleridir.¹¹⁰ Kastamonu merkez ağızında dönüşlülük zamiri “kendi” sözcüğüyle karşılanmaktadır. Bu sözcüğün ön ses ünsüzünde kurallı bir tonlulaşma ve genel ünlü yuvarlaklaşması sebebiyle ses değişikliği oluşmuştur.

¹⁰⁸ Korkmaz, 2003: 433

¹⁰⁹ Korkmaz, 2003: 441

¹¹⁰ Korkmaz, 2003: 415

1.Tekil Şahıs: gendüm(4/123), gendümü(3/155), gendüme(20/42),

2.Tekil Şahıs: gendüñe(19/94), gendünü(19/109), gendünden(9/10),

3.Tekil Şahıs: gendüsü(19/82), gendü(1/129),

1.Çoğul Şahıs: gendümüze(2/59), gendimize(8/31), gendümüze(40/45),
kendimiziñ(6/8), gendümüzden(8/32),

3.Çoğul Şahıs: kendileri(20/91),

SIFATLAR

Sıfatlar, isimlerin renklerini, biçimlerini, durumlarını, yerlerini, sayılarını belirten sözcüklerdir.¹¹¹

A.Niteleme(Vasıflama) Sıfatları

B.Belirtme Sıfatları

1. İşaret Sıfatları
2. Sayı Sıfatları
3. Soru Sıfatları
4. Belirsizlik Sıfatları

A.Niteleme(Vasıflama) Sıfatları

İsimlerin renklerini, biçimlerini, durumlarını gösteren sıfatlardır.¹¹²

ğara sūr<kara sığır(1/26), beyúık ālarıñ<büyük ağaların(14/86), üs çouş<üst çavuş(16/2), vırt zırt şeleri(18/33), acu su<acı su(20/52), óñ ayaklarını<ön ayaklarını(22/15), ...

B.Belirtme Sıfatları

İsimleri işaret, sayı, soru, yoluyla belirten ya da onların belirsizliğini anlatan sıfatlara belirtme sıfatları denir.¹¹³

1. İşaret(Gösterme) Sıfatları

Önüne geldikleri ismi işaret yoluyla belirten sıfatlardır.¹¹⁴

bu : bu tarlada(34/34), bu açacı(1/51), bu mektep(5/109), ...

¹¹¹ Tahsin Banguoğlu, (1974): *Türkçenin Grameri*, Baha Matbaası, İstanbul: s.341

¹¹² Banguoğlu, 1974: 345

¹¹³ Korkmaz, 2003: 385

¹¹⁴ Banguoğlu, 1974: 351

Bu işaret sıfatıyla gün, gece ve kez kelimelerinin birleşmesi sonucu içinde bulunduğumuz zamanı anlatan zaman zarfı oluşmaktadır: boüca<bu gece(3/195), bóún<bugün(3/208), buez<bu kez(1/40), boün<bu gün(23/57), boún<bu gün(33/29)

Bu işaret sıfatının yuvarlak ünlüsü bazı yerlerde düzleşmiştir: bı yılımız(3/83), bı yıl(28/197, 29/19, 39/96, 44/211, 44/230), ...

şu : şu hepleri(5/72), şu cēmi(6/9), şu dizleriñi(14/37), şu çay(19/49), ...

Ünlüsünün genişlemiş biçimi de oldukça yaygın olarak bölgemiz ağızlarında kullanılmaktadır: şo aaç(1/142), şo ramuğ(5/10), şo ğaşıñ(21/3), şo dāla<şu dağlar(61/2), şo ğonāñ<şu konağın(4/150), şo ğazanı(4/179), şo havluyu(13/24), şo direk(21/145), şo eviñ(24/171), şo ğırda(29/59), şo depeye(30/145), ...

o : o çerçeFeniñ(19/81), o kóylü(20/29), o gece(23/248), o adamıñ(28/18), ...

2. Sayı Sıfatları

İsimlerin sayılarını belirten sıfatlardır.¹¹⁵

- **Asıl sayı sıfatları:**

Varlıkların sayısını gösteren sıfatlardır.¹¹⁶

iki başı(2/5), sekizen kilo(9/31), üç şey(3/220), doğuzan basā<doksan basamağa(9/11), çif doyl(15/7), bi kere(15/24), iki iç gün(18/17), bi dağgada(19/74), bi k_üç tene(19/186), bī_k_üç kişi(39/90), i_üç göyun(39/80), ...

- **Sıra sayı sıfatları**

İsimlerin sıralarını belirten sıfatlardır.¹¹⁷

¹¹⁵ Banguoğlu, 1974: 353

¹¹⁶ Banguoğlu, 1974: 353

¹¹⁷ Banguoğlu, 1974: 354

ikinci ğaşunu(19/52), ikinci ay(32/69), doğuzuncu tñmenden(17/56), üçñncñ sınıfa(25/32), dñrdñncñ bñlñe(17/110), ...

- **Paylaştırma sayı sıfatları**

İsimlerin kaç parçaya ayrıldığını belirten sıfatlardır.¹¹⁸

yedişer ay(15/58), ikişer ğaşuk(35/31), birer ekmek(8/13), onardan(32/179), ...

3. Soru Sıfatları

Öñüne geldikleri ismi soru yoluyla belirten sıfatlardır.¹¹⁹

ğaç: ğaç kilemetre(19/31), ğaç yımırta(23/148), ğaç çeşit(28/271), ...

ħangı : ħangı kñyden(15/7), ħangı oğul(23/43), ħangı bñlñk(23/213), ...

4. Belirsizlik Sıfatları

Öñüne geldikleri ismin özelliklerini, sayılarını yerlerini belli belirsiz olarak anlatan sıfatlardır.¹²⁰

az : az acımsu<az acımsı(19/165), az su(35/13), az bi borcum(1/35), ...

başka : bařĝa bi şey(5/34), bařĝa yellere(24/174), bařĝa isimleri(61/4), ...

bazı : bēzi kñylēde(3/130), bēzi ĝurnazları(28/80), bāzı yellēde(48/7),...

bi_ĝaç : bi_ĝaç ĝuruř(24/104),

bir : bi hikāye(3/86), bi çocuk(24/152), bi yere(26/16)bir yımırtanıñ(28/64), ...

biraz : birez deliĝanlı(31/51), birez mayış<biraz maaş(22/45), birez uzak(27/21), biraz altun (32/207), biraz sñt(14/22), ...

bñtñn : bñtñn ormanı(24/279), ...

çok : çok ağıllı(19/255), çok ĝozel(20/159), çok eziyet(21/91), ...

¹¹⁸ Banguoğlu, 1974: 354

¹¹⁹ Banguoğlu, 1974: 352

¹²⁰ Banguoğlu, 1974: 352

falan : felen yerde(38/141), filen abla(20/13), filan akşam(36/41), ...

fazla : fazla esgerlik(15/64), ...

her : her tarafı(16/40), her çiçekden(28/109), her yer(11/38), ...

hiç : hiç bi şey(56/36), hiç gafam yok(7/13),

öbür : öbür tarafa(28/6), öbür arkadaş(5/7), ...

öbürkü: öbürkü köyleriñ(61/4), ...

ZARFLAR(BELİRTEÇ)

Fiilleri çeşitli yönlerden niteleyen kelimelere zarf denir.¹²¹

1. Yer-Yön Zarfları

2. Zaman Zarfları

3. Azlık-Çokluk Zarfları

4. Durum Zarfları

5. Soru Zarfları

1. Yer-Yön Zarfları

Fiilin yönünü belirten zarflara denir.¹²²

öte(21/147), ileri(30/12), geri(40/33), gerisin geriye(57/3), yukarı(21/54), beri(30/50), içeri(15/87), dışarı(16/33), üstü(27/21), yanı(56/28), ...

2. Zaman Zarfları

Fiili zaman yönünden niteleyen zarflardır.¹²³

akşam(6/24), akşam(36/77), akşamüsdü(15/16),

bıldır<bir yıldır(23/173),

¹²¹ Muhittin Bilgin, (2002): *Anlamdan Anlatıma Türkçemiz*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara: s.262

¹²² Bilgin, 2002: 265

¹²³ Bilgin, 2002: 266

bōca<bu gece(41/5), bouca<bu gece(30/51), bou<bu gün(32/12),
gúndüz(6/44),
ilkin<ilk önce(1/2)
yārisi gún<dün(29/107), yarın(32/72),
şindi(33/13), ş̄ini(13/24), şindik(15/5), şimdik(19/252),
yazın(24/102), ğışyın<kışın(10/19),
zabālayın(37/17), zabālayın(19/118),
sōna(10/25),
öylen(21/78), ölen<öğlen(35/85),
ondan keyrik(3/42), ondan kērime bişdükden kēri(24/269), ondan kēri(39/62), ...
gine görkmaya başladuk (40/66), gene ormanıñ içine қору geliyon(21/102), ...

3. Azlık-Çokluk Zarfları

Fiilin anlamını azlık-çokluk kavramı yönünden belirten sözcüklerdir.

az : suyunu az ğuycañ(53/12)

azıcık : ēcük(28/272), su ğuyacañ içine ācuķ(53/11), ēcuķ(19/187), ...

bayaĝı : çoban, tahsildarı beyā zorlamış yani(32/9), bi tek aru soķasıya beya her yeri
şışıya(19/209), beyā boĝmaya çalışıyo yāni(40/27), ...

biraz : birez acudu(19/39)

çok : çoĝ_olu(19/120), çok(21/61), ...

daha : daħa(38/69)

en : eñ(12/22), en(28/211), ...

fazla : fazla gezemēyon ĝāri(21/89)

pek : bek(38/133), pek(16/87),

cıtkadar: cıtgada(19/81), cıĝgada(4/195), ...

4. Durum Zarfları

Fiilin nasıl yapıldığını belirten kelimelerdir.¹²⁴

böyle : böyle(52/28), bēle(12/3), böle(13/22), ...

öyle : öyle(21/16), õle(22/2), eyle(26/38), ...

şöyle : şöle(21/21),

güzel : güzelce<güzelce(19/229), güzel<güzel(21/87), ...

zaten : zehti(23/19)

5. Soru Zarfları

Fiili soru yoluyla niteleyen zarflardır.¹²⁵

nasıl olmuş bu(3/218),

neden derseñ bi çay söyleyin(42/17),

niye çinettüduñ(17/32)

hağıt<ne vakit(MDD)

EDATLAR

Tek başlarına anlamı olmayan, cümle içinde yanyana geldiği kelimeyle anlam ilgisi kuran sözcüklere edat denir. Arapça bir kelime olan edat “alet” ve “vasıta” demektir.¹²⁶ Bu kısımda Kastamonu Merkez ağızlarında geçen edatları değerlendirdik.

¹²⁴ Bilgin, 2002: 273

¹²⁵ Bilgin, 2002: 281

¹²⁶ Necmettin Hacıeminoğlu, (1992): *Türk Dilinde Edatlar*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul: s.5

A.ÜNLEM EDATLARI

Sevinç, öfke, hayret gibi duyguları; seslenme, cevap verme gibi durumları anlatan sözcüklere ünlem edatları denir.¹²⁷ Ünlem edatları şunlardır:

a) Ünlemler

b) Seslenme Edatları

c) Gösterme Edatları

d) Cevap Edatları

e) Sorma Edatları

- **Ünlemler** :

Çeşitli duygu ve isteklerimizi coşkulu bir şekilde ifade etmeye yarayan kelimelerdir.¹²⁸

aḥ : aḥ_ölum. topallayaman valla hiç ğafam yok(7/13), yapamāya aḥ yapabilse(18/4), gendümü şöle daşyon işte aḥ yavrum(20/2), aḥ benim anasınıñ şindi bi bacağılarım sızlaya(29/32), ...

aḥ : aḥ yavrum(8/4),

ey : ciyağ ğızı ğörüyoñ mu? ey anasınıñ(29/5), ey ne deseñ yalan(30/39), ey şindi ğāli oynayan da yok(41/29), ...

eyvaḥ : eyvaḥ pire ısırmū ğada geldi(3/194)

of : bōle of dēye bāriya(40/60), of öldüm bouca aır basdı beni dēya(3/195), ...

ḥay : ḥay ninesiniñ ḥay(24/292), ḥay āşamlar āşamlar(41/61),

a : a_benim ölum(7/1), a_yavrum on iki dikiş burdan(24/174),

¹²⁷ Gülensoy, 1995: 200

¹²⁸ Gülensoy, 1995: 200

- **Seslenme Edatları:**

Hitap durumlarında kullanılan edatlardır.¹²⁹

oğ, óğ : yoqarı atla dedim óğ(21/54), oğ! demiş, ben ğaraca ören'e çalışmaya gidiyon(23/150),

layn : yılmaz gel ekmek yi layn cıĝĝada(4/195),

ulan : ulan şurda eltimin ölanına verürün(24/108),

yav : yav hoca işde vazifesini yapacak(42/36),

la : la gidiñ kóyúñ hápsini kómüşünü, óküzünü ĝoşuñ da geliñ(51/8), la ĝaldı bu yılan bu dere(51/16), ...

lā : lā ataş yaqıñ şoreya(10/33), lā inzibatla yaqalanu desek de o çekelim burda(16/14),

- **Gösterme Edatları:**

Bir kişi, durum ve nesne gösterilmek istenildiğinde kullanılan edatlardır.¹³⁰

dey : dey o yañda anamın kóyúnden(24/64),

dē : dē toşya'ya yaqın bi yer vadun(31/50),

işte/ işde/ işTe : işte böyle bu(29/68), işde ne okudun ne yazdıysa oña şunu demiş(30/60), ĝolbez de işde anasından dounca en ufaña ĝolbez delle(38/108), olmaz mı zengün mámleket ollāda gezdim işTe ben(1/19),

tā : tā ĝasdamon'dan iki buşuq kāda āgidiyala bi adam(1/182), bi ĝaduna tā iras geliye ben gibi(3/173), tā biz onnarı bilmeyoz(61/1), ...

işdeyna: ne biliyin işdeyna neyle olduysa tam dört şurup(24/70),

aħa : aħa şorda(MDD)

¹²⁹ Gülensoy, 1995: 200

¹³⁰ Gülensoy, 1995: 200

ıhı : ıhı touklar yemleya(MDD)

- **Cevap Edatları:**

Kabul ve reddetmeyi ifade eden edatlardır.¹³¹

helbet : helbet helbet oyun ediyalā(2/92), serin helbet serin ay ölüm(39/25),

ē : ē şükür(1/1),

hā(evet): hā şindi ben ilkin balıkesir'e vadım(1/2), hā deya demek ki deye bu kerpütü(17/34),

deyil : durumum müsaiT deyil(36/58),

evet : evet ÷le sıkıntı çekilmēye(11/45), sarımburma derduğ biz oña evet(31/102), ...

hayır : hayır, evvelsi görmezlerdi(18/14), hayır, güleşmezdim(42/6),

beki : beki şo aşāki edirne mepsenesi dedi(23/70), beki deye, sen bu ğarıyı nerden tanıyoñ deya(23/154),

bekī : bekī ānaT şindi derdiñi(1/1), bekī tamam(17/20), ...

tabi/tebi : tabi iki ğardaş_ımış ayrılmışlā(14/44), tabi tabi olacak ğāri yaşlanınca olacak(20/4), vadım oraya tabi avraklarım şeye gidecek(23/71), tebi eviñ içindekine(50/5), tebi canım(52/41), ...

- **Sorma Edatları:**

Sorma anlamı ifade eden edatlardır.¹³²

assah : ğāmiñ aş deil dey mi? assah?(53/5)

neçün : neçün hanımlar gitmesin dedi(24/99),

¹³¹ Gülensoy, 1995: 200

¹³² Gülensoy, 1995: 200

B.BAĞLAMA EDATLARI

Kelime, kelime gruplarını veya cümleleri birbirine bağlama görevi yapan edatlardır.¹³³

a) Cümle Başı Edatları

b) Karşılaştırma Edatları

c) Denkleştirme Edatları

d) Sıralama Edatları

e) Sona Gelen Edatlar

- **Cümle Başı Edatları:**

Anlam olarak cümleleri birbirine bağlayan edatlardır.¹³⁴

ama/amma/emme/ämme: ama bacası ěri demiş(32/70), ama allaha řúķır olsun(57/10), amma hastalıktan öldü(32/32), amma bi ğoç bālādı(60/4), emme bu ğórdūñ yer barmaķlı türbe baķ(61/75), emme ğórenlē çok(1/163), emme akıl biñ bir yerde(2/34), ämme ben topçuyun(16/55), ämme bi ğařuķ řey normal yiyceñ(19/49), ämme tel daħa iyi oluya meseía(28/148), ...

ancaķ: ancaķ merkep yoluynan gidilüdü(9/43), ...

çünkü/çünkü : çünkü onunkinden biraz üstün(15/36), çünkü toz depeñden giriya(61/43), çünkü ħani şeyleri ğósterdiyala(25/9), çünkü adam gendü bi řē bilmeye ki öretse(32/18), ...

eğer/eyer/eer: eğer souķ olusa o ada doñar_ımiş(52/55), eer vermez_ise kime var_ısa fazla eylemez(36/14), eer bu olmasa kóye fılan sır eletemeyon vallahi(49/6), eer öle bi

¹³³ Gülensoy, 1995: 201

¹³⁴ Gülensoy, 1995: 201

şey olmasa biz kendimiz ormandan ihale yoluyla mesela isdif dēruz(61/11), eyer filenkesiñ dolaj ne güzel_imiş(4/138), eyer biraz da gidmeyeydim ölüyodum(9/35), eyer eceleye gelü de kóy yerinde bulunmassa(19/90), ...

fağat/fağat/fağat: fağat o arada tabi bi_k_üç kere kaçmış esgerden(32/148), fağat bi tanuduk eşte dosta bi olan büyümüş(36/10), fağat allā sīnyala(42/28), fağat burayı doñdūmayınca sarǵu geçmedi(9/32), fağat ğapı da açūmuş(32/108), şõle yap böle yap tārif ederdi(1/151), ...

ğayrı: ğayrı o kóynen ötekine vedim aldım(21/72), ğayrı onuñ arқа ayaklarını õñ ayaklarını yir orda(22/14), ...

illa/ille: illa on_üç kişüyüz biz(16/12), ille gezelim(16/14), ille sen beyenive(19/156), ille şurada iki devriye çıkarıve(32/144), ille sen bilüsúñ(36/27), ...

lākin/lēkin: lākin şindi cenaballah zilleyi hurdun(54/4), lēkin ğazā geçüdüm ben(54/3),

yaluñuz/yoluñuz: yaluñuz hakem altından baırula dedile(54/14), yaluñuz azdavay'dan cide'ye yol yok(9/44), yoluñuz burda bi yatan biri dā var_ıdı(28/22), yoluñuz iççi arunuñ beyi ğótü uzun sivri olur(28/91), ...

yōsam: yōsam bu sızudan duramaz(22/57),

yoñsa: yoñsa saña yürüyelek(23/69),

- **Karşılaştırma Edatları:**

Karşılaştırılan iki veya daha fazla ögeyi birbirine bağlayan edatlardır.¹³⁵

ha...ha: görüya ha geliya ha bair baçalım(30/22),

hem...hem: hem yeyomuş hem garsona da ters ters bakıyomuş yani(32/124), hem okūyon dēya hem çalışıyon dēya deñizli'de(2/47), ...

ya...ya: az çok şey zamanı ya üs tēmen ya yüzbaşı orda bekleyalarmış(16/25), ya bızaya vörüz, ya kópeç filan guyvörüz(20/106), ...

ye...ye: ye parayı alacēsıñ, ye cıarayı alacēsıñ(1/116), semeT gūn ye mēvi oludu giydū geliniñ ye pempe oludu(14/89), ismet paşaya ye tārüz, ye tēriz deyerek mektüp yazmışla(25/35), ye söüt ye ğavağ dedi(30/56), ...

- **Denkleştirme Edatları:**

Birbirinin yerini tutabilecek iki öge arasında bağ kuran ve biribiriyle karşılatılan edatlardır.¹³⁶

veya : talladaki tarım işiniñ ālātını ye saklayla bi yere veya çalıyalā(17/18), çoban da bekletmiş onu veya sıkıştumuş yāni(32/8), ...

veyaħut/veyaħu/veyaħut/vēyaħut/iveyat: gelin aluruz. veyaħut ğız çıkarduruz(55/14), zincir_imiş, beşli_imiş veyaħut_da iştik zencir_imiş(55/17), tahtadan yaslācımız va. veyaħu ne dēvēyin(3/8), ondan kēri ğocaman baton oluğ var_imiş. aac_oluğ veyaħut

¹³⁵ Gülensoy, 1995: 201

¹³⁶ Gülensoy, 1995: 201

neylêse o zaman(3/201), òlanı, ğızı birbirine ğósterdürüz. vèyahut münasip bi evde bu kóy olmadı derseñiz başka bi yerde çocukları birbirine ğósderdürüz(36/46), işde danadan bi çifden hani bi şey yetüştürecekseñ. iveyat iki yaşına giresiye da bıraımayoz(30/89), ...

yaħut: altını doldurunca hapislêye yaħut oul çıkardacak bölecekseñ(19/183), bu yaralı saracakseñ. yaħut ki bi şēle êdecek(38/40), neyise bi parçası yaħut çantası ne biliyim(45/9), ...

- **Sıralama Edatları:**

Ard arda gelen kelimelerin, kelime gruplarının, cümlelerin sonuna gelerek kendilerinden önceki ve sonraki kelimelere, kelime gruplarına ve cümlelere bağlayan edatlara denir.¹³⁷

inan : sovan_inan(20/63), araba_y_inan(23/50), hayvan_inan(23/216), ğadunlar_inan(24/101), òlan_inan(24/14), hurma_y_inan zeytün(28/196), ğız_inan gitdim(29/69), ...

inan : ileçler_inan(22/33),

inen : et_inen seni doyuruyala(29/93), beyúķ zencir_inen kóye geliyon(30/47), onu şey_inen ğır(31/5), dirgen_inen yayalla(39/81), siz_inen ben ğumandan deyiliyin(42/29), birbirimiz_inen sohbet ederdúķ(56/2), y_inen

unan : şindi dovul_unan hár tarafına oķuduķ(2/67), ğāri mótur_unan arķasında mekene vā(3/140), birez zor_unan geçünüdúķ(6/29), elimiz_inen, anadud_unan yapardúķ(12/7), toz_unan onnarı beslêya(19/14), ...

¹³⁷ Gülensoy, 1995: 201

ünen : iki óküz_ünen gidiyala(20/93), gúc_ünen derle mart derle(22/22), kerpüc_ünen örülmüş(26/6), gúl_ünen dövdüm seni(34/48), óküzler_ünen, kómüş_ünen gış. düen_ünen döne döne āşamadan oğdun(39/64),

ve : bizim sülale ve de ben onı da yaptım(17/37), şindi efendi yavaş yavaş örf ve ēdetlerimizden gopmaya başladuk(42/1),

- **Sona Gelen Edatlar**

bile: seniñ deduñ gibi şindi yimeyala bile(39/51), bunna hiç gormedi bile(39/109), hiç saçmayı dīnemeye bile(52/78), ...

deil, deyil : erkek bu erkek, gancık deil (1/163), òle deil bek(56/2), iēecek şindiki gibi deil(57/14), durumum müsaiT deyil(36/58), ...

C. SON ÇEKİM EDATLARI

İsim işletme ekleri gibi kullanılan edatlara denir.¹³⁸

diye: atınca yere atıyan diye atıya(3/171), üniversi şeyine çalışıyodu orayı gāzanaceyin diye(15/75), ...

dō, dōru(doğru): “doğru” edatının fonetik değişime uğramış şeklidir: benim adamımı yola dō giden adamı(41/22), geri taraftan depemize dōru şakır şakır ediya(21/70), ineññ boyun tarafına dōru gākıyorum(28/293), şindi āşam ezenine dō ordan alusañ eve gōdümüz aru gine gelü(28/186), ...

şā(karşı) : “karşı” edatının fonetik değişikliğe uğramış şekli olan bu sözcük, tıpkı “doğru” edatında olduğu gibi isim çekim eki olan yön ekinin yerini tutmuştur¹³⁹:

¹³⁸ Gülensoy, 1995: 201

gerisingeri döndü oyaña şā gitdi(21/100), çaya şā çaptüm<çaya karşı koştuğum(24/213), dışına şā sāda türbe va(28/25), bi loğma bi hoş gibiydim buña şā gidīke(38/4), ormanıñ içine şā gidiyoz(40/64), ...

için/üçün/içün/içü : şindi seniñ için hikāye gelicek(51/6), istif hāline gelebilmek biçmek için damğa vuralla(61/31), dışarı sevk için nakliye kestürüyoz(61/33), içinden būdayı ayırmay_üçün yaba var_ıdı(1/125), onuñ_üçün ben dideme sordum(17/8), yani hırsuzluk için mü yaptı(17/11), onuñ için goyvemēceksiñ(19/103), adını söyleme için orda şēle yanıya(24/148), oadacuk bi yer_içü dōuş ettile işte(49/17), bekir çavuş demiş para içü öldüdüle, demiş(23/122), ...

gibi: o da benim gibi gonusudu(51/6), būday ve sayre arpa gibi tahal gibi bōle bi şēler yāni(61/19), ...

ğadar/ğada/ğader: onu gendüsü bu ğader iki yannı ğabardu(19/77), bu ğader bi işim va(25/21), yani İtiyacımız ğada ūraşıyoz(32/39), bi daş aldım emme şu ōlanıñ ğafası ğada va(40/22), ...

Datif ekiyle birleşebilirler: şōle atasıya ğadar gendünü bi bırağdı(21/47), ben burdan zarfa ğuydum ölüleri anğara'ya ğadar ğöttüm(32/33), ...

Bazen değişik ses hadiselerine uğrayarak ortaya çıkan ekler(-na, -ada, -adan, -lan) “-e kadar” anlamını vermiştir:

-na, -ne : dört yaşındayna böyüsün, vasın<dört yaşına kadar büyüsun varsın(23/103)

¹³⁹ Muharrem Ergin, (1999): *Türk Dili*, Bayrak Yay., İstanbul: s.290

-da, -de : **zabahada** tebi bozuyá< sabaha kadar tabi bozuyor(14/41), bõle **āşamada** bõle<bõyle akşama kadar bõyle(33/14), ...

-dan, -den¹⁴⁰ : **āşamadan** sürēsiñ<akşama kadar sürersin(4/104), tam bi **kiloyadan** bal verü< tam bir kiloya kadar bal verir(19/152), sarālar_ıdı, sarālar_ıdı **burayadan**(4/142), çağırır’dan tirennen dē **şeyeden, sivas’adan**, sivasdan tirennen gene amasya’ya(6/45), **gúzeden** beklēcēsiñ dedi(1/87), şindi hele gāri yüz-baş **örtüyeden** yapılye(14/40), şõle bey; üç kilemetre **yereden** aru otlā(19/28), **yüzeden** de sayarın, iki **yüzeden** de sayarın(57/35), ...

-lan-, -len : bi tarafa onu āşamdan **zabālan** şişürüdü< bir tarafa onu akşamdan sabaha kadar şişirirdi(28/2)

góre: emme gendüne **góre** şey(51/22), temsilne **góre** hah(1/58), parası olana **góre** iyi(10/52), hepsinin de gendüne **góre** goķusu olu(19/11), ...

¹⁴⁰ Zeynep Korkmaz, bu ek için şu açıklamayı yapmıştır: “Datif ekiyle birlikte kullanılan sınırlama (limitativus) fonksiyonundaki kadar edatı yerine, eski tegin edatından çıkmış ve hece kaynaşmasına uğramış –dan/-den eki kullanılır: gırhadan ‘kırka kadar’, altmışadan, şindiyyeden ‘şimdiye kadar’, zabādan ‘sabaha kadar’, āşamadan ‘akşama kadar’ gibi. (bk. Zeynep Korkmaz, (1971): “Anadolu Ağızlarının Etnik Yapı İle İlişkisi Sorunu”, *TDAY Belleten*, s.30)

FİLLER

Fiiller iş, hareket ve oluş bildiren sözcüklerdir.¹⁴¹

Şahıs(Kişi) Ekleri:

Çekimli fiildeki şahıs ekleri, fiilin gösterdiği oluş ve kılışın hangi şahıslar tarafından yapıldığını bildiren bir gramer kategorisidir. Dolayısıyla bu ekler, fiildeki oluş ve kılışı, bir şekil ve zaman kalıbı içinde şahıslara bağlayan eklerdir.¹⁴²

1) Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Şimdiki zaman, geniş zaman, gelecek zaman, öğrenilen geçmiş zaman, istek ve gereklilik çekimlerinde kullanılır.

Teklik I. Şahıs : -m, -ım, -im, -um, -üm

-n, -ın, -in, -un, -ün

-am, em

-ıyın, -iyin, -uyun, -üyün¹⁴³: Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde görülen, fakat günümüze gelinceye değin çeşitli ses değişimleri geçirmiş olan bu eki Kastamonu merkez ağzında duyulan geçmiş zaman ve gelecek zaman çekimlerinde kullanıldığını tespit ettik.

Teklik II. Şahıs : -ñ, -iñ, -iñ,

-sıñ, -sıñ, -suñ, -süñ, -sin, -sun

Teklik III. Şahıs : -Ø

Çokluk I. Şahıs : -z, -ız, -iz, -uz, -üz

-S, -uS, -üS

-k

-uyüz, -üyüs, -üyüz¹⁴⁴

¹⁴¹ Necmettin Hacıeminoğlu, (1991): *Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara: s.12

¹⁴² Zeynep Korkmaz, (2003): *Türkiye Türkçesi Grameri(Şekil Bilgisi)*, TDK Yayınları, Ankara: s.571

¹⁴³ Zeynep Korkmaz'a göre zamir kökenli 1. teklik ve çokluk şahıs ekleri olan -yın/-yin, -yuz/-yüz şekilleri Eski Anadolu Türkçesindeki -van/-ven, -vuz/-vüz şekillerinin devamıdır. (bk. Zeynep Korkmaz, (1964): "Eski Anadolu Türkçesindeki -van/ -ven, -vuz/-vüz Kişi ve Bildirme Eklerinin Anadolu Ağzlarındaki Kalıntıları", *TADY Belleten*, s.43-65

Çokluk II. Şahıs : -ñız, -ñiz, -ñuz, -ñüz
-sıñız, -siñiz, -suñuz, -süñüz

Çokluk III. Şahıs : -lar, -ler, -lā, -lē, -la, -le

2) İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

Bilinen geçmiş zaman ve şart çekimlerinde kullanılır.

Teklik I. Şahıs : -m

Teklik II. Şahıs : -n, -ñ

Teklik III. Şahıs : -Ø

Çokluk I. Şahıs : -k, -k̄, -K¹⁴⁵

Çokluk II. Şahıs : -ñız, -ñiz, -ñuz, -ñüz, -ñüz

Çokluk III. Şahıs : -lar, -ler, -la, -le

BİLDİRME(HABER) KİPLERİ

İşin , oluşun, hareketin gerçekleşme zamanını; işin olduğunu, olacağını veya olmakta olduğunu veren haber kipleridir.¹⁴⁶

ŞİMDİKİ ZAMAN KİPİ

Fiilin halihazırda yapıldığını bildiren kiptir.¹⁴⁷

Teklik I. Şahıs

-yorum: alıyorum(24/141), bakıyorum(28/51), kesiyorum(28/101), ...

-yom : bilmiyom(19/45),

-yon : beslëyon(1/13), geliyon(20/85), vuruyon(21/71), ekiyon(24/5), ...

¹⁴⁴ Korkmaz, 1964: 43-65

¹⁴⁵ Zeynep Korkmaz'a göre "Birinci şahıs çokluk çekimindeki -k eki aslında bir iyelik eki değildir. Türkçenin tarihi devirlerinde bu şahıs için -mlz (<biz) eki kullanıldığı hâlde, zamanla diğer bir geçmiş zaman eki olan ve bütün şahıslarla çekime giren -dUk çokluk birinci şahıs ekinden -k'nın buluşma (contamination) yoluyla -DI geçmiş zaman kipine aktarılması, -k'yı çokluk çekiminde şahıs eki durumuna getirmiştir." (Korkmaz, 2003:572)

¹⁴⁶ Korkmaz, 2003: 583

¹⁴⁷ Korkmaz, 2003: 610-611

- yân** : beslĕyân(1/34), ũraşıyân(5/66), yatıyân(39/31), alduruyân(44/81), ...
 -**yan** : atıyan(3/171), geliyan(24/3), dĕyan<diyorum(39/109), yaşıyan(11/9), ...
 -**yán** : yapıyán(1/71),

Teklik II. Şahıs

- yosuñ** : zayıflıyosuñ(56/51), biliyosuñ(1/3), yĕyosuñ(2/89), ānayosuñ(10/47), ğaçıyosuñ(16/49), ediyosuñ(1/98), ...
 -**ynosun** : ğötüremeyosun(1/100), biliyosun(11/36), dĕyosun(36/1), ...
 -**yâsuñ** : biliyâsuñ(10/55)
 -**yoñ** : ğonuşuyoñ(23/52), arayoñ(29/11), ğörüyoñ(12/4), tanıyoñ(23/154), ğonuşuyoñ(38/92), ediyoñ(41/24), çekiyoñ(53/27), ...

Teklik III. Şahıs

- ya** : ediya(1/15), bağıya(2/95), ğapıya<kapıyor(3/169), atlāya<atlıyor(4/71), arāya(8/46), kesiya(21/18), yanaşıya<yanaşıyor(22/13), duruya(26/14), ...
 -**ye** : yĕye(1/24), yanıye(5/77), geliye(14/70), dĕye(17/107), çalışıye(26/16), içiye(27/27), yörüye(29/65), oluye(39/10), everiye(41/20), ...
 -**yá** : veriyá(1/28), geliyá(3/172), bitiyá(4/188), düşüyá(9/62), ediyá(11/40), bozuyá(14/41), dĕyá(17/99), giriyá(26/16), çıkıyá(42/20), ...
 -**yo** : dağıyo(46/4), bekliyo(47/8), dönüyo(36/24), yatıyo(40/19), ...
 -**yor** : geliyor(2/23)
 -**yĭ** : deyĭ<diyor(3/171)
 -**yâ** : durulmâyâ(38/92), soruyâ<ısıriyor(4/72), saldĭruyâ(40/27), seyrediyâ(40/32), duruyâ(39/17), çıkıyâ(42/20), ...
 -**yya** : daşıyya<taşıyor(4/72)
 -**yö** : biniyö<biniyor(5/25), diyö<diyor(45/9), ...
 -**yodun** : geliyodun(26/10)

Çokluk I. Şahıs

-yoz : üdüyoz(1/15), duruyoz(5/62), yapıyoz(6/13), alıyoz(7/12), ekiyoz(8/6), ekdürüyoz(18/5), atıyoz(21/14), biçiyoz(24/10), güdüyoz(40/11), ānaşıyoz(49/4), ...

-yâz : tamamlâyâz(1/35)

-yoS : yīyoS(1/71), açabiliyoS(3/9),

-yos : topluyos(3/141), içiyos(4/84), duruyos(24/147), ...

-yaz : sıvâyaz(6/7)

-yok : yiyok(16/31)

Çokluk II. Şahıs

-yosuñuz : ediyosuñuz(11/14), soyyoñuz(53/27), biliyo musuñuz(18/8), ...

-yoñuz : gidiyoñuz(38/89), soruyoñuz(41/36), diyoñuz(51/11), ...

Çoğul III. Şahıs

-yalā : yapıyalā(1/14), sanıyalā(2/90), yiyalā(4/127), ...

-yala : daķınıyala(13/28), inanmāyala(10/33), yapıyala(15/10), ayırıyala(16/54),

ğonuşuyala(19/87), ūraşıyala(20/90), vuruyala(22/4), gósterdiyala(25/10), ...

-yla : deyla(17/24), sulayla(27/18)

-yāla : sūrüyāla(14/9)

Olumsuz:

Şimdiki zaman ekinden önce kullanılan –me, -ma olumsuzluk ekinin ünlüsü bölge ağızlarımızda vurgulu ve uzun telaffuz edilmektedir: kesemēsuñ(1/29), bilemēyan(5/64), yorulmāya(8/14), bilmēyon(10/6), gullanmāyosuñ(11/45), çekilmēye(11/45), bilmēyoz(15/104), bilmēyoz(16/8), bıķamāyosuñ(19/143), ğaçamāla(21/71), yörüyemēyān(39/1), bilmēyen(39/68), savuramāyâz(39/90), ...

Yine normal telaffuz örneklere de rastlanır: olmaya(1/46), beñmeyla(4/123), bilmēyon(5/92), gezemeyoñ(7/8), ataşlanmayon(7/9), yaptumayosuñ(17/33),

bilmeyon(23/13), bilmeyo(51/6), yaramaya(54/3), çıkmıyorum(57/27),
dutmeyadun(26/2), bilmeyan(29/79), durulmâyâ(38/92), görkmâyö(38/148), ...

GENİŞ ZAMAN

Geçmiş, şimdi ve geleceği kapsayan zaman dilimini içeren haber kipidir.¹⁴⁸

Teklik I. Şahıs

- rin** : bağların(3/49), mihların(5/24), ...
- rin** : yirin(19/240), dērin(20/142), ...
- rim** : bālarım(28/303)
- rim** : derim(28/304)
- urun** : alurun(15/102), alurun(21/157), bızladurun(28/277), çalışurun(36/23), ...
- ürün** : verürün(24/108), ēgüdürün(24/116), bilürün(51/33), ...
- un** : durdurun(21/148)
- arın** : gıyarin<koyarım(20/149), çıkarın<çıkardım(21/157), yıkarın<yıkarım(28/140),
ğatarın<katarım(56/10), sayarın<sayarım(57/36), ...
- erin** : girerin(19/217), çekerin(20/151), ederin(20/166), sürerin(28/141), ...
- eram** : severam(34/40)
- ırım** : alırım(1/108)
- arım** : yaparım(24/294)
- erim** : giderim(44/153)

Teklik II. Şahıs

- asıñ** : sorāsiñ<sorarsın(1/174), atāsiñ<atarsın(19/232), yapāsiñ<yaparsın(17/63),
salāsiñ<salarsın(20/138), ...
- esiñ** : edēsiñ<edersin(1/54), sürēsiñ<sürersin(4/104), ezēsiñ<ezersin(4/121),
górēsiñ<görürsün(19/59), kesēsiñ<kesersin(21/81), geçēsiñ<geçersin(28/205), ...

¹⁴⁸ Korkmaz, 2003: 637

-üsün : bülüsün<bilirsin(2/72), büşürüsün<pişirirsin(3/15), vërüsün<verirsin(3/148),
 gótürüsün<götürürsün(3/149), söyündürüsün<söndürürsün(19/95), gelüsün<gelirsin
 (20/23), görüsün<görürsün(24/59), eletüsün<iletirsin(14/82), ...

-usuñ : ğızardusuñ<kızartırsın(3/16), savurusuñ<savurursun(4/105), olusuñ<olursun
 (15/63), ğaynatusuñ<kaynatırsın(19/232), doyurusuñ<doyurursun(20/137), varusuñ
 <varırsın(36/16), ğavurusuñ<kavurursun(56/8), ...

-ürsün : bilürsün(54/6)

-üsün : bütüsün(4/35), bülüsün(19/185), ...

-rsün : üşürsün(19/103)

-arsıñ : ğorķarsıñ(3/182), vurarsıñ(5/3), asarsıñ(5/5), ğıyarsıñ(53/15), ...

-ersiñ : kesersiñ(28/254), ğórersiñ(51/44), ğiyersiñ(61/43), ...

-rsiñ : yirsiñ(20/100), dersiñ(51/16), ...

Teklik III. Şahıs

-aş : durar(13/6)

-ē : gezē(19/30), edē(1/53), bitē(4/190), bişē(4/121), gidē(5/13), girē(28/173), ...

-ā : yırtā(38/113), aça(39/108), durā(52/38), yapā(60/11), ...

-u : olu(1/13), yatu(1/40), çāuru(13/17), ğabaru(34/5), ...

-ü : eletü(1/171), vörü(14/70), düzelü(48/21), ...

-°r : alır(61/10), verir(3/36), ğonulur(36/61), ğórülür(36/63),...

-ar : açar(1/73), yıķar(3/35), ğalkar(5/2), yapar(28/45), ...

-er : sever(28/141), gider(31/17), girer(36/19), ...

Çokluk I. Şahıs

-aruz : yaparuz(3/1), ğuyaruz(39/23), ...

-erüz : sererüz(3/7), iķerüz(36/54), keserüz(39/31), giderüz(48/21), ...

-erüS : giderüS(3/132)

-aruS : yazaruS(3/10), sararuS(3/36), ...

- ırız : alırız(28/304)
- ürüz : eletürüz(14/45), erüdürüz(4/4), eyşüdürüz(39/40), ...
- uruz : asuluruz(3/22), ğaynaduruz(39/57), aluruz(55/14), ...
- rüz : verrüz(38/144), dērüz(19/24), ...
- ruz : dōraruz(39/39), oynaruz(41/29), ...
- rız : başlārız(22/25)
- ruS : ıslaruS(3/36)

Çokluk II. Şahıs

- ersiñiz: ğóriersiñiz(35/28)
- rsiñiz : dersiñiz(52/2), yersiñiz(53/17), ...
- üsüñüz: gelü müsüsüñüz(24/46)

Çokluk III. Şahıs

- arlar : baqarlar(55/5)
- āla : yapāla(1/77), ğaqaāla(20/119), ğatāla(28/271), sıçaāla(53/37), ...
- ēle : gezēle(1/137), gidēle(17/81), ...
- urlar : doqundururlar(52/40)
- eller : edeller(36/63)
- allar : çıqallar(3/128)
- ller : yiller(1/136)
- üle : verüle(1/171)
- ula : bayramlaşula(3/128), alula(29/43), ...
- ule : otutdurule(14/47)
- üle : bilüle(19/10)
- elle : sürelle(14/67), içelle(53/37), ...
- Đle : gelüğle(20/19)

Olumsuzu: olmaS(1/14), ğarışmas(1/91), yapmayuz(4/16), demērüz(4/189), vürmaz(5/21), bilmeyüz(8/23), olmas(14/57), dudmaz(15/50), sıkılmasıñız(16/55),

etmes(19/241), etmērüz(20/104), bilmen(23/21), bilmērüz(59/8), yaķalamazsıñız (23/59), ānamaruz(29/48), aramayaz miki(29/140), iķmerüz(39/111), ...

GÖRÜLEN GEÇMİŞ ZAMAN

Fiilin geçmişte yapıldığını veya görüldüğünü anlatmak için kullanılır.¹⁴⁹

Teklik I. Şahıs

- dım** : yaPdım(10/2), atdım(21/46), vadım(23/13), ...
- dim** : geldim(1/6), giddim(5/69), gúleşdim(15/23), ...
- dum** : oldum(17/57), ğurtuldum(9/34), dōrutdum(21/27), ...
- düm** : dóküdü(1/42), sürdüm(24/61), ğórdüm(28/248), ...
- dúm** : ğúddúm(20/142)
- tım** : baķtı(28/214), attım(31/55), ...
- tim** : geçtim<geçtim(1/3), siviştim<siviştim(16/34), ...
- tum** : oķuttum(32/34), soķtum(28/155), ...
- Tım** : baķTım(1/40)

Teklik II. Şahıs

- din** : geldin(18/1), bahseddin(28/241), ...
- diñ** : yapıdıñ(36/51)
- diñ** : örendiñ(32/176)
- tiñ** : yaptıñ(36/50)
- tiñ** : ettiñ(44/109)

¹⁴⁹ Korkmaz, 2003: 584

Teklik III. Şahıs

- dun** : hurdun(54/4)
- di** : endi(21/41)
- du** : ğopdu(2/76)
- dü** : sókdü(5/128)
- tı** : çarptı(19/182)
- ti** : bitti(20/115)

Çokluk I. Şahıs

- dik** : gezdik(45/13), indik(21/2), ...
- duğ** : ğalduduk(1/25), sadduk(1/25), ekduk(29/16), ...
- dük** : giddük(1/7), vedük(5/81), ...
- tik** : elettik<ilettik(29/65), ...
- tuğ** : yıktuğ(9/70), kaçtuğ(20/114), ...
- tük** : sóktük(21/13), ektük(44/213), ...
- tuğ** : yaptığ(1/6)

Çokluk II. Şahıs

- dúñúz** : düşdúñúz(16/55), içdúñúz(11/44), ...
- diñiz** : geldiñiz(30/51), emdiñiz(3/188), ...
- duñuz** : soyulduñuz(32/209), yorduñuz(38/90), ...
- tiñiz** : ettiñiz(32/223)

Çokluk III. Şahıs

- dile** : dedile(1/40), temüzledile(9/32), geşdile(21/39), ...
- dıla** : aldıla(26/52), sardıla(28/154), ...
- dula** : vurdula(2/36)
- diler** : geldiler(21/123)

Olumsuz: çıkmadım(9/21), almadı(29/57), gitmedi(30/25), almadınız(8/43), olmadı(52/45), gomaduk(56/32), almadınız(8/43), yollamadıla(23/250), ...

ANLATILAN GEÇMİŞ ZAMAN

Fiilin, önceden gerçekleştiğini veya başkasından duyulduğunu bildiren haber kipidir.¹⁵⁰

Teklik I. Şahıs

-mışyın : basmışyın<basmışım(5/79), sıfırlamışyın<sıfırlamışım(7/5), bınamışyın<bunamışım(35/29), ...

-muşuyun : unudmuşuyun<unutmuşum(8/30), sokmuşuyun<sokmuşum(16/63), olmuşuyun<olmuşum(59/15), guymuşuyun<koymuşum(24/177), ...

-mışiyin : çıkmışiyin(35/69)

-mişim : etmişim(16/63)

-mişin : demişin(31/2)

-muşum : gömuşum(24/51)

-mişiyin : gelmişiyin(38/33)

Teklik II. Şahıs

-muşsuñ : duymuşsuñ(16/41), gömuşsuñ(32/64), ...

-mışsiñ : bakmışsiñ(19/17)

-mişsiñ : sermişsiñ(31/34)

-mışsiñ : davranmışsiñ(30/116)

Teklik III. Şahıs

-miş : gelmiş(24/66), söylemiş(24/282), inmiş(30/3), demiş(32/3), ...

-mış : nışanlanmış(15/45), sarmış(21/154), almış(23/145), yıkamış(24/44), ...

-muş : dutmuş(3/48), gönuşmuş(23/122), durmuş(32/5), Furmuş(38/7), ...

-müş : dönmüş(18/43), ölmüş(19/132), düşmüş(28/29), ...

¹⁵⁰ Korkmaz, 2003: 599-600

Çokluk I. Şahıs

- müşüyüz : beyümişüyüz(24/173), dikmişüyüz(29/20), ...
 -müşüyüs : gecükdümüşüyüs(5/64)
 -muşuyuz : ğazanmuşuyuz(42/21)
 -muşuyüz : olmuşuyüz(48/4)
 -mişüyüz : vemişüyüz(15/68)

Çokluk II. Şahıs

- missiñiz : atmissiñiz(11/26)
 -missiñiz : gelmissiñiz(18/33), ç̄inemissiñiz(38/88), ...

Çokluk III. Şahıs

- muşla : ğuymuşla(9/53), dutmuşla(38/95), ğoşmuşla(51/9), ...
 -mışla : yatmışla(5/92), atmışla(19/61), sarılmışla(32/97), ...
 -mişle : inmişle(32/101), gelmişle(33/29), gitmişle(15/76), ...
 -müşle : ğormüşle(38/138), öldümüşle(49/18), ...
 -mişler : vermişler(32/119), demişler(5/42), ...

Olumsuz : kesmemüş(11/20), etmemiş(11/21), bakımamışın(21/103), ğaçmamış(21/103), duymamüşuyuz<duymamışız(32/87), ğurtaramamışla(21/143), evlenmemiş(32/89), gidmemişle(38/69), gidmemüşüz(61/73), ...

GELECEK ZAMAN

Fiilin daha sonra gerçekleşeceğini ifade eden kiptir.¹⁵¹

Teklik I. Şahıs

- ac̄in : yakac̄in<yakacağım(1/28)

¹⁵¹ Korkmaz, 2003: 623

- ec̄in** : gonderec̄in(1/70)
- ecin** : ḡuyecin(24/178), edecin(28/118), v̄ecin(19/207), ...
- aceyin**: çalıſaceyin<çalıſacađım(6/1), alaceyin<alacağım(9/72), ğazanaceyin (15/75), soraceyin<soracağım (23/111), ...
- eceyin**: geçeceyin<geçeceğım(16/59), deyeceyin<diyeceğım(17/21), bōldüreceyin <bōldüreceđım(19/185), ...
- c̄in** : yaturc̄in<yatıracağım(1/43), etc̄in<edeceğım(2/75), atc̄in<atacağım(40/44), ...
- ceyim**: ānaceyim<anlayacağım(10/6)
- yceyin**: yollayceyin<yollayacağım(19/174)
- yceyin**: deyceyin<diyeceğım(48/27)
- eceim** : vereceim(57/20), bileceim(6/48), ...
- cim** : d̄ecim(25/36)
- cın** : ğoycın(27/12)
- ecem** : geçinecem(28/126)
- ceȳin** : öldürceȳin(29/2), ekeceȳin(31/72), ...
- ac̄ān** : yapac̄ān<yapacağım(31/34)
- eciyyin**: ğoreciyyin(41/19)

Teklik II. Şahıs

- ac̄ēsīñ**: alac̄ēsīñ<alacaksın(1/116), atac̄ēsīñ<atacaksın(14/37), ğazac̄ēsīñ<kazacaksın (14/42), ...
- ec̄ēsīñ**: doğurec̄ēsīñ(1/127), n_ edec̄ēsīñ(4/103), bilec̄ēsīñ(28/58), ...
- ec̄ēsīñ**: yapec̄ēsīñ(9/63),
- acañ** : soracañ<soracaksın(36/31), ğavuracañ<kavuracaksın(19/239), ğaçacañ <kaçacaksın(22/43), satacañ<satacaksın(28/11), ...
- eceñ** : d̄eceñ(3/177), bileceñ(19/199), ...
- eceksin**:deyeceksin(3/212), keseceksin(46/16), ...
- eceksiñ**: gideceksiñ(19/23), yetüſdüreceksiñ(30/90), ineceksiñ(31/93), ...
- acađıñ**: çırpacađıñ(5/4), daraldacađıñ(19/10), yapacađıñ(19/238), ...
- ıcañ** : basıcañ(5/78)

- cēsīñ : ğoycēsīñ(10/21), yazcēsīñ(4/110), ...
- cēsīn : edcēsīn(56/21), çekcēsīñ(35/11), ...
- aceysiñ: alaceysiñ(19/110)
- ceysiñ: ğoyceysiñ(53/11)
- ecesīñ: ğatecesīñ(14/21), bālayecesīñ(16/106), ...
- yceñ : yiyceñ(19/49)
- aceksin: alaceksin(41/49)

Teklik III. Şahıs

- acaķ : ğaçacaķ(3/201), atacaķ(10/23), çalıřacaķ(19/137), dalacaķ(40/66), ...
- ecek : ğirecek(1/37), ğötürecek(10/23), ğidecek(20/17), çekecek(27/14), ...
- ecek : sölecek(41/18)
- cik : ayrilcik(1/170)
- icek : ğelicek(51/6)
- cek : ğircek(19/100)

Çokluk I. Şahıs

- aceyüz: yıķaceyüz<yıķayacağız(6/9), yapturaceyüz<yaptıracağız(32/61), ...
- eaceyüz: keseaceyüz(22/56), yiyaceyüz(44/11), ...
- écüz : édécüz(1/36)
- éciz : édéciz(1/38)
- ceyüz : çıkartceyüz(10/46)
- aceüz : ğonuşaceyüz(12/1), basaceyüz(27/11), ...
- acuz : alacuz(21/42)
- ecüz : ğötürecüz(51/11)
- acaz : uzatacaz(51/12)
- aceyiz: çağıraceyiz(61/32)
- aceúz : savuraceúz(24/224), evereceúz(38/55), ...

-**eceüz** : elēceüz(24/224), gideceüz(13/25), ...

-**cüz** : geçürceüz(28/254)

-**âceüz** : baķáceüz(38/137)

Çokluk II. Şahıs

-**icāñız** : yazıcāñız(5/118)

-**ceysiñız** : bulaceysiñız(61/38)

-**ecēñiz** : duyecēñiz(41/37)

Çokluk III. Şahıs

-**acaķla** : baķacaķla(14/47), alacaķla(16/58), vuracaķla(21/70), ...

-**ecekle** : gōnderecekle(32/79)

Olumsuzu: ğalmācaķ(1/38), doķunmācaķ(19/78), yūramaycın(24/299),
bilemēcin(10/13), ğomācaķsiñ(19/64), olmācaķ(19/138), düşünmēcēsiñ(42/17),
indümēceñ(46/20), ğoyvemēceksiñ(19/103), bilemēcin(10/13), ...

TASARLAMA KİPLERİ

Fiili yapılıp yapılmamasındaki isteĝi, emri, şartı ve gerekliliĝi ifade eden kiplerdir.¹⁵²

ŞART ÇEKİMİ

Fiilin gerçekteşmesi başka bir eylemin olması şartına baĝlı olduĝu durumlarda kullanılan kiptir.¹⁵³

Teklik I. Şahıs

¹⁵² Korkmaz, 2003: 647

¹⁵³ Korkmaz, 2003: 676

-sam : sorsam(23/74), bulsam(34/55), olsam(51/16), ...

-sem : görsem(24/72), bilsem(24/117), etsem(28/83), desem(30/1),

Teklik II. Şahıs

-sañ : dursañ(9/64), sarsañ(19/59), alsañ(28/5), ...

-señ : görseñ(3/137), deseñ(29/48), geseñ(24/103), ...

Teklik III. Şahıs

-sa : olsa(36/9),

-se : derse(44/70),

Çokluk I. Şahıs

-sağ : ūrasağ(21/137), ğonuşsağ(31/21),

-sek : desek(16/15),

Çokluk II. Şahıs

-sañız : bağsañız(MDD)

-señiz : ěgitseñiz(22/54), ğórerseñiz(36/46),

Çokluk III. Şahıs

-sala : duysala(MDD)

-sele : vesele(3/204)

Olumsuzuz : gelmeseñ(28/131), bilmese(31/23), olmasa(7/8), ...

İSTEK ÇEKİMİ

Fiilin yapılması veya yapılmaması istendiği durumlarda kullanılan kiptir.¹⁵⁴

Teklik I. Şahıs

- iyin : eletiyin(3/138), gidiyin(16/45), ...
- ayın : ānadayın(8/31)
- ıyım : anlatıyım(15/2)
- iyin : atıyın(17/95)
- āyin : varāyin(17/95)
- uyun : alduruyun(57/2), gonusuyun(29/71), ...
- leyin : gonusleyin(29/71)
- iyün : geçiriyün(49/3)

Teklik II. Şahıs

- asiñ : bulasiñ<bulasın(MDD)
- esiñ : veresiñ<veresin(MDD)

Çokluk I. Şahıs

- alım : gonusalım(17/35), gavuşalım(24/252), ...
- elim : gedelim(1/1), inişelim(24/249), ...
- yım : adlayım(3/179), yollayım(23/42), ...
- ylim : demleylim(24/17), kózleylim(28/35), ...

Çokluk II. Şahıs

- asiñız : baķasiñız(MDD)
- esiñiz : gelesiñiz(MDD)

Olumsuz : āritmaylım(17/51), gonusmaylım(19/111), uzatmaylım(19/150), gidmeylim(4/147), gidmēlim(16/15), ...

¹⁵⁴ Korkmaz, 2003: 648

GEREKLİLİK ÇEKİMİ

Gereklilik kipi, eylemin yapılması gerektiğini bildirir.¹⁵⁵

Teklik I. Şahıs

-malu : ānadmalu(1/2), ğatmalu(14/22), ...

-malı : yapmalı(2/39), yakmalı(4/50), ...

-meli : gitmeli(2/38), deylenmeli(23/1), inişmeli(24/249), ...

Teklik III. Şahıs

-ması İazım : olması İazım<olmalı(19/110)

-mek İazım : çekmek İazım<çekmeli(25/27)

Olumsuzu : olmaması İazım<olmamalı(19/96)

EMİR ÇEKİMİ

Emir kipi, fiilin yapılmasını ya da yapılmamasını emir yoluyla anlatan kiplerdir.¹⁵⁶

Teklik I. Şahıs

Yoktur.

Teklik II. Şahıs

git<git(3/91), yi<ye(4/15), yıka<yıka(4/180), yad<yat(23/91), ...

Teklik III. Şahıs

-sın : yatsın(24/98)

-sin : beslesin(19/136)

-sun : olsun(19/62)

-sün : sürünsün(34/45)

¹⁵⁵ Korkmaz, 2003: 693

¹⁵⁶ Korkmaz, 2003: 665

Çokluk I. Şahıs

Yoktur.

Çokluk II. Şahıs

-iñ : sarıñ(30/61)

-iñ : ediñ(17/18)

-uñ : duruñ(2/22)

-üñ : çevürüñ(38/68)

-ñ : goñ(51/13)

Çokluk III. Şahıs

-sınla : baqsınla(36/28)

-sinle : neTsinle(14/5)

-sünle : düşüsünle(23/85)

Olumsuzu : oynamasıñ(3/89), gidme(3/91), açmañ(19/146), yime(29/4), ...

BİRLEŞİK ÇEKİMLER**1.HİKÂYE BİRLEŞİK ÇEKİMİ**

Bu çekimde günümüz yazı dilinden farklı olarak Teklik 3. şahıs Şimdiki Zamanın Hikâyesinde ve Teklik, Çokluk 3. şahıs Geniş Zamanın Hikâyesi şahıslarında sonda bir “n” ünsüzünün kullanıldığı görülmektedir. Muğla, Uşak, Kırşehir, Gaziantep ve Bartın ağızlarında da görülen bu yapı¹⁵⁷ Kastamonu merkez ağızında bol örneklidir.

Ayrıca bu kullanım fiil çekimlerinde olduğu kadar isim çekimlerinde ve bazı yardımcı fiillerde de karşımıza çıkmaktadır:

İsim çekimlerinde: var_ıdın<var idi(16/29), divandun<divan idi(15/2), meşşurdun<meşhur idi(15/50), azdun<az idi(31/21), müdürüydün<müdürü idi(32/72),...

¹⁵⁷ Özgür Ay, (2004): “Türkiye Türkçesi Ağızlarında Fiil Çekiminde kullanılan Şahıs Ekleri Üzerine” *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri*: 319-341

“vur-“ fiilinin görülen geçmiş zaman 3. teklik kişi çekiminde de tek bir örneğine rastlanmıştır: lâkin şimdi cenaballah zilleyi hurdun<lâkin şimdi cenab-ı Allah silleyi vurdu(54/4)

a) Şimdiki Zamanın Hikâyesi

Teklik I. Şahıs:

-yodum : ölüyodum<ölyüyordum(9/35), everiyodum(24/76), yapıyodum(26/48), varıyodum<varıyordum(17/38), geliyodum(21/115), ...

-yordum : dönüyordum(24/241)

Olumsuz: bilmiyodum(21/123)

Teklik II. Şahıs

-yoduñ : geliyoduñ(MDD)

Teklik III. Şahıs:

-yodun : geliyodun(26/10)

-yodu : biniliyodu(12/17), ediyodu(28/8), alıyodu(33/22), çalışıyodu(37/12), ...

Olumsuz : yürümēyodu<yürümüyordu(48/30), ermēyodu(1/150), etmēyodu(9/58), dutmayadun(26/2), ...

Çokluk I. Şahıs

-yaduğ: guyyaduğ(14/13)

-yoduğ: biçiyoduğ(12/7), yapıyoduğ(14/13), yatıyoduğ(24/32), ...

Olumsuz : bilmeyoduğ(29/19)

Çokluk II. Şahıs

-yoduñuz : bağıyoduñuz(MDD)

Çokluk III. Şahıs

-yalādı : ğotürüyalādı(2/73)

b) Geniş Zamannın Hikâyesi**Teklik I. Şahıs**

-ūdum : yatūdum(1/41)

-udum : annaturudum(5/47), aludum(21/60), ...

-er_idim : sever_idim(3/207), gider_idim(54/6), ...

Olumsuzu : yatırmadım<yatırmadım(1/39), çarım(20/25), ettümez_idim(54/6),
gúleşmezdim(42/7), ...

Teklik II. Şahıs

-rsıñ : laflarsıñ(1/174)

-arsıñ : çırparsıñ(5/6)

Teklik III. Şahıs

-udun : oludun(31/20)

-üdün : gelüdün(54/7)

-ādın : yatādın(31/23)

-ēdi : gidēdi(1/76)

-ūdu : ayırūdu(1/128)

-udu : doūrudu(3/87), yımışadudu(4/182), oludu(12/20), ...

-adı : ğanadı(4/184)

-üdü : gelüdü(32/25), eddürüdü(54/12), ...

Çokluk I. Şahıs

-ádúk : dókádúk(39/83)

-üdük : eylenüdük(1/34), geçünüdük(6/29), gezdürüdük(12/16), ...

- uğuk** : alışuğuk(6/24), sovruduğ(12/5), ...
 -**ığuk** : ışığuk(2/34)
 -**erduğ** : ederduğ(2/59)
 -**arduğ** : dutarduğ(4/179)
 -**úduđ** : bitúduđ(5/98)
 -**úduđ** : eletúduđ(13/2)

Olumsuzu : yatmaruzduğ(44/197)

okluk II. şahıs

- uduñuz** : aluduñuz(MDD)
 -**ıduñúz** : bilıduñúz(MDD)

okluk III. şahıs

- adıla** : ıkadııla(54/2)
 -**üledi** : seyüdüledi(39/1)
 -**ālar_ıdı** : sarālar_ıdı(4/136)
 -**üler_ıdı** : verüler_ıdı(4/43)
 -**ālardı** : oynālardı(5/1)
 -**ular_ıdı** : ğonuşular_ıdı(5/104)
 -**ülerdi** : gelülerdi(12/20)
 -**alar_ıdın** : ğatalar_ıdın(13/3)
 -**ller_ıdı** : yiller_ıdı(13/4)
 -**llar_ıdı** : başlallar_ıdı(50/1)
 -**ülerdin** : ğótürülerdin(13/15)

- llerdin : dellerdin(15/10)
 -lerdi : Geniş zaman eki düşmüştür: götürlerdi(18/16)
 -eller_idi : dürteller_idi(39/86)
 Olumsuzu : görmezler_idin(15/11)

c) Bilinen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Teklik I. Şahıs

- diydim : geldiydim(MDD)
 -dim_idi : ilendim_idi<iyilendim idi(7/11), seçēdim_idi(38/54), kesdim_idi(57/2),
 ...
 -dum_udu : okudum_udu(8/23), ğaydudum_udu(24/94), ...

Teklik II. Şahıs

- dúñdü: büşüdüñ müydü(3/154)

Teklik III. Şahıs

- duydu: olduydu(2/37), yapuşduduydu(39/14), ...
 -dıydı : çıkdıydı(1/38)
 -duydu: olduydu(2/37)

Çokluk I. Şahıs

- duyduķ : alduyduķ(23/49)
 -du_üdü : õrendu_üdü(5/120)

Çokluk II. Şahıs

- diydiñiz : geldiydiñiz(MDD)

Çokluk III. Şahıs

- dılar_ıdı : yapdılar_ıdı(14/78), aldılar_ıdı(33/35), yolladılar_ıdı(33/52), ...

Olumsuzuz : gidmedimdi(1/150)

d) Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Teklik I. Şahıs: duymuşdum(MDD)

Teklik II. Şahıs: bilmişdiñ(MDD), bulmuşduñ(MDD), ...

Teklik III. Şahıs: görmüşdü(1/171), yorulmuşdu(3/190), sanmışdu(29/7), ...

Çokluk I. Şahıs: duymuşduğ(MDD)

Çokluk II. Şahıs: gelmişdiñiz(MDD)

Çokluk III. Şahıs: duymuşlar_ıdı(MDD), demişler_ıdı(MDD), ...

e) Gelecek Zamanın Hikâyesi

Teklik I. Şahıs: yapaceydım(17/31), dēcēdim(27/22), ...

Teklik II. Şahıs: sorceydiñ(MDD)

Teklik III. Şahıs: ayrılacaktı(32/73)

Çokluk I. Şahıs: görceyduğ(MDD)

Çokluk II. Şahıs: sorceydiñiz(18/32)

Çokluk III. Şahıs: baķaceydılar(MDD)

f) Şart Kipinin Hikâyesi:

Teklik I. Şahıs: bilseydim(MDD)

Teklik II. Şahıs: bilseydiñ(MDD)

Teklik III. Şahıs: gonusuveseydi(29/7)

Çokluk I. Şahıs: bilseydik(MDD)

Çokluk II. Şahıs: bilseydiñiz(MDD)

Çokluk III. Şahıs: vesele(3/204)

Olumsuzuz : solmasaydı(23/229)

g) İstek Kipinin Hikâyesi

Teklik I. Şahıs: bileydım(24/226)

Teklik II. Şahıs: geleydiñ(3/146), göndereydiñ(9/6), soraydıñ(30/80), ...

Teklik III. Şahıs: yapvereydi(27/5)

Çokluk I. Şahıs: içeydük(41/12)

Çokluk II. Şahıs: vereydiñiz(MDD)

Olumsuzu : gidmeyeydim(9/35), göremeyeydim(16/51), ölmeyeydi(24/11),
gelmeyeydiñ(28/129), ...

2.ŞART BİRLEŞİK ÇEKİMİ

a) Şimdiki Zamanın Şartı : götürebiliyosa(36/60)

b) Geniş Zamanın Şartı

Teklik I. Şahıs: çekersem(5/5)

Teklik II. Şahıs: keseseñ(1/28), sorarsan(48/4), ...

Teklik III. Şahıs: olüsa(5/8), gelüse(15/7), düşese(28/28), istese(36/56), ...

Çokluk I. Şahıs: edések(11/24), bilüsek(41/35), ...

Çokluk II. Şahıs: olusañız(22/56)

Çokluk III. Şahıs: isteler_ise(36/56)

Olumsuzu : demesseñ(3/78), olmassa(8/30), oynamāsa(16/91), etmesseñiz(18/9),

c) Bilinen Geçmiş Zamanın Şartı

Teklik I. Şahıs: gördüysem(MDD)

Teklik II. Şahıs: geldiñse(16/74), anlamadıñ_ısa(32/174), ...

Teklik III. Şahıs: ağıldıysa(38/161), aldıysa(45/2), çıkdıysa(21/13), giddiyse(21/148),

Olumsuzu : vermez_ise(36/14)

d) Gelecek Zamanın Şartı

Metinlerde sadece bir kelimedede rastladık.

Teklik II. Şahıs : sevecekseñ(3/58),

3.RİVAYET BİRLEŞİK ÇEKİMİ**a) Şimdiki Zamanın Rivayeti**

Metinlerde 3. teklik ve çokluk şekilleri tespit edilebilmiştir.

Teklik III. Şahıs: deşştürüyolar_ımış(5/80), beklēyumuş(16/24), ayidiyomuş(19/61), ālayomuş(32/96), ...

Çokluk III. Şahıs: gazyalarmış(3/86), boıyalarmış(38/95), ...

b) Geniş Zamanın Rivayeti

Teklik I. Şahıs: bilirmişim(MDD)

Teklik II. Şahıs: bişümüssüñ(39/53), gótümüşsüñ(28/63), ...

Teklik III. Şahıs: çıkar_ımış(17/22), getümüş(30/60), şaşumuş(44/170), ...

Çokluk I. Şahıs: duyarmuşuz(MDD)

Çokluk II. Şahıs: duyarmışsıñız(MDD)

Çokluk III. Şahıs: indürürlermiş(44/174)

Olumsuz : yapmazmuşüz(1/99)

c) İstek Kipinin Rivayeti:

Çokluk I. Şahıs: dikeymişüz(29/22)

d) Gelecek Zamanın Rivayeti

Metinlerde sadece bir kelimedede rastladık.

Teklik III. Şahıs: geleceymiş(3/167)

e) Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti

Teklik III. Şahıs: yollamış_ıymış(4/170), ğalmış_ıymış(19/81), gelmiş_imiş(21/117), ...

Çokluk I. Şahıs: ğarşulaşmışmuşuyuz(21/117)

f) Gereklilik Kipinin Rivayeti

Metinlerde sadece bir kelimedede rastladık.

Teklik III. Şahıs: dikmeliymiş(29/20)

SORU EKİ

Teklik I. Şahıs: durar mıyın(23/208), bekleycek miyin(38/39), ...

Teklik II. Şahıs: biliyo musuñ(10/43), aşdıñ mıydı(3/7), ...

Teklik III. Şahıs: dudulur mu(3/56), ğalu mu(21/10), besleniyo mu(23/143), ...

Çokluk I. Şahıs: içümez miyiz(56/31)

Çokluk II. Şahıs: biliyo musuñuz(18/8), ğörüyo musuñuz(24/295), ...

YARDIMCI FİLLER

1.İsmlere gelen yardımcı fiiller

ed- : malcılığ_ediyon(1/12), nasib_edēse(1/44), ...

éd- : şey éderüz(14/26), bōle édicek(16/58), geñiş édeceksin(19/9), ...

-et : ğürültü etmiş(19/259), vefat etti(21/14), intikāl etti(32/66), ...

ol- : sağl(1/1), nasib_olmadı(11/36), herb_oldu(15/69), verem olmayın(44/110), teslim oluya(45/11), mēnē olmaya(48/23), ...

2.Fiillere gelen yardımcı fiiller

Yeterlik-bil : bulabülüse(1/58), asılabülū(3/22), girebülüse(4/71), gidebülüsūñ (6/38), vuřabülüşeñ(5/7), gidebülü müyün(18/52), yapabülüseñ(5/125), olabili(19/42),

...

Olumsuz : yapamayoz(4/55), bilemēyon<bilemiyorum(8/37), bilemēcin(10/13), ğarışamāyomuş(16/67), bilememüşüyün(21/49), bilemerüz(56/33), ...

Tezlik-ver : ğörüvördük(2/59), yepvēyin<yapıvereyim(4/91), dikivedilē(4/156), yazıvörüdü<yazıverirdi(5/118), deyvörün(7/13), duruvereceyin(7/15), bilivesin(8/39), ardılavadım(3/30), geliveñ<geliverin(16/7), ğósterevēcın(19/72), deyvesen(21/43), biçivēdük(61/42), yazıve(23/89), uzayvesin(23/92), ğoyvörün(28/48), deyveyin(29/15), alıvamış(33/30), yapıveylim(35/28), yıkılıvēyon(44/209), ...

Olumsuz : salvemedile(16/25), atıvemeye(28/6), ğoyvemeye(29/69), ...

Süreklilik(koy- yardımcı fiili ile): gideğon(3/203), oluvereğosun(16/6), ...

EK-FİİL

Ek eylem, isimlere ve isim soylu sözcüklere gelerek onlara yargı anlamı kazandıran unsurdur.¹⁵⁸

1. i- Fiili

- **Şimdiki ve Geniş Zamanı**

Eski Anadolu Türkçesindeki zamir kökenli şahıs eki –van/-ven’in kalıntısı ve değişimi olan –yın/-yin, -yun/-yün cevher fiilinde de isimleri fiile dönüştürürken eski eserlerde kullanılmaktadır.¹⁵⁹ Kastamonu Merkez ağzında da tespit ettiğimiz arkaik örnekler mevcuttur.

Teklik I. Şahıs : böyüyyün<büyüküm(3/159), ğızıyın(3/159), doğumluyun(16/1), asgeriyin(17/66), ğasdamonluyun(17/67), faķırıyın(18/2), teslimiyin(21/21),

¹⁵⁸ Eker, 2003: 297

¹⁵⁹ Korkmaz: 1964:58

yoluñuzuyun(21/30), yaşımdayın(56/25), eskeriyin(23/54), kóyündeniyin(23/74), yangun_uyun(23/204), deyiliyin(42/30), emekliyün(43/23), ...

Çokluk I. Şahıs : yoluñuzuyus(3/142), irāzuyuz(15/1), memnunuyuz(17/5), yaşluyuz(18/2), hısımiyus(18/14), evdeyüz(20/5), varüyüz(57/8), ireçberüyüz(40/11), deyilüyüz(32/12), arkadaşuz(40/11), ...

- **Bilinen Geçmiş Zamanı**

Teklik I. Şahıs : faķır_ıdım(1/85), candarma_y_ıdım(10/3), asker_idim(15/63), ...

Teklik III. Şahıs: esgiden_idi(5/30), meydanda_y_ıdı<meydanda idi(9/10), sene_y_idi<sene idi(10/3), divandun<divan idi(15/2), vadun<var idi(15/3), meşşurdun<meşhur idi(15/50), sepetçiōludun<sepetçioğlu idi(15/51), forsluydu<forslu idi(16/68), var_ıdım<var idi(16/29), hiķayeciydi(19/252), ğurşun_udu<kurşun idi(21/42), bina_y_ıdı<bina idi(24/171), azdun<az idi(31/21), ğatıdın<kat idi(31/22), müdürüydün<müdürü idi(32/72), ōle_y_idi<öyle idi(44/199), kópeydi<köpek idi(38/107), öyleydi(2/34), seneydi(15/56), ...

Çokluk I. Şahıs: ğıt_ıduķ(12/3), arkadaş_ıduķ(21/51), yaşındayduķ(38/55), ...

- **Öğrenilen Geçmiş Zamanı**

Teklik I. Şahıs: beşikdeymişiyin(5/91)

Teklik II. Şahıs: başpēlifanıymışın(54/19), yaşında_y_ımışın(30/96), ...

Teklik III. Şahıs: ne_y_ımiş(3/103), altındaymış(3/172), var_ımış(5/81), toros_umuş(11/5), gelmeymiş(17/24), adamlar_ımış(17/37), tapasuz_umuş<tıpasız imiş(19/257), sülele_y_ımış(23/128), anasuz_umuş(28/80), ...

Çokluk I. Şahıs: var_umuşuz(38/57),

- **Şartı Çekimi**

Teklik I. Şahıs: aşā_ isem(23/127)

Teklik III. Şahıs: gevur_ usa<gevur ise(17/27), var_ ısa<var ise(29/41), yoñusa< yok ise(38/16), on_ usa(38/104),...

2. dur- Fiili:

Teklik I. Şahıs: gúleşmişiyündü<güleşmişimdir(15/24), unutmuşuyundu(35/29), ...

Teklik II. Şahıs: görmüşsúñdu<görmüşsündür(16/74)

Teklik III. Şahıs: senelüdü<senelidir(1/6), neyledü<neyledir(5/44), öledü(14/4), kētipdedi<kâtiptedir(23/47), dolaşukdu<dolaşıktır(25/1), ...

FİİLİMSİLER

Fiil kök ve gövdelerinden belirli eklerle türetilen; ancak, şahıs ekleri alarak çekime girmediği için yargı bildirmeyen bitmemiş fiil.¹⁶⁰

SIFAT-FİİLLER(PARTİSİPLER)

Kimi eklerle, fiilden sıfat türeten; bir yanıyla fiil özelliği gösteren, bir yanıyla da isimleri niteleme özelliği olan yapılara denir.¹⁶¹

-an, -en: sürülen yellēde(19/36), geriden süsen şey ğaldı(23/38), yanlarında giden gelinlerim(24/117), yeñi yapılan teşkilatlara uygun(26/27), ğarşuda duran olan(44/93)

¹⁶⁰ Zeynep Korkmaz, (2007): *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara: s.59

¹⁶¹ Ergin, 1998: 333

-ıcağ, -cek, -ecek, -acağ: **annadıcağ** bi şeyi yok(5/1), **ūraşıcağ** dermanım yok(7/4), **yiyecek** bi şey(10/37), şöle **gidecek** şekilde(9/8), asılacak şeyleri asarla(14/63), ...

Bu ek ünlüyle başlayan bir ek aldığında k(ğ), k(ğ) ünsüzleri erir ve ünlü ikizleşmesi oluşur: benim **bileceim** bu(6/48), **yağalācaı** insanı yağalamazsıñız(23/59), **evleneceim** hefte pusula gelsin(23/98), vereceim ilaçları yeyeceksiñ(57/20), ...

-duğ, -dük, -dük : televizyonlarda **gösterduğleriniziñ** hepsini yapıyoz(3/4), çıkırınğaç **dedükleri** şeyi ben gendüm ğurardım(5/22), **bişdükden** kēri(24/269), ...

hağatan **dedükleri** çıkıdı(21/91), o ğızıñ **söyledüklerinden** ne annadıñ(32/173),

Bu ekin üzerine ünlüyle başlayan bir ek geldiğinde hece kaynaşması oluşmaktadır: bizim añ çok **yapdūmuz** yimek(3/1), bizim **addūmuz** daş bize geliye(11/24), geliniñ odası **döşendū** ğún olan evi yemek vörüdü(14/83), üçe **böldū** aru da ikinci ğatı bitüdü(19/194), ...

-muş, -müş : **ermüş** adamlar_ımış(17/37), **ğózúme** ğomuşum yok(24/151), ...

ZARF-FİİLLER(GERİNDİUMLAR)

Zarf-fiiller cümlede, fiili niteleyerek zarf görevi yapan kelimelerdir.¹⁶²

-ınca, -ince, -unca, -ünce, -ıncağ, -incek, -uncağ, -üncek : onu **yapışınca** fayda ediyaveri ğaç kişiye oğuddudum(39/14), buraya **gelince** ğayrı lan āla! dedi(38/141), daşı **Furunca** bu ordan bi keren ah dedi(40/24), bizi **ğórünce** şoralarda uçuya(4/68),

¹⁶² Ergin, 1998: 338

Genişlemiş biçimleri: -ıncağ, -incek, -uncağ, -üncek, -ıncan, -incen, -uncan, :

cāmiye yetişmiş ordan **dönüncək**(38/141), babam **ölüncək** maraqlandım(1/118), **vuruncağ** düşüne düşüne işte o da onuñ acısıynan o da gitdi(49/15), āşam **oluncağ** kóy oyaña, buyaña şeker daudular_ıdı(50/2), ğızı **yağıncağ** yaturla(50/6), nazarı deyin bi mala **bağıncağ** nazarı dēyin oquddumassañ ölüya(19/64), e hazır **yiyncek** gütüreni onu mu beslesin(19/136), ekinnen beraber **bitincek** ekin bi ğarış_iken o biliniya(19/243), temmussuñ başı **bitincek** tam yatmış_altıya basıyon(38/1), ...döşē **yatıncan** bi oquyalā ğılıcı(3/191), ğāri on beş **gún** oluncan dizdile sıraya(16/52), õle deyincen arğadan hayalarından bi ğaptı(40/51), ...

Tek bir örnekte ünsüzü düşmüş biçimine de rastlanmıştır: birisini umudu **keserice** ğaçıya(23/37)

-duğça, -duğçá, -dúğçe: ğocaduğça unuduya gendü uşānı(4/110), orda ben **dolanduğça** sıırı o ollāda zannediyomuş(30/114), tabi canları sıķulduğçá neTsinle(14/5), **vēduğçe** tepezi õle çıkartdıydı(16/109), şey_ēduğçe aķtı(19/191), e şindi **giddúğçe** fen ilerlēye efendim(26/29), ...

-erek, -arağ: tēriz deyerek mektüp yazmışla(25/35), şey **iderek** mantı yapmaruz yavrum(55/25), zor **góstererek** şerid bulaceysıñız(61/38), orē gidiye taşımalı **olarag**(6/28), ğayaya yani **oyarağ** yapılmış(9/10), şófór **olarag** ğórevlü gibi giddim_ıdı(11/28),

Bu ek içerisinde bulunan “r” ünsüzü “l” ünsüzüne değişmiştir: yörilek ğasdamonu’ya varū(1/101), hani yapuşū diyelek sırt_aşā sırt_üstü çourüz(3/12), yörüyelek, iki sēt, iki sēt gelme(4/143), çıkırınan o da ĩrenülek gelüdü yani kendiri(16/79), normal olalağ ğāri aşādan bi şey ğonuşmaylım(19/110), üç ay ğalalağ yaddım(23/91),

Ekin başındaki ünlünün düştüğü durumlara da rastlanmıştır: o orda anam yok **deylek** hepsi yapmaya(28/97), ordan öte aşıla **saralāk**(30/135), ...

Bu ek bir yerde müstakil bir sözcük göreviyle “kadar” anlamında kullanılmıştır: o **zamanarağ** delmişle alamamışla filēn(35/69)

-erekten : yāni yol keñeri **deyerekten** ğāve şindiki(61/64),

-ıp, -ip, -up, -üp : hızlı hızlı **baırıp** söyleyen yok (2/33), yazın da **dinēnip** içecēsīñ buz gibi(9/51), bubamīñ evinde ekmek bulup yiyemedük(33/44), ekmeğ bekmeze dek **ğótürüp** gidiyoz işte(48/14),

-ıP, -ıb : bu kōyde insan **çalışıp** da meydana gelmeye(57/29), ormancıya **çarıb** burda biçme damgası, burdaki istif hāline gelebilmek biçmek için damga vuralla(61/30), şu yastuğ bēöyüklükte yuvarlağ **açıp** yarısına ğuyarız(35/14), eme yelmū **ğözelce** yıkanıP da sapını dibinden kesip te yıkayınca ğani tozu-tolağ diplerinde bi şeyi yok(19/245), ...

-madan, -meden : beş dağkaya **durmadan** numan_ā zoba fazla yandı(31/7), **almadan** gelmiş daha dōrusu(32/150), yani **yetişmeden** ordan çonçel atar buraya(5/17), burayı **temizlemeden** dikdilē(9/30), doñuzlarıñ izini **ğórmeden** salmamışla(38/83), ...

-ke : Geniş zaman ekinden sonra gelmektedir: **ğaçēke** paltosundan ğılıcı ğapıya(3/172), **gelēke** de **ğóttü**(19/22), mezer daşını **ğótürēke** deye ayına daş düşdü(19/171), içeri **ğuyēke** yukaran **kópek**, iki ğaya var şōle(21/8), şōle **düşünike** biñ doğuz yüz on altı dedi(23/19), bōle **gezike** adam bi hutun aru **ğótümüş**(28/78),

-ğan, -ken : Geniş zaman ekinden sonra gelir: sen gibi birisi **gelúğan** bairu(20/13), burdan **gidēken** sola dōnecēsın(6/36), bunu ot **yolayken** atarduğ(14/4), ...

-kene: gezēkene<gezerken(19/245)

-kenlik: gidekenlik bī_ki_cūnü gine adlaylım(3/179), bu ğızı ennesi ısdambul'a alıp da **ğaçuraykenlik** benim ğórümcemiñ ğocası şo ğırda bi yerde tallada bacāndan vurdu(29/58), tağla **atīkenlik** vuřarsıñ gider(5/3), ...

-duğca, -duğça, -dúĵce : ondan sōna **canlanduğça** **çóalduğça**, **çóalduğça** çalışayken bir ay otuz beş **ğún** ömrü va(19/14), demek orda ben **dolanduğça** sıırı o ollāda zannediyomuş(30/114), **durduğça** iyi olmaz yani(36/70), ışıklā **yanduğca**, **ğórdúĵce** dúmeye basıcañ(5/78), ...

METİNLER

-1-

Anlatan: Fazıl GULAGSUZ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 65

Derleme Yeri: Ahlatçık Köyü

(Karışık)

hoş geldiñ saõl. saõluñ. ē şúkur. yoõoru gēdelim. çay demlē_veyin. beki ānaT
şindi derdiñi. ben eskerli yapdüm tarihi mı, yerleri mi ānadmalu saña? hā şindi ben ilkin
balıkesir'e vadım. balıkesir'i biliyosuñ? orda edremit'e geçtim. edremit'i biliyosuñ?
burāniye'ye vadım. onuñ gónünde ufağ yer vā. ordan çanağgale'ye geçdim.
5 çanağgale'den gelibolu'ya geçtim. gelibolu'dan keşan'a geldim. teskere aldım. keşan'a
geldim şu beri_yā. iki sene yaptıK biz. bizim devrimüz iki senelüdü. bizim
zamanımızda kóy yerinde ilkoğul yo_udu. biz ğurene giddúk. oğul bizden sōnaki
devriyele górdü. oğul yo_udu, kóy yerlerinde. bōle zengin olanla ğasabada çocunu
oğudabiliyodu. ānadiñ mı? benden on sene sōna oluya bunna. bi ğuren hocası var_ıdı.
10 kóyde, altı_ay, bi senelik tutarduk. ğurene gidēduk biz. namaz sūresi, abdesTiñ farzı,
ğustuñ farzı, efendim vattuvānın aşāsını, elemtere, ğuluvállā biz bunnarı ezberledúk.
yazuyu sökdüm işde orda ğalduk. bu kóyde ben malcılığ_ediyon. bağ şurda arım vā.
mal beslēyon. efendim, ekin ekiyon. bizim bu memlekette ekin olu. ısPanağ, pırasa
olmaS. patatis olu. ekin olu. bağ şey_ıdıyala. ekin yapıyalā. bunnarı sürüyāla, ekin
15 ediyala. bunnarı üdüyoz deyirmende. uni un yapıyoz. çoluğ çocuk yiyen istifade ediya.
ānadiñ mı? seniñ mámlákát ğasdamon_mu esas? ha, azdavaylıyın. dayısınıñ, bizim
burda da misir olmaz işte. ālā_lā şuada olu, ğalu. olmaS her yeriñ toprā. bizim burda, bu

ekin olu. sōna patatis olu, fasūlye olur. başka çō olmaS. gāle gavun, ğarpuz, damatis
nēdir olu. keşanlā'da olu. olmaz mı zengun mámleket ollāda gezdim işTe ben. iki sene
20 yaptuğ biz eskerlī. bizim devre iki seneydi.

(Kōy işleri)

davarcılık yasağ oldu. orman açıldurmanın çamları_şā yīye dēye meşeyi, çamı
25 ormancıya hāvāle ediya. ormancı ceza yazıya. var_ıdı da ğalduduğ, sadduğ. şindik sādē
ğara sır yapıyoz. ğoyun, ğara sır şindi bu açıñ dēye depesini yīncek dēye soyya dēye,
ğuruduye dēye çamları. orman ğayet sık şindik cezası. şu bi ağaca bilmen ğaç kāt ceza
veriyā kesēseñ. mēmiri vā. ormancı vā. bağ, şunu ğavağ ğótüryon da onu ben yağacın
işde. bī yetüştüme ğavağ kesemēsuñ. ormancı va. herğün geliye. kesim va. bu ğalınları
30 kestürüya ēgidiya. bi tomruğ satıya. ānadiñ mı?

(Hayvancılık)

on tene fılan vā. onnarı beslēyān, çoaldıyon, satıyon, alıyon. işde ōle ğünü
35 tamamlāyāz. emeklü olamadım. bāğura girduğ. parayī tamamlayamadım. az bi borcum
ğaldı. iki tağsidim ğaldı. işde onu da tamam_édécūz. birden yaturamadım. kōye çifçi
bölgesinden girdim_ıdı. o zaman kōy mığTarları her şahıs dedi bāğura girecek. çifçi
bölgesi olacağ, cēhil ğalmācağ, emekli édéciz dedile. bi ğanun çıkıydı. o tariğde
girdim_ıdı. az bi para yattum_üdu o tariğde. bi dā_da yatırmadım. arası savuşdu
40 fağırlığdan. sōna bağTım bi iş yoğ. devam edduğ işi. buēz de bi_dā yatu dedile. esgerlī
başlaması_çün fılan yatırdım. anğarā giddi kātla. dört yüz onu_da yatdım. buēz de
birden yaturamadım. ğene tağsidē dóğdüm. üç tağsit ikisini yatırdım. bi tağsidim ğaldı.

şere gidince onu da yaturcın. bu ayın başına, martta, aüstosta emekli oluyon. yani bu
giren ayda. nasib_edēse işte. çarşamba günü şere gidiyân. onunu yaturcın. ayın başında,
45 bu sonu dē_mi çarşambaya. son takşidim va. işşallah emeklü oluyoz. bi dana saddım. iki
yüzden, iki yüz doksan. kóy yeri bōle malıñ olmassa kóylü olmaya. ānadiñ mı? babañ
fılán var mı?

(Ormancılık)

50

būlāda ormancınıñ hásiyeti vā. mēmūr dediñ mi ō ābey! bu açacı Tutuya saā ceza
ben de kóylüyün hadi şurdan. ne sen beni gūr, ne ben seni gürüyün. ānadiñ mı? ibiyi
kesēsiñ. bi āşam gel dersiñ. buyruñ dersiñ. istē ğasdamondan dēvet edē, buraya dēvet
edēsiñ. ormancınıñ forsu va beyfendi. o elbisej bilmē musuñ? cendermeyne ormancınıñ
55 elinde şindi ğanún. ormancınıñ ne_adā olsun forsu vadu. seniñ malını bi zobu Tutar,
ormana ğuydumaz. bi ğuzu biraşusuñ evine. idare edē seni iki ay, üç ay. iki ay sōna
bi_dā biraşusuñ. n_étcisiñ zaman bōle dayısınıñ ōle yörüye. rüşvet yemeyen yoķdu
turkiye'de baĶ. ben de alıyon meseía yolunu bulabülüsem, temsinne góre hah. ānadiñ
mı? bu iş bōle dayısınıñ. sen nereye, ğangi kóylere vadiñ? ğasdamonu'dan direkmen mi
60 dönüyosuñ?

(Bayram gelenekleri)

bayramlāda toplaşuyoz. geziyoz. yemek veriyoz. birbirimize hōrmed ediyoz. çay
65 ikram ediyoz.

(Günlük işler)

gūnerim mal gūdüyön. bu ekin, yaş_ımış da bunu guruduyoz. bunu dēmene
 70 gonderec̄in. ğasdamon'da fabriķa va. ařāda, ğasdamonnuñ altında. bunu pabriķada un
 yapıyān. bunu ğışluk yīyoS. beş altı kile, on kile bunu ğışlık yazınan yīc̄iz. bu_rē bi ğar
 yaā bi medre ğar yaā. burā ğışın çok ğar yaar. dozerle açulu bu yol. bullā asfatdu.
 senede iki üç kere dozer gelü açar. ğapaniye yani yol. bōle ğar yaar bu memleketē.
 benim uşaklımda bu yol yo_udu. asfat yo_udu ki. ham yol_ūdu. ğapandı_mıydı
 75 oturūduķ k̄óyde. iki, üç ay beklerdúķ açılısıya. řindik dövlet açiveriya. baķ ziflendi bu
 yol. dā ilerden gider. beri gidme. esgerdesiñ neyle ḡörüyoñ. óküz arabası gidēdi.
 oküzü gořduñ mu memleketde hiç babañ? řōle bi boyunduruķ yapāla. boynundan
 goşalla óküz arabası, arķasına bi araba daķalla ōle yörürdü. bōle taķsi diregdör yok.
 sōnadān oldu. yirmi seneden beri oldu bi tek işde. ānadiñ mı? benim de vā ōra baķ
 80 górdúñ mü? direkdör daķımları vā orda. ānadiñ mı?

(Çeşitli)

bu evi ben yaptım. faķırlıķdan oldu bu hal. esas betonnan yapamadım.
 85 faķır_ıdım. aır betonnan yaptım. or k̄óyden yaptım yüzde on_ūnan. bunda āsgi evim
 var_ıdı. üs yanda onu yıķıldı. naķliye zamanında ormancı vemedi, şef. gúzün gel dedi.
 bōle ilk yazın yaptım ben. gúzeden beklēcēsiñ dedi. gúzüden de beklēsem ben açıkda
 ğalıyon. ben dedim olanı kesdüreyin de yapıyın. bu_ada yer iķi çıķdı. bu_ada yaptım.
 ondan sōna da gúzün de bi_dā da gidmedim. bōle ğaldı. bi tek bi ōlum vā. bi ğızım vā.
 90 dışarı çıķartdım. bi ōlum vā. maraņozluk ediya. mitaīt şey_ēdiya, alıya, yapıya.
 ĩřadlāda çalışıya. usdadu. bura sākındü. burda hiç ōle kimse kimseniñ işine ğarışmas. su

vardın yoğarda. bu aylāda ğıt oluya. bu aylāda sulā her yer tabi ğurağ giddūnden
ağstosa dōru azalıya. kōyümüz sekiS hāne burası. bura doğuz parça, bu ahlatçuk
denilen yer. tam parça parça doğuz parça. bi miğdarlık ānadiñ mı? dā ileri gidduğçe
95 ahlatçuk delle. dā ileri gidduğçe ahlatçuk delle. ħani bura birinci mēlle ahlatcūñ. ānadiñ
mı? ahlatcuğ denilen yer? zamanında ahlat ço_umuş meşur. şindi gine de va dağ. işde
ahlatcuğ dēye ad ğomuşla işde. yō yapalla ahlatdan yapalla. meyvalā da bekmez, meyve
tutā alıyala, satıyala. iddiyacı tēmin ediyosuñ. esgiden bunna yo_udu. benim
zamanımda yetişdi bunna. esgiden bōle yapmazmuşuz. bilmezduğ. yol olup da
100 ğōtüremeyosun ki. yol yo_udu. bōle ham yol araba fılan gelmeýá. óküz arābası ğıldır
ğıldır tekerlek dōniye bōle. ğıldır ğıldır bōle gidiyoz. yōrīlek ğasdamonu'ya varū
gelūdúğ. şindi arabaynan gidiyoz, arabaynan geliyoz. sūd_arabası vā ğūnnúğ. sūT
veriyoz, inek sūdū ğasdamonū'da şabbat kōye egidiyá. malcılık_ediyoğ, veriyoz. işde
onnan idare edip geçinip gidiyoz. velekin ne zāngin olabiliyoz ne fağır. orta, mīħtaÇ da
105 olmāyoz. işde, ekmēnen bekmez dek geliya. ānadiñ mı? benim ğiderim, borcum da yoğ.
param da yoğ. ānadiñ mı? ğōnlüm ferah eş-dos sayesine. malımı ğūdüyön. ekinimi
ğuruduyön. onu da deymene ēğūdürün. allah sūT parası verecek, bu ayın başında. üç
ayda bir veriyá. beş yüz kādda ordan alırım. çayımı şekerimi alıyon. ğōnlüm ferah işde.
kimsenin işine ğarışman.

110

(Sigaraya başlama)

aşā yoğoru esgerden, esgerde bedave veriyalar_ıdı bizim devriyede. babam öldü
o tariħde asgere gidmeden. ben ufā_ıdım. on beş yaşımdaydım babam öldü. canım
115 sıkılıvedi orda. orda başladuğ. orda içene de veriyala, içmeyene de veriyala bizim

devriyede. yedi yüz kāt para, bi cıara. ye parayı alacēsıñ, ye cıarayı alacēsıñ. cıarayı alıyorum. aḥ bedave dedilē bi başladuḵ. ğayrı ğırḵ senedü, ğırḵ beş senedü içiyon. ğünde bi tene içiyon ğayrı. babam ölüncek maraḵlandım. bi ennem var_ıdı yaşlı. o da ben gibi öldü. bi hanımım va. işde onnan bōle duruyoz kōyde. derdim bu.

120

(Harman sürme işi)

ābey bōle óküz_ünen dōne dōne yaparduḵ açınan. altına çaḵmaḵ ğorduḵ kesici ekini. dúven dellēdi. bōle sapı sarāduḵ. bōle dolayı dolayı óküz_ünen dōne dōne bunu bu
 125 şey dedüm şey bunu bōle kesēdi. bōle bōle edēdi. içinden būdayı ayırmay_üçün yaba var_ıdı. şōle ğaldurlā üsgara atallar_ıdı. üsgar samannı bıyā, şu būdayı bıyā atardı. yabaḵ yani eliñ gibi şōle bī aacdan. yoḵoru ğaldurup doğurecēsıñ ānadiñ mı? bēki sizin memleketde var_ımuşdu. ürüsğar şey_idēdi onu ayırūdu. ayıranı ayrūdu, ayırmayanı gidēdi. bu bu. şindi mekene yapıya. baḵ bunu mekene gendü párvāna çóurup mekene
 130 ayrıya. el_inen yoḵ şindik. işde bōle kōy hali.

(Karışık)

yani bundan saña bi mayış, şey vā mı yani? bu gezmeniñ saā bi menfetiñ vā mı?
 135 bu divan doḵuz parça. doḵuz parça bi cēmiye geliye. orda bayramlaşılār. orda yemek yiller. el beyúğ_edelle. şeker alūla. birbirlerine hōrmet, ondan sōna o bi_tā ki bu tarafa gelü. bu taraf oya gider. yani dīyēken sekiz ğún gezēle bayram şeyine. esgerlikde senen, bennen ğardaş gibiyüz. babañ, anañ n_eder esgerlikde. geçlikde oynarduḵ. yā bayramlāda gezedúḵ. silah ataduḵ. dúúnlēde, bayramlāda birbirlerne mābet edelle,

140 oynalla, geçl̄e fıl̄an òlelik. hep k̄óyde ğaldım. esgerlikden başka dışa çıkmadım. yolunuz
oldüm_üçün ğurbete gitmedim. ahladcuķ deyc̄esiñ. k̄óyün ismi ahladcuķ. yā işTe òle bi
ad ğomuşla. benim zamanım deĵil. yā ālat dedüm dē şo aāç. baķ şo. onun meyvesi
tekerleg_olu ufaķ. zamanında ahlatcuķ deye bi ad ğomuş işdi. o almadan daĥa datlu olu.
bu telkin dē onna avı yinmez. bunnar_ınan bekmez edelle olunca. ğúççúken ben báya
145 ordan çıkarttúdum da ğóttüm. ğasdamun'da ğótüryala, satıyala bunnarı. top hesabı řòle
bālāya birbirne. dikdim bunnarı. bunnā hep dikme baķ sıradan bòle. dē vur yirmi sene
oldu bunnarı dikeli. babam ireçberlik yapardı. aynı bu meslekdeydi. bubam atmış
yaşında öldü. hasta oldu. soruluĥa yaķalandı. atmış yaşında öldü. soru şekil oldu. birden
hastalandı. sekiS ğún yatınca mefat etti bitti. o zaman ben de ufā_ıdım. esgere
150 gidmedimdi dā. aklım erm̄eyodu ilkin. babam malcılıķ edēdi bòle gine. ekin ekēdi.
ireçberlik edēdi. ğúççúyün ben ğúççúyün. beni dómezdi; faġaT řòle yap bòle yap tārif
ēderdi. baā işleri misal. o zaman davar fıl̄an da var_ıdı. orman bòle sıkı deĵil_idi.
ormancı çok doķunmazdı. şindi orman sıkılaşdı. bi adamnan cezası çok bu çamiñ.
babam ormancı d̄eyosuñ. zabıt tuttu mu mekkemeye veriye. ormancının bi tek lafı seniñ
155 on lafiñ. m̄emürünün lafına baķıya devlet. tabi menf̄eti va. ormaniñ şeyi bile va,
avuĶadı. orda mekkemede o da müdafa ediya. kesmiş deya. baķsaña m̄emür ğórmüş
deya. saā arķaya ceza veriya. sen depin dur. onun_çün çok yasaķ oluya.

(Köpeĝin bakımı)

160

k̄ópeĝ bòle şey_ēdiyon. bunu ben elimin altında bòle mala gidiyon ğıra. ormanlıķ
vā bulāda. doñuz vā, ayu vadu burlāda. ayu bile vadu. ğır ayūsu adamı dalar bòle.
ĝarřılařmadım. emme ğórenl̄e çok. ğunnamadı dā ufaķ ğolbezden besl̄eyon. erkek bu

erkek, ğancık değil. bu erkek. ařā yukarı üç sene fılan oldu. iki üç sene bu ufā ğdı.
 165 şu_adaydı. ufak ğolbezden besledim. anası bēyúğ_olısa yavrusu da bēyúğ_olu.

(Köy halkı)

yaşlu adamları sor. dā ilerde, řō ařā ki mällē git. orda da yaşlu adam vadu. bağ
 170 şu yol, şurdan ařā in sola. bağ, ālli metre ileri gidince sola ayrilcik. bu yol seni oraya
 eletü. bi ağılda onnā verüle. zamanında babalarından, dedeleriden ğórmüřdü. orda
 ğadirogil fılan vadu. yolun ortasında cēmi vadü. bizim ğasdamon'dan geliye şey,
 hocanın sesi. burda ğadiro yok. yağın oldündan ğadiro vemedi. iki kóy ānadiñ mı? orda
 ğadiro var. imam vadu orda. hem onunna laflarsıñ avaradu o. ona da sorāsiñ. nasıl gidiş-
 175 gidişat dersiñ. orda da yaşlı adamlā vadu. āřē mēllede. onnadan da bi kere deh dersiñ,
 ondan sōna çeke dönersiñ.

(Eskiden Kastamonu'ya yapılan ulaşımlar)

180 esgiden giderdük tabi. yörilek gidēdük. üç sēdde varuduk ğasdamon'dan, üç sēd,
 üç büyük sēd gidiřiñe ğóre. şindik bi sēdde yarım sēdde varıyoz arabaynan. şindi
 yöriyen yok. tā ğasdamon'dan iki buşuk kāda āğidiyala bi adam. şindi ğúnlúk süt, süt
 arabası gider burdan. süt veriyoz biliyo_musuñ? toplu bı_yandan başa bı_yandan
 yoğoru da işTi. ānadiñ mı? bu bu.

-2-

Anlatan: Şerife SAKAL

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 77

Derleme Yeri: Karamukmolla Köyü

(Maniler)

mēnici başı mısıñ?
cevahir daşı mısıñ?
saã bir mekdüp yollayın
cebiñde daşır mısıñ?

5

mēnici üç olan
bu sevdadan geç olan
beni saña vermezler
başıñı al da gaç olan

10

mēniyi başdan söyle
palemi gaşdan söyle
gānımıñ açlını
äkmeğden aşdan söyle

15

çaya şā çanların
yar yitürdüm āların
yari ısıtma dutmuş
ben ısıtmayı bāların

20

hurun üstünde hurun
ergenler geri duruñ
benim aam geliyor
altın iskembe guruñ

25

hurun üstünde kúrek
yandı tutuşdu yúrek
her acılara dayandıñ
buña da dayan felek

30

(Çeşitli)

bõle bõle, nēle nēle nēdelim. öyle söyleyen hani hızlı hızlı baırıp söyleyen yok.
evvel de öyleydi şindi de õle. eylenüdük emme õle çirıduğ. emme akıl biñ bir yerde.
35 bacaklarım āriya. zatten āriyodu gine ğımıldayamāyon şindi õle. görüyon oyā buyā evin
içinde. hestenede yatdım bir ay. dizlerime şey vurdula. her tarafıma ğazana ğuydula,
ğuydula banyâ şeyinde gemuğ hestenesinde. iyi olduydu şindi gine azdı. gene ĩne istēye
gine. gene orayı istēye hásteneyi. yā gitmeli işdīne. iş vağdi de gidemedim. evvel yeşil
ğartımız var_ıdı. şindi o da yok. paralı yapmalı. ondan da görkuyon. paralı muane
40 olmalı. paralı heP ĩneci, ĩnesi ğayrı paralı yapmalı hestenede de. yeşil ğardlā şey oldu
ğayrı. yetmēya yā görkudan olmadım. edemeyüS, edemeyüS. işdīna onuñ_üçün muane
olamadım. yatamadım.

(Torun ve çocuklar)

45

bizim ğızımız orē bekleye emme iş yok. iki ğún dēye cümertesi-bazar çalışıyon
dēye. yirmi beş milyer alıyon dēye. çalışıyon dēya. hem okūyon dēya hem çalışıyon
dēya deñizli'de. uzak yā deñizli'de çalışıya benim torun. dört ğız ev kiraladılā.
ğasdamondan gitdile dört ğız. geçiniyala dört ğız bi yer kiraladıla. orda geçiniyala. iyile.
50 yatıyala. yemeyini yiyala herheS zabālayın gidiyala. geçindi dördü de. dört ğız iki

senedü ordalā. bi ölüm va. bi de ğasdamun'da. iki tane ölüm va. ğasdamun'daki emekli.
bu da hoca.

(Mani atma)

55

hep bōle çiruduk şey_ēde de.ninem_inen fılan tallalāda yā ōle.orā geç. orağ fılan
yō_ıdu da ekin biçey_ıken, desde dırmuğ edeyken evvel ıhtıyar ninem fılan vardı. orağ
yolallardı. bēzi kere. şindi ğúbre saçıyala. yolan yoğ. evvel yolallardı. ōle çiruduk gendü
gendümüze. imecilik oya-buya, onuñ-bunuñ işini ğörüvördük. yardım ederduğ. hasan
60 bey bile çabuğ gidelim size yardım edivēyin deya ya.

(Düğün Şenlikleri)

üç dene dúún eddim. bi davullu dúún eddim. bi davullu, kóçekli dúún eddim.
65 memlāket oynadı. inekleri kesdim. aman allahim o ğoçları, şeyleri kesdim. bi dúúnler
eddim. şōle dünya oynadı. üç ğún, üç gece baırdıla. zabahlara ğadar bu evlē baırdı.
zerhoş, işdile işdile de. şindi dovul_unan hár tarafına oğuduğ. hep koylere oğuduğ.
doıl_unan ğapı ğapı doılcu çalardı. doıla para verlerdi. hep her tarafı oğuduğ ōle. ğapı
ğapı gezēdi doılcu. para verlerdi dovula. de her tarafı oğuduğ. üç ğun üç gece baırdıla
70 öyle. inekleri kesduğ zonbağ. o ğoçları kesduğ. aman yarabbi neler neler ne dúúnler
eddim ben. bōle ğocadım emme. üç dene gelin aldım. üç dane doıl dōdūdüm. ōlanın
biri emekli şārde. ōlanı ōretmen, gelini ōretmen şherdekiniñ. bēki bülüsüñ. uzun
boyludū dev gibi. çoluğ-çocuğ mēmür baıyala. her bayramda her şeyimi ğotürüyalādı.
dovullu dúún eddim ben bu devirde. niye ğótümesinle? evvel ne dúúnlerimiz oludu, ne
75 dúúnlerimiz. salona, şindi bi yer deyveyin. esgerden geldi dúún etcin sen de gel sağın.

doql doğdürüz ğıyamet ğopdu. aayın ben. azdan sanma beni azdan sanma. bunlarıñ boynuna ğulāna Őeherdekinde doldudum. bozdudu ğat aldı bēyuk. bunuñ doldudum direkdör aldı hēp böyle eddim bunnara. iħtiyerin emme altunları bilezikleri doldudum her yerlerine de. n_etcēn işdi bōle bōle ay_ölum.

80

(Oyunlar)

safiye aPlayı Şu Şeye, Şeye ğuydulā. dolaba ğuydula.

-aqlıñ başında mı?

85 -başında elhemdülillah. üç kere dedi zübeyde aPla.

-başında da ne boķ yēyosuñ dolaPda, dedi. oyun var_ıdı oyun. evlerde oyun edēduk evlēde. dolaba ğuyallardı ğadunu aklı ermezdi. dolaba ğuyallardı.

-aqlıñ başında mı derlēdi?

-başında derdi. ōle dērlerdi üç kere derlerdi. başında da ne boķ yēyosuñ dolaPda dēdi.

90 adam ğılına giriyalā da öyle ğadun sanıyalā. ğadun sanıyalā da oynayalā dūúnde, Őeyde.

evde öyle adam o oña, o oña çapa vuruyalā ğayrı dūúnde. gece bōle oyun ediyalā da.

otumalarda helbet helbet oyun ediyalā. türkú çırıyalā, oyun ediyalā erkek ğılına giriya

da işde ēyle oyun ediyalā da ğayrı. o oña, o oña ğārlara sarılıvēyalā. o erkek Şeyleri

baıriyalā, ğulūyalā, oynayalā. oyun ediyala. Őapka-mupğa giyellē, çeket-müket, pantul-

95 muntul. işdi bōle edeller_ıdı. elinde sopaynan Őeynán Őapķaynan geyerdi. ğārlarıñ

üstüne abanūdu ğayrı avvir-ıvvir, uyyudu-buyyudu ğıyamet ğopar. evvel oyun

edeller_ıdı evde. Şindi onnā filān ğaķtı ğayrı. herkes iÇinde-ğücünde oyuna-muyuna

evvel bek iyiyduk. Şindi düzenlē geddi ğayrı. Şindi yeni Şey çıķdı. televizyona baķıyoz

deya oyuna filān kim baķıya.

-3-

Anlatan: Betiye Karabacak

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 67

Derleme Yeri: Çavundur Köyü

(Yöresel yemekler)

bizim añ çok yapıdumuz yimek edli ekmeji, çok yaparuz, gadmer, gözleme, ondan kēyrik ne dēvēyin saā her türlüşünden yaparuz. añ fazla bizim yapıdumuz yimeklē; et úşúlú, çorba-çoluğ úşúlú, ondan kēri hepşinden yaparuz işdi. televizyonlarda gösterduğleriniziñ hepsini yapıyoz biz. ölüm bizim edli ekmejimiz

5 yapıdumuz eti doğürüz veya da çekilmiş aluruz. sovanı çekerüz içersine. duzunu, ğara biberini, kimyon sever kimyon serer. onu ğaruştürüz. normalce hamurū yuuzuz. onu mayasuz ğayrı. ğüzel otürüz, yaparuz. aşıđıñ mıydı onu sererüz. yaslāç derüz biz şöle tahtadan yaslācımız va. veyaku ne dēvēyin. şeylēde mutfağlarda masalā va. onnarıñ üstünde de açabiliyoS. yimek yēdümüz masalarda da açabiliyon. yaslācımız vadū bizim

10 şöle. yazaruS şöle efe. saçta şindi sacı da ğaparuz. ondan kerı açınca isteyen ğorü. ister iki ğaşuğ ğuyaruz, ister bi ğaşuğ ğuyaruz. ğaparuz şöle üçgen şeklinde. sacı da ğızdürüz. altını yakaruz. aç çok bi kere yağ sürerüz. hani yapuşū diyelek sırt_aşā sırt_üstü çourüz. pislācık derüz şöle tahtadan vadu. oğlācımız va sopa gibi. onnan ederüz bōle. pişürüz yirüz. gadmeri de gine aynısını o ekmeji açaruz. içine yā ğuyaruz. ne dēvēyin saā. içine

15 yağ ğuyaruz. iki ğaşuğ şe. dört tarafını bi yere ğötürüz. onu da aynı saçda büşürüsüñ. yalıyalak onu ğızardusuñ. ğuru olū o.

(Koşma atması)

20 utanıyalağ diyelek deĭil. ben diyemen. kendiri ekerüz. ufağ darı gibi olü. şöle
 çeke édeyken iki adam boyu olü. baş barmağ ğalınlıķda tā ğalın tā incesi olü. şindik onu
 ğāri asuluruz. heP imece ederüz. adamla faĭan asulülā. ğadınla da asılabülü ondan kēri o
 oña, o oña türkú söyler. mēni söyler. ğoşma derüz o kendir çekēkenlik. oña ğoşma derle.
 şindi dēveyin ben sağ.

25

yüksek depede harman olur mu?
 ğama yarasına derman olur mu?
 hey hey! dēye hepsi birden baırü.

30

ğarşudan ğarşuya ardılavadım.
 terazim ğırıldı dartılamadım.
 ğoñüllü ğoñülsüz söyleme arkadaş.
 seniñ diliñden ğurtulamadım, dellē.

35

hiç bi_şē demezle. hābisi dalar dalar yıkar. dalar dalar yıkar. o birisi tā da başka
 tarladan cevap verir. aynı talla içinde deĭil. ğāri onu ğurur çoürüS. sararuS. suda ıslaruS.
 soyaruS. germeç'de de bazarda sataruz.

(Koşma türleri)

40

aynı deĭil o çeşit çeşit. bi ğelüdün ki o zaman. ämme şindi ğāri televizyon vā
 ondan keyrik teyip vā. şu vā. bu vā.

(Maniler)

45

ay aŐay çağların
 yar yitirdim ağların
 yarimi ısıtma dutmuş
 ben ısıtma bağların, derle. bunun ğarŐılı

50

ay aŐay çay sıra
 yarım giddi äsgere
 gelin giddi mısıra
 ben alırım teskere

55

giden ay dudulur mu?
 Őekere bal ğatılır mı?
 sevecekseñ ğüzel sev
 aÇa zehir ğatılır mu?

60

gid_ölüm uur olsun
 uuruñ geri dönsün
 allā_ısmalladı demesseñ
 ğózúñ kór olsun

65

ōlan adiñ abdulla
 yoldan yere sapturma
 beni müŐterim oğdı
 beni eliñden ğapdurma

70

mēnici başı mısıñ?
 cevahir daşı mısıñ?
 saña bir mēni söylesem

cebúñde daşır mısıñ?

75

gid_şam uır olsun

uuruñ geri dönsün

eer gelip de gılay gelsin demesseñ

iki gózúñ kór olsun

80

atım arapdır

yúkúm şarapdır

bı yılımız bõle geçsin

yeñi sene işimiz harabdü

85

aa bey vaye. bi hikaye gonusuveyin. çetmeli aa bey şurda ot gaziyalarmış. ben
dā āzımdan kelime bilmen onna doūrudu.

atıñ oynamasın

90

çamuru boylamasın

ırağ gidme yakın git

yüreğıñ oynamasın, demiş.

atımız arap

95

yükümüz şarap

bı yılımız bõle geçsiñ

yeñi sene işiñiz harap, demiş.

bu buña gızmış. gelmiş aşlağçanıñ oraya. hala hala demiş filan yerē demiş,
100 tallada bi gadunuñ sesi iki türlü çıkıya demiş. bunu mağamıynan söylēle emme ben

bilmiyon. he ondan sōna, “orī git o ğadunu” demiş. “ordaki ğadunnara sor. o ğadunu ben boún āşam öldürün” dēye. “hērap demek ne demek” dēye. onlarıñ ölüsü dirisi çok. o da çocuk. sōna oriye geliyá. elime abla rahmet olası. yā eliñ ğızı addı deye ne_y_ñmiş o bi_şē deil. aa beye selám sōle dēya el_ā burda. şu ğúccúk ğız eddi diye. ğúya oña
 105 alınmış. yā erkekleriñ atdū ğoşmadan çok biliyodum emme ben bibicinen buvam atadı. şūra uzun tallada söyleler_idi birbirine. oğur yazarım olsa yazarın şorda vōrün yok. hayvan ğúttūdülē bize evelsi.

ğóğde yılduz bin atmış
 110 mevlam neler yaratmış
 anası şōle bōle
 ğızını aslan yaratmış

ğarşuda ğórdüm seni
 115 kúl_ünen deldim seni
 öpmelere ğıyamaz_iken
 ellere verdim seni

ah ölüm bizim eştuk esgiden çok zordu. şindik esgi insanla çıkısa da gelse ceccel
 120 ğopmuş sanar. dünya batıyo sanar. ceccel demek dünyanıñ batması.

ğarşudan ğarşuya helep mi ğurduñ helep?
 ellere üç beş yar verdiñ
 baña da bir yāri çok mu ğórdúñ?

125
 (Bayram adetleri)

bizim bayramları bayram cāmisinden çıkallar adamlā bayramlaşula cāminiñ
 oúnde ondan kēri herkes evine gider. hısımına, akrabasına, çoluğ-çocuk, sevdúne,
 130 hısımına, akrabasına gezer. bēzi kóylēde yimek verülē. gine gelene bōle misafirlere
 vörüz de. yimek çıkardúlā. üç gún yimek çıkardulā. oñ kişi, yirmi kişi neyise üçe
 bölünü kóy veyahut bire, ikiye bölünü. siziñ orda da va mudū? ğonu-ğomşuya giderüS.
 otürüS. pasta yaparuz çay ğāve işde içer, yir, gelirüz.

135 (Çiftçilik)

asıl meslēmiz bizim toprak, pancar, patatis, sarımsak. bi ğorseñ, kapınıñ oúnde
 ben seni eletiyin de ğósterdiyin. şindik onu bi_tek bi_tek dişürüz. ondan kēri tallayı
 imece ederüz. oñ beş, yirmi ğarı dikerüz. o böyür ğazaruS, çapa yaparuz bōle. otunu
 140 ilac_ataruz. şindi ğayrığ ğazma filān yok. çapa yapıyos. ğāri mótur_unan arğasında
 mekene vā. o çıkardıya, biz arğasından topluyos. ğuruduyos. kapınıñ oúne ğótürüyos.
 tekrar gine bōle bōle sıyos. bālāyos. satmē gidiyos. biz esas yoluñuzuyos.

(Hayvanın doğum sütü)

145

āuS meselā iki gún evvelsi geleydiñ ben sa onu yidürüdüm. sekiS gún oluya
 inek buzlayalı. şindik onu ilkin inek bızlayınca ilk südü o ğoyu olū. ilkek olū. onu
 bi_keren buzāsına vērüsüñ. ikinci severine saarsıñ. āşamkini saınca iki üç öününkini bi
 yere ğótürüsüñ. ğúzel ğaruşdura ğaruşdura büşürüsüñ. büşüdüñ müydü o kesülū dē mi
 150 ölüm? tam kesilmez de normal kesilū. onu ğāri şeker_inen bōle soğuk soğuk yirsiñ. tabaa
 ğorsuñ. ondan kēri süd_olū. südden de yourd_olū ğayri.

(Hastalık)

155 gendümü seslëyon iyyin. biz yoluñuzÇa dizle sızlâya. romatizma, kireçleme, ğâri bi kère geldiñ mi gidmiye. o şindi şöle hava ısındı mı yolda düz vides giderseñ iniş-çıkış videsleri zor. oturáyken de bēzi çok sızlıya. bēzi sızlamiya. bōle işde ölüm yaşlandıñ mı tansiyonu fañan ölçdüm, şekerim feñan şúkür allah’a. bundan buyā çıkarsa işim kótü. iyyin. ben bundan böyüuyün. bu dayı olanı ben ala gızıyın.

160

(Hikâye)

bir var_ımuş bir yo_umuş. deve dellâl_iken, pire pēliván_iken, eşek hammal_iken bi kel olan var_ımuş. kel olan düşmüş yola. “ana, ben para ğazanmā gidiyon” demiş. ondan kēri sırtına bi ekmē almış. gide gide gide gidmiş yoluñ yarısına vamiş. bi dama girmiş. dama girince orda yatıyomuş. yataykenli, sōna ğarı kótüymüş. ğótümüş bi helveyi bol suya ğomuş. başkası geleceymiş yaına. şindi kel olan aç, afūruñ altından çıkıyá helveyi bi yiyye bi yiyye orda. yiyincek afedersñ kómüş işiyomuş. üstüne ğapıya, helveyi de onuñ üstüne ğapıya. ordan adam geliye, adam gelincek helveyi bi barmaklıye, barmaklayınca bi kiresi helve, ikincisi boğ. tōbe, ondan kēri, hey avradını bilmen neddüm deyĭ adam. halveyi, zañanı bi atıya, atınca yere atıyan diye atıya. ğapınıñ altındaymış kel olan burnuna geliyá. ōf diyá. baırıye, adam bi ğaçıye. ğaçēke paltosundan ğılıcı ğapıya dağılıya. gidēkē gidēkē bi ğaduna tā iras geliye ben gibi. orda diye ki, “bekmez ğuyve” diye. ğâri orasını ificünü tā birağalım, nasıl bu bekmeze sineklē ğonunca, ātmış sinek bī vurmuş yetmiş sinek... gitmiş ğuyumcuya sen demiş şu ğılıncını demiş bā demiş şöle şöle yazıve demiş. “çalışa atmış, vuruşa yetmiş ğahraman ōlu oduncu mēmet çōğ canlar telef etmiş dēceñ” deye. çalışa atmış, vuruşa yetmiş yāni

atmış sinee öldümüş yē, yetmiş sinēni onu adam sanıyalar_ımuş. gılincı gine alıya
 gidiye. gideke gidekenlik bī_ki_cünü gine adlaylım. bi dev ğarsına iras geliya. dev
 180 ğarsını dutuya bu. dev ğarsı da dēye ki; “gel ölüm sen benim bi evladımsıñ”, dēye. eve
 eleteye, üç tane de olanı var_ımuş onna da insan yimee gidmişlē. ölüm dēye sen dēye gir
 dolaba dēye. şindi ğardaşlarıñ gelū dēye bēki de ğorķarsıñ dēye. hakiki ğorķacaķlayın.
 bī_ki_cünü atladım sōna ordan böyük olan geliya. ana bu evde diyá et ğokuya diyá.
 ölüm ne eti kokuyá diye. dişiñ dibinde bēle dişiñ dibine bi ğazuķ ğaķıya ĩsan budu
 185 çıķıya. onunan ğóynünü ediye. ortancısı geliye aynısı. ana et ğokuya diya. dolapta kel
 olan. ondan sōna ölüm diya ben diye daa gidmedim, ava gidmedim dēye. tā türkçesi.
 ğuççuke dēye aynısı. biriniñ ğolu çıķıya, birinden ğafa çıķıya. ölüm dēye şu mememden
 dēye siz emdiñiz birisi tā emse ne olū diye. “ğardaşımız olu” diya. al size bi ğardaş diya.
 burdan çıķartıya dolapta. o sarılıya, o sarılıya ğardaş ğardaş iyi yatıyalā. “ğardaşımız
 190 yorulmuşdu bunu yaturuñ” dēya. yiceklē o gece. ondan kērik bunları şindi ğórē kel olan
 dēyalā. döşē yatıncan bi okuyalā ğılıcı, çalısa atmış vuruşa yetmiş biz bunu
 öldüremeyüz dēyala. anam, bu çok ĩsan öldümüş dēyalā. biras şiş ğızdıruyolā bunnā
 uzun uzun bī dayanıyalā bunuñ ğānına. o da yanlıñ altına siñiya yastuū çóurúye. of dēye
 zabah oluyá. burda pire çok ğardaşım dēye. eyvaḥ pire ısırmū ğada geldi bu şişlē dēye.
 195 ärtesi āşam oluya, aynısını yapıyalā. bi dēmen daşı ğotürüya anam of öldüm boıca ar
 basdı beni dēya. eyvaḥ dēye bu deymen daşı ar bastı dēye. biz dēya boıca bunu
 bişürülim dēyalā buēz de bī ğazan su ısıdıyalā, devleriñ uşakları. depesinden ğūyalā
 dırnāndan çıķarıyalā. eyvaḥ boıca bi hasta oldum, ā ğardaşlarım dēye. bi hasta oldum
 dēye, ğaynar su depemden girdi dırnāmdan çıķtı. tū dēyala banā şindik. bu da olmadı.
 200 suları túkenmiş ğāri daa gitmiş. biz dēyalā suya gidiyoz. “ben de giderin sizinen” dēyá,

ğaçacak. orda oluğ var_ımış. ondan kēri ğocaman baton oluğ var_ımış. aac_oluğ
veyaKut neylēse o zaman, o zamannā. yā ğardaşım dēye, yarı yola geliñce siz dēye
ğazannar_ıman gideğōñ dēye. ben dēye oluğ sırtıma alū gelürün dēye. yoğ ğardaşım saā
zeħmet vesele de bu kel ōlan yarım sēTlik yerden geri dōniye. oluğ sırtımızda ğűtűrerin,
205 suyunu ierűz zabālāyin bırağuruz dēyalā. kel ōlan ordan yallā çekiye, gidiye. dev
ōlanları dağ, ğavuşturuyolā, bulamıyalā. gidiyalā bitiyalā. ğāri biddi. ben Şindik
uřā_ıkenden de çoğ sever_idim. rehime abla var_ıdı, ařā kűyde ğızıken henı. ben kűy
içi ğızıyın, geliniyin. ibonun ğarısı var_ıdı. bi de dűműrcű_ű var_ıdı. Őindik bűűn vā.
esğiden turşunan, patanaynan űy bi mĭħabbet ederduğ. yani tā Őenlikliydi. Őindik artığ
210 biraz millet ğűñűllű oldu. danğal oldu. birbirini ğűrműyolā. benim ğayınvalde
oluvereydi de ğonuřuvereydi. mānileri atıvűrűdű, ilahileri de sűyleyvűrűdű. bēzi bēzi
canım sıkılınca bilen olmayınca kime ne deyeceksin.

(Bilmeceler)

215

kűprűden bi ğadun geçmiř, biri bağmıř geçmiř, biri basmıř geçmiř, birisi ne
bağmıř ne basmıř. bi kiři iki ayānıñ űstűnde gidmiř. bi tek ğarı gidmiř, ğadun kűprűden.
o bilmeceyi de bil bağıyın gidiyon ğayrı nasıl olmuş bu? on_da dēyin sā; hamile ğadun.
uřā biri sırtında, birisi ğānında.

220

dűnyada űř Őey yoğ. ğűğden bi arap inmiř hap demiř, hup demiř. dűnyada űř Őey yoğ
demiş. bu űř Őey hakiki yoğ. ne bu? deveniñ nalı, ğatırnıñ uřā deyiziñ ğapā yoğ.

ğavağda ğavlayan, sűudde sűleyen, suda sűleyman. bu da űř Őey: yılan, ğırbű, balığ

yol űstűnde kitli sanduğ: mezer

dādan gelir dařdan gelir eyerlenmiř aslan gelű: sel

225 ğuyruu ğısa ğumbara, zahra daşır hambara: ğaşuğ. ben işte bõle çok marağlıyundu
yaluñuzÇa ağlımda yoğ.

(Yõresel yemek tarifi)

230 kóle hamuru; onu şindi ocā suya gollā. tenceriye duzunu atallā. gúzel unu elellē.
bunu şindi ğayrı bõle ğara ğara onu iyice bişürülē. bişer o hamur emme áccuğ loğum
gibi olū. ğaruşturulā. loğum gibi olū aynı. ğāri iki ğaşūnan bõle aynı bu gibi dóğale bõle
bõle. oña tere yā ğatallā. şeker ğatallā. yiyeñ õle yir. biz bekmez ğataruz. o da õle olū
õlum. ğani şindi derler_imiş ki buvama; hāmdi sen cemilecúē hamur ğardurüvörüseñ
235 gelürüz deller_imiş. hadi ğızım bi ğoca caba hamur bi yanna coúzdür, bi yanna şekerli,
bi yanı yālı. adamlā oturuya muğappet ediye şindi.

-4-

Anlatan: Melahat KİRENCİ

Öğrenim Durumu: İlkokul-5

Yaş: 60

Derleme Yeri: Ahmet Bey Köyü

(Banduma yemeği)

sermeji yaparuz. ondan sōna onu bōle bōle keserüz. sermeyi yaslaçda açaruz. ondan sōna orda açaruz güzelce. şurda biz baccada da yapıyoz. hani onu keserüz keserüz bōle. kesdükden sōna horuzu veya ibiyi bişürüz. ibiniñ suyuynan bi de tereyā, yā erüdürüz. onu bōle bukerüz, bukerüz. özel bukmesi keserüz onu. kesdükden sōna o suya, o ibiniñ suyuna banduru banduru bōle tepsiye dizerüz. ara ara cevüz içi çekerüz. ondan sōna üstüne de edleri bōle döşerüz. ara ara yā ekerüz. al sañ bi banduma. taük işdi, horuz eti õsun, ibi eti õsun ne olısa õsun her şeyinen.

(Sıkma yemeği)

10

sıkma sıkaruz. hani círik, onu güzel hamurunu yuruz. şōle cıvıgcanaz mayalı yaparuz. mayası gelū şōle, şōle sıkkaruz. şurdan gāşūnan şōle yağñ içine ataruz. şōle şōle yağñ içine ataruz. yağda gızarū. ondan sōna isder dadlısını yap, ister kevgürünen yağñ içinden aluruz. bōle tepsilere görüz dadlıyı ādaya da ataruz. hani şerbetine ondan sōna isteseñ şerbetsüz yi. isteseñ şeyli yi. gışın misefirlerimiz gelince, gışın yaparuz, otumalarda. şōle bi misefirlerimiz gelince fılan. bayramlarda yapmayuz. bayramlāda paqlava yaparuz. börek, pasta ikram ederüz. tabaqlarınan, çayınan gelen misefirlerimize

ikram ederüz. sâ bi ayran yapıyın da gôtürüyün. onnarı yapcēmiz bi iş ölüm. onnarı yaptūmuz bi iş. onnâ gölay iş. āzımız_ınan, elimiz_inen de yapvēlim misafir olusañ.

20

(Düğün adetleri)

bizim hağa gidellē. ğız evinde ğına yaqarlā ğıza. vadū ilahi yaqarlā. ilahi yaqıyalā.

25

ağ bakraçlar susuz ğaldı,

salma çardağ ğıssuz ğaldı. dēye yaqarlā ilahiye ğızıñ eline de ğına yaqallā. ğızıñ eli ğınayı elini açmaz dellē. anası gôtürū altun ğor burasına elin içine tēbi. ondan sōna ğınayı yaqalā. ğız ālar mūlar başına dūrū atallā. tepsiyi ğorlā şōle, ye bi sini bezi açarlā.

30

herkes gôtürū fılan kesiñ şunu vā esgiden bōleydi. şindi ōle deñil şindi altun daqıyalā, para daqıyalā.

(Dürü geleneği)

35

şindi ben bi havlu gôtüdüm. “melehet hanımıñ havlusı va. başına bitüsün allah gerisini çok vesin” derle. meselā, rēziye ablanıñ bi çarşafı va derle. “allah çok vesin dağa başına bitüsün” dey bōle bajrūlā bizim bōle edellerdi esgiden. bu ğāğdı şindi. bu

yoğ. ondan sōnacuma şindi o gece ğız evinde yatā. zabālayın burdan davulu, zurnayı

herkesi kóylüyü oğur gine davul, zurna_y_inan bōle oğurlā. hağa gidellē. meselā

40

devrekaniye. ordan gelini alūlā işte gôtürülē. semet yapallā bizim bi de semet. solon

yo_udu. evlerimizde yemek, semet hep bütün hep aqrabalā her şeylē ğadunlā dolardı.

işte bōle. o keteyi ğına gecesi dağdūlā. o kete, lāblebi, fındıq, fısdıq bizim devrikani’de

bõle tâpsilere görñā. keteynen õle herkesiñ õüne tepsi tepsi verüler_idi esgiden. kete deye işde pasta gibi hāni şu yuvarlak yuvarlak hamurunu yıruz. põça şindiki põçalara
 45 kete derler_idi esgiden kete. ilkin bi_iki_üç gún burda iki gún önce yemek verü olan evi. ondan sõna şey ederlē. meselā ğız evinde ğına yaqarlā. bura olan evi dēlim. olan evinde dúúnle olü bõle. olan ğınası da yaqarlā; emme olanı da ğına yaqarlā. olanıñ da barmajna yaqarlā. olanıñ ğınası da başlarına tepsiyi görñā. anam davulla zurnala çalar, içe içe ēgüdüle. olanıñ eline ğına yaqallā işdi. mumları yakarlā. üfllē. bi şēler işdi o da
 50 õle. hani o mutlaka yaqmalı ğınayı olanı. olanı ğına yaqıyalā. çok şereflü oluya. ğorsen onu bī yapıyalā.

(El işi)

55 tentene, ğaneviçi, hāni işleme, çarşaf bālaması, şindik nerde yapamayoz. ipli_inen bõle bālarla çarşafı. gelin ceyizi; çarşaf, tentene, havlu ğorsuñ, ğaryola etekleri, ğaryolaniñ yastuqları, her şeyleri onlarıñ her şeyi yaparduk. işdi daqımları.

(Kõy yemekleri)

60

bandumayı esas devrekanüle iyi yapar hāni biz yaparuz. bi de şey edl_ekmek. yaslācımız filān hepisi tamam teknil bizim evde. patatis_ekmej, et_ekmej, çókolek ekmej, ondan sõna daħa mantar_ekmej, ğanluca, telteli mantarı, ondan sõna şu aq mantar dēyalā onnādan.

65

(Kõylerde yaşayan çokolez)

çokolez vā. o bōle hiç zabdolmāya, uçuya. bizi gōrünce şoralarda uçuya dallarda. onun zararı yok da sansarıñ vā. toğqları yiya. onu şu topal ziya emmi vurdu.
 70 bōle göccaman tüllü şey gibimiş bi tek dā va. bizim eviñ üstünde payır payır payır atlāya. böyük dejl kedi ğadā o. tağqları boıya atıya boynundan. eer kıumese girebölüse hiç gömāya. ğanıñı soruyā. evāt, yımırta daşıyya toğqların yımırtalarını daşıya oya buya bulunca. ōle ōlum be.

75 (Çiftçilik)

pancar, misir, patatis, fasülye, būday, tamatis, biber, ğabağ, saltalık, ay çiçeji... benim kimsem yok. ğazma, çapa yapıyoz biz. pancar ğazıyoz, fasülye, mısır, patatis ğazıyoz. sulaması, suyumuz kesik. su yok. ğunnue gidiyos.

80

(Ev misafirliğı)

ğışıyın mesela bōun bu gelin baña gel melehet abla dedi. toplanıyos beş, altı ğoñşu bu gidiye çay demlēye. allah ne vedyise evinde yapıye. yiyos, içiyos, soğbet
 85 ediyos, geliyos. bēzen de işdi bilülerse, bi ğūran bilülerse ğūran okuyalā evlēde. bēzen dedigodu ediyos. laf ediyos. çeñe ediyos. geliyos işti. yılmazcuğ da bağıya ordan yılmaz aa!

(Hamur işi)

90

orda da yapıyoz evde de işdi. bağsana onúñde hazır şurda saña yapvēyin gidme. oklavaç evāt şu yaşlı aaç işde. burda hamuru pözülēyoz. buraya göyon. buri de üstüne

goye. bōle bōle edl_ekmek goccāman açıyalā saÇda büşürüyo. şindi meselá ki şu hamur dē mi? bunu bōle bōle şimdi şuada şey ediyoz. buada şey.

95

(Çeşitli)

ğazma ğazāduĸ, hayvan ğuderduĸ, gidēdúĸ, at arabasıynan gidiyoduĸ. duven sürēdúĸ. duven var_ıdı aaçdan dolayı dola harmanı saçādım. bōle meydanlıa, ğoca
 100 meydanlıa dolayı dolayı gegen var_ıdı. onnan aĸdaruduĸ, doldurıduĸ. şōle barmaĸları va şōle. o yürüzġara savurdūmuz yaba vā. he ürüsġara ġarşu. yaba, dirgen, anadud. anadud şōle; üç şey tam uzun sapı vā. desde ederüz onu. ġışın ben de ġasdamōnda duruyon. yazın da burdaki evde duruyon işdi. evát, n_edecēsıñ. o ġarşı harman saman olū. dōne dōne saman olū. āşamadan sürēsıñ. ürüzġar çıkar. aĸdar aĸdar, sür sür
 105 ġatırlar_inan, ókúzler_inen āşam da olū. toplarsıñ tınar yaparsıñ savurusuñ. esgiden ōleydi. esgiden ekmeġ elimizde yēyoduĸ oturaĸ yo_udu. o da benim ōlanım. o ticaret lisesinden ayrıldı. okuyamadı hasda oldu. bēninde bi daralma oldu. şu ġapıyı örtüve hadi. ġóvercinle geliye. sebehēt ġızıñ ōlanı gelmiş de. bu da mühiddinim işdi. bu da rēziye ablanıñ torunu. burda biz bitişik gibi ġonşuyuz. yaz bunnarı hep bizim
 110 dedúĸlerimizi yazcēsıñ. kim onnā o kúcúĸ uşakla mı? neşē'nen ehmet, ġocaduĸça unuduya ġendü uşānı da bilemēya adam. yē esgiden ōleydi. bi sufrada ekmeĸ yirduĸ. pátasa, çorbayı ġuyalar_ıdı esgiden. bōle ayrı mıyru yok. bi ġaşuĸdan bi tasdan, çala ġaşuĸ. işde ġaç senedū, otuz senedū filán yiyoz ayru şindi tabaĸdan. cabada bişürūdúĸ neyle dadlu oludu. cabayı bülüsüñ bēki. ġoveÇ cabalarından neyle dadlu oludu. bizim
 115 ıstambul'dan gelülerdi de şu ġoveÇde bişürüveñ baā yenge dellerdi cabada. biz caba dērüz. ōle ōle işde.

(Köy yemekleri)

120 esgi bulamaç çorbası yèduķ biz. bulamaç çorbası yirduķ n_eyi olüdu. pirici
atāsiñ tāncireye. bi bardaķ şey onu da ezēsiñ. suyu ğaynayınca salāsa o bişē. yālu
soannan, soannā yā ğatasıñ al sā bulamaç çorbası. unlu çorba. yō yien yok şindi
beñmeyle onu. biz hastayken yiyoduķ. ben bēzi gendüm ediyon da yiyon. esgi işlē.
esgiden bulamaç çorbası, tārana çorbası ğuy tasa, çal ğaşū. darhána, yourdū ğuyarus.
125 daraķ dalı va. dē baķ şorda bak. butamıynan ğomuş bu gelin. daraķ dalı dērüz oña. ona
ğuyarus içine biber dōrārus. soan ğatarus. tamatis, duzunu biberi ğuyarus yourdū. o ēşir
on ğún filēn. esgiden ōleydi, şindi hamur yiyalā bizim. hamur yiyalā dolaba ğoyup da
işde ōle. ayakğabıyı ğazāya ūratdı ya. velesbite daķdı.

130 (Eski anılar)

benim uşaklıma yalın ayak ğezēduķ biz, bu gibiken. hayvan ğúdēdúķ. hayvan
ğúdēken bıtıraķ vā ayāmıza, ayakğabı yo_udu. lēlin çıķdı. lēlin ğiyedúķ. o da
ayaķlarımıza şu şēlerine ğaķulüdu şeyleri ucu. dē on yaşıma girince ayakğabı çıķmış
135 dedilē baķ. ämme dedilē bahalıymış, adamlarā da yemēj çıķmış dedile. topuķlarına
basma yemen_ayaķğabı. çifte gidēler_ıdı, bacaķlarına dolak sarālar_ıdı. çoruķ
yapālar_ıdı kelle ğönünden çifde gideyken. ayakğabı yo_udu äsgiden. yalın ayak
çoruķsuz eñ meñşur ĩsan eyer filenkesiñ dolaj ne ğözel_imiş ne iyiymiş sarmış
bacaķlarına derlerdi. ğari işdik lestik çıķtı. ayakğabı çıķdı. bu ğaldı. ben on
140 yaşımdeyken ayakğabı ğörmedi millet. çoruķ, kelle ğönünden çoruķ dikēler_ıdı. dolak

şöle bak; uzun yüniden dokullar_ıdı şu ende. o uzunca onu şindi bu ayaklarına burdan sarālar_ıdı, sarālar_ıdı burayadan. çoruqları da giyēlē alasmalladuğ dokuma, yün. yürüyelek, iki sēt, iki sēt gelme, iki sēt gitme. öte-bete satāduğ, yapāduğ. hep sēde, sen, ben deil. hep uyāduğ birbirimize, aynı bazar gibi. işti paqla, patada, kendir. ävvel kendir
 145 var_ıdı. ibi, tauğ ne var_ısa. ğāri onna fılan kesildi. at arabası olan at arabası, dā biz şey çıkmadı benim uşaklıma arabayı bilmēyos dā. otomaPil dēyala şēre dedilē otomaPil gelmiş dedilē. ben dā şu gibi filen_ike her kesi çinēyemiş şēre gidmeylim dedile ğallā. herkesi dedile çinēyomuş o otomaPil dedile. otomaPil ne bilmēyon. ğāri İşauz bizim koye de geldi. anam nerlere girdi eliñ uşakları bilemedi ğorğudan. ğani bēyüq araba
 150 geldi. kimiñ_ıdı bilmeyon işde öle. ecük böyük ise adam kómüşü var_ıdı. dē şo ğonāñ kómüşü var_ıdı. faqıllē oküz ğoşadı. zenginle kómüş ğoşadı. kómüş bitdi. filenkes ğatır almış derler_ıdı. öñden az da ecük beygir ğoşadı. öle öle işde.

(Askerlik)

155

burdan didemgil yúklenmiş esgere çenteyi benim bubam da çente dikivedilē evde bōle. eynini, başını her şeyini ğodu, beyaz çente esgere giddi bubam. şöle filen miydim bilmēyon. ordan neyse geldi bubam bi kere dā gitdi. altı ay dā yapıdā. burdan şeyi yúklenmiş didemgil, ğayıntamıñ bubası inebolu'ya, inebolı'dan yürü, buraya.
 160 inebolı'dan derdi çıkduğ derdi. on üç kişiydük yürüye yürüye ğarda üç ğişi ğalmışlā. kóye gelesiye ğarda ğaybolmuşla. esgerlik öleymiş esgiden. hē hē onları bilmēyon gidmiş o helim çouş ğadun_umuş. nēle o savaşıda derdi onu. ökúlenmiş, giyinmiş, ğuşanmış asgere gidmiş. orda ğāri helim çouş olmuş, deyvörüdü.

165 (Dokumacılık)

giyim, guşam yok esgiden bōle, tezgāh vā. tezgāh doğun, giyin. bu deil eynimize
 gōynek, enteri, doxuma doxurduq. Şu etlet va yē Şindi, onun yerine bi esgilēden doxuma
 gōynek var_idi. qezme gōynek, oña gōynek derler_idi. Şindi etlet vā. o gōyneklē fīlan
 170 gākdi. burda bi tek Őē va benim. anam ısdambul'a yollamış_ımış gāyınam gelinēne. o da
 Şey edmedi kōye yolladı besbelli.

(Pazarcılık)

175 ben sēli bazarı dēyon hani sēli bazarı va yā gāsdamōn'da ennēne dellē baā
 uşaklā, sēli bazarı deme, salı bazarı de derlē. sēli bazarı vā, cūmertesi bazarı vā, ondan
 sōna qarşamba bazarı vā, cuma bazarı vā, deri vā. giyim yeri ayru, yiyim yeri ayru.
 herifleriñ bazarı ayru. dōrkeni bazarı derler_idi. esgiden ay ōlum kұл dutarduq. baq Şo
 gāzanı gorduq Şuraya ocaq. oraya bi tōnōkōlē vādi. tōnōkōyü delerduq kұл dutarduq.
 180 kұлunen kұл gōzel bōle Őē aqādi. hem sabun_unan Şindi detarcanlā va. sabun_unan yıqa
 qamaşuru. yıqa yıqa āşamlara gādā qitile de qitile. Őindi allah'a Őūqūr go mekeneye
 yıqāya işdi. o kұл iyi dutardı. aqardı kұлü Şey ederduq. yımışadudu kirini pasını iyi
 giderdüdü. bi de ellerimizi aludu o kұл. neler, gece yarlarına gāda yıqa da yıqa. ellerimiz
 hep gānādi. kұл alūdu bōle. her هفته yıqa.

185

(Çeşitli)

yelmuq he. tallalāda ekinlerin içinde. gendi ekiniñ içinde bitiyā. ekiniñ içinde
 bitē. o duzlā yērüz. yelmuq dērüz. gārağavuq gāramuq demērüz. mayhoş, mayhoş o da
 190 bek gōzel olū. qimenlēde bitē bostan içinde fīlan. pancardan bekmez yaparuz. oya da

yapādım. o tentene de yapādım. yasduķ başı, çarşaf keneri yapāduķ. esgiden cam perdeleri örēdūķ. řindi hepsini bıraķduķ. iccaķ ekmek yā sūr dēye ğotūdüm. kōy ekmeġ hurun ekmeġ. somun, somun ye beri ge. sula oķ kirelü de bōle řey, leke leke ediye aydanlıķları. gel abasınıñ gel. gel emmisiniñ gel. dide geliya. bulusuñ valā. naada řeker

195 ğuyvēyin ōlum. o ğōtūrūvōrū. yılmaz gel ekmek yi layn cıġġada.

-5-

Anlatan: Mehmet Ali ÇİLAHMETOĞLU

Öğrenim Durumu: İlkokul-4

Yaş: 63

Derleme Yeri: Akdoğan Köyü

(Köy oyunları)

çölük oynaldı. bunuñ bi annadıcak bi şeyi yok ki. bu bi çomañın iki çomañ işi. şöle bi çomağ iki başı sivrili şöle bi tarafına şöle vurunca hani çomağ o galkar. galkınca tağla atikenlik vuřarsıñ gider. yēni çırpma derüz oña. beri yandan şindi vurduñ muydu, çırpma vurāsıñ üç kere çırpacağsıñ. ‘amen oynalla yani onnan. esas yeri eşellē

5 şindi burdan çomağ asarsıñ. o guccuğ çomağ şindi şoraya gor. ordan şindi garşı çekersem burēyī çomağ yaturusuñ çomā atā. çomağ atınca burej vuřamassañ sen onu çırparsıñ. vuřabülüseñ çıkarısıñ. öbür arkadaş girer. meseła dört kişi yokarda, dört kişi aşada dēlim. gaç kişi olūsa oña göre. şindi atan çırpar gāri üç kere çırpınca nereye gada varusa. sayu sayar ordan, sayu sayar. yüz elli beşdi sekmecili dellē. gale yapallā meseła

10 şo ramuğ gibi yerden ordan seke seke ayānıñ biriynen buraya gadar gelūsüñ yeñilen taraf. bu bu yani. şindi bi de çönçel vā. şöle yumruu meşe aacından yapılan. şindi şöle daşıñ üstüne onu gollā. o çok gider. şindi gısa şöle sopa daşıñ üstüne şindi beri yandan sopa yokordan vuřduñ muydu oña gidē. ordan şindi atallā aşā. orada zedden cezalıā vadu. vuşamayanları yokuşu yollāla, galeye. galeden şindi çönçel burdan gākasıya o

15 galedekini çapar. yani ordan gelüle aşā. oyun yerine şindi yokarki gademe ayru aşākilē ayru. şindi o aşākilēden cezalıā oraya gider vuřamayanlā. şindi burdan vuşunca vuşabilen vuşarsa onna şindi aşā çapar, gelū. yetişemezlerse yani yetişmeden ordan

çönçel atar buraya ğapar da dikeller_ışe onu onnā aşā buáz de onnā iner. inemezler_ışe
 tekrar devam eder yani oyun. çönçel yuvarlak şöle a   işde. tařıñ üstüne şöle gollā b le
 20 bi yere ğomellē yere. aşadan şindi sopayı şöle etdiñ de yoşardan eliñden atar sopayı.
 sopayı eliynen vuşmaz. sopayı şindi b le atacaķsıñ eliñden ğurtul  o gider. şimdi
  ıkrıng   ded kleri şeyi ben ğend m ğurardım. onu biz ğurarduķ. şindi ğazuķ ğaķarsıñ
 yere ğ zel b  ğaz  depesine bi a  , uzun a   ortasını bulusuñ aacıñ ğabur der s. ş le
 şuada bi a   ğalın. oña mışların. oñu şindi baķ i ini bur  deler s. bur yi ğaz ñ depesine
 25 ge umek_ i in, ğaz ñ depesine ge  r s. ğ ri ondan s na oña biniy . bu buadar yani oña
 binmek_ i in. o başga oturaķlı bin, ğarnıñı ğoy dolayı dolayı bin. neyle bin señ bin yani
 ona ğ ri. bi tek a  . biri oya  a biner, biri beri tarafa. ğ nını gollā ş le başına da bi a  
 dutallā oña yapuşu. d şmemesi i in dolayı dolar. aça yere inen boyna ileri adım y r d .
 ileri zıblar. yoşoru ğ kar. bu z de  te yanı iner aça. o zıblar dolan dolan dur. hepsi bu.
 30 şindi yoķ. şindi y zlerine baķan yoķ esgiden_idi.

(Bayramlar)

burada başga bi şey yoķ. yemek fılen yoķ. yemek bırda bu baña otumaya,
 35 bayramlaşmaya gelen ol sa evinde otur , yemek ver  tabi. ğurban bayramıysa zetten
 ğavurma devam eder. ramazan bayramı da bayramlaşu, şekerini al , gidellē, oturul .
 başka bi şey yoķ yani.

(K y n adı)

40

aķdoan, şindi bunu bilen yoķ da, bunu şindi baķ babama uřaķl  gine sordul 
 oķuyanl . o da ğafadan atıya. bur  b  doan ğonmuş. ğaķ doan ğaķ doan demişler. ondan

ağdoan ğalmış demiş o. bařġa bi yēni ilersini bilmeyoz. biz şindi buranıñ tērihçesi
 neyledū řindi baġ meselá ġonya, biz ġonya'da ben ānatturdum. ġonya'da mevleneyle
 45 filen bōle uça uça geldū_çún onna zēd oldū_çún, řuraya ġonalım deyala. ġonuyalā řeye
 ġonya deye yanındakine. ġonye deye oraya ġonuyalā. ġonya ondan ġalmıř deller_đdi.
 ānadıvōrlēdi bōle. annatturudum. mevleneniñ şeyleri fılan, mevlenniñ oynunu oynuyalā
 bullāda ġani bizim. mevleneniñ oyunu esasında yoġ. şindi bizim burda reklam gibi
 oynuyalā.

50

(Çölük oyunu)

iřde çölük. řindi bunuñ řu ibēine vurdūñ zaman řuraya öte yanı ġalkar. ġalkınca
 yoġarı beri yandan buña vuřacaġsıñ, vurdun mu nereye ġadā varūsa orda bi dā vuruyon.
 55 bi dā ġāġıya bī dā vuruyosuñ. ordan ġāri nerē ġadar eletebülüseñ ordan beri sayu
 sayyosuñ. çölük bu.

(Çeşitli)

60 ben şindi emekli fılan deġilin. benim ōlan var řērde mutemet milli ētimde. biri de
 burda kōyde zēten işdi. ikisini ayrıvedim. ben de kōyde ġıřın gidiyon. yazın geldim
 duruyoz. zetten de keyfsüzüyün yēni, hastayın yani, nefes vā. ġözümde ġöz tensiyonu
 vā. bacaġlarım ārıya. hepsi vā bende yani. ġöz tensiyonu ġözüm ġórmeye benim şindi
 bu duruġ ġörüye seni meselá řindi. neyle odlūnu bilemēyan. gecükdümüřüyüs yani iřde.
 65 ameliyatla olmaz dedi. o bi ġadın doġtor vā orda. ġöz doġtoru ōña giddim_đdi. şindi
 řuyankine geçmemesi_çün ūrařıyān. yani devamlı ik_üç senedū ileç ġullanıyon.
 belirtileri baş ārısı veriyomüş, bilmen bi řēler veriyomuş da ama baġ vemedi. ben çünki

bacaklarım āriya dēya āri kesici hep gullanıyoz. demek ki onnadan fılan bi
 şey edemedi. ben gŕzüm ecúĸ perlenü gibi olunca giddim. şŕle baĸıken perlenü gibi
 70 oldu. ondan sŕna vāduĸ. gŕz tensiyonu dedi. ordaki o ĸadunuñ vedü ileĸ birisi tansiyon
 dŕşürüye, birisi üç çeşit ĸarışım varımış birinde. anĸara'ya evvel gidince gŕz sırası
 aldúĸ prŕfŕsŕrden. ben şu hepleri ileĸleri gullanıyon dedim. gŕzüm müēne oldum. sen
 bunnarı gullan dedi. iyi ileĸ vemiş saā dedi. iyi ileĸ vemiş dedi. ordan bi řē vemedi
 baña. sēde bī gŕrme alanı yapdú dedi. gŕrme alanı da burda uurluda gŕz ĸadun vā. gŕz
 75 doĸdoru o dedi. anĸara'ya şey ed dedi. gŕrme alanı yapdu dedi. emme gŕrme alanınıñ
 onuñ bi şeyne ilgisi yok. şindi ouñde masa vā. masada dúme vā. fotokobi çeker gibi
 aynı şeyiñ altında kāt vā. şindi dutuya şu gŕzún şŕle baĸıya. ışık yanıye. bi orda, bi orda
 her tarafi yani gŕrme çün ışık yanıye. ıřıĸlā yandúĸca, gŕrdúĸce dúmeye basıcañ. tabi
 az basmışıyın. bu yanki tamam dedim bu yankini. bunu da yaptudúĸ emme. ordakini
 80 yapturamadúĸ. orda şeyi bozmuşlā dayreyi deĸřtürüyolarımış. telefon nŕmeresi vedile
 şey edince. onun varımış burda ĸayrı onu da seksen milyon lire vedúĸ. o gŕrme alanını
 yapdudúĸ. onun bi tedevinen bi ilgisi yok. tansiyonları ŕlçtürüyosuñ. altı ayda bi kere.
 bizim huriye abla varıdı. şŕle yoŕrt pazarında o zaman bazara gidiya. ĸızlā gelmişlē
 orda herkese sormuşlā. hiĸ kimse bilmeye. çocuk nennetmesini, onlara da siziñ hesap
 85 oĸuldan ŕdev vemişlē. bunu dudmuşlā orda ĸāri bīki şey deyvemişlē. bilmēyo ama
 şŕle oluya, bŕle oluya işdi ondan yazmışlā gitmişlē ŕdevi onuñ hesabı.

(Tosya depremi)

90 ben gırk üç doğumluyun ben esas. atmış üç fılan oldu. şindi esas gırk yedi benim
 amma doğum. şindi tosy depremi olmuş. o depremde ben beşikdeymişiyin yani. ben o
 depremi bilemeyon. bizim on beş gün fılan böyle dışarda yatmışla yani. bizim hatta
 geriyanki ev çatmadū. āsgi ev çatma ğaymış. baca derüz, bacalā fılan ğóçmüş fakat
 bilemeyoz tabi.

95

(Askerlik)

ben iki sene yaptım. benim çok iyiydi. biz aydın'da okulda aydın'da bitüduk.
 dört ay aydın'da ğalduk. aydın'dan daıtım alduk. ğonya'ya ğonya'da bi dā daıtım
 100 yapıdā. ğonya'nın çūla ğazasına düşdük biz. candermeyüs, orda ğarağoldayuz.
 ğarağolda kóylere vazifeye gidēduk. cezaevi beklēduk. böyle işde. ondan sōna
 nahyelerine gidduk. nahyelerin de atmış tane mi ne kóy var_ıdı. atmış kóyünü gezdim.
 yani ğonya'nın atmış dane kóyü var_ıdı. o nahyeleri gezdim. işdi böyle kóylere vāduk.
 zaman zaman ānadular_ıdı. ğonuşular_ıdı. arabaları var_ıdı. gidekenlik arabaya
 105 binēduk. zabalayın arabaya biner gelūdük gerisin geriye dörd_ay cezaevi bekledük.

(Okul anıları)

dört sene okuduk. şindi eıtmende iki sene okuduk. bu mektep yo_udu. bu
 110 mektep, orda yazar elli_kide mi şey yapıldı buraya. eıtmende okuduk iki sene bu
 cēmide fılan işde mektebinde fılan okuduk eıtmende. bu mektep yapılıncā bize şeye
 okutmadan, üç okumadan bizi direkmen dörde aldılā. gine beşden çıkduk da, üç
 okumaduk. daĥa evvelden burda kóy hocası var_ıdı. eıtmen fılan yo_ukenlikden,
 yazuyu tevētür yazardı. o zaman şey yazardı bitişik el yazusu, bedüşgún. arpaynan çok

115 gúzel yazu yazardı. o yazuyu ğaybetduķ biz, şey gidince eġtmen. yazāduķ tabi favġalade. beş yaşımdaykenlikden b'yi biz on dōrt yaşıma ġadar devam edduķ. yani oķumaya, ġuran oķumaya. hem ġuran oķududu, hem yazuyu yazdırudu yazmaķ isdeyenlere. Őindi a, b, c'yi yazıvōrūdū. altına da yazā aynen bōle yazıcāñız. buña beñzedi mi, beñzedemedúķlerini altına Őu Őōle yapıñ deyi çıkarıvōrūdū. bōle, öyle

120 ōrendu_ūdū. hiķ sıkılmaduķ yani oķul şeyinden. burda ġayrı elli_ki de bura yapılınca iki senedū burda oķuduķ. ondan sōna çıkduķ biz.

(Çiftçilik)

125 meyve, zebze burda ne ēkersiñ hepsi oluya yani yapabūluseñ. ōrú de olū, Őefdōlūsū de olū, elması da olū, havyası da olū. ne ēkerseñ pancarı da olū, kendiri de olū. esgiden kendir var_ıdı. cōvüzū de olū, hepsi olū. ġaysı yoķ. bi soķ vurdı bunnarı ġuruddu_y_udu. hep yabraķları fiłan bunnā yeñiden sóķdū.

-6-

Anlatan: Mehmet USLU

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 68

Derleme Yeri: Aksinir Köyü

(Köyün adı)

ge otū. onna ğonuş yā! ben çalışaceyin şurda. esgiden bura aķ tekkeymiş, aķ sinir olmuş zamanında. dē bundan üç yüz dōrt sene evvel aķ vā. iřde nēleyse bōle ğomuřlā.

5 (Cami inşaati)

bugūn biz burda bu tuvalet sıvāyaz. elimizden geliye. kōylüyüz biz burda kendimiziñ bura. arķadařlā yardım ediya tamam mı? řurayı biz yapduķ hocaya vedūķ. řu cēmi vā. iřde burī yıķaceyüz. bura iřde fakır bu kōy.

10

(Çiftçilik)

bu kōyde ireçberlik yapıyoz. tüzümüz bu. geçimimiz bu. olcej bu. çöp doruđu mahsūl vā yani. arpa, būday; hayvancılık. biz çöp doruđu dērüz arpa, būdaya. geçimimiz bu.

15

(Eski anılar)

20 bizim arķadařımız çok ğuzel idi bu kōyde. birbirimize tutğunduk. řaā, sola dūüne gidēdik. dođullu muđullu ōran bu kōylere gidē, bu kōy orē bařka kōye gider.

bōleydik yani. esgiden tutgunduk şindi tutgun dejl. şindi yok o esgi düzen. o devir yok
 bitti. dēvlette bitti ya. esgiden bōle geçdi geşl̄imiz. çalışmaynan sāda solda burda
 fidanlık var_ıdı. şindi öğretmen okulu, askeriye aldı ya tam oraya esgide biz gençl̄imizde
 çalışmaya gidēduk. fidanlık var_ıdı orda. yevmiyeli çalışuduk. āşam gelū zabāleyin
 25 gidēduk. ömrümüz bōle giddi. mal gūdmeynen, ireçberl̄ine ömrümüz bu. benim iki
 yarım bi gızım. onnarı everdim, saddım. bitdi. birisi ireçber, birisi çalışıye işdi. k̄oy
 hizmetlerinde gepçe operatörü. burda okul var_ıdı, bunuñ yerinde. biz burayı yıkduk.
 okul şindi bu duruçay va ye cēmi k̄oy. orē gidiye taşımali olarak. ben gitmedim. iş
 sebebine o zaman yoqsuzluk bōle. eskiler birez zor_unan geçünüdük. buada māsul
 30 olmazdı. yolādı bi şēlē, bi şēlē... bu toz çıkalı meydana gelduk. arpa, būday, fi... bu işdi.
 ĩsan yicēne bu. başka bi şey yok. burda su basar yok. anca içme suyu var.

(Çeşitli)

35 barut tassisi va burda. şindi aşādan dönecēsın. benzinlik vā aşāda. hemen orē
 çıkasıye hemen ora saā dönecēsın. burdan gidēken sola dönecēsın. onnā aynı billeşik
 gırcalā vā. baş_aşā, ēmet bey vā. baş_aşā gidē. emme buraya hālife va burda oraya
 gidebülüsüñ. o zaman baş_aşā dönecēsın. o maden suyu gibi su. onu böbreklere, ğarın
 şişl̄ine işte bi şelere faydası va. doktordan loporlu ora.

40

(Askerlik)

benim asgerl̄i şey de yaptım ben, arvin'de. rusların arasında iki sene yaptım.
 orları dālāda işde nebetçıl̄inen geçdi. nebet dut boyna. āşam, zabah, gūndüz, gece nebet
 45 yā bu bōle. burdan şeyeden, çangaya'dan arabaynan, çangırı'dan tirennen dē şeyeden,

sivas'adan, sivasdan tirennen gene amasya'ya. amasya'ya dolařduđ. samsun'u da tirennen samsun'dan hopaya vapur_unan. yúk gemisi her limana ūrar. asger bōle bu gadar řindi. benim bileceđim bu.

-7-

Anlatan: Hafize AKILLI

Öğrenim Durumu: İlkokul-3

Yaş: 51

Derleme Yeri : Alçıcılar Köyü

(Çeşitli)

a_benim ölüm, ben öle şeyi bilemen. a_benim ölüm ben ğansuzuymın hiç
 ğonuşacak dermanım yok. ğanım yok hastayın. a_ölüm ğanım yok a_ölüm. bāña
 emeliyet ol dedi toktor olamadım. şindi hesteneye yataceyin vallā yaluñuzuyun çocuk
 fılan va deye onuñ_çün şey edemiyon. hiç de ūraşıcak dermanım yok. a_ölüm ğanım
 5 yō_umuş sıfırlamışıyın. ğanım yo_umuş a_ölüm baksā. vücütüm nēle diri. ğanım
 yo_umuş vücütümde. canım yok bozım ğuruya. hēç hēlim yok a_ölüm. bōle içirimden
 bi pompalayalā ğalbim pompalayalā şindi ayāmın şu daraqları fılan hep düşüya a_ölüm.
 üç ğündü bōle. vücütde ğirğunluk var_ımış. vücütte işde mozotuñ olmasa gezemeyoñ ya
 bāñziniñ olmadan. işde benim de ōleymiş. hiç üşümeyon ataşlanmayon. üşümeyon da
 10 dermanım yok. giddim işde. şey vedi. şurup vedi. ondan sōnacuma ğan ĩnesi vedi.
 ĩlendim_idi a_ölüm tekrar gine başladı. buēz de ecuk elimiz dar gidemedim. benim sālık
 ğarnam vā. beyim şekerde çalışıyodu. ordan üç beş ğuruş alıyoz. allā şükūrler_olsun.
 onnarı ihtiyarla şōle sālām olsam deyvörün aĥ_ölüm. topallayaman valla hiç ğafam yok
 aĥ_ölüm. baĥ goñşularım da geliya onnara da sor. ben inek ğüdüyon a_ölüm. şindi ot
 15 atıverecek bu gelin. ben malıñ yanında duruvereceyin işde bōle.

-8-

Anlatan: Firdevs Goca Süleyman

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 73

Derleme Yeri: Baltacı Köyü (Merkez Mahalle)

(Günlük işler)

bi sendelye gótürelim. iyyüz_ölum iyyüz. şúkr_olsun. k̄õde burda kimle vadu
 daha burda bi tek iki kişi vā. sekizen yaşında sēniye abla. bi de númen çaşlāda vā bi
 ihtiyer emme o númen çouş iyi bülū. āsgi gonusmaları. ben otuman, sen otū. bi şē
 gotüreyduk altına. baltacı okunu da muhtarlı mēllesi akbuñar. baltacı diye okunū. ah
 5 yavrum ben onu televizyonda görüyön emme bizde õle bilgú yokdu. yaşadūmuz õleydi
 işde bizim. görücü usulü gidēduk. aluduk. günümüzü burlāda baççe ekiyoz. öte, beriler
 ekiyoz. onunan günümüz geçiya. hasıl, harman sürüyala burları õle geçiya. torunlarım
 hep ğasdamun'da okuyalā. araba_y_inan gidiyalā. büyük arabay_inan, münübüs_ünen
 gidiyalā. ölüm dōlucuydu. o bullāda bizlere gelūdü emme bilmeyon. baç ölüm ben saā
 10 ānadayın. bõle televizyonda görüyöz, öte berileri toplāşyalā mēni atıveyalā āmme
 bizim burlāda o yokdū. ēlence, otumaya giderüz birbirimize. ğasdamonu'ya giderüz.
 dūñ dernek olū. eşe dosda giderüz. bõle geçürüz burlāda. bayramlāda ēdetimiz şey
 aluruz. ekmek aluruz. mezerlīñ başına hep toplāşuruz. birer ekmek, helve mezerimiziñ
 başında. bayramda da bayram gezerüz. hazır aluruz. şindi millet yorulmāya õle. āsgisi
 15 gibi yorulmāya. şindi ne gúcūñ yetēse onu alula. leblebi alula, üzüm alula, öte-beri
 alula. õle mezerliklēde õle. baççe olū, baççe ğazar. ğasdamonu'ya gidiyöz, geliyöz. bõle
 birbirimizle meşgul oluyöz. başga bī çeşidlilik şey yok ölüm. ālimizde yapmāyöz vallāj

evvel yapāduķ. imecilik Şindi kim kime gitsin. baĉĉalar ekiyoz. pancar yoķ, pancar olsa gidēduķ.

20

(Kōy yemekleri)

aķ yavrum onnarı hiĉ bilmeyūz vallahi. hiĉ oķumadım. sūreleri oķudum_u du. ezberime oķudum ğuren. ay ōlum ne yemek deyvēyin ne dēlim ayŐe ğadun gel. ben
 25 yoluñuz bi tek kiŐiyin. kimsem yoķ. bi beyim var_ıdı ũç sene oldu ōldū. Őerde duruyon ğıŐın, yazın burda duruyon. yoluñuzuyun. fasūlye ekiyoz, patatis ekiyoz. onnā menŐur. bekmez yapıyoz. bekmezi dıŐını Őōle ğazūruz. ğuzel yıķāruz. onu ondan sōna Őōle finen bōle duarūz, ğaynar suya, ğazana ğōruz. orda būŐūrūz, ĉıķarduruz. ōune de ōle ũne ğōruz. Őırasını aķuduruz. tavalara ğōruz. bi baŐdan baŐa ğaynaduruz. vallahi
 30 ğandumadım. unudmuŐuyun. toprak olusa ğataruz ğōzel olū. olmassa yaparuz ōle iŐde gendimize yēmeye yani satmaya fılan değil. he baŐka tũrlũ ne ānadayın a_yavrum. mayasını gendūmũzden de yaparuz. ekmeğ nasıl olacaķ ğōzel elērūz tekneye. Őunnarı uudūrūz Őunnarı. deymene ēğidūrūz. doldūruz bi ramū uudūrūz. elekden elērūz. ğōzel duzunu ğataruz, mayasını ğataruz. Őeer mayası da bōle bunuñ boyu gelū. pōzũleye
 35 pōzũleye kũreĉ ğōruz, ataruz furuna. mis gibi yerūz. emme yoķ Őindi aķ_ōlum. olsa vallahi ğotũrũdũm. furun yoķ satın alıyoz ğasdamon'dan. evimizi teze yapduķ. furunumuz fılan yıķduķ Őorda. baŐğa tũrlũ ben bi Őey bilemēyon ay_ōlum. her yere ēğidiyala beni. ben orları biloyon mu giddūm yeri? ben bilmēyon dedi yaŐlu ennem bilivesin dedi o. kōyũmũz ĉoķ ğōzeldũ.

40

(Tembellik)

niye deye su almadıñız deye ğāri deye. bullāda dedim bizim ğól gibi su mu va?
dedim. mēmet ānıñ da mıhınatlından şindi. evlerinde çomoşur mekenesi bile yo_umuş.
45 onun mıhınatlından doñuzluq ēsik. iyyin ben ğāri gidmen. ben orlāda õcúq eyelendim.
şindi bu uşaq kim kimiñ nesi. esgilēden bilgi arāya.

-9-

Anlatan: Numan YILMAZ

Öğrenim Durumu: İlkokul-5

Yaş: 75

Derleme Yeri: Baltacı Köyü (Akpınar Mahallesi)

(Molla Ahmet Kalesi)

şindi bu ğasdamonu ğalesi şey yani moll_ahmet ğalesi türk ğalesi deñil. yani ğasdamonu ğalesinden evvel yapılmış. daħa esgi. şindi esgiden ħangi padişānan oldūnu bilmiyon. rusya türkiye'ye osmanlı devletine herb_ılān ediya. şindi o zamanıñ padişahları da yani iki üç sene herb_edme durumumuz yok. bi elçi gönderiya rusya'ya.

5 hediyeñen gidiya. hediyeñen gidince o hediyeñe baķıya. monu ğalesiniñ batısındaki, molu ğalesi ğasdamonu ğalesi. monu ğalesiniñ batısındaki ğaleniñ ğapısını gönderydiñ bundan daħa iyi millete geğerdi deya. şindi bu ğaleniñ daħa ğıymetli oldū çıkıya. bu ğaleniñ depesinden ğırķ elli basırlı yani bi taķsi şōle gidecek şekilde böle ğeniş bi yol gidiya. yani oyma şey_inen madırğalarınan. madırğa; kesğu, çelik kesğu, iki aızlı. oyma

10 ğırķ_üç basır meydanda_y_ıdı. basakla da ğendünden ğayaya yani oyoarak yapılmış. şindi definecilē bunu dē sekizen, doķuzan basā ğadar açmışlā. ğayaynan doldumuş içini. ihbar fılan ediyala. hükümet el ğodu. açdumadı ōle ğapalu ğalıya. duvarlu falān ğale. böle işde. şindi ismi moll_ahmet ğalesi deye geçiyā emme. yani bi tārihi bilgisi daħa fazla yok. moll_ahmet burda yaşıyanlarıñ dedeleri. kōyūñ ismi moll_āmet müslūman

15 adı. şadı bey ğalesiyle, allu ğalesi herb_ediye hedda, daday'ıñ deniz sırtı var. ballı dañ uzantısı. orda yapma çukurları, boy çukurları herb_edmişle. hep şeyleri duruya. yani mevzile duruya. şeyde çatalçeşme'de.

(Okul anıları)

20

ğurbete ben çıkmadım. asgerlik yaptım. ilkoğulu bütüdüm, emme beşe
ğadar_ıdı. şindi bizim hocalarımızın verdī dersi şindi liselerde yok. bizim matamatīmizi
yapacak lise mēzunları yapamazdı. loğaritma var_ıdı. koğ karele var_ıdı. cebir var_ıdı.
ey dört bilinmeyen denkleme çözerdik biz. esgerde de topçu atış istiēre yani şēde benim
25 topçuluğ telimnemesinde topda ismim geçmüsdū. yani ben ameriğan uzman
çauşlarından bilgi çaldım.

(Motor kazası)

30

ben motorlu desdire gaçudum buraya. burayı temizlemeden dikdilē ğasdamonu
devlet hastanesi. bura mikrop ğapdı. bullādan sekizen kilo serum çekdim bacağdan.
şindi dört kere burda ğasdamon'da emeliyet oldum. bacak temizledile. fağat burayı
doñdūmayınca sarğı geçmedi. giddim şeyde anğara'da özel ğūven hestenesinde
ameliyet oldum. ōle ğurtuldum. bacağı doñdudulā. bullara pīlatin dağdı. bōle teli dışdan
35 vidalı ōlelik işdi ğurtulduğ. yā bu ğasdamon'da eyer biraz dā gidmeyeydim ölüyodum.

(Şarabana'nın kirazları)

40

şarabanı kirez_inen meşurdu. oranıki meselā çeşit çeşit şarabanı kirezi vadu.
esgiden ğatırlar_inan kirez satmaya gelüler_idi burlara hesab_et. şarabanı'dan tabi. sōna
oyanda ğaşuğ da şimşirden yaparlā. oyandan geliya tabi. deli bal da orlāda. bizim burda
deli bal olmaz. iyi bal olū. en meñşur ğāri çiçek, nekder balı. şindik bundan yirmi beş,
otuz sene evvel siziñ orlara ancak merkep yoluynan gidilüdü. şindi yaluñuz
azdavay'dan cide'ye yol yok. şenpazar'a vā. azdavay'dan, bartın'dan vā yol.

45

(Köyün tarihi)

burası baltacınının aqbuñar mallesi. bu qoyde beş tane su deymeni var. biri hızar tomruq biçmeye su_y_unan o. hızar_inan tabi oluú vā. gequme oluq. hambar gibi içi
 50 doluya su_y_unan. aşıada çarkı vā. şeyi gatrıraq gibi aynı. yani kereste fabrikalarının gatrıraq gibi tek desdireynen biçer tomruú. suyuñ gúcünen. gışın tüter, yazın da dinēnip içecēsini buz gibi. bizim bu su tarihi su. bu su, bu yañlara çok aqmış fakat bu gale yapılıncı, suyu buraya gótümüşle. bu dereniñ içine guymuşla ki galeniñ sābi bu su kesilmesin galeden. galeyi besleyen su. baltacı mēmet paşanının kōyü şu parça.
 55 gasdamonu il yıllında bura yazıya. hayat ansiklopedisinde gasdamon'da yetişen ilim adamları der. baltacı mēmet paşa bi de bizim dedemiz. āli haydar bey, gazasker. bizim soyumuz, soyadımız gazasker_idi. soyadı ganunu çıkınca padişah ünvanlarını gurtarma için bizi mecburu yılmaz alduq. yani gābul etmēyodu cumhuriyet hükümeti.

60 (Askerlik)

herif topu icad_etmiş. telimnemesi gendúnunki her addū düşüyā. bize vedünden tek atış yapecēsini ince tenzim. bi nirengi noqtasından haritacılıqda nerengi noqtası yapulu. bizde esas istigamet odū. ondan mesela üç yüz yā dursañ, dört yüz metre ileri.
 65 şeñle bi girafik vadu qareli. ineyi baturusuñ düşman şurda, veyāt şurda. esas istikamet noqtası burdaki ine. burdan metresini ölçüyosuñ. mesefesini ölçüyosuñ ālet_inen. asgeri hesap cetvelleri vadu. atış cetvelleri vadu. bunnan, yani emen bi saniyede yaparsıñ. Kāt üzerinde yapmaya lüzüm yok. şeñ inkiłabı yapan yüzbaşı bizim, batarya gömtanıydı. ben tēris oldum. üç-dört sene sōna inkiłab_ oldu. menderes inkiłabı. ismet paşanının heykelini

70 yıktuđ biz. bađanlıđdaki heykeli tankla. Őey atdı zenciri boynuna sűrűdűk. gűvercinlik istsayonna orayá yoluđ altına ğađduđ, etimesđuta vamađan. orđan geri dűndűk bi hēkel iēűn. iŐte o da onuđ intikamını alaceyin dēye ismet paŐa adamıyđı. inkilabı yaptı.

-10-

Anlatan: Ahmet MALTA

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 73

Derleme Yeri: Başköy

(Günlük işler)

başköy merkeze balı. pancar ekiyoz. bũday ekiyoz. bõle ũraşıyoz işde. bayramlaşyoz bayram zamanı toplaşyoz. ben esgerlĩ iki buçuğ sene yaPdım. candarma_y_ıdım ben. iki buçuğ sene_y_idi o zaman. ben ilkin ğörevim ğayseri'deydi. sõnadan yozgat'dáydı. sõnadan ğayseri'ye geldim daıtımda. yā aasınıñ ne dēyin saā

5 bilmen ki. o zamanla bundan da iyiydi. baā ğalusa yani. ŗimdi evat gine ŗúkr_olsun. iyi emme millet neāda iyi olsun esgi bereketle yoğ yani. benim ānaceyim bu bilmēyon. ireçberlik, zepze, baççalāda zebze ekdúmúz, bũday, arpa, pancar, misir_ekiyalā, fi ekiyalā ğoñşula. fiye desdek veriya hũkúmet hāni. ondan ediyoz. başka túrlü bi ŗey yapamāyoz aasınıñ. ğurbetde gidenim yoğ. yaluñuz ŗu vā. ŗekerde çalıŗyon mevsimli

10 yani. üç dene, beş dene torunum vā. başğa ne ānadayın aasınıñ.

(köyün adı nerden gelmiş?)

-başköy. bilemēcin.

15 (Çocuk oyunları)

yā evvel çıkrımbaç derler_idi ŗõle ğazuā ŗey edeler_idi. çıkrımbaca binēdúk hani. çıkrımbaç derlerdi ŗõle ğazuğ ğaçalā. oña biri bi başına biri bi... ğayığ ğayāduđ. ğayıđlā vadu ğıŗıyın. sõna evvel ferahlı_ımıŗ demek ki. õle çifden sümüğden gelince

20 ğarşuda bi toplantı yeri vardı. çölük oynāduķ. çölük dellē ğani Şeye. eliñde sopa_y_ıman
 temsine Őōle ğazū, ğazuķ vadu. ğazū ğoycēsiñ bunu vurubūlüse uzā vurubūlüse aşıada da
 ebe dellē ona, onu tutabūlüse o buraya geĉedi. burdan oynādı. yani ōle evvelki Őēle bōle.
 ebe yani ordan o çölüü vuramassa o boyna o çölüü ğötürecek. atacaķ. çölük dedū,
 çomaķ Őōle. çelik deriz yani Şu ğazuķ gibi. ğazuķ dērüz biz oña. onuñ depesine ğorduk
 25 arkasından sopaynan vurāduķ. o da sopa, çomaķ Őōle. sōna bayram depesi derdük
 Şoraya. Şo baķ dē Şu sivri vadu orda. bu bayramla gelē_iken ramazan bayramı olsun,
 ğurban bayramı olsun, elife ğúnleri çıkāduķ. kōyúñ çocū oraya bī ataş yaķadı. oraya
 ataşıyá, ataş. depeye Şu sivri depeye. “biçi biçi bayram biçisi, ne çörek ne börek bize
 bayram helvesi gerek. temden temden ğayalar elimi yüzümü boyalar. ne çörek ne
 30 börek.” bōle bu çayruldu. Şindi ğapı, ğapı dolaşudu uşaklā bayram ğún. Şeker, cōS, bi ön
 bēzi ğuşanuduk Şu an ki öñlük, ğani Şu öñlük ğadun öñlü gibi. onu dolduruvörlerdi ōle
 her evde. Şindi onla-munla ğaķdı. Şindiki uşaklara biçi biçi bayram yapalım derseñ. ne
 biçi biçi bayram déyalā. lā ataş yaķıñ Őoreya bōle ānadıvēyoz. ğúlüyala inanmāyala. biçi
 biçi bayram ne çörek ne börek bize bayram helvesi gerek. temden temden ğayalar eliñi
 35 yüzünü boyalar. ne çörek ne börek... ğapınıñ öñlerine gelūdük. Őōle uslula çayrtdurudu
 bize benim uşaklımda. onu dinēler_idi māsus. o evden ğötürlerdi emme Şeker, emme ne
 yiycek bi Şey heni. Őōle öñlük bālı. oña ğuyvörüle yani. her evden o buez de aşıa
 meydanlık vadu. aşıa kōyde o ğaç uşaiñ on beş yirmi uşak onu orda bölüşüduķ. heni pay
 edēduķ yani.

40

(Çift sürme)

evvel ŧindi patozla va. duğen süren ŧeyi biliyo musuñ onnā yo_udu. evvel óküz,
 kómüş, ğoşāduk. boyınduruqla var_ıdı ŧöle. dūęen derduk. dön_allah dön āşamadan.
 45 ŧindi ğolaylık paraya dayandı her ŧey. iş ŧindi ğolay evvel āşamadan o duğen derlē oña
 binēduk. hayvanla bōle dönēdi. o sopa ezip tāl çıkartceyüz deye būday çıkardaceyüz
 deye. ŧindi çok ğolaylaşdı iş. emme paraya dayandı iş ānayosuñ. sōna o tınar dērüz. sen
 kōy çocū dejsiñ haralda souruduk ŧöle. yabala vadu, yabala. souruduk būday. şahnala
 çıkdı evvel. hak partisi zamanı inenü'nün zamanlarna yani dē evvel. şahna gelüdü bizim
 50 o tālı bölēler_idi. ekmek yapdumuz tālı biliyosuñ. onu bölēler_idi. yarısı húkümetin
 oludu, yarısı bizim oludu aşınıñ. ānayasuñ isdē aç ğal, isdē dok. o ğúnleri ğórduk biz.
 o ğúnleri de ğórduk. ŧindi şúkr_olsun hasat durumu iyi. parası olana ğöre iyi. boun bi
 derdi olmassa fāvgalade ireçber geçinebiliye. emme esgiden öle deşildi. esgiden bu
 ayakğabıları bunları nerde ğörüyosuñ. çaruğ dērüz hayvan ğonünden. ğani hayvan
 55 biliyāsuñ. ondan çaruğ dikēduk, ayāmıza giyeduk aşınıñ kōylü. nerde ayakğabı
 buluyosuñ, elbise buluyosuñ.

-11-

Anlatan: Hacı Mehmet

Öğrenim Durumu: İlkokul-5

Yaş: 60

Derleme Yeri: Çiğil Köyü

(Köyün tarihi)

işde bōle bōle tarihi bi yerler burlā yani üyüķ dērüz. orayı bōle piłanlı ğazdıla
yani şēli ruhsadlı. hiç bi şey çıķmadı. tarihi şēle var meķanla yani hakığat de şu cerebe
dērüz şu in bayırını baķıñ şōle bi bayır vā baķıñ. şurda şōle ğózúķúya accuķ aradan.
bunlarıñ alt taraf ge vur mezarlıķ derle. yani ermeni, urum burda yaşıyan rumłā-mumlā
5 ğóm ğómvemişle ollara. hádda bir ay oldu bi daday'lı ge vur_ımuş o da. toros_umuş
ismi de ermeni onu da o yana ğómdüle yani. dēcejm bullarda bi şōle tarih ğoķuya şu
semtde. burda mehram tarafi vā. tāFıķ bey bülū tamamen bōle ğazu yapıyala bi şelē
çıķıya yani. ğız ğayası dērüz. yerin altında yaşımişlā vatandaşla kimlerse yerin altında
yaşıyan. yerin altını ğazmışlā, oymuşlā ğayaları. ev yapmışlā. evle çıķdı meydana ğazu
10 yapınca. emme boş tabi bi şey yok bōle.

(Hac ziyareti)

bu şōle şindi mesełā ğurban bayramına yaķın yani on ğún yaķın şey ediyosuñuz.
15 mesełā Kābe tavaf ediliya biliyosuñuz. namaz gibi aynı yedi defa dolanılıyo bu. bundan
sōra ğurban bayramı gecesi arafata çıķılıya erafa ğünü. arafaddan şindi gece
münzerefeye iniyosuñuz. burdan şindi daday, arafat bu meydanlıķ dēlim şōle. burdan
daday'a iniyosuñuz. daday'dan da zabah namazından sōra şeye hareket ediya mine'ye. o

şeytan daşlama dediñiz ye demin siz. şeytan daşlama mina'da yani. hazreti ibrahim,
 20 ismail peygamberi ğurban keseceğ yer, orda olmuş o hadise. kesmemüş başğa yani. allah
 müsāde etmemiş yani. işde yani ordaki bu duvar yani şöle bi duvar çıkmışlā büyük, hem
 üstēn daşlanıya, hem aşādan daşlanıya şeytan o. yani burası dēlim. binlerce kişi vā. on
 binlerce, milyonlarca. bi ğafile giriye biri daşlamış çıkıya. oña geliye daş. bizim
 addūmuz daş bize geliye yani. biz burdan atıyoz ya daşı o duvar şu ācı ğabul edēsek.
 25 burdan şindi oraya atıyoz ya biz daşı sayulu daş tabi. öle rasgele değil yani. siz de
 çıkıyosuñuz ya atmıssıñız burdan, size geliye daş bu sefer de. çöl, ğayalı hiç ekin
 bitmeyen arazi hiç bōle ot-mot yok yani. toprak ne yapacak olları kıtsal işte olları
 dışdan gelenle beslēya. yani dēcem bu tabi şófór olarak ğórevlü gibi giddim_idi. sene
 doķusan yedi, iki biñ yedi de on sene olacak. burdan işde ğonya'ya ūraduķ. çevre
 30 yolundan tabi içinden değil. ben asgerlik de yaptım ğonya'da da. ğonya'dan adana'ya,
 adana'dan mersin'e, iskenderun, hatay şindi kúp gibi bi yer vaye şu haritalarda, o
 hatay'ın tamamından ondan geçiyosuñuz. suriye'nin içine giriyosuñuz. ordan
 pasaportlarımız işleniya. suriē geçiyosuñuz. tabi uzun bi yer suriye. suriye'den úrdün
 ufaķ bi memleket úrdün bōle. haritalāda varya úrdün. úrdün ufaķ, çabuk geçiliya yani.
 35 arabistan tabi, arabistan ğāri yarımadağı büyük bi yer. ordan medine'ye ulaşıyosuñ.
 medine mekke biliyosun ğırķ beş ğun sürüya. ğara yoluyla uzun uçaķla nasib_olmadı.
 gelēken de bōle gelduķ iyi oldu. yani hakikaten bi insan hayatında yani şindi gidsen
 gidemessiñ. haş da bōle işde. yani sıcak şöle orası burā gibi değil. mesela her yer çöl.
 toprak yanmış. ğayala yanmış simsiyah ğayalā bōle. o sıcak da vuruya mu insana.
 40 durulmāya bōle. ğún gidiya sıcak devam ediyā. suyu zaten orda zezem suyu vā. onun
 tabi şeyleri vā. ğuyusu vā. ğuyulādan taksim etmişlē. biz çeşmelere şeylere taksim
 ediyoz ya ona da öle işde. dinamalarla basmışla her tarafa. bidonlara doldumuşla,
 sıralamışla bōle. şöle şöle bidonla bōle varil gibi bidonla mesela yapmışla. dúmesi va

basıyosuñuz. bardağ gömuşla, şey naylon hani iki şe, iç-içe siz içdúñúz şeyi şu tarafta
45 çöp şeyi va. onu bi dā gullanmāyosuñ. evet öle sıkıntı çekilmēye su sıkıntısı yok. geberū
yā vatandaş o sıcakda. şindi öle valā dayanamassın tāFık bey. şindi burda yirmi beş
derece orda kırk elli derece, iki misli. bu sıcā birden bire giriyosuñ sen. birden dō girdūñ
içün tāmül edemez ki. oranıñ insanı dayanıya aluşgun.

-12-

Anlatan: Zehra Haliloğlu

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 70

Derleme Yeri: Çerçi Köyü

(Eski anılar)

ah yavrum deyvereyin emme ne bileyin ne ğonuşaceüz? ne dēceüz? çok şēlinen geçüdük. fakirlineen geçüdük ölüm. hiç ēle yimek, içmek yani doz-dolamaç şindi devir gibi deil ki zor_udu. giyme, içme hesabı çok ğıt_ıduğ yani. şindi bēle ğonuşunca neyle olū bilmēyon ki. onnar_ınan, mekeneyi nerde ğörüyoñ ölüm. ókuznen yaparduk.

5 elimiz_inen bōle savuruduk. bōle bōle yabası var_ıdı. esgiden onnan savur_uduk. elimiz_inen būdayı bi yem ayruludu ürüsğar_inen allahıñ ürüsğariyinen savuruduk. şindi bağıyon bi kere. o zaman tırpannan biçiyoduğ işdi şunnan, elimiz_inen, anadud_unan yaparduk. şimdi mekeneynen yap, mekeneynen ğur.

10 (Eski düğünler)

şindi esgiden ne yapıyoduğ biliyo musuñ? üç ğún dúún edēduk. şindi iki sētte bi sētte yapılye. ānadıvēyin ben size emme şindi bi kere şey yaparduk. sāli ğún okumaya çıkāduk. ondan sōna dúúne ğuruluduk. çarşamba, perşembe bōle yaparduk. semedine

15 varasıya semet yapāduk. salı ğún okumaya çıkāduk. şeker ğorduğ kādıñ içine şōle üç şey. ev ev ev gezdürüdük. evát, onnan okumaydı. şarşamba hağıımız oludu. binēdük arabalara bi yellēde oyun yapāduk. o zaman ata varasıya biniliyodu. şindik sabahtan evin içinde yemek mümek verüdük. ondan sōna çeker giderdük. davulumuz da o zamannarı yokdu. o zaman yo_udu. sōna sōna doğul da çıkdı. perşembe ğünü de

20 semed_oludu. zabahdan işde anasınıñ evinden gelülerdi. ğonum-ğoñşu gelüdü.
semedimizi yaparduk. ennesini ēgüdüdüġ, babasını ēgüdüdüġ. gelinimiz olusa, damda
daşda işimizi ğórēduġ böyle. eñ son düün bitiyodu ğayrı. semet düün oluya.
çocuklūmuza topra_inan oynarduk. ğuccúġ bebek yaparduk. bebelere salıncaġ
yaparduk. onnar_ınan oynāduġ. başġa haġımız yo_udu. bebeimiz yo_udu. nenni, hikāye
25 fılān de o zaman esgiden ço_udu.

-13-

Anlatan : Hüsniye GADIOĞLU

Öğrenim Durumu : Yok

Yaş : 86

Derleme Yeri : Darıbükü

(Köy yemekleri)

üzüm, incir yemej edēlerdi āsgiden. incir yemej edēduķ baķ evelsi. bayramlāda zānlara ğuyāduķ. āzını da bōle ğapaķladuķ. tāpsilere de ğorduķ bōle eletúduķ. onu suyu ğorduķ incire ēcuķ ğıyma ğatālar_ıdın. üzüm hususi bişürúduķ yani. yemek gibi yiller_idi. çorba yapaduķ pilav, maķarna işde ōle, bişēle yapāduķ. paķlava, börek camiden çıkanlā hep, benim bōbam kōy aasıydı burada. hep camiden, ōle namazdan çıkan buraya gelū. dört beş sufra oludu ğāri. hēla durar o suframız āsgi evimizde bōle. paķlavayı açaruz bōle yazaruz. üst_üste yūlu. arasına da cōuz ğuyaluz. yirmi yayından ğāri. tāpsilere dizerūs. onu da bişürūs. dadını şerbetini her şeyini ğataruz. misafire ikram ederūs.

10

(Düğün adetleri)

dúınleri āsgiden, harmanlāda yapalar_ıdı ērkekle dúınleri ğadunla da evde yapalar_ıdı. ğıza ğına yaķālar_ıdın. ğāri alğuynan, çalğuynan hefālinen ğari bōle ğótürüldin. o geliniñ başına da bōle bi örtü atālar_ıdın. herkes depesine para atan para, işde şarşaf ālbise, ne olusa. çorşaf dutālar_ıdı. bōle hediye atālar_ıdın. ilehinen çalğu çāuru, vura vura ğótürüle. ben tālaya gitmedim.

15

(Karışık)

20

başım āriya şindi hep atdım da geldim buraya. hepinen filen yaşāyon işde. yāmur yayya hava serilince bōle bozulunca, sise olunca, hele ilkbārlarda o zaman çok āriya. lütūbet olunca... ārimaz mı ōlum baksaña şu ayāma. bak bōle bu gemū bu ayāmı, dün gece şo havluyu sardım. ayamiñ altına yanması va ısladım da. şini yakmāyoz ġāri. biz

25 ikimiz aynı yaşdayuz amcanlan. dūūne gideceüz dūūn va torunuñ perşembe ġūn izmüt'de. dıřadan gelenle tabi ēmūr-mēmūr bu. orda ġasdamonu gibi giyinmeleri şeyleri meselā ġapalı çok izmüt'de. dıřadan gelenle filen izmüt'ūñ ġapalı çok, izmüt'de ziynet çok. çok ziynet daġınıyala.

-14-

Anlatan : Saadet GADIOĞLU

Öğrenim Durumu : Yok

Yaş : 60

Derleme Yeri : Darıbükü

(Karışık)

a benim eşekli dayım

beli ğuşaklı dayım

emmime selám söyle

..... yē ōledū. eñ ziyade bunu ot yolayken atarduk. yolmayı çok

5 yolarla. tabi canları sıkulduqçá neTsinle. bizim buraláda yolma yokdu. hep tırpannan

yapulu burda. şindi de ğāri mekenele çıKdı. ğaç senedü tırpanlada ğaqtı ğāri. her yer

mekeneleşdi. biz de haslı ğuymaduk dóverbiçer beklēyoz. şindi godaylaşdı. esgiden,

okúz_ünen süreller_idi. ğarasaban var_ıdı esgiden. şimdi ğāri ğara saban ğākalı ğırk

seneyi geşdi. hep şindi direkdörler_inen sürüyála. patozlar_inan şauruyala. ekinleri

10 mekeneler_inen biçiyala şindi. desdi yapāduk biz esgiden bōle bōle elimizde érkekle

biçēdi hani. şindi o desdeleriñ üstüne bitdi. mekenele biçiyē, desdeyi yāpiye. biz sēde

dolduruyoz, gidiyoz. çinē birisi, dolduru iki kişi. biri dırmuk çeker, ōleydi. ğāri işde

şindi biz yapamıyoz. insan fılan ğuyyaduk yanımıza yapıyoduk. bu sene yapamaduk. bu

sene şindi dóverbiçer beklēyoz. dē hem de.

15

(Köy yemekleri)

biz kōyde pilev yaparuz. mesela ğóveç yaparuz. edl_ekmek yaparuz.

patatis_ekmeklerini, yourd_ekmekleri, manter_ekmekleri, her şey yaparuz. ğózleme

- 20 yaparuz. cizleme yaparuz. burmalu çörek, cevizli, burmalı bõle burulu tepsiye beráber yaparuz. ğadmer yaparuz. cizlemeyi cıvıkca yımırta ğatecesıñ içine hamur_unuñ yımırta ğatmalı. biraz süt ğatmalı. iyce çarpmalı emme bõle cıvıduruz. tabi ocā yağmalı, üstüne bõle dóķēsıñ ne ğúzel_olu bõle onuñ. hamuru iki yā sallanu. cizleme derüz biz. serm_ekmek yaparuz. hamurlu yere yazma yaparuz. oķlā hamurlu çörek ğoruz.
- 25 melzemelerini onu ğúzel hamurunu, ununu elēruz. hamurunu da yıūruz. ğúzelce etini şey ēderüz. bir yımırta ğıraruz etine. ez de mēdonoz ğataruz. soğan çekerüz. ğúzelce domatis doraruz. duzunu, biberini her şeyini baharatını ğataruz. ğúzelce ğaruşturuz. ondan sōna ekmeñ içine ğoruz. bislec_inen saca ğoruz. saşda çóurüz, bislēcine çövürüyoğ tabi. ğúzelce orda yālacesıñ bi kere çóurünce ikinci çóurüş de yālayıp
- 30 yaparuz, ğızarduruz. etl_ekmeğ õle yaparuz.

(Düğün hazırlıkları)

- ceğz de her şey yaparuz. ğanaviçlerini yaparuz. dāntelleri yaparuz, oyalu
- 35 mücefferleri yaparuz. aralara dentel, tentene işdi evveli tentene deller_idi. şindi dentel deyele. çarşaf bālaruz. çarşaf balāla eñ meñşur çarşaf. çarşafa iplī bõle sırayı daķacesıñ. oturacesıñ. şu dizleriñi gerdürüp pıt pıt pıt bālaycesıñ onu. hep tuğm atacēsıñ. dentel gibi çıkar o da. ben yapamıyon. yapardım geşlīmde. ben yaptım içerde ğósderivēyin. onu tek tek dúúm atādı. yani dantel gibi çıkaruduk. aynı dentel o da. yaparuz. çok
- 40 yaparuz. ğasdamonu ceğzi çok yapar. şindi hele ğāri yüz-baş örtüyeden yapıliye. ğózleri işte tabi çok yapdukçe yapdukçe dē zabahada tebi bozuyá. ğolay değil inci ineynen ğuyu ğazacēsıñ. õle ğolay mı ceğz işi. ceğz işi zor. dúúnden evvel ğızıñ odası döşenū, ceğzi serilū, bõle her tarafe odanıñ içine. biz işde atalardan geliye hep bu. ğasdamon'nuñ ēdeti

böle. şindi ğız ğórmeye gideyken bi kere ayru giderüz pòmuzunan. her şeyimizi
45 eletürüz. orda ğósterüz. ğızıları örterüz. ilk ğız ğórmeye gideyken. ilkin ğızın ayāna
çorabını giydürüle. sa ayāndan başlallá. ilkin ğızın çorabını giydürüle. baş örtüsünü
örtelle. ğızı şuriye otutdurule. tabi ayāna bakacaqla ayānda bi özürü va mı? tabi saçını
açarla. baş örtü örtelle. saçında bi özürü va mı? kel mi? kór mü? öle ya, bakmayınca eliñ
ğızını... şöle otutTurula orda bi yemek verüle. yirüz, içerüz, gelürüz. ğāri, ğızın bi kere
50 de sözünü almaya gidilü. dúñúr gider oriya ğıza. dúñúnñ sözü alınu. söz alınduğdan
sōna tekrar soralla ğız evine. nişan isdelle. nişana giderüz. nişana gidēken ğāri şindi
evveli pōunan gidēdi. şindi sandu_unan gidiye cejz. yapıye ğayınna ğāri hiç aklıña
geleni. çarşudan alınan alınıye, hazır alınnanna ğayınna hazırlanu nişana. sandu_unan
gide cehiz. sanduğ al ğurdele bālalla. arabayá de ğorla sanduğ. orē eletüle, varınca ğarin
55 nişancı toplanu ğızın kóylúleri de toplanu. herkes toplanınca sanduğ şuri ğótürüle,
açárlá. ğāri ğıza giydüreceklerini giydürüle. giydümedúklarını ğāri serelle, herkes bakar.
hiç sendúñ içinde nişanda akrabaya ğarşı hiç bi şey olmas. sēde ğızın olu. sendúñ içi
ğıza ēit her şeyiyen gider. heP el işi yapulu. ğıza gider öle. ondan sōna dúñne gelelim.
dúñne gelince ğayrı bi ev tevvēsi cejz gider şeye, olan evine. arķasından diğer ğún sōna
60 da ğız tarafı gider. ğız tarafı orda ğızın cejzini serer. ğāri hep oña sekiz ğún ğāri gelen
giden hep dúñne gelenle hısım akrába kóylü ketli odeye bakar. odeye ğāri tem de
süslēle cejz_inen. cejzi hep serellē. baş örtülerini filen iç edelle. havlularını asalla,
masaları ğorla. fisğosları, başörtüleri süslēle. ğardolaplarıñ ğapılarını açarla. asılacak
şeyleri asarla. çok süslü olu. yani gelin odası deyince bekmek lēzim. ğına da ilēhi sōler,
65 ğına yaķan vadu. ğına yaķanımız vadu. ilēhi sōler. helel çalalla. helelik çalalla. şu
kóylēde heleli yok şindi. záhan ğapaķları vadu. ğapaķlı şöle şöle o ğapaķları çalalla

bōle. çála çála ğızı ebdes de aldurula ğıza, ğınadan öñce. namazlar sürelle. ğınadan önce
 ğızı òle ebdes aldurula ğāri. helalinen ğınanıñ başında sandelyesine ğótürüle ğızı. orda
 otutturula. ğızı oré otutdurunca ğız delle elini açmāye delle. ğız elini açmāye deyince
 70 anası ya inek vörü, ya altun vörü. bi şe vörüle. ğayına da geliye şindi ğāri ēdet. ğayına
 da altın ğótürü. altun ğor geliniñ eline ğayrı ğına yaķılı. ğına bidduķden sōna başına bi
 çarşaf edelle. dört kişi iki yanından yapışu çarşafıñ. ğāri o çarşafa hediyesini atarla.
 çarşaf atan olü. başörtü atan olü. para atan olü. tencire, tava mesela her şey. ne aķlıña
 ne gelüse, ğücü neye yeddiyse adamıñ onuñ içine atılu. onu òle toplarla ğorla ğāri ğına
 75 bitē. ğāri oyun edelle, oynalla, çalalla, çaurula. evvelisi semed_idi. şindi yok. semedi
 cüme ğún ğayrı, evveli perşembe ğünü oludu dúún. cüme geceleri heni, tabi çarşamba
 ğún ğına yaķılıdu. perşembe ğún haķ oludu. cüme ğún semed_oludu esgiden. her ğún
 gelin hamamı oludu. hamam var_ıdı. baña bilen yaptılar_ıdı hemem ğasdamun'da.
 bazartesi ğún hamam yapılü, sēli ğún geliniñ odası döşenüdü evvelsi. çarşamba ğún
 80 ğāri ğınası oludu geliniñ esgiden. perşembe ğún ğāri haķ, cüme ğún semeT, cüme ğún
 semeT ğayrı herkes semede gelü zabalayın. deri ğún, cümertesi ğún olmazdı. ğız
 anasına el öpmeye eletüsüñ cümertesi ğünü ğayrı. deri ğúnleri yapıyele şindi. esgi
 dúúnle dā şanlı-şereflü oludu. şindi iki sēdlik dúún. geliniñ odası döşendü ğún olan evi
 yemek vörüdü. horuz ğoşdumazla òle ēdet yok bizim buralarda. esgiden benim
 85 çocukluumda her dúüne gelen bi tepsi böreğinen gelüdü olan evine. yapılışı beyā börek
 yaparla. boş gelmezle esgi gelenle. mesela eñ beyúķ alarıñ dúúnünde her gelen bi
 davar_ınan hediyeñen gelürmüş. deyveseñize ēbeñiziñ dúúnünde ğırķ mı ğırķ beş mi
 ğoyun, geçi, ğoç... şindi esgi gelinlere perşembe ğún şey giydürülüdü; gelinlik beyez.
 beyez gelinlik giydürülüdü. cüme ğún semeT ğún ye mēvi oludu giydü geliniñ ye

90 pempe oludu düz renk. semedlî o ğayrı. cümelik denüdü onnara. òle giydürüledü. beyez
gelinlik cüme ğún giyilmezdi esgiden. şindi gelin bi gelinlik ği̇ya onnan bitiya hepsi.

-15-

Anlatan: Osman İBİK

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 66

Derleme Yeri: Demirci Köyü

(Düğün ve Bayram şenlikleri)

selâmun aleyküm. hoş geldiñ âbeysiniñ şúqúr sâlıñıza ırâzuyuz. şindik şõle anlatıyım. şîni çocukluğdan başlayım. benim çocuklúmda bura üş divandun. baķ aşâda 5 10 15

ķaraş vadun. burası demirci, şurası uzun_oluķ. bu üş divanıñ ailesi, adamı, erkeķ, ğadunu dúúnü beraber yaparduk. beraberlik var_ıdı. şimdi o beraberlik yok. şindi şu

divan_ınan beraber biz bi yapıyoruz. anca aşâdan ķaraşdan hısım akraba gelir. şindik

esgisi gibi olmâya ve dúúnlerimizi beraber yaparduk. doul getirüler_ıdı. bazen tek doul,

bazen çif doul oludu. dúúnlerimizi beraber yaparduk. gelin hangı kóyden gelüse oraya

giderlerdi. ertesi ğún çarşamba ğún akşam perşembeye bālayan gece ğına oludu.

perşembe ğún haķ oludu. cüme ğún semet oludu bi de. ğadunlarıñ semedi oludu. oña

10 semet dellerdin. şimdi solonda yapıyala. ğarı, erkek solonda. bizim ğadunla erkekleri

ğórmezler_ıdin. -ennesi bu kóylü bu çocúñ bu baytar çıķmış- sōna ğurban bayramı oldu

muydu bizim iki divanıñ cüme camisi bi tek camiidi. şindi camilerimiz ayrıldı. camiden

çıķınca bayram ğún, ğurban bayramı ğún üç ğún bayram yapallar_ıdı. ikinci bayram

15 ğún sabāleyin şurda türbemiz vadun. iki divan o türbeye giderduk. turbemizi ziyaret

ederduk. orda yasin şerif oķullar_ıdı. ěmin derdi cemāt. hoca düvē ederdi. ve iki ğún,

ikincisi ğún akşamüsdü õlenden sōna akşamadan, üçüncüsü ğún meşşur ğuleş

yapallar_ıdı. ğuleş oludu. yālu ğuleş deĝil de ğara ğuleş. a'sından z'sine yedi yaşından

yeTmiş yaşına varasıya futuraf çekellerdi. k̄óy, k̄óy çok k̄óy gelüdü baq. şurda aqdoğan
 vadun. şurda elleuT vadun. elleuT iki mıqtarlıq̄dun şurda sapaca vadun. gızılkeşe
 20 vadun. bu divanla da toplaşular_ıdı. bizim k̄óyümüz bunnara ğazannar_ıman yemek
 bişürüler_ıdı. bu gelen misafirlere yemek ikram ederlerdi. o zamanları benim çocuqlım
 zamannarı. bu deliğanlı gibi b̄öle yetüşdüm zamannarı meşür ğüleş yapallar_ıdı. o
 ğüleşle ğalq̄dı. ğüleşdim. yeñuldüm de oldu yeñdüm de oldu. beni de devüren de oldu
 emme. yedi sekiz sene ğüleşmişiyündü. öle bi kere dejl. mēni atan olmazdı. yalnız
 25 hakem çıkar orta yere peliFan çıkdimıydı o pehliFaniñ hikayesini s̄öler. iki yijT çıqđı
 meydana biri birisinden erdāne goç gibi d̄ouşüle. düşman gibi baqışula. hatta
 televizyonda ğırq̄pınar şeyinde dinediñse s̄öler. aynısını burda da b̄öle hekkem s̄öledi.
 āşgi pehliFanlarımız var_ıdı. s̄ona şurda ğızıl keseniñ ğarşusunda bazar ğuruludu. tosyā
 gelüdü. daşq̄oprü gelüdü. dövrekani gelüdü. –vuruş ediyala hayvanla. cevdet, cevdet!
 30 inek bızlacı ölüm. bızāsını atar- şindik d̄ellel bajrudu. bütün yakın mıntıqalardan oreye
 gelüdü. orda iki dene, üş dene ğuyumuz var_ıdı. ğuyuya kebab asallardı. b̄ıran, orda
 tosyā'da āşgiden çok meşşur p̄elivanla var_ıdı. bullāda da p̄elivan var_ıdı. başa,
 başaltına, aşā ayak, yukarı ayak b̄öle aT daqarla. bunnara ğoyun, ğuzu v̄örüle kim
 birinci olusa. kimisine n̄ele ānadıyım meseġa elbiselik iç çamaşurlü b̄öle bi_şele v̄örüle.
 35 ğoynek, efendime s̄öleyin yataq örtüsü bilmem bi_şeler s̄ona başaltına meseġa bi ğoyun
 v̄örüle. başa ğoca bi goç v̄örüle çünkü onunkinden biraz üstün. b̄öle ğüleş yapallar_ıdı.
 o da yālı ğüleş de oludu. baq orda yālı ğüleş çok yapıdıla. hedda, hedda baq benim
 babam yaşıt da o adam aqdoğanda ş̄ini yaşaya boñun. yüz yaşında vadun. üç yüz yirmi
 sekiz doumlu onuñ amsalleri hep öldü. o da p̄elivan_ıdı. gine de aç çok haFızası
 40 yerinde. yüz yaşında vadun. işdi b̄öle yaşadıq. bu zamana geldıq. şindik esgi dad, esgi

düzen yok. bázen televizyonda o äsgi bayramla o äsgi düünle delle. göca insanla, yaşlı insanla, o äsgi bayramla, o äsgi düünle yok şimdik. hele şindi şu yirmi seneden bu yañı yüzde bi tene doḡul getiren va. mesela dün gine kóyümüzde düün var_ıdı. bak şindi şu benim mēmediñ yanındakiniñ onuñ enişdesiydi. şurda oturan hafız o. ğuran ğursunda 45 okudu everduķ. çocū var. dün abēsi ğabirisdanda okudu. oyandan bi ğız nışanlanmış. maraşdan bi adam, bi arkadaş_ınan annaşmış. oradan giddile çarşamba ğún götödüle. dün düününü yapıdı. çok ğalabalıdı. mevlüt okuddula. on, on beş tene hoca var_ıdı. çok ğalabalıdı. dün solona giddile, belediye solonunda düün yapmışla. ğızın eniştesi gelmiş. ğız ğardaşları gelmiş. emmisigil gelmiş. doḡu tarafi bizim bullarıñ oyununu 50 dudmaz. bak bizim bu ğasdamon'nuñ sepetçiölu meşşurdun. ğasdamon'nuñ eñ meşşuru sepetçiölundun. zedden ğasdamonu'yu meşşur yapan ğara yılan deyi bi doḡulcu var_ıdı. adı nam almış ğara yılan deya. bu sepetçiölonu icet eden adam o adam. biñ doḡuz yüz atmış dörtte bu adam mefat etdi. hatta ben asgerdeydim. çok doḡulunu da dīnedim. yalıñız bu mēmet ğada yo_udum bile onuñ doḡul çaldūnda ve asğare giddim. ğazetede 55 atmış dört senesinde ğazetede okudum ben bunu. ıstambul'daydım benim esgerlīm. şindik jandarma iki buçuk seneydi benim zamanıma. jandarmadan harici iki seneydi. de benim zamanıma jandermeyi iki seneye indüdüle. hadda bennen giden arkadaşlarım va. benim aynı tertiplerim va. yirmi yedişer ay asgerlik yapıdı. otuz aydun iki buçuk sene ben yirmi dört ay yapıdım. ve de ğüne ğún yapıdım. hiç otuz altı ğún bi izin ğullandım 60 bu iki seneniñ içersinde. bi_dā bi_şey ğórmedim. sōna benim bizden iki ay ğıdemlüle var_ıdı. altı devre olū, oludu äsgiden. şindi ğaş devre oldu bilmiyorum. iki ayda bi kere bi devre toplaşudu. her vilayetden devre gelü üzeriñe sen onlarıñ üstüne ğıdemlü olusuñ. atmış dört senesinde ğıPrıs ğarışdı. o zaman asker_idim ben. ve ben asgerdeyken iki ay fazla esgerlik yapan oldu içimizde. teskiresini vermedile. ortalık

65 düzelene ğadar. onu da on beş ğún sōna duyabüldük. ğıPrısıñ ğaruşduunu. ismet paşa
 var_ıdı başımızda. türkiye'niñ başında o var_ıdı. cümhürbaşkanıydı o, o zaman
 türkiye'den yirmi teyyare, otuz teyyare ğonderiyo ğıPrısa. o zaman iki yüz elli şeit
 vemişüyüz biz, ğıPrıs'da. o zaman ortalık düzeliya. sōna bi kere dā oldu. o meşşur
 herb_oldu ğayrı. o çok böyük harb_oldu. biz buraya geldim_idi. işde bōle yaşaduğ,
 70 ğórdük.

(Torunun öldürülmesi)

şindi ōlum içim çok yaralı. ben çok acı çekdim. on sekiz yaşında torunum
 75 var_ıdı. imamhatibiñ son sınıfındaydı. üniversi şeyine çalışıyodu orayı ğazanaceyin
 diye. burda mıqtariñ ōlanıyan ellouda gitmişle, ellout da un fabrikası vadun yoluñ
 kenarında. orda bi bānzinlik vadun. mozot almışla tirektöre. bubalarını oraya bırakmışla
 mıqtarı, ordan benim torununan, mıqtariñ ōlanı ikisi tirektör_ünen geleyken, buñlarıñ
 ōñlerini bekleyala. pusu ğuruyalā. benim torunumu orda vurdula. mıqtariñ ōlanı da
 80 vurulmuş ama o ölmedi. benim torun orda vurulmuş ğalmış. cenaballah bi evlat dā vedi
 işde.onuñ ismini oña ğoydum. mıqtariñ ōnünü bekleyoz deye pusu ğurmuşla. onnar_inan
 da benim torun da gitmiş_miş. zetten onuñ da oğul arğadaşı mıqtariñ ōlanı, beraber
 oğuyalar_ıdı. on sene oluya. allah'a çok yalvardım şeytana uymaduk. cenaballah bu
 sene de gidduk ollara beytullahlara yüz sürdük. allah'im olları da nasib_eddi. bu hacı
 85 aplanınañ beraber giddük. orda tırafik ğazası yaPdım. allah gine öldümedi beni orda.
 ğaburgam ğırıldı. omzum çıkdı burdan. dāda hēlā dā tam ğavileşmedi. yā o işleri yapan
 adam da burda ğapı bir ğoñşumuz burda. işde buez bubalı oğullu ikisini içeri almışla.
 duymussuñdu mēdem ğasdamon'lusuñ sen de. işde bi sene olmadı. ğurban bayramınıñ

elife gúnü nasrullah meydanınıñ uunde adamı vurdula, mıqdarı. ırmazan bayramı elife
90 gún.

(Gelin görücülüğü)

şindik hacı aPlañ kóyü buraya yayan üç sēdlik. biz bunnan nişanlanduq. bu beni
95 görmedi, ben bunu görmedim baq. hiç görmedük. şindi babalarımız, ennelerimiz gitdi
bunu gördüle. şindi gāri burdan başlayın. neyse bunu beñmişle tamam. bunuñ da
ennesiynen, babasıynan bir hafta sōna yirmi gún sōna annaşmışla ileri gelenlerden.
dayımızdan, amıcalarımızdan, kóy heyetinden üç beş kişi gönderduq. bunuñ
babasıynan onuñ da tarafı va tabi. onuñ da hısım aqrabası var. gelmişle, toplaşmışla bi
100 yere alalım, alalım verelim verelim demişle. o zaman ne alusuñ? gız babasına soruyala.
o da kāda yazıya. biñ beş yüz lire deya başlıq parası alurun. işde bedestende şunu
alurun, bunu alurun, şunu alurun. velasılı şindiki para gibi dejl o zaman ğuruş, ğuruş
gidiya. neyisa bu beni görmedi, ben bunu görmedim. ben kór müyün bu kel mi
birbirimizi bilmeyoz.

-16-

Anlatan: Hamdi KENDİROĞLU

Öğrenim Durumu: İlkokul-3

Yaş: 76

Derleme Yeri: Dere Köyü

(Askerlik)

şindi ben biñ dokuz_ otuz bir doğumluyun. burdan nisan da gitdim ben asgere. burdan bizi esgi otobüse bi_şē, beş arabaya doldula. yanımıza da bī üs çouş gibi bi_şey ğaddıla çanğırayadan. çanğıraya vaduğ. bizi bi tallaya ğuydula. emme bi hayvan tallasına boşatmışla orayı. çanğırı uşā biz zatten geç vaduğ. onnā zabaleyinden teslim

5 olmuşla. çanğırı uşā kólēden doldumuşla. vaduğ orē. bizi de dōru teslim etdile. ğuydula içeri millet daraldı. birez āşam oluverēgosun dedile çanğırı uşā. āşamadan birez bi tek şey atdım. āşam ğapıya iki milim şey ğomuşla oraya candarma. yúklenesiye geliveñ arķamız sıra dedi. itāt bilmēyoz. bize burdan bi şey çıkmadı ki. derekōy'den vaduğ şu

10 ora kōy. orada, çanğırı dā benim zamanımda bi kōy gibi bi yer_idi ora. utele çıķduğ neye geldiñ dedi. dedim ğórdun siz bizi teslim edeyken buri dū selbes. hiç bi yere ğımlidamañ dedi bize. o neyse orda bıraķdı gitdi. illa on_üç kişüyüz biz. sırtımızda beyaz çente erzaķ va. benim zamanıma burdan gidēken bize zeytunnen peynir vedile. bi

15 desek de o çekelim burda çanğırı'da benim dosdum va. illa oya lān gidmēlim desek de fayda yok. ğari çıķduğ on_üç kişi ğaveye gidduğ. orda çay-muy işduğ. dışarı çıķāken inzibatla duttu. bizi yaķalamaķ istedi. bu germeç'den var_idi, çāvundur'dan fılān. bi vurasıya onla silah da var_idi o zaman. bize onla vuruya. çāvundur'lu vurasıya onnarı

yıkıla döndüm sönadan bulduk çıkdık gāli zabalayın sekizde gidduk. tāslim olduk. o
20 gece orda yadduk çağırı'da. ordan ōlen_ōūn bi tiren gelecek kómür vāgonu geldi.
tömür voğonna bizi doldudula. ordan da işde bize sobunnan, zeytun-miytun vedile. tam
ne zaman vaduk biliyo musuñ angāra'ya? āsam ezeni, ōlen binince tirene. o zaman
kómür vāgonu taķ-tuķ, taķ-tuķ. mamaķ'da fılan esger şey_ediye. aır gitdi orda
ne_dēyin. orda beklēyumuş bizi bi subay. gonaķ o zaman, gonaķta orda beklēyümüş.
25 yüzbaşı mı az çok şey zamanı ya üs tēmen ya yüzbaşı orda bekleyalarmış. salvemedile
ki bizi. çağırı'da bile goyvemedile bizi emen şeye soķdula. ordan neyse bizi orda atmış
asger aldıla. orda indüdüle zadden belli orda indük. üç sıra arķa sıra maltepe'ye çıkdık
biz. anıtgabiri vaye orda. onuñ altında maltepe'ydi ora. asgeriye var_ıdı. uçak savarla
fılan o aır topla. çağılı topla fılan var_ıdın. ben de topçuydum. biz on beş gūn hiç iş
30 görmedük orda. hiç asgerlik fılan yapmaduk. ye, iç. şeyden yīyoz garevena geliya. o
kimisiniñ ğaşşū yok. kimisiniñ şeyi yok. kimisi ğantinden yiyok. o zaman ğāri on beş
gūn sōna teze ğaşdım ben ordan. ordan da bi aķraba var_ıdı. onu görüyün deyā. on beş
gūn vaħıt geçmēyā. tēmen de dışarı çıkarttumaya. o deniz kolordu var_ıdı. şindi
bilmēyon vamadım ben oya. ben angāra'da yaptım. ordan temin altından bi siviştim.
35 ulus ne, dış ğapı nerde bilmiyon. ğafadan ğaşdım. ordan aşāda tiren, şey böük caminiñ
orda ğoca cepe mi neydi o caminiñ adı? orē indim. orda tiren istasyonu va. orda bi
fotorlu biriye, ulusa nerden? ben de ulusa gidiyon dedi. ben seni orda indurun dedi.
onnan birlik bindük. bura ulus dedi. sen burayı dedi takib_et dedi. aşā inince, o ulus'da
gez gez gez orda evin altında řē va. ğāve vā. bizim kōyden birisini görđüm orda zāngin.
40 tesadüf ırasladım orda. bōle bōle dedim. ne vā, ne çok kōyde? her tarafı iyi dedi. o da
ğōmeç köylü. zengin onna māmıtgillēden bēki duymuşsuñ? onnan çay-muy içduk. ben

müsade istedim ondan. geceğondu hep o yanda hiç bina yok. bi tek apordıman binası
 semer atlamış hiç. hep geceğondu o dış gapı. hep üzüm bāla ollā. dış gapınıñ önü. şindi
 ne ğaldı be ölüm. äsgiden orda dön dön dön edires de yok. ordan da ğaşduķ. dön dön
 45 bulamadım. geç ğalıyon gidiyin dedim ğāri. la şöle baķıveriyodum oraya üç olan
 ğúccúķ bi şe şöle. la tahsin deyesiye hemen ğaşdı. la bura bura dedim. gece oldu. oraya
 vaduķ ğāri hüsniye aPlā va. hoş-beş bu yandan gendü sā. ordan ğānım filān doydu. lan
 boñun dedim beni öldüdü çoş. teliñ altından şey_édēken nöbetçi ordan beni ğördü. gel
 gel buraya dedi. vadım oraya ğaçmadım. nereye ğāri ğaçıyosuñ. çoşa şey nereye
 50 demeden filān dört kere vurdu ämme, ämme vurdu yani desdekli. oña ğāri razı oldum.
 ğóremeyeydim o zaman dā canım sıkılıdu. ordan ğāri orda bizi şöle dizdile. ğāri on beş
 ğún oluncan dizdile sıraya. şey diyala yani. tahsiliñ orta mı, ilkoķul mu? biz ğafadan
 attuķ. ortaoķulu bitüdüķ. oysa ilkoķul üşden çıķdım. çık dedile baā. bōle o zaman şey
 tuğay ğararğahı. telsiz bilmem. telefon öle ayırıyala. oraya ayırdıla bizi. o tür asgerle
 55 nerden düşdüñüz sıkılmasıñız dedi. ämme ben topçuyun. topçuya şey yaPdıla beni
 ayırdıla. öle ben sārhat deyala. onuñ başında boyna şey ğósteriyala bize. bi de üs tēmen
 va ämme öldürüya bizi. dē gece bi de şey vedile bizá. ğurs ğósteriya ordan şöle
 şey_édicek bōle édicek eñtim ğósteriya. lan ne deyin burdan dedim bizi. alacaķla beni
 ämme yemin melasimi vemeyince alamayala ämme beri yā, tuğaya gećeceyin emme
 60 sızarıyala orda. neyse bi buçuķ ay oldu. beri yā düşdüm emme ğāri mis. orda çok ırāt
 ettim. iki sene ben ordan bi yere de şey etmeduķ. telefona vediler_idi beni. o acamalıķ,
 o yanımda birisi var_idi. dışarı çıķıyın ben dedi äksene biñbaşı da yüzbaşıyı istesin mi.
 yāniş şeyi soķmuşuyun. heycana mı geldim n_äddim yāniş şey etmişim. sopa yimedim
 de oña laf söledile yani yanımdakine. örediyodu ben şeyin dā örenmedim ki. o dışā

65 çıkınca da geliyon dedi. òle de işde orda iki sene asgerlî yapduķ. asgerlî o zaman sopalı
 çoudu bi onbaşıya gúç yedmezdi yani.bu asgere giddi.sopa fılán yok deyala uzman_ınan
 şeyyomuş. çouş fılán ğarışamāyomuş şindi be_olum. başçauş ğada onbaşınıñ da
 forsluydu o zaman. bizim gúnümüzde.

70 (Kendir ipinin yapımı ve çiftçilik)

kendir, onuñ ipi olmaz mı? şindi bizim şu aşāda ğoñşu var_ıdı. o germeciñ
 üstünden bi k_oy esas ordan buraya gelme o. o, muşmu da āsġi bi ev var_ıdı. şindi aşā
 yapdudu çukur. bu yandan geldiñse ğormüşsúñdu. k_óprünüñ beri altında yeñi yaptıdu
 75 oraya. burda o iyülü urġan yapādı. o zaman bizim k_oy, bu su baraç fılán yok. su ġıt.
 ölüm oluyodu burdan su ğótüresiye. bu hacıbey k_oyünden fılán getümesi çok zor. su,
 arķ va arķ. şurda deymen var_ıdı. deymene geliya su. deymen dönüya o zaman nerde
 b_öle pavliķa fılán. ġıldır ġıldır dönēdi ondan un çıkādı. yirduķ be ölüm. ipi ben
 yapmadım, ğórdüm. çıkırınan o da ġrenülek gelüdü yani kendiri. ş_öle böyük urġan
 80 yapādı yani ince de yapādı. bizim bu k_oy zebze ekēdi. su olmadūndan zebze
 ekemezduķ. her bi şey ş_úk_ür_olsun demireliniñ sayesinde geldi. bi baraç yapıdı işde ş_arıñ
 üstüne demirel o zaman. burayı da menderes şeker pavriķası yapturuvedı. başķa bi şey
 arama ğastamon'da. işde b_öle ölüm. ireçberl_ıñ işi zor.

85 (Sepetçioġlu oyunu)

doġllu dúún oludu. bu k_oyde çif doġl_unan şindi òle pek doġl gelmēya. içġu olu.
 oyun bilmēya bunna. sepetçioġlu nuri çouş olu. dā sā. onuñ daķımları var_ıdı. burda

āmet, ālli beş yaşında öldü. bōle sopayı aludu şu cāminiñ qunde āsgi bi cāmi var_ıdı
 90 burda kerpüşden. bura bōle cāmi nerde görüyosuñ. sopaynan dōnele dōnele oynanudu.
 siz bunu oynamāsa sopannan şâpdan yerleşdürüdü. āmme o eğitimden millet güzel
 oynadı yani sepetçiōlunu. āsgi oyunla da nerde şindi bē hiç oynayan yok. vahtımızı biz
 şurda çay vardı, orda gum vā hani sel gütürüdü. sel suyu salādık. ondan işde ollāda
 çóürüdük suyu. òle oyunlar oynarduk. çayın kenerne gidēduk. balık çoudu burda. o
 95 burda aī olan, o zaman ā az_ıdı yani. milletin çoı fakır_ıdı bu kōyde. sōnadan şey eddi.
 çoıunun yiñtüsü yetmezdi bu kōyde. yani uıddümüz būday o zaman, toz yok. direktör
 yok. işde okúz_ünen dört kere filān sürēduk. gece gidēduk tallaya zaba ezeninden ēvelsi.
 cız dutādı bi de okúze. şindi emme bu ineklere bi şey vuruyoz. ondan beri şindi cız
 dudmāya. bu sene hiç hayvanları cız dudmadı. her şeyin bi ileci va şindi. āski zamanda
 100 zıgı ğar oludu. cizme yok, bi de kendir ıslāduk. gōllerimiz var_ıdı. şindi hep çalu basdı
 ollara. o buzları ğıra ğıra benim dizlerimiñ çoı da ondan. o buzları ğırāduk. buraydan
 şeye cizme yok, boğ yok. o buzuñ içine gir. kōylü oraya şey_ eddi. İtiyacını ordan tāmin
 ediyodu, ılgazdan. ilkin okúz_ünen gidduk, üç günde geliyodu buraya. dē şey de anğara
 yolunuñ tam öte yanda şeyle va. ğarayollarınıñ şeyleri. tam orayadan çıkıyodu bē.
 105 yölüyelek tabi. bēzi ara sıra binēduk. okúzlere binēduk de ğatırlar çok fenaydı. oraydan
 yörürdüm. ordan geleyken hani çay içēler_ıdı. o ğurT yiyesileri ye bi yere bālayecesıñ.
 bi kere arğaya bāladım. burda kāya deller_ıdı emmi òlu. onun arabası arğa sıra. o neyle
 eddiyse yıları ğopartmış, asılınca. aşāda şey va doluk. dolūdan vamiş. dolu arabayı
 durdumuş. ordan ğāri emmi òlu filān vēdukçe tepezi òle çıkartdıydı yoğarı vura vura. ya
 110 òle bu işle. benden böyüñ o nuri çoıuş filān dedüm. bu kōy bi yere atılmadı bē. bōle
 ğaldı bizim kōy yani. bi yere hiç atılmadı yani. ğulbetçisi yok bu kōyde bē.

-17-

Anlatan: Vahit SARIOĞLU

Öğrenim Durumu: İlkokul-5

Yaş: 80

Derleme Yeri: Dokuzkat Köyü

(Çeşitli)

yaş tam sekizen bitti. okula giddim de ilkökulu bütüdüm. bi ğısımı ğól ğarağolu, şindiki ğarağol varya orda üçe ğadar okudum. ondan sōna, ğól okuluna devam ettuk. uzun lafiñ ğırası orda tamamladuk. ilkökul şindi sekize çıkdı. okul şindi sekiz. talebeken mesela bōle şennik yapāduk. yani āsgidende devam ederdi. bizim ğócennen doğuzğatı

5 aynı okul orda_y_ıdı. bōle asvata yakın yerde iyi öğretmenlere memnunuyuz.seksen beş yaşında didem vefat etdi. her neyse o da yaşlıydı. öğretmenle bize sordu subaşı deye neçin denmiş. doğuzğat deye neçin denmiş. bunlara cevap isteller_idi öğretmenle bizden telebeleden. onuñ_üçün ben dideme sordum. tabi yaşıımız aşā yoğarı on, on iki o aralādaydı yaşıım. ölüm dedi, bizim āsgı uslulādan ğörüşümüz doğuz ğat deye bi aa

10 var_ımış bu kōyde. yani çok iki yüz sene evvel mi ne_y_ise bu hesap. doğuz çift hayvanı var_ımış. nasılsa bunu denemek_ıçün mü yaptı. yani hırsuzluk içün mü yaptı. bu hayvanları doğuz ğat hayvanıñ doğuz çif elēsi var_ımış. mesala ğara saban, ğulluk efendim reçber tarım işine, tarım ālāti, ğara saban, demür aaçla. bunna da ğördü. bu çaya çiflīnde la şunu bi kere deneylim deyala. sabanla talladaymış. dömürleri çalıyala.

15 varıyala bağıyala sabanlarıñ dömürleri yoğ. benim ğörüşüm bōle şindi beki didemden duymam. lā geliyala aaya deyala ki aa benim hayvanlarıñ, sabanlarıñ dömürleri yoğ.

nedeceyin? onu denemek_çün yapmışladu bēki deye. gidiñ, alıñ gótürün bōle devam
ediñ çiftiñizi sürüñ. sekiz gún, doğuz gún devam ediya. talladaki tarım işiniñ ālātını ye
sağlayla bi yere veya çalıyalā. doğuz gún deyinca ō-hō deya. yani zahire bitdi. doğuz
20 ğat kōyü deya. doğuz ğat deye bundan ileri gelmiş. bekī tamam. ğafama ğodum
óretmene bōle deyeceyin. şey subaşı deye neye denmiş? gól neye denmiş? gólden de
orda bi çayır var_ımış. devamlı su çıkar_ımış. orda gól kōyünde su başı da ōle devamlı
su çıkıya. başka bi şey bildümüz yok. cāmi şōle hocam, esas bizim ıstambul'dan
gelmeymiş. bizi sarıgadōgil deyla. nasrullah camisiniñ bālantıları va. şindi hetta bi de
25 didemiñ böük bubası mıktar biliye iş de. o gúnuñ hókmúne para çok birüktümüş.
ğıymetlümüş orej satın_almışla. subaşına dō ğoceniñ ordakini bēki bu oraya
satın_alınca halkı gevur_usa gevurları diyiniyen müdü ğabalayı kerpüç kestürüya
toprak, toprak kerpüç. ğüya ğafaya ğomuş ki ğasdamon'nuñ oraya bi hayır yapaceyin.
cāmi yapduraceyin demiş. aradan üç beş gún geçince habar veriyala ki seniñ oluñ o
30 kerpüçleri ğurumadan hasan_ā çīnetdüdü çađduduñuz kerpüçleri deye. ay oul ben bağ bi
hayır yapacedım. bi cāmi yapturcedım. yazuğ dēl mi ben oña emek veduğ. gúnluđ
veduğ. para veduğ. yaptuduğ. niye çīnettüduñ? ōlu demek ki bubasından dā ağıllıymış.
topraktan hayır olü mu? dēye. daş dureyken dēye. daş_inan niye yaptumayosuñ deye. hā
deyá demek ki deye bu kerpütü bu şindiki hēli hazırdaki bu kōyde de hasan_usta deye
35 bunlarıñ ustaları va. her kōyde bi usta bulunu çeşütlü. uzun lafiñ ğısası ğısa ğonuşalım.
o kerpücü bu cāmiye harcayala oraya daşınan başlāya. başlayayken demekgi biz
cahilüyüz. ermüş adamlar_ımış bizim sülale ve de ben onı da yaptım. yapmadım değil
burdan şu tađsiniñ yanına varıyodum. uzun lafiñ ğısası şindi nâsrullah ğadı Kāmili
nâsrullah deye bi iş ğapınıñ üstünde yazılı. yalnız demişle ki temeli açeyken. ormandan

40 devlet hastanesinden tarafdaymış çarşu. o zamanın devrinde, emme kaç sene evvel
 bilmiyon onu. yā bi hayır yapıyosuñ çarşıya yakın olsun. niye buraya temel atıyosuñ
 dēyala. òle deyince dēye ki bi dā mı bilğusu var_ıdı bi yerden mi duydu? rüyasına mı
 gördü? zaman gelecek bura ğasdamon'nuñ ortası olacak benim işime ğarışmañ deye.
 yalıñuz o ğúnün hókmüne amicazade va şindi bizim. tabi iki ğardaş_ımış ayrılmışlā.
 45 onlara da sarığadōgil, sarıolu delle. uzun lafiñ ğıساسı usludan usluya mütevellı oranıñ
 süpürgecesine o caminiñ ne ĩtiyacı var_ısa pāzıvat deyala. lābı yok şindi öldü. şúkrú şen
 ismi de. pāzıvat demek cesür.

(Askerlik anısı)

50

her vazifede askerlikte de òledü. baş ārıtmaylım ben süriye hüdüt hatay'da beş
 buçuk ay ğaldım hüdüdda. terfiye orda қolera hastalı var_ıdı. hüdüt ğaçakçı geçerdi.
 ğúmrúklere şu hacı òlanı vardıya. onla ordayken biz onnara türkiye'den yā ğaçakçı
 geçiye deye hastalı òñlemek_çün tam zonguldağ'dan, çangıra'dan iki yüz kişi gidduğ
 55 oraya. hastalı òñlemek_çün. tam tessat, hakigi mermi, kuçuk bi çanta o vazifeleri de
 yaptım. sōna beni duddula tūgenaral_ıdı on doқuzuncu tūmenden ben tēris oldum. bunu
 da ğısa ğonuşaceyın baş ārıtmaylım. on doқuzuncu tūmenden tēris oldum. olmadan
 yirmi sekiz aylıyken oraya gidduğ şeye. emir subayıynan bölük ğumtanı çārıya seni dedi
 nebetçi. vadım oraya tūgeneralı değştürüle tūmgenelal haқkı sām paşa deye bi paşa
 60 geldi. seni dedile paşanıñ yanına posta vereceyüz. ğurmay biñbaşı, biñbaşım ben
 askerlikde yapaman yoқdū emme dedim. vasifeyi yapaman ben, beni mēzür ğörüñ.
 başğa çekelim dedim. çekiñ dedim. yoқ dedi. yā dedi, ne olacak yaparsıñ sen dedi. seni
 uyanıқ görüyoз dedi. yapāsıñ dedi. zor_unan vēdilē beni allah razı olsun. uzun lafiñ
 ğıساسı tūmgenelal haқkı sinan paşa sēmeye başladı beni. izin istedim paşadan. vali geldi.

- 65 valiye çaydır... adana'dan geldi gitdi fılan şöle şakraç. şöyle sayın genalalım yirmi sekiz aylık asgeriyin. hakiğatende öle. nereliydiñ sen dedi, on başı dedi?
- ğasdamon'luyun, dedim.
- peki, dedi.
- burdan cēmi ğada yok. daħa ğısa, Şu bina ğada fılan haki dabanca, haki mermü orası bi
- 70 hüdüt. on adım sekiz adım vēliniñ māfızı gibi postayı çıkēkende ordeyin. tümene gelesiye bōle devam ettuk. izin de istedim.
- abdula, dedi.
- buyūr genalalım.
- baç izin kādını yapveñ, on başım hiç izine gitmemiş. bu háfteki hemen postaya
- 75 yetişsin, dedi.
- ben hiç yalan ğonuŐman hocam. ne dedi biliyo musuñ?
- sayın genalalım, bulamayuz vazife yapacak.
- yok çauŐ, onbaşıya İuzum yok, dedi. yeter ki uyanık olsun dedi. gitsin memleketine gitsin gelsin, dedi.
- 80 hamán izin istediñ dedile emir subayı va. ğurmay biñbaŐı va. ğızıyala. eskerlik sen bilmeye musuñ onbaŐım? astan, ũste öle gidēle. sen paşadan niye istediñ biz var_ıken, dedile. hakiğati de öle çanaç halbinde, balçan halbinde altı kere harbe girmiş bubam. mekdübüñde deye ki! ölüm, ũstüp'den, acele olarak mahŐerde birbirimizi ğórebölusek ğóreceyüz. ben yolcuyun gidiyon ben dedi. bu mektübü okununca ben ālamaya
- 85 başladım. sayın genaralım sayeñizde dedim alasmardıuk dedim. elime varayken tabi ğoŐgoca tümgenaral teşekkür dedi elini vemedi. bi dönüş yaptım. emme ben her ğün saç saçal hiç bi_Şey yok. putunla boyalı. elbise daçım Şeyden, baña cilet gibi baçılıye devliyın o zaman. dönüş yaptım. dışa çıkā çıkmaz bi basdı. bi dā girdim bi top va. esas duruŐa da ğeŐdim. çegmeceyi çekdi. hocam o zaman ğapıdan çıkınca yani. ğözlerimden

- 90 şõle damla. dürgülü onla emme dürgülü ğaç para oldūnu. sayın genalalım memlekete varacak ğada haşlım va. saoluñ deyesiye masasınıñ üstünden parayı ğatladı, dürgülü. al dēyon sañ çok para vermeyon dedi. ğave parası yapāsıñ dedi. baqtım ğızacak ordan aldım. dönüş yaptım. gine çıkeyken bi garibime gitdi. ālamaya başladım. aynı hayat çanğıra'da inzibat onbaşısı, ğırıkğale'li sözüm oña it õlu it. benim yerime onu veriyala.
- 95 ben burda izindeyken varāyin postaneden deye mektüp atıyın deya. ordaki tümen_inen biñ bölüñ arasında subaşılılarıñ baqqalla gibi dükkānla va. tümeniñ ğazmasıynan kerpüç olla. üstü şey kiremüt müremüt yok. o ğúnúñ hókmünde. ordan öte-beri almış_ımış baqqaldan. çekmecerēde parayı çok mu ğórdü netdiyse. bi de naylon tabağayı eline almış_ımış hırsuzluk ediyá. ordan çekmeceyi çek̄tinen kāt paraları āşam evine
- 100 ğótürürmüş. uyanūmuş baqqal sābi. bozuk paralādan ne bulduysa ceplerine alıya. şindi postaneden yērisi ğún mekdübü atmaya isteyince hem asgeriye hem sivil polise haber veriyala. hırsuzluk oldu deye, dükkān sağibi. çağrıyala, neyten neyten bozuk para çekmeceyi ğırmış. bozuk para almış. mihtarı ēlēyoz. uzun lafiñ ğırası, bozuk para tabağayı da ğırınca yağalāya bunu şey. postaneden çıkınca tabağayı çekmiş. o
- 105 ğırıkğale'li õlan cıara yağaceymış burdan şapudan ğapıyala. ordan inzibatla da geliye bunu dõru postalayala. alıñ da geliñ deye. ğótürüñ bu õlamı deye. lán nerelisiñ sen deye. giden, izine gideni dēyá tanıyo musuñ dēye. tanıman mıyın. çok yakınımızdu deye hemşerim deye. beni de lekelēya. o ğırıkğale'lü ben ğasdamon'uñ doğuz k̄yüdeniyin. ne dedi ben izinden dönünce yüzbaşı, sağına dedi genalala ğózúkme dedi. ğatuksuz
- 110 hapse de veriya. dördüncü bölüē aır mekeneliye sürgün etdi. hırsuzluk etdü_çun istemem bõle deye.

-18-

Anlatan: Hikmet KÖMÜŞÇÜ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 70

Derleme Yeri: Eymür Köyü

(Günlük işler)

hoş geldin sefa geldin. yardım filen mı va bey hē? yardım filen edeseñiz
 ğonuşalım faķırırım. işdi biliye mıħdar. beki, yaşluyuz, ikimiz de yaşluyuz, iş
 ğóremeyoz. çiti yō! hiç yapamāya. dē esgiden daday'dan bi insan gelmiş_imiş ondan
 ōrenmişle emme dört senedü filen yapamāya hastalandı. yapamāya aħ yapabilse. bi tek
 5 talla ekdürüyo. bi ğaT. ğānımızı zor doyruyo. işdi mıħdar. şey_ediyo. şurda bizim
 mēmet kómüşcü'ye işde ekdürüyo ěcuķ. ordan taıl almaya giddim_idi. onna da şindik
 iş ğóremeyoz dedle. sōna al dedle. iş ğóremeyala, yorulmuşla biliyo musuñ? evát, işdi
 bōle. işdi bi ğat. bi ğat işdi geçinip gidiyo. ğānımızı zor doyruyo biliyo musuñuz bey?
 yardım edeseñiz tamam. yardım etmesseñiz biz çift filen yapıp da ğānımızı
 10 doyıramayoz bey. biliyo musuñ?

(Evllenme anısı)

ħayır, evvelsi ğórmezlerdi. biz gine birbirmizi ğóredúķ. emme heni hısımıyus.
 15 evvel hiç ğósdermezlerdi. gelini ğuyoyu ğósdermezlerdi. dúún olasıya dey mi, seyn_ā?
 baķ mıħdar bōle. tam bazartesi ğún ğótürlerdi dōlu burda keşgek doğler_idi şurda,
 cāminiñ óunde. iki iç ğún dúún edellerdi. perşembe ğún haķa gidēler_idi. çarşamba ğún
 ğına yaķālardı baķ, başına çarşamba ğún ğına yaķālardı. perşembe ğún haķ edellerdi.

cüme gún semet yapālardı. hep yemekliydi boyna. cüme gún āşam üstü gidēdi. dōulcu
20 zıķı üş dört gún gelüdü bōle dē mi seyn_a?

(Keşgek yemeği)

iyi būdaydan iki yarım şey ayitlerdi bōle dibek daşı var_ıdı. dōvēler_ıdı orda
25 dōul da boyna şenlī edēdi orda. hep dolalardı. bi kōylü. şenlīnen keşkej edēlerdi. şindi
keşgek filen dōvmeyla ğayrı evveli ōleydi yani, benim gúnüme. o keşgej yemeye
ğollardı. dúunde paķlavası bōrej her şeyinen va yani. piriç pilavı filan işde o keşgek de
evvelden ēdedidi bōle.

30 (Çeşitli)

āneñ filen iyle mi? ēy işdi bōle. benim_āya ne sorceydıñız? bōle şēle mi? şindi
bōle vırt zırt şēleri ğonuşada bize yardım eT. madem anğıra'dan gelmissiñiz bōle değil
mi? ha yaşluyuz biz. ben bullāda tallalāda bi ki ay vadım işdi. onnarı filen çōurüyon. bi
35 ōlanım va. işde ğózleri ēcuķ ğórmēya. epey de ğörüye emme az ğörüya. gendi gendüne
dışa-mışa çıkaya. ğapıları örtüvēye işde o ğadarlı. sōnadan ōle oldu. işdi sıkıldı mı netdi
tallada filen şey_edēdi yāluñuz biçēdi ğótürüdü tallalādan sıkıldı da mı oldu. bilemedim
bi şey mi oldu. sōnadan ēcuķ ğózleri ğórmez oldu.

40 (Kōyün tarifi)

esgiden ğasdamon'dan gelmişle de buraya esāsi eymür dememişle. ey hür
demişle sōna eymür'e dönmüş. esası ōle ğonuşuladı ğayıntamgil filen heni ey hür

45 demiş. yā bu k̄oy efe demiş. ğasdamon'dan gelmişle işde de sōna eymür'e dönmüş. ey hürdü bura.

(Hayvancılık)

50 esgiden sürü gezēdi. bi tek insanıñ yo_udu. herkeziñ sürüsü var_ıdı. bi seyn_āgiliñ ğaldı şindi, mıhđarıñ. hayvanları dāda ğúderken k̄ópegle ğurt fałan gelmesin deye māfız. k̄opek ğunnadı, davar ğuzladı, inek bızladı bōle derle k̄oy yerinde. ben ğidebülü müyün şindi?

-19-

Anlatan: Rifat SİRKECİ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 79

Derleme Yeri: Şeyhi Köyü

(Arıcılık)

arunuñ esāsı bizim güccúklúmüze ğara ğuvan vardı. bōle bal yo_udu. şindi olsa
 ğara ğuvan, arı da durmaz söynide. anca yāni bi hēneye eviñ içine yetecekleyin ğara
 ğuvaniñ balı. emme çok dadlı ğara ğuvan balı. şimdik fenni ğuvan ōle ğara ğuvanlıda
 emek verilmez. o geşdi. ānaduruz. ana aru, arunuñ içinde bi ğuvan arunuñ içinde biñ
 5 tēne aru vadu, eñ azından. beş biñ tene aru dā vadu. şindi hepisine bi tek bey ğumanda
 ediya. o bey belilli bi bey. şōle barmağ uzunluğda. ana aru bi tēne. yımirtlayan o.
 içinden erkek aruları vadu. yapısı ayrudu. suyu ğótümesi ayru. çiçēni ğótümesi ayru.
 içerde çalışması ayru. ğapıdan yabancı aru giriyo mu, dōlünü daraldıvēceksiñ. sıcakta
 geñiş ēdeceksin. altından şu_ada girmeci vadu. ämme şōle iki aru sıacağlayın zayıfısa
 10 daraldacağsıñ. ğuvvetlü aru gelü, onuñ kōkusundan bilüle. bi tek aru gelse, yirmi ğuvan,
 yüz ğuvaniñ olsa hepsinin de gendüne ğóre ğokusu olu. ondan sōna at ğata zatti şindi
 bal alınmaz. at ğat gendüne ait. bi yanna bal ğuya, bi yanna yavru, yımirtla. o bey
 yımirtlaya. on beş ğún deyince canlanıya. o dışdan çiçekden ğöttü toz_unan onnarı
 beslēya. at ğat gendüne ait. balı da gendüne ait, oğuluna ait. ondan sōna canlanduğça
 15 çoalduğça, çoalduğça çalışayken bir ay otuz beş ğún ömrü va. her ğún yüz tene, yüz elli
 tene ğüvetine ğóre çiçejne ğóre mavğilēde çiçek bol olu. yaşsı bol olu. aç çok nutubetli
 şerbet olunca ħani hesabı bol_usa bakmışsıñ bu aru tam çoalınca ħani bi hefteniñ içinde
 bi ğatı yapā. yapıda bōle ğurağ gitdi şindi bu yıl bizim hep yarım yamalağ aşā yoğarı

gastamun'da bizi tanır. iyi balcı bülüle. vĕli dĕhi burdan alu. or kŏy goptatip ğuruldu
 20 tabi şindi or kŏy. fağırlere aruyu ōzenine aru dađıyĕ. işti bizden iki yŭze yağın bi aru
 aldıla ğovanıyan. meraklıyuz onuñ ũstŭnde duran var ğayrı. ben zamanında or kŏy
 adana'ya yolladı bizi. kirasını vedi, parasını vedi. arabayı dutdu oraydan bırağdı. gelĕke
 de ğŏttŭ. orda adana'da ğasımnda ğideceksiñ. ğışın orda burda bi metre ğar var_ıke
 ğasdamon'da bullāda bi metre fazla bile ğar vadu. orda bi şubat ayı dĕrŭz. şubat ayınıñ
 25 ićinde bi hefte on ğŭn aru iŝlemĕya. ğıŝ-yaz mŭdemelli iŝlĕye. sıcağ yer. sŏna oranıñ
 ćićej ćok bol. ey burda bu ğasdamon'da ŝindi benim bildŭm ğaysı yok, mandalin yok,
 limon yok, portaađal yok. e, ne biliyin dađa. ne ćeŝit ćeŝit on ćeŝitden fazla. burda allahıñ
 vedŭ biñ bir ćićek va. ŝindi bizim bu ğasdamonu civarınıñ ŝŏle bey; ũć kilemetre
 yereden aru otlā. sađna-soluna aćulu. ćićek bulu. ũć kilemetreden ŝey etmesse. bi
 30 kilemetre yerden de alu hani. daralusa ğezĕ. ondan sŏna bizim ev, oriyan buranıñ
 arasına ğać kilemetre va? ŝu barmaklı tŭrbeyi biliyosuñuz deđil mi? beŝ kilo olsuñ eñ
 fazla. şindi şu ot. şu ğuruyan otla varya, bunna bizim kŏyde yok. bunnara papatya
 deyala. ćayda oluyomuŝ bunnādan. her ŝeyidin faydeymiŝ. ũlsere fılan ćok faydaliymiŝ.
 mŭdemeli bundan ğullanana var. bizde bunu bilmezle işde. bizim mallıymız deydim ğari.
 35 onuñ ũćŭn emme sayusunu bilmem. eñ azından yŭz ćeŝit vadu. ey irećberŭyŭz bi sene
 sŭrerŭz, bi sene ekerŭz. sŭrŭlen yellĕde, ota ğodŭmuz yellĕde, ekiniñ ićinde, ćeŝit ćeŝit
 bildŭñuz ğŭl va. bi de ğıŝburnu va. o da aynı ğŭl gibi. hem meyvesi mağbul
 ğıŝburnunuñ. emme ćićej dŏkŭlŭ. tez dŏkŭlŭ. ondan da alu, ondan da alu. bu aru hić ađıl
 ermeye. ğuru ŝu ćamıñ dalından alu. kesdeneden alu. kesdene balı hatta birez acudu.
 40 balı dadlu olu da. acımsudu yađā. ğani ğırmızı biber_inen ğara biberiñ farkı olŭ. o, deli
 bal o da o taraf inebolu tarafında. baŝaa yerde yok. şindi inebolu tarafında bi mavğide
 ŝŏle dĕlim. iki kilemetre dĕ şu dađıñ şo başından ŝunadan şu sıyırđım da olabili yañi.
 bizde de minder otu delle, ĕreti otu delle bi ot vadu. mal yimez o otu. hić yimez. daralu

da yirse ğan işer. añması ayıp. òle o deli bi ot va. işde ğari dēlim ğani ne adıysa
 45 bilmiyon. oña da bi aT dağmışladı. o otuñ bi divanıñ mehellesiniñ birindeymiş. şindi
 divancağ bağtı òlan. birē aru alıp oraya fazla ğani şey edmēye. o mavğıye herkesiñ
 yaylımı ayrudu. malını bile ğótüttümezdi yaylım olusa. hüdüt vadu. şindi onuñ hesabı
 deli balı_çün, başka yerden buradan ben de giderin bi aru bıraurun hani. deli balıñ
 kilosu ğırđ biñ lire. ämme bi ğaşuk şey normal yiyceñ şu çay ğaçu ğada. acımsı, bal acı
 50 olmaz. bal dadlu olur. o da dadlu da biberiñ hesabı. çorbaya biberi fazla ğatāsañ yağar. o
 da yağıya ecuk. acısı bu. aynı çorba çorba... başı çóurmeyi bırağ. şindi şu ğaşunan iki
 ğaşuk şey, çay ğaşuyuyunan deli balı, bi ğaçu dōru dürüs helletmez. ikinci ğaşunu yi.
 nā_da ne olusa olsun. vücütüne ğóre insaniñ tabi o ğaderlik de olmaz emme muhađđak
 kumaya ğirē, hesteneye gidecekleyin. ama çok ğıymetli, derde derman hastalığ, ğansere
 55 bile faydası va. ünsere faydası va. mīde ārısına faydası va. yaraya, bereye faydası va.
 eliñizi bıçak kesse bi ğazēye ūrasañ, dūřseñ her ne yarası olusa olsun. diken batsa
 genduñ yapsañ eliñi çıkar oynayeyken bıçayı çeke kesseñ orej okuyacađıñ der. o da
 fayda edē, onuñ hesabı. bal, besdil_inen balı yaraya ğosañ tođtoruñ ĩnesinden fazla
 faydasını ğórēsiñ. veya yarayı sekiz ğúnluk yara ede. iki üç sēt yaraya sarsañ. aruya
 60 demiş peygamberimiz, ğayri ermişle hani, biz çok ānadmasını řeyēdemen de. ataşa
 atmişla da. āzıynan su daşıya. o āzındaki ne demiş. su ayidiyomuş. āzındaki, dünyada
 nerden alusañ al, āzındaki bal olsun, demiş. her derde deva olsun, demiş. duğ almış. bi
 zerhoş balını yise aru söynü. bi zerhoş evinde, satun alusañ o bařđa da. balı vemēceksiñ.
 zerhoşken óune ğomācađıñ. az çok söyniya. nazarı deyen bi mala bağıncağ nazarı
 65 dēyin okuddumassañ ölüya. oña ğurşun dóktürüsüñ, okuddurusuñ. bēki ğurtarıyosuñ.
 bōle çokdu kōy yerinde, çok kişi bilü bilmez hesabı. şimdik aru nasıl olusa āzıynan

çiçeğin içine giriya. çiçekden alıya kóy yellerinde ğabak çiçeğ filen ekiyoz heni belli ufak
 tefek çiçekle. bakıyoz alayken. ondan uña, ondan uña gidē gelü, ğonar. biri gelü biri
 gider. beyā çiçeğin tozu aru bildümüz aru, ğırmuzu çiçē ğonāsa, ğırmuzu, soruya ğonāsa
 70 soru bacaklarında. siyaha ğonāsa siyah, beyaza ğonāsa beyas hesābı onu rengi. ondan da
 alu ondan da alu. arunuñ nasılsa doyasıya ğāri doyasıya deyeceksiñ. ne ğücü yetē
 alabülüse, bacaklarında şöle, şindi ğósterevēcın. bacaklarında tozunu dolā. iki kilelik, bi
 kilelik metre yere işte sēniye arasında, dakika arasında değil. bi sētlik yeri, yarım
 dakğada alu. bi dakğada alu. o gibi, bi yanı gelü, bi yanı gidē işde. bundan buuyunan
 75 sıcaıynan onuñ baharıynan yapı yapıya ğabardıya. şu çerçevileri ğabardıya. şunnarı
 ğabardıya. boş_iken şunuñ arasında, arasında bi terecúk ne deyin şu poşetle vaye
 terecúk, şu poşet gibi bunna ter. onu gendüsü bu ğader iki yanı ğabardu. çerçevilerin
 iki yanı birbirine doğunacağláyın şekilde. doğunmācağ, arı sıcağláyın eer açuğ ğorsañ
 bi çerçeve va. üstüne ğıramını yazmışla yirmi dört biñ lire. bi tek dā var_ıdı. onu
 80 saddım. ğırğ beş biñ lire. o da aynı çerçeFe o da aynı çerçeFe onuñ araları şu_ada
 cıtğada açuğ ğalmış_ımış ğuvvetlü zamanına da gelmiş. o çerçeFeniñ kilōsu aır. bi kilō
 fazlası va. onuñ üçün eılse gendüsü dōru yapā. ondan sōna aç çok yaışını bulu. hava
 serin o da bülü. tam sıcağta çalışamāya. soğğta da olmāya, normal. zabah üşüeyken
 ğāka gidē. velāsılı çī yükü gibi bi yaış düşē. aruya çok menfettü o. yerde biten bi ğarışa
 85 bitmēye. keğua her bitğunuñ ne bitğüsü olusa ōsun onnadan alū, eer şindi şeker veriye.
 şeker bizim memlekette şeker neyle verülü, neyle olu bilen yok. biz de bilmēyoz hağığı
 bu. ämme şeyde icad_olmuş. dē erzurum tarafında ōle ğonuşuyala. ēyiden adam da
 ğonuşuvedi bağ. adana'ya da filān giddümüz_içün. on ton ğamyonu, bi ğamyon şey
 yúkle, şeker. ğazannara ğaynat. içine duzunu, biberini ğat. ne ğataceysañ. şeker de birez
 90 şey edesiye, kóy yerinde siz hayır bilmēyon şeysiñiz. paklavayı eyer eceleye gelü de

k̄oy yerinde bulunmassa limon, limon duzu, paqlavaya ğatınca misafir gelü. ĩcabında
 āşama bulunmayabülü. eceleyen ne çouşa yiyeceksiñ. onu da aratmaz. ğatılmış
 ğatılmamış. limon ğatasıñ tam bi ğararınca o şekellenmez. altı ay, bi sene şekerlenmez.
 ondan sōna şekerlenü. ğatmassañ onu ğözünden de ayıtlayamaz aruyu gendü gendüñe
 95 söyündürüsüñ. şekerinde bi yani şeyi olu. sōna şeker bal yapayeken şeker bizim bu
 mámlákette ēdet deñil. olmaması Íazım. aruya ilkbahar teze yaqaladan ğar ğākıp çiydem
 biteyken arunuñ eñ tēlikesi o vañıttu. yani ğışın hiç bi_şey olmaz, uyuşuq ğalu.
 çalışmeyeyken zēhi almaz. Íakin bi ğúnúñ içinde aru söynü. şindi hava engun,
 dıñğırdaya ouñü örteceksiñ. dölúünü dıķācaķsıñ, şey_inen bılaşık teli varye öynü, sıķ
 100 tel_inen veya tönök̄oyi mıķıñ ucuynan bıdıķ biraz deleceksiñ. hava gircek. õle ouñü
 mıķlācaķsıñ. dıñğırdā içerde. şey_idē emme. çıķaceyin dēye. hava eyyam gidē bi ğún,
 iki ğún. bi yerde ğar va. bi de bi yandan rüzğar bõle çıķā ayaz. ğorgelesiye gendüñ de
 doñāsıñ. üşürsüñ. ğış ğúnü, aru ğarıñ üstüne düşen ğalu. onuñ için ğoyvemēceksiñ. eñ
 tēlikesi ğuvvetlü arunuñ bēzi ouñü örtmezle, gendü dıķā. şõle şõle cidğada barmaķ ucu
 105 gibi, gendü sııacaķlayın ğózer gibi deluğ_edē. onu sıçan da giremez. onu õle gemürüp de
 ş_edemēye. şu bildúñúz camlarıñ keñerine alçı bi şey çekiyoz hani. souķ gelmesin deye.
 o gibi hemen õle. ğāri nēle ānadıyın. dış yapıya mayaynan bi dā õle ğalıya gemuķ gibi.
 tam o biçimdin. õle şēler gibi aynısını ğóttü şeyden bal mumu derle. o mumlāya
 gendünü māfız ediya. andan sōna böyüdiya. aru südü, ben biliyon da, faydasını
 110 bilmiyan. tabi olması Íazım. emme şindi bi kilo, aru südü olsa alaceysiñ kilosunormal
 olalaķ ğāri aşādan bi şey ğonuşmaylım. elli milyer edē. dünya herp düzeni. gel işdi
 ĩcabında aya çıķıya aķılnan. yaluñuzca benim bildüm herif ğırķ aruyu söyündüdü.
 ğırķını da bile bile ğayri söynüya. cana ğīya. on biñ aru va içinde bēki bi ğuvanıñ. o da

can zaybı maqbul şey. bunuñ hiç ğalmayasıya söyniya. ğırķ ğuvan arudan bi kilo bal
115 alabiliyoñ. yani ğuvanıynan satsañ, bal zamanı balıynan beraber. e bi arudan elli kilo bal
da alınıya. elli kilo alınıya normal, tam baķasañ. o da baķım her ğún ilāzım. yüz aruya
hiç on paralık bi iş ğórmeden mēmür sētinde paydos edē, sētinde ğani girē. o da
zabālayın ğānını doyurunca sētinde oña başlācaķsıñ. yanında uyu, yat. normal başķa işe
baķmadan çok ğeç delüğanlı olusa bi yüz aruyu bi tek ğişi de idēre edē. emme edemedü
120 ğünneri çoğ_olu. muhaķaķ ilāzım olu. onuñ yelli yerinde petejni yapmasın da, baķmasın
da çeşit tüssü vēceksıñ. evvelsi bizim bildümüz añması ayıp, sıır kemresiynen filēn
verūdúķ. şindi çeşit çeşit ileçleri va. ğoyunuñ ayru, ğuzunuñ ayru, malıñ ayru malına
ğóre beyúķ malıñ ayru, ufaķ malıñ ayru. o gibi şindi aruya kenez deyala, maratıñ deyala
işdi çeşit çeşit. kenez; aru yımirtlayıp da yuvadan çıkayken siz ğayrıķ aç çok ireçber
125 değlisiñiz de bilisüñüz. tam şey etmedúķ de. touķ bilüsüñüz dey mi? şimdi aynı tauķ
gibi, touķ ğabuķsuz da yımirtla ğanı. melasılı o da bitlenü, aru da bitlenü. baķmassañ
bejne bi tek bit yapıssa püre gibi ufacuķ bit. o bey yımirtlamaz olu, aru söynü. zatti o
beyi ölse, zēhi olsa içini elleyeyken, açıb_örteyken ğazāleyin hefif şōle bi darbe olvise
çok nazik alayken baķıyoñ, çekiyöñ yoķarı. ğózleride hastalık va mı deye. şu yımirtayı
130 birden ğani şey edemēyon. touñ altına on yımirta ğörüz, on beş yımirta ğörüz, on iki
yımirta ğörüz. yirmi ğún deyince touķ yımirtası çıkā. içinde iki tene, üş tene sāru ğıvrım
derüz. peydā olmuş emme ölmüş. veya cılık olmuş. su gibi cılık oluvēya. dutmāya
muāķaķ bi tene, iki tene, üş tene bulunuya. hava soyyüvörü o sırada. ğuluķ yem yimeye
ğākā. veyahut ğapatamaz. keñerlerini ğalan bi yanında olu. canlanmış bi yanından
135 üşümüş. arusu ğıvrım denü. şindi o gibi ğanatsuz çıkā aru. ğanadı olmayınca,
uçamayınca hazır yīcek. e hazır yiyincek ğötüreni onu mu beslesin. bi ğún iki ğún

deyince, o çalışacak. çalışamāya, gidemēya, uçamāya ganad_olmayınca. onuñ için o
 bit olmācağ, kenez olmācağ çeşit hastalıklı olmācağ. hele şey oluya değmedim de.
 pamuğ gibi şeile biliniye ye. arunuñ içinde örümcek. içersinde örümcek bālāla
 140 örümcekten ölümüdü. deyen şindi sağ kóyleri bizim bu gún hasta oldu añması ayıp goca
 ğarı va. dudmadı ayağ. bacağ gırıldı. yandı. kóy yerinde şey māfızalı deñil. çoluğ-çocuğ
 da var_ısa bi yanı ğapıyı ört dersin, bi yanı açā. bi yanını içeri, benim üş tene çocuğ va
 şindi. çok sevgülü her gún sevseñde bıkamāyosuñ. dövseñ de bıkamāyosuñ. hiç yokdan
 birbirneriyen dóuş edēle. birbirleriniñ bi şey yerini bulula. fılan yazu yazā, ğolunu
 145 kaķıvörü. ālā o oña vurā. işte fılan fılan fılan mūnaķaşa. goca ğarınıñ gúcünü üzüyala.
 ğapıyı açmañ ölüm ğapı, camları açmayveñ. e eviñ içinde icabında yemek yapıyala,
 sıcaķlık geliya. şu camı açıve dersin, örtē. örtüve deseñ açā. dışdan siñek geliya. piredē
 olu. añması ayıp tāta biti de olu. şindi başğa bi şey yok da siñekden, tek tuğ pire de va.
 pire de oludu. herkezde pire vadu. ta bunuñ altında da ahır va. ğoyun alduğ bu sene
 150 uzatmaylım işte ğoyundan filen de pire oluya. şindi e onuñ da ileci va. ileçleseñ
 fevğalade oluya. bi tek pire o uyğudan o seni uyarı. fevğalade sizde de olmuşdu
 ĩcabında. onuñ için aynı o biçimde aruyu baķacaķsın, baķacaķsın tam bi kiloyadan bal
 verü. gendünü de beslemez. mecübür ğalusuñ şeker vemeye, şey vemeye. şindik
 havanıñ yaşından yāmurundan çiçeñin ğuyu zamanı, çiçeklēden elli çeşit, çeşit, çeşit
 155 burlāda da va. şindi şunnarıñ içinde esası çoı bilmēye. ğayı ben herkes genduñ baķ
 meydanda ħańısını gózüñ dutāsa onu al deniya. ille sen beyenive deye adam.
 demēceksin buraya iki ğadun geldi. ikisi şuraya geldi bunlara baķıye. bi tēnesi de
 çeşmede elini yıkağı. neyse o da geldi. evladım ōsun üçü de geç. baķıyala, şeyıdiyala,
 ğaç para, şōleydi, bōleydi. şōle beyazından işdi şunnādan ayırdı şōle. bi teñini de o alsın,

- 160 Һанғыsını alusa alsın, dedile. Һuraya beyenduқlerinden ғózel_idi. Һинди Һunnarıñ içinden ғózeli Һu gibi bi Һey. edli-bacaқlı ne_ada olsa. Һindik Һuraya geldi. Һunuñ Һанғыsını alusañ al dedi, үçümüz birē Һey alalım dedile. o da ordan gelen Һóle baқdı Һинди Һurdan da daҺa fazla simsiyah. bu da Һинди Һuña baқıncaқ Һirkinsi deјil mi? bunuñ Һóle Һu parçayı Һóle alsañ Һu bitek parçasıynan ben Һunnan deјşmen. ben deјşmen siyahıynan.
- 165 balı da yiyeyken bunuñki dadlu olu. bunuñki birez dā az acımsu olu. emme ben Һunuñ üş tabaқını veseñ alman. Һunu alurun. onda sūt tozu ғāri hāni geliye dēlim. ғayri o gibi. bunda ondan va. vela Һey va Һинди bunuñ. ғayri bi Һayıñ içine beş Һeker ғatsañ mı dadlu olu, bi tek Һeker mi ғatsañ normal olu. hāni dadlu olu onuñ gibi. bunuñki yakā, bunuñ bi ғaşunu yirseñ fāvғalade Һiy étē. öteyenkiniñ үç ғaşunu yirsiñ o ғada yerini bulmaz. bu
- 170 Һeşit Һeşit. Һинди bu arunuñ pō kóy daјttı Һey_eddi. bize de bu adana'ya gideyken mēmed_arpacı dēye emmizedeyüz. o Һeyi var_ımış. eҺliyeti de aч çok aruculuқdan kóқten. onuñ vasıtasıyla naғada aruñ va, kóyúñ içinde bizim işte, benim de beş altı Һey va. ғırқ Һey, beş Һey, diyeyken elli, yüz Һey va demiş. ben yüz aruynan elli aruynan adana'ya yollayceyın seni. sen arıcı olacaқsıñ, herkese de Һey olacaқsıñ. óñcü olacaқsıñ.
- 175 ғayrıқ orda daҺa çok ānasıñ deye orda bi adam va. efendi, мүдüllúқten istifa vemiş. gendü Һahsına aru almış. baba da üş deliғанlı, aruya baқıya ғayrıқ emme hısımı, emme neyse orda da bi Һadıры fılan va. içinde buzdolabına, ғardolabına varasıya va. her bişeyiynen yarım ғóvdeyi hiç ēsitmēye túқanesiye. varana yemeksüz de Һıғartmāya. bóle arudan bāsediyе. herkes toplaniye yanına. nasılısa seniñ aruya bi kere baқıvēyin
- 180 dedi. benim de altı Һejim, yedi Һejim var_ıdı. yani maraқlısıñ dedi, buraya gelmişsiñ dedi. la mēmed_ā, aч çok benim aruya da baқıvörüsüñ dedi. beraber ben seniñ emejini de vörün dedi. ólelik gitduқ neyse, háтта ramazan ғúnúne fılan da Һarptı. benim aruya

bakıvedi. aruya oul çıkarddumañ dedi. aruya dedi gózúñ dedi, altını doldurunca
 hapislēye yañut oul çıkardacaq böleceksiñ. üçe çerçife üçe böleceksiñ. beyim sen
 185 bülüsüñ ikiye bölüve deyim. bölmesini istēyen de ikiye böldüreceyin. üçe bölünce ħani
 şindi benim aru oul çıkartdı. bi, k_üş tene va. beş altı ħuvan va. şerbetleseñ yine aslı yoñ
 söynü. iki üç çerçefeniñ içinde ħabartmamış. ēcuñ ħabartmış. çiçekle ħuruyuverince
 ħaldı. nereye āyidiyin desek bol yere dört mevsimiñ dördüne de dedi on aruynan
 gideceksiñ dedi. ey on aruynan, bi aruynan, on arunuñ, e bi ħamyon arunuñ fargı yoñ.
 190 ben burdan dört aruynan, on aruynan adana'ya neyle gidiyin. giēken söyünmez. balsuz
 gidiyosuñ. ħadlı, ballı olusa şey_edduñçe ağı da. aç çok firen yapılı zēhi olu. beyi
 içinde sallanu düşē. ana zēhi edē filen filen filen bileceksiñ arunuñ anası ölmüş onuñ
 dermanı da va. hemen ana yapıyosuñ. velāsılı ikiye bölüvedi, bitejini üçe böldü. buraya
 gelduñ. üçe böldü aru da ikinci ħatı bitüdü. at ħattan hariç iki şē ħat yaptı. o seneki ħada
 195 bal bi de geçen sene var_ıdı. çok çoıdu. bu sene geçen senekiniñ dörtte biri ħada anca.
 hiç yoñ. aru söyünmez mi canım. her sene söyniya da tam emek vörüseñ de söyünmēya.
 ħara ħuvanlāda bōle oul aluruz. bizim dayımgiliñ var_ıdı. mehelle ayru kōyúñ içinde
 onlarıñ burnudu ondan ārı bize de vedile. o da bi oul, iki oul çıkardı. üç oul çıkardı bēzi.
 ne bileceñ tabi fazla gine, ħara ħuvanıñ içinde şindi bilen gine yapamaz. tütsü
 200 veremessiñ. beyi sā mı ölü mü bilemessiñ. şerbet vēyin deseñ veremessiñ. balını alıyın
 deseñ tam bal alusuñ, balını alamassiñ. benim bildüm, ben çok aldım. şindi ħara
 ħuvandan. ekmek yaptuñları hamullu ekmek yaptuñları saşta çoıru bislēç va.
 biliyosuñuz etl_ekmek. o bislácinan, ħara ħuvanıñ arħasına açıcaksıñ. bōle ħórúñ fılan
 da yoñ. adamı yīya. beni üç yüz aru soñtu birden. bi daññada, iki daññada, beş daññada
 205 hepsi. beş yüz de var_ıdı emme üç yüz aru soñtu. şúkr, e ya bōle delle aç çok iyi olu
 fılan diye emme. benim bi ölüm va, şindi şúkr olsun işdi normal fañırüyüz. saña şindi hiç
 almayasiye bi milyar lire vēcin. bi teg_aru soñuvesin dēceksiñ. valā aru zāhı olmas. şōle

ğapıları da kitlê içeri girê. aru òle bi şê olsa eviñ üstünde aru hiç yanaşmāya. bi tek aru soķasıya beya her yeri şişiya doluya ķomaya gire gibi. hesteneye de gitdi. bēzi adam òle
 210 oluyomuş. aru ölmez emme ölü. ĩnesini şey edince sāru aru varye öte yanki, ğir arusu. sāru aru birez dā on misli fazla zehilli. sōna o soķunca gine çıkıya ğótünde ğalıya ĩnesi. beriyankiniñ soķunca ucundan ĩnesi düşmüya. añması ayıp ğayrıķ ğonuşuyoz. ğótünden çıkınca bi dā şeyi çok onuñ soķmaz. şeyi yok da orası çıkınca fazla gidemēya. uçamāya. yapı yapamāya. bi yerde geziye. āmme müberek allahtan istese ne olusa òsun nağadan
 215 edēseñ etsin. şeysüz meskesüz, acab_allahi ne olu kitabımı ben ĩyin diyen adam soķuya. bi tek aru da soķsa onuñ ķoķusuna hepsi çoķuşuya yaluñuzca bēzi meske de giymeden ben girerin. ekseriye şey edeyken.

(Sigara dumanından arı kaçır mı?)

220

o da lafiñ persengi. baķ gelmez ķoķusuna filān. òle laf olmuş òle bi vēki üstünden alma biri demüşdü. lafiñ persengi delle.

(Yenebilen yabani otlar)

225

yelmuķ yenü, ğara ğavuķ, ciynaķ, toķlu bunnā hep yerde biten, biz bunnariñ hepisinden bizde vada. yaluñuzca zamanında saltalī yeşilken, fasilye yeşilken yiyosuñ hani. aşā yoķarı toķlu dedümüz, et ekmeğinen değişilmez. siftası yinincekleyin mesela, e ğózelce onu börttüreceksiñ, ğaynatacaķsıñ, yıķıycaķsıñ. suyuñ içinde ğaynatacaķsıñ.
 230 şindi, çoçukla toķluyu ğótürü. ğózelce dibinden kesecēsıñ. sararmışlarından, şeylerinden ğopardusuñ ğózelce. aynı ısbanaķ, ısbanaķ bildüñús ısbanaķ. yıķāsıñ, suda ğaynatusuñ. böttürüsüñ ğayrıķ. tamamen ondan sōna suyunu atāsıñ. bi kerde soķ

suyuñ içine ğabıñ içine ğuyacaķsıñ. bi kere iki kere tmzlenesiye tam da sıķacaķsıñ. bi da sıķacaķsıñ. ğzelce Şey eddkten sna onu satırnan incecuķ t tatasıñ stnde
 235 dveceksıñ. e içine bi ğabıñ tncireniñ içine iki yumruķ ya atacaķsıñ. emme ğatı emme cıvıķ. iki Ő tene yımırta ğatacaķsıñ çoķlna azlna ğre. mzemesiniñ duzunu, biberini, var_ısa kimyanını, e var_ısa basdurmalı çoķ iyi olu. oña ğatmaya. Şindi ğzelcene ğavuracaķsıñ. ekmeķ eleķ aķıncaķ bi yanından patanayı da aynı yapacaķsıñ. ğcn kzleceñ, ğavuracañ gine. patana ekmeķ, toķlu ekmeķ, yourd_ekmeķ ky yerinde ğri. bi
 240 yandan etl_ekmek de olsun. hepisinden de ğanğısını, ben Őahsn yourd_ekmeķ yirin. inanıñ yourdu bol bzisi emme Şey_etmes. onuñ hesabı, yerde biten ciynaķ, toķlu, ble yelmuķ, yelmuķ bildnz baķçada biten Şu ynseklikte ğurce yerde ğuvvetli soan oluye ye. yerde bitken aynı soan gibi. belilli ekiniñ iķlerinde añızda ekinnen beraber bitincek ekin bi ğarış_iken o biliniya. onu sde nezeketķe yapacañ. ekini ğopartmacaķsıñ. ekin
 245 de ğopsa ekine hiķ ediya. yelmuķ biln yani ekiniñ iķinde gezeķene. eme yelm ğzelce yıķanıP da sapını dibinden kesip te yıķayınca ğani tozu-tolaķ diplerinde bi Şeyi yoķ. onu yelmik blece serme ekm saracañ. veya morulu serme ekm sarulu da yiniya. aynı morul yer gibi. onuñ dadı da başğa sdl sdl.

250 (Hikayecilik)

didem hikayeciydi. Şimdik dnyanıñ elli ķeŐit, yz ķeŐit hikayesi var_ıdı. cahil_ıdi emme ramazanda, ramazan ocaķ eddi. zabdı da ğaviydi ecuķ. yani ğabiliyeti Şimdi Őeyiñ hesabı Şu nasıl alusa ğonuŐmayı siz de bu olmasa ğafañıza yine alıyosuñuz.
 255 zabdı ğavi den. zabdı ğavi yani ğafası aķıllı, Şey_diya demek. ğafası çoķ aķıllı ķalıŐıya. zabdı ğavi demek. adamıñ biri hicaza gidiyomuş. gends de kyn iķinde biri

var_ımış. şöle birez oña tapasuz_umuş delle. pattan bi lafi hani sōleyene. bi adamıñ
 şorda gidēken óküzü ölmüş, bacaı ğırılmış çolū-çocūnu kópek ısırılmış veya biriynen
 ğúrültü etmiş. hiç bi şey yoktan ğobellēden ārı, çocuklādan ārı, danadan, maldan ārı
 260 fılan onu birden do filen kes siz_inen douş etti. şöle oldu deyi demēceksiñ. ya gendü
 duysun yaħut eşdi, ğúrültü olmuş hefif. bi şey yok demek başğa, ortalı kúfür etmiş. vur
 ortalı ğazūnu, ğazuk vurmüş. veya şöle etmiş. bıçaķ çekmiş. tüfek çekmiş hesabını. o
 adama tapasuz delle. lüzümsüz laf, ğonuşulmācaķ ğalan. hicaza gidiyomuş. la şu demiş
 tapasuz adam ğoru. iç olmācaķ bi şey ísmalla. şunu ğórmeden demiş gidiyin demiş. öle
 265 bi tapasuz_umuş dēlim. gitmiş hicazını yapmış dönüş de tam kóye gelēken evvelsi neler
 var. -buvam on sene esgerlī va. didemiñ yirmi, on sekiz sene āsgerlī va. onnarı biliyon.
 neler gelmiş başına- şindi gelēken tasadúf olacaķ o tapasuz dedū adama ras geliye,
 geleyken. lē şüne ne deyin gine, bizim deye ğoca kópej soruyun deye. sēkin lüzümsüz bi
 laf hani. zedde şey deyince birez ğani baķ değilmiş, uur olsun. ne va ne yok, bizim ğoca
 270 kópek nasıl diyeyin. siziñ ğoca kópek deye ğatırñ deye ekini yidi, ğudurdu öldü deye.
 ö, ğatır öldü mü deye, bubañ deye mezer daşını ğótürēke deye ayaına daş düşdü öldü
 deye. bubam öldü mü deye, anañdan üç ğún evel deye. ö, anam da mı öldü? deye. ev
 yandı, ödü patladı öldü deye. evde mi yandı? deye. ğāri ğani o ğubat adama evde mi
 yandı deye. hambardan sardı deye. hiç ğoca kópej soruveñ lüzümsüz bunnan laf
 275 sarmāya deyen adam ğatırı, kópej, anasını, bubasını, evini, hambarını varasıya. ğúlúm
 şu oranlamaya baķ. didem ānadırdı.

-20-

Anlatan: Zahra DİKMENOĞLU

Öğrenim Durumu: İlkokul-3

Yaş: 81

Derleme Yeri: Ballık Köyü

(Çeşitli)

sefa geldiñ ölüm hoş geldiñ sefa geldin. hámd_olsun ölüm. allahıma şúkr_olsun
 gendümü şöle daşıyon işte ah yavrum. şúkr_ediyan emme işde ěcuğ dā. bēzi keren hasta
 oluvēyon. başım filen dönüvēya. tensiyonum yok emme ġāri ihtiyellikten besbelli
 hemen başım dönüye. işte iyyin yavrum. tabi tabi olacağ ġāri yaşlanınca olacağ. ben
 5 onu bilmēyon. sekizen mi doğuzan mı ne_ada bilmēyon ben. gel hoca gel evdeyüz.

(Düğün adetleri)

sēli ġún helkezi toplāduğ şuri dibek daşı vadu. dibek dōvēduğ. tezgāh dōverüz.
 10 būdāyı dōverüz orda keşgek helkezi dellēruz, toplāruz. bu aşā kōyden gelü. bu
 taraflādan gelüle. bāırula, çaurula dibek dōvēle, salı ġünü helkesi ġayrığ ġıyamet ġopā,
 onnarı biri dōesiye burda da yemek hazırlanu. ona āşam yemek vōruz. ordan dibekden
 būdeyi çıkardı birisi yúklēnū gelüdü, sen gibi birisi gelúkan bāıru gel gel filen abla,
 yeler abla gel kepçeyi ġótürüve para alacağ. gelin gelmēya, ġótümēya para alacağ
 15 ordan. hemen ġótürüve dımdan atā, sende parayı vōrüsün ġayınna parayı vōrü. o bırau
 gidē ori ġüle ġüle gidē. ědeti bōle. sēli ġún başlā. sēli ġún bi kere āşam ġayri şindi şeye
 gidilecek ġız tarafına gidecek. bura olan tarafı, ġız tarafına gidēsün bi keşgek ġuyasıñ,
 ordan iki kilo şeker ġuyāsıñ. oğuma şekerini yollāsıñ, keşgej yollāsıñ, iki üçte somun

yollāsiñ. ğız tarafına bırau gelülē. ordan da alguya oraniñ şeyini yúklēle. alguya o şeye
 20 arabaya yúklēle. geliniñ yataını, yorganını, sandūnu ğótürüle. nesi var_ısa, nesi var_ısa
 ğótürüle. bu sēli ğún. çarşamba gelü, çarşamba ğún de oraya ğıza, ğına yaqmaya gidülü.
 çarşamba ğún işde zabāleyin edesiye iki buraya, iki ōlen olu zadden. ğız tarafına gidülü
 orda ğına yaqāsiñ ğıza, her şeyini edēsiñ. gelüsüñ. orda bi iş yapmazla orda ğız tarafı
 herkes bōle oynā, dellal, toplanu orda. ilā çārunu meseía kimisi türkü çāru, kimisi ile
 25 çāru. ğıza ğına yaqalla. ben çāırmadım. ben bilemen ōle şēleri. perşembe ğún de
 zabālayın arabaları düzeldürüz. perşembe ğún zabālayın ğāka herkes bōle şey_inen deıl
 óküzler_inen, kómüşler_inen haqa giderüz. araba yapāduķ çibitler_inen şōle şōle çibit,
 çıbıqları edēle haķ arabası. üstünü süslēle haqa gidēle. şindi gelinnen ğuyo deıl, dā
 herkes kōylü, o kōylü ōlan tarafınıñ herkesi binē gidē, ğari üş kişi, dört kişi. birisi haķ
 30 arabası óñden oña binē gelin. ğuyo binmez. ğuyo kōyde. óñden birisi geçē şorē gelince
 ğuyoya müzdeye gelü. müzdeye gelü ğuyoya. işte āşam ğāri o gece işde perşembe
 gecesi mevlid_ókullasa mevlid_ókulla cüme gecesi. okumazlar_ısa cüme ğún. cüme
 ğún de semed_ederüz. ğız tarafı semede gelü. yemek vōrüz āşamadan. ğız tarafına da
 herkese de yemek bōle, evlēde bu ğoca evle neye yapılmış? semed_içün yapıldı. bulla
 35 hep bōle. tabi a benim ōlum. bōle işde ēvelki dúúunlerimiz.

(Keşkek yemeği)

ğazanda bişiyē keşgek. keşgej bōle bi adam bi tek kişi geliye, iki ğazanı ğōya
 40 yañyana. o ğazanı ğózelce bi_ke ilkin bi ğún ēvvelden būla. çarşamba ğún būla. sōna
 hamuru āşama yetişdürü. keşgek daħa bi tas ayrıanı işde dā verülēdü. üzüm hoşafı fılan

bişürler_idi. olan bişürü olmayan bişümez. yemej de edēdim. işde gendü gendüme bildümü edēdim yavrum herşeyi.

45 (Köy yemekleri)

ḳóyúñ menşur yemekleri işde mıqlama ederüz, gine menşur paqlava, börek bunna edülü. başga da her şey edēdiñ. nereye edeseñ.

50 (Kül çöreğinin yapılışı)

ocaı yaḳasıñ, ekmej edēsiñ. bizim acu suyumuz va. şurda acu su gótürüvörüsüñ giderüz. meden süyü. ocaḳta bi tencire ğabaḳ bişürüz bi kere. ocaḳda yaḳaruz tam bõle ḳúllen gibi olu. hamuru yõruz. ondan bõle ğocaman çörej ğómerüz. herkes gelü. ordan gelen bõle beş altı kişi oturu sufralara yerüz. ölüm baḳ beni seslen. şõle ḳülü şu yaña sıyirusuñ ocaḳda altına tãta süpürüsüñ. hamuru da yūurusuñ başım gibi bõle. onu yassılasıñ şõle şõle yaslãsiñ bõle yassılãsiñ. burē ğorsuñ. üstüne de ḳülü örtēsiñ işde bu. bi sēdde bişē. bēzi, bēki bi on dakika fazla olabülü ḣani bişmesse. ğuccuḳ ğómēseñ bişēse bişē, beyúḳ ğómēseñ şõle. işde bõle ḳúl çörej.

60

(Mıqlama yemeği)

mıqlama da yımirtaynan sovan_inan ḣani ğarışdurusuñ ğıymayı, üstüne de yımirtayı ğırãsiñ bõle mıqlama edēsiñ tavalara. patatis büşürüsüñ. ordan paça edēsiñ bi tencire şõle. patatis paçarası. baḳ onu biliyosuñ işde. õle õle ederüz. ğoveç ederüz. eti dorãruz bõle bõle bõle dorãruz. patadayı ğızarduruz yaḳda. bi kere şureye çıḳarduruz. ondan sõna patanayı, patadayı ğızarduruz. eti de bişürüz. onuñ üstüne bi tencireye bõle

hebisiniñ üst üste ğuyaruz. tüllü gibi ederüz. içine fasılye de ğataruz. her şey ğataruz
şöle münasib_olandan.

70

(Horoz koşturma geleneği)

olmaz mı horuz ğoşma eñ meñşür. o sēli ğún oluya. o sēli ğún. horuz ğoşma
olmaz mı. horuza daķılula. şindi horuza daķıla şeyden şo bizim tam şordan kúrüz
75 üstünden başlāla burayadan. hediyesi horuz. hediye yō_udu. şindi hediye ediyala. evelsi
hediye daķmazlardı. ben hiç yalan söylemen. şindi altın daķıyala horuza. evelsi altın
filen yō_udu. sēde horuz. işte ğuleşle olusa ğuleşüledi. sēli ğún. işte öle edeler_idi. esgi
dúınle böyle. salon fılan yok. bi şē yok.

80

(Sağlık durumları)

gidiyon toķtora. işde başım pilen dönüya. her şey oluya hemen olan şerde bunuñ
ğardaşı va. beni ēgidiya toķtora. benim üç olanım bi ğızım va. işde birisi bu, birisi
şeherde hestenede çalışıya. ğızım da şerde gine gelin, işde bōle. ben şere gidiyon,
85 geliyon. kóyde şindik bunna giddile. ben harmanlara giddim. ollāda gezdim, savurdum,
geldim. a yavrum geldim ebdes aldım. namazımı ğıldım. vaķıt geçiriyon.

(Köyün eski durumları)

90

kóyle o zaman herkes faķır. ūraşıyala. ben işdi on yaşımdayken fılan mektebe
yolladı bubamgil beni. beş altı ğoyunumuz va. beş altı şey va. kendileri yavaş yavaş şere
gidēle. bi araba odun ğuyāla şerde satāla onu gelüle iki kāda. iki kāt. yörüyelek gidiyele.
iki ókúz_ünen gidiyala bi de merkeb_inen gidiyala yörüyeke ölüm. yörüyelek altı saatde

yörüyelek gidiyala. gidiyala, geliyala günü bir de dönüyala tabi. bõle benim uşaklıma
 95 bõleydi. e merkebe binēler_idi. büyük odun yúkladüler_idi. ninem var_ıdı,
 rahmet_olsun. merkeb_inen gidēdi. āşam da gelēken bineduğ üstüne. bize bi şēle
 gótürüdü. yüz paraya, yüz para edēdi. kiprit derdi, yüz para edēdi, hoca efendí. yüz para
 neydise ben bilmēyon yüz parayı. öyle bi tek kiprit yüz para. işde õle õle. ēcuđ
 bilmēyon ki ēyiyduđ. gúcúñ kendúñ. gúcúñ ĩ var_ısa inejñ, kómúşúñ var_ısa şaşúñ.
 100 onuñ yourdunu yaını yirsiñ. işde bõle.

(Doğum sonrası inekten alınan ilk süt)

auz delle oña emme onu biz şey etmēruz. ilkin acuç goyu çıkar o. ilkin
 105 memesinden çıkā. kómüş olsun inē olsun. evat doım yapınca iki sēt sona çıkā o. çıkā
 emme onu ya bızaya vōruz, ya kōpee filan guyvōruz. şõle şē olusa. eve gótürüp de onu
 yimēruz. iki, üç gún, üç gún filan devam edē o õle. onu yemēruz, bızaya vōruz.

(Çiftçilik)

110

tabi zor. şindi hiç, şindi iş görmeğ mi ölüm. şindi direkdörün va. mekeneñ va.
 savuru va. bi hasıla girēduđ hani hasıla bi tam yetmiş günde. yetmiş günde galđdümüzü
 biliyon harmanda. gölay mı bõle. yaş oluya. şu oluya dúvennen sürüyosuñ, ókúz_ünen.
 çok zor_udu çok. şindik hiç. şindi bağ on günde filan da kağtuğ, bittuğ, on günde.
 115 herkes õle. bizde herkesinki bitti. aşā ova da õledü. şindi saban_inan çif sürēduđ. saban
 giddi pulluğ çıkdı ókúze göre. pullūnan súrdúđ. son ātamımda buēz de direkdör alındı.
 direkdör_ünen gine pullūnan sürülüya. işde anaduduñ va. dırmūñ va. hep bunna, dirgen,

yaba_y_inan savuruduk bōle yaba_y_inan. uñdandere, onu mudulla ókúze mudullāla. o
 çıkğada bi şey şōle uñdandereniñ ucuna çivi gağāla. işte mudullamışla deyala. çemek,
 120 sabanı ğazımaya çemek. çāmuru, toprağ ğazīya. sabandaki toprā ğazīya çemek. o da aynı
 elsirán gibi bi şeydü şōle. elsirán gibi.

(Uyundur otu)

125 ha peyindir. od deñil. od va o başğa. o uyundur otu. şindi bağ o ğoyun sūdünden
 olu. o ğoyun sūdünden onu sūdü ğolla ocağ ğózelce ğaruştura ğaruştura onuñ içine
 ğaruşdurup çoreğ şey_edince bi uyundur otu var_idi. şindi hiç ğótümēyoz. onu
 ğötürledi. onuñ içine ğoyunce hiç o dadlu olu. aynı şē gibi. hiç hāni başğa şeynen deñil.
 onnan uyunu o. onu yirduğ ōle. edēduğ evvelsi. yelmū biz topla yirüz ekmē sarāda.
 130 olmaz mı dā ğarağavuğ vadu, başğa şey otu va. ciynak va. ciynak delle şōle ğózelce,
 onna hep yinü. bunna işde uyundur otu şindi ğari şe etmişdü. dókúlmüşdü.

(Hayvancılık)

135 hayvanları zelveynen bağlāsıñ şurda. işte bu ókúzúñ boynunda hāni zelve şōle
 aaçdan. yañ yañ ğótürcekleyin ğoşacağsıñ óküzü. altındaki ipe zelvebağ denü.
 sabāleyin sāt sekizde gidēsıñ ğudē doyurusuñ. ondan sōna ōlen sēt on ikide birde eyree
 salāsıñ. o gendüne orda suyunu içē yatā. eyrekte suyu içē yatā orda ğörgede. acıasıya
 yatā. acınca ğağa. e sunullāda odlāla inekle. biz ēcuğ ğubat ğonuşuyoz. anam şindi ben
 140 ğúdüyön. şindi geliye deyeki bizim yuğarda bi tallamız va. talla böyüğ arazi. boún

inekleri nerde gúddúñ der. ókúz_öldü adı. tallanıñ ókúz_öldü. ókúz_öldünüñ üs yanında eşekçi_önuñ ğırda gúddúm dērin.

(Tarhana çorbası)

145

tarhana, şindi tarhananıñ yourdunu bi keren gúzelce çalınca yourdu gulleç şuraya, oña ben bi kilo yaqut ki şöle güleçine gúre iki kilo soğanı soyarın, dorārın. o soğanı iki sēt durdūrun. yaqut ki bēki de üş sēt durdurun. duz ğuyarın üsdüne dōradıqdan sōna duz ğuyarın. orda da soğan sulanū. o soğanıñ sulandıqdan sōna tarhananıñ içine ğuyarın. 150 iki kilo damatis dorārın. çekerin onu. damatisi mekene şeyden robodan. robodan çekerin damatisi. büberi çekerin. robot yo_uqan da et mekeneleri va. et mekenelerinden çekerüz. evvelsi de dōvēdim. şeyde et tātasında hiç bunna yo_uken. et tātasına ğordum. ğocemen tāta, orda dōverin gúzelce daraq dalısını, bīberini, şeyini hepsini dōvē doldūrun içine. şindi eer iccaq olusa hava iccaq olusa. on, on iki günde tarhana ğarulu 155 unna. eer iccaq olmasa yirmi gún durā. ben sā dēyin. soqta edēsen. işde bōle ğararu gúzelce emme şeyiñ yaını fılan alman yourduñ. yaıynan beraber içinden ğarayken hiç ben onu süzüp müzmen. içinden elim_inen şöle alurun, çıkarın. o içine ğaddüm şēleri hemen ğararın. çünkü hani şey edē. dadı gidē. öle ğararın gúzelce. benim tarhanam da kimseniñ tarhanasını dudmaz. çok gúzel büberi ben fazla ğatarın. duzunu da fazla 160 ğatarın. hiç tarhanayı büşürēken hoca duz ğatman. hiç duz ğatman. ilkinden ğatarın. ne ūraşecyeyin onnan. ğurudmāyoz şimdi tarhanayı. hep hamur yiyoz. evvelsi ğuneşe dōkēduq de ğurududuk. benim uşaklıma ğurududuk. şindi hiç ğurudmāyoz. öle basıyoz şeye ğaba. ğapta duruya. eer aqç ğab_olusa daħa iyi oluya biliyo musuñ? öteyan ki ğaplā da şindi heni neylonla çıqdı. neylonlāda da öle duruya. hiç bi şe olmāya. emme

165 ben duz ekdüm için hiç bi şe olmāyaki. tarhanam duzlu. yiyeyken, bişürēken duzunu su alıya. ben ōle ederin. bilmēyon sizde neyle yapāla.

-21-

Anlatan: Şükrü KARA

Öğrenim Durumu: İlkokul-5

Yaş: 77

Derleme Yeri: Bostan Köyü

(Avcılık)

avcılık zor iş emme işde. bizimkisi işde davşan, doñuz, ayu başga bi şe yok burda. ayuyu indik, girdük bõle çıkardük ordan. burdan misafir olarak iki gişi gelmiş. babamı da almışla. şo ğaşıñ arķasına ava gidmişle. orda ayu çıkınca bi kere atiyala. ufaķ saçma atmışla ötekile de davşana attukları saçmadan. varıya, ayu girmiş iná. burdan

5 giddük ertesi ğún ğayaya girmiş. ğayaya girdüm bõle iki de kópek va bizim. kópekleri de āyiddük. aacıñ üstünden girdük. çıkmāya fayda yok. kópej dedim aacıñ üstünden bõle hõbül hõbül gidiyoz yani. aāç dedüm tāta ğadā fılan yok. şõle ince bi şey. kópej dedim içeri ğuyvēyin dedim. içeri ğuyēke yukaran kópek, iki ğaya var şõle. ğayanıñ arasına kópek patdan düşdü. orda ğaldı. bubam da mizeril biraz. kópek deye ğalu mu?

10 buba çıkā deyon. yõ ğalu mu kópek burada deye. neyse bi dā girdim. ayu gelse bizi daıdu. kópejiñ ğuyrū elime gitdi. ğapdım şõle ğapasıya kópek bi baırdı ama baırasıya şuyanda da tūfek kút dede bi kere. ama ne biçim dolduduk. ğúç yetmeince ğayalar_ınan dolduduk. o ğayaları sóktúk, çıktuk. neyle çıkdıysa. ayu yā. gittukçe atıyoz, gittukçe atıyoz. vefat etti ğomşudan birisi var_ıdı. bi döndü gerisingeri āsgi ğılıçlādan, ğılıç

15 var_ıdı bende de bõle buada tūfek yok. āsgi teke bıçayı derle. baktım ğuruşun yetişmēye benim yanımdaki arķadaşa. ğaçıya gerisingeri. bu ayu ferasetlūdü. öyle taksi ğada gelince “la gelme ğoca olan!” dedim. bıçayı çıkarttım hemen. yaralı emme gelse öldürü

beni. bi kere vurabülüsem vururun ama. o da tam kesiya. yani vurasiya ğadar boynu-
moynu geçürü aç çok amme. ulan gerisingeri döndü. bi dā ata, ata, ata derken işde
20 burdan şu ğarşu ki evle ğada fılan gidduķ yāni. peşinden boyuna atiyos. vadım çama
yaslandı şōle ellerni ğaldudu. teslimiyin dedi ğayrı. bōle yaslandı. şōle ĩsandan dönme
derle ayu derle. bōle ellerini ğaldudu. arkadaşla da olsa da ğonuşuvesele. bi kere dā
attuķ ğayrı yıkıldı orda. bizim iki tene hayvanları yemiş ğurt. tam şu ğaşıñ arkasında
ğurt. beklemeye gidduķ. gurgene çıkdım. āşam namazı yanaşdı emme. şimşek çaķıya
25 yāmur yayya ğayrı. ben ācım depesindeyin şu ğurgenleriñ depesindeyin yani. tam
ğararacaķ zaman ōle sūrtünelek geliyala ileşe edelek ğurdla. tam altıma geldi birisi.
şuña atıyın bi kere dedim, dōrutdum. asılıvesene atmadım. öteki de gelsin leşleri dedim.
tüfek çif hani. bi birine, bi birine atıyın iki kere dedim. öte yanki, öte taraflaķ gitdi şōle.
öteki altımıñ yādı. lan altıña atsaña. o da gitdi baş aşā, gidiş o gidiş gelmedile. gece ta bi
30 saatlik yol. yoluñuzuyun. hiç yoluñuz. yöliyelek ordan bıya baķalım etdim. yolaşa
geliyon, şurda tallala va. tallara geldim. davşanna ğúldür ğúldür bi yoķoru gidiye, bi aşā
geliye. davşan ğúldür, ğúldür, ğúldür ama ne oldū belli deil. şeytan mıydı yoñsa. la şu
dedim. doķuzlu va. hani iri saçma va. bi saçma deüşdürüyün de dedim şu bi kere atıyın
şuña dedim. fişej deüşdüdü. epsi ğayıb_ oldu gitdi geceleyin. yā bōle işle başıma geldi.
35 boyuna yoluñuz gidēdim ben. yoluñuz hiç arkadaş olmaz. burdan gidduķ. dā ğarşu ki
ķóyle va. o ķóyleriñ ğarşusuna gidduķ. indeymiş taķıb_ede taķıb_ede izini gidduķ. ōle
çama şey yapmış. idman yapmış gireke. yırtmış dırnaķlarıynan çamı. ğabūnu çıķmış
haralda deduķ. çıkınca da idman yapā hani. neyse biz iki kişi depesine dikilduķ. ğaya
şōle şura gibi şōle yūñsek. öteyankile de şōle ğarşuya geşdile. burdan ğarı şōle
40 kaķıveduķ. ğışlüydü tabi. ğaķasıya partdan çıķdı. çıķasıya ğadarı ikimiz birden ğafaya
asıldıuķ. ordan bi çıķdı. yoķāñşā yuvlana yuvlana yamaı iri yarı. aşāda çay va. çaya endi

yıla ğaldı. ğalka mı? ğalkamadı. birisi döner ğurşun_udu. orda ğāri yüzdüğ yaını alacuz.
 onuñ yaını hayvannara iyi yarā. ğışın ininde yatā. ğar yaınca şey_ede deyvesen tezden
 aklıma geliya mı benim. navruz deyince çıkā ininden. navruz dendū ğún ininden çıkā. o
 45 zamanadan yatā. bi_şe yimeye ki. dabanını yalā delle. şōle beş barmağ va. insanıñ eli
 gibi. burayı yalar_ımış. bi de şurda elmanıñ dorūnda atdım. elma yünse_idi. aşā yoğarı
 tavan yünseklī var_ıdı. dorūndan şōle atasıya ğadar gendunū bi bırağdı aşā
 alasmarladuğ. zabālayın vadım bağdım. şeye sarılmış_ımış şōle. elini mi doladı netdi.
 geceleyin bilememüşüyün. aaç şōle ya. aaca gelmiş ğurşun. burda elik, geyik yasağ
 50 deilke geyig_avına gidēduğ. başğa yoğ. doñuza gidēduğ. doñuz çoğdu. çamiñ dibine
 yatıyomuş. üç arğadaş_ıduğ. siz dedim aşākilere atıñ ben yoğarkine atıyın dedim. neyle
 eddile bilmēyon tağ tağ. hepsi birden attuğ. yıķılan olmadı. birez ileri dağ gitdi. dağ
 gidince birisi gerisingeri döñdü geldi. benim óumde bi arğadaş var_ıdı. fişej bitdi
 biliyon hani. bağtım geliya. çineyecek veyahut herkese çalacağ. yoğarı atla dedim óğ!
 55 neye yoğarı atla deyesiye háman sıçradı atladı geliya. ğafa dedim bi kere asıldım.
 gerisingeri döñdü. dönesiye ğadar ileri varınca óumden atlayan ğari. ona tokmağlā
 derle. bōle vurā. ĩsan vurā gibi şē doñuz. yıķā seni. öteki kinin de bıçağları vadu şōle
 doñuzuñ, erkeyinin bōle bilejini çaldı mı meselā. bacajña çaldı mı yāra edē, atā. kópej
 çalā, atā. bōle bıçağları vadu. bilē bunnarı bōle işle geldi işdin. kópek bēzi kópejin
 60 giderüz. av kópej yetüştürüdüm ben. şōle şu_ada şu_ada. kimisini aludum. satalladı
 burda hani, ğólbezden yetüşdüme. on iki tenesini ğurt yidi. çoğ mühtelaydım ben oña.
 ğışın hiç durmazdım boyuna gidēdim. tek gidēdim. şurda bizim yoğarda yayla vadu,
 yaylaya çıkđım. bağdım aşādan yoğoru iki üç kişi geliya. benim izime yoğoru geliyala,

ama canım sıkıldı. yoluñuzuyun. öte tarafa indük. şu ormanları arka tarafa. acuktuk
65 dedile. yemek yiyim dedile. hani ekmek alıyoz yanımıza. orda çay va. çayda yiduk,
ğakduk. bi sırt dā aşduk şindi ori balık sāsı yapıldı. alabalık sāsı. tam oraya yanaşduk
doñuzla da ğakdı geliya beri dōru ama. şúkrú_ā geliya, dedi o yanımdaki doñuzla. ben
de ğórdüm. la şunuñ hangısı diri, dedim. şöle bağdım at başda bi tenesi sıkı diri. oña bi
kere atdım. bi kere atasiya ğalmadı. yanımızdakile acımāya geri taraftan depemize dōru
70 şakır şakır ediya. şúkrú_ā bizi vuracağla, dedi yanımdaki. n_ettúklerinden habarı yok.
yüzüñ ğoru yattuk yatmasak beş altı tenesini vuruyon. ğaçamāla ama, ğar tam şurlāda.
oturuya bōle. la ama bōurlerne dutu dutuve. ordan ğalkduk ğayrı o kóynen ötekine
vedim aldım. ğarşuya geçmişle, şúkrú_ā gelive gelive. ne va lan? fişek bididi. la
fişejñiziñ de siziñ de ğāri yokardan aşā başladım. o bitek şeyi ğóttüle onu alduk da
75 gelduk. gevurla yirdi evelsi. burda ğasdamun'da ermeni ço_udu. onna aluladı doñuzu.
bēzi saklu aluladı. şindi ğāri elim filen titrēya. meselā tam şu dirē öte ğaldım mı biraz
çekiya bu tarafa. bu ormanlāda ayaım basmadū yer yoktū. çok gezēdim. şora ğayrı, şo
ğoca armaş hūdüt. öte tarafı çanğırı hūdūdü. bu yanı ğasdamunu. son kóy. öylen namazı
ğılmaya mı giddile onna? bakımını esgiynen tōmüzlēduk. çomaj deluk delēduk önden.
80 şindi emekliyin o zaman ormanda çaluşuduk boyna. kesime gidēdim. kesim ölçēsiñ
şeyinen, motornan kesim motor_unan kesēsiñ. evelsi desdireynen kesēdük. el desdiresi
var_ıdı. onna şindi ço_u bilmez. onnan iki kişi kesēduk. ne eziyetle.

(Köyün oluğu)

85

kómuşle var_ıdı. kómuşler_inen çektuk.biz yaptuk. motor_unan oyduk. şöle şöle
kesē oyāsıñ. içini de ğózel temüzlēsiñ şöle keser_inen. hayvan ço_u şindi hayvan,

motor çıkınca hayvan galmadı. direkdör goşdula, diregdör çekmedi. iki çif kômüş çekdi.
 bēzi şullara gidiyon, yaqınlara dönüyon geliyon. fazla gezemēyon ğāri. bacağıla
 90 kireçleme oldu. geze geze soquqda. rāmetlik annem var_ıdı. tüfej saklādı. arā, bulu gine
 gidēdim. sen derdi çok eziyet çekēsiñ derdi. haqatan dedükleri çıkdı şindi bacağıla
 şullādan aşāsı sızlāya.

(Geyik avı)

95

onnā şöle aır aır giddiñ mi kaçmaz fazla duyasıya ğadar. o zaman atāsıñ. bi ğún
 bōle geyī ğurdla yaralamış. kōpekle yaralamış. yaralı hani, tam baq şurda ğarşuda bi
 cıblağ şeyden ğózük̄mēyala ğaş vaya. o ğaşıñ etejinden òle geşti oraya vadım. orda
 aırlaşmış pür yiyomuş orda. yaralanma gidemēya. tüfej dōruttum ellerim ğurulu gibi bi
 100 şey oldu. tetije asılamadım. ordan başladım gerisingeri döndü oyaña şā gitdi. bi dā gitdi
 oña şā. óünü kesdim. gine atmağ nasib_olmadı. ğúnah ya o, geyik ğúnahdu tōbe etdim,
 beş altı sene ēvelsi. ondan ayrıldım. gene ormanıñ içine qoru geliyon baqtım elik
 dikiliya orda. şu tarafa baqmamışın. ğalabaymış onna kaçmayınca o da kaçmamış. ben
 oña baqıyon o baña baqıya dā da ufağ gibi hani. ğari şey zamanı da yanaşdı. epēy
 105 yumruğ ğada fılān olması íazım. ğānında deyvese elī yani. lā ğaderine dedim bi kere
 atdım yüzüne ğarşu geldi ämme òle ūruna dōru geldi. gine dikiliya ğan boşandı bōle
 gine kaçmāya. ve de yanna dōru vadım. o zaman ğaşdı oraya da yıqıldı. ğāri kesdim
 orda. onna mısmıla. biraz duzsuz gibi olu şöle. hani fazla duz yimēya. orda aldım da
 geldim kōye. geyiñ bi senelik şeyi iyi olu. yavrusunuñ bi senelik fılān olusa. onuñ äti
 110 çok zelletli olu. hem de yālu. ötekile bek irileri yā olmaz. bi de geyiñ dirisi böyü òle altı,
 yedi çetal buynuzu olu. o tam şeyde baırmaya başlā, ekimde. şindi ekim deyince

baırmaya başlā. o zaman inekleriñ şey zamanı, góvleme zamanı. hiç seni gózü başı
 görmez. orēki yanna vā, vur. habarı olmas. o zaman vuran ço_u du ama şindi ġāri
 vuramāya kimse. ayu baırmās. o bullara yemişe gelü. yemişi yer çıkā. bi gece
 115 ġasdamun'dan geliyodum şurdaymış. sıfır ġarannuķ yoluñ içindeymiş demek ki egside
 góremedim. yoķardan bi kere çatır çatur etdi yoluñ altı. baķtım ayu demek ki atladı baş
 ašā. yemişe gelmiş_ imiş. tam ġarşulaşmışmuşuyuz. ġarannuķ da bi yañdan. yürüyelek
 geliyodum yā.

120 (İlk av)

benim ġarnım doķ. ġarnım açsa sen git. yā işde şu ovadan kópekleri fılan
 var_ıdı. kópek fılan bilmiyodum ben. geldiler buraya şu ġarşuya giddúķ. baķ şorda bi
 cıplaķ depe gibi bi yer vaya. şu ġarşu taraf, oraya çıkdı davşan. ben de çıkđım oraya. ġar
 125 bullāda. geçlik va, geziyon. orā dek gótüremedúķ oyaña, buyaña derke ordan yola
 atlatdı. yola şā, yola şā tam şu evleriñ yanına geldi. evleriñ yanına gelince oraya pisti
 şōle. orda bi kere atđım. atasıya ġadar giddi. bize öncül oldu çıkdı yā.

(Av hikayesi)

130

dāda yaddumuz gibi, kóye azuā gelduķ, üç saatlik yoldan gece. beş, altı arkadaş
 var_ıdı. misafir_ıdı onna da. geyi avına giddüdü. ōle nēle tarif_ ediyin. şu cāmi
 yünseklikte ġaya va. ġayadan ašā gidmiş bōle. ayu deġil geyik. geyik dedümüz yani, o
 mısmıl hayvan. bi yere vāmamuşdu deduķ. oada baķtuķ bi şey olmamış. āşam oldu.
 135 orda bi şey ev va. ormanıñ bekçi evi va. oraya induķ. orda ġāri onna ġaldıla. biz azıā
 gelduķ, ta buraya. kóyúñ içinden geşdüķ. kóyde de hısım akraba dolu. bildúķle va.

ūrasaḡ mı, iki arkadaş? zabān burdan ġaḡduḡ ekmek, çay yúḡlenduḡ. hadi baḡalım üç seetlik yola gine giddúḡ. ertesi ġún onuñ izine gine giddúḡ. dek ġótüremeduḡ. bu da bi hasdalıḡ.

140

(Ayının insanlara saldırması)

ayu, yimez de öldürü. ġurtaramamışla. yā varmışla on bir kiři fılan var_ımuş. on kiři fılan. lan üstünden ārı bi ġurşun atıñ bōrüne hiç yanaşan olmamış. adamı öldüdü, 145 addı. salduru ġaçāsañ. mesela şōle şo direk gibi fılan ġórdüñ zaman eer ġaçāsañ seyüdü. ġaçmaz da dikilivörüseñ baḡā baḡā. usul usul, gelü-gidē bi ġaçā ġurşun yetişmez arḡasından ōle ġaçā. dedem vardı biz ufauduk tabi. bu kōyden birez öte gitdi şoyaña nereye giddiyse bilmēyon. poçuḡları olunca yavruları ĩsana çok salduru. didem orda yaḡalamış heP şuraya gelmiş bacāna. yüzüñ ġūru yaddım dēya. ġarşu kōyden de 150 kōpekle çoḡdu deye. poçuḡla fılan ġaşdı yoḡoru deya. onna ġaçınca deyo bacām geldi geldi deye şōle ġulānı ġōdu deya, sırtıma deye öldü mü deyi dīnedi deye. hiç solumadım deye. solū kesdim deye. ondan sōna bıraktı gitdi deye. o da ġāri esgiden ġuşaḡ ġuşanuladı. şindi bende ġuşanılayan ya. ġuşaḡı çıkarmış, burdan bōle bōle bacāna sarmış. ōle kōye gelmiş. topal seyın dellēdi. ġulaḡla aḡr eşidiya ġāri.

-22-

Anlatan: Raşit DEĞİRMENCI

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 32

Derleme Yeri: Bostan Köyü

(Avcılık)

zedden bizim burda bizim ğāyık ayuya ateş etmezle. ğurşun atmazla. yā şimdi zararsuz hayvan yani. tamam, av işi de bizim bek öle marağ işi yokdu bizim burda doğunmaz yani. bizim anca burda ğurt vadu bizim burda. ğurdla vadu. hayvana daliya ya işde. hayvana dalāsa o zaman vuruyala. āmme öle davşan, geyik, bizim burda ēle
5 emme dolu burda. emme kimise atmaz yani ğurşun atmaz. burda ilkbahar ğunlāya bizim burda. ğunladū zaman her daññ depesinde anaları ğulliya. onnan birikme yapıya onnan işde.

10 (Kurtların hayvanlara saldırması)

arkadan yiya. o ğűsleri vaye ğűsleri, ğűslerinin altından sokuya ğafayı. oña içinde oynāvēya öte atlāya, beri atlāya onu bi şey sanıya onu. usulce yanaşıya. bi kere zedden attan bi kere deldi mi tamam. hemen zırtan yıķıya. ğayrı onuñ arka ayaklarını
15 óñ ayaklarını yir orda.

(Kış mevsimi)

bizim burayı ğış deme de ne derseñ de. bizim burda zığı ğış olu. mardda, ğucuķ
20 dedimi tamam bizim burda. ğar fenadır yayya o zaman. burda öle derle. biz öle dēruz.

burda k̄oy yerinde ̄le delle. ḡucüne mart derle. bizim burda ̄le derle yani uslula ̄le derle. ḡüc_ünen derle mart derle girdimi derle bizim bura saqatdu. yani gar dā çok yayya o zaman. ortadan mortadan esiya işte. k̄urk̄un yīya habire her yeri. bizim burda zıgı gar yaa. emme şindi tabi yaz şindi. bizim burda aıstos çıktı mı tamam. zobayı gürmayı
25 başlārız.

(Sağlık sorunları)

benim sōnadan oldu. ufaiken oldu. galça çıkıklū var_ıdı bende. angara'da
30 numune hastanesine gitdim. orda yatdım işde. buezde kireçleme olmuş deyala. işte ḡuççúklūnen çıkardı bu galçayı. yerinden çıktı. yerine ḡóttüle şey etdile buez de intap basmış, kireçleme olmuş deyala. hästeneye gitdim işdi. muayne oldum. kireçleme vadu sende deyala. düzelme bıcaq. ben de yatman dedim işde, ileçler_inan bi yaña daılmassa dedim, zararı yok. yörüttütümeya işti. ārıyodu, ārıyı da kesdi şindi heple atınca. galçañı
35 atamāyosuñ. oynadamāyosuñ.

(Köyün durumu)

ya bizim mevsimi bulla bōledü. ̄, fargādē. şindi baq, başka k̄oye git yani burdan
40 aşā k̄óylē vadu. k̄óylere git, oraynan bura fargādē. bizim bura dā ya. yani orman şey_ediya. yani fazla sıcak eddümēya, yapdumāya. çekiya yani orman. burda tam ilkyazdan bi gelceñ buraya tam aıstosa gada aıstos bitti mi tamam. o zaman gāri açāsa gāçacañ o zaman. soıya. gışla devamlu soq̄ çok soq̄ gidiya bizim burda. yerine ḡóre çıkamāyoz greyder filān geliye. k̄oy yolunu açıye emme, boun açıya āşam bi dā
45 basduruya temelli gāpāya. bizim bura bōle bulla. ya benim burda işde saqat olalaq birez

mayış alıyoz üç ayda. efendime sōleyin işde babam öldü işde, bubamıñ malları var_ıdı burda. ğız ğardaşım var_ıdı. iki ōlan dōrt ğız_ıdı. onna gelin oldu işde. ābim de işde ben burda durman dedi. hastanede çalışıya ğasdamunu işe girdi. ōlünce, ben ğaldım yaluñuz burda. ennem var_ıdı. ennem de şeker hastalī var_ıdı. ennem de ōle öldü. bubamda ğalp 50 var_ıdı. ğalp de birden şey edemedi. alıp veremedi. bubam da ōle öldü. biz ğalduķ tek başımıza. annemde şeker hastalī var_ıdı. her yerine ğāri her yerine vücütüne basdı. bu vücüda bastuķtan sōna bunu dedi, yani ğurtulmanıñ yüzde bi umut dedi. bacaklarından kesdile. alt yanından oynaktan kestile bacağı. şeker dedile bunuñ çok basmış şeker her yerine dedile. eğer siz bunu anğara'ya da ēgitseñiz türkiye'niñ çapına da ēgitseñiz dedile 55 ğolunu da kesēle, bunuñ bacaklarını da kesēle dedile. kútúķ gibi ğalu dedile. emme dedilē illēkim razīsañız olusañız dedile. bacaklarınıñ altını keseceyüz dedilē. yani yōsam bu sızudan duramaz bu dedile. altını oynaktan kesdile aşādan. kesdile işde zedden tez yaşamadı zedden. bu biliniye bacak bacā çıkıya. barnaķlādan belli olu. bōle şē gibi olu tam. bōrtúķ gibi olu tam. patladū zaman şey edē. zedde patlatmasa kesin 60 ēgüdü. e şindi ennemiñ mesela cıerleri miğerleri hepsini sarmış her yerini. eyer dedi doķdor bunuñ dedi şeyi yok dedi yani. bizim bunu dedi bi yüzde umut. ilaçları milaçlarını işde bura kōy oldūndan işde ēgidemeduķ. yani māyne edip de ğóttúķ şey edemedúķ. temēli basdı her yerine. ğurtaramaduķ yani.

65 (Dağ hayvanlarının yavruları)

ayu yavrusuna şey derle oña pōçek derle. ğurt yavrusuna ğurduñ yavrusu derle. geyik yavrusu derle, elik derle.

-23-

Anlatan: Ahmet Tezgeç – 90 Yaşında

İsmet Tezgeç - 76 Yaşında

Öğrenim Durumu: Yok

Derleme Yeri: İmam Köyü

(Eski Adetler)

ō ben ne deylemeli? çavuş misafir geldi gel. şindi onna gākđı ōle. şindi ōle
hōrmet yoğ ki dey mi hoca? yoğ şindi a_yavrum. esgisi gibi değil ki şindi yā. çaluşuduğ
ođúz_ünen ođúz var_ıdı. bōle yoğ ōle direkdōr filen.

-sefa geldiñiz. buyruñ yoğoru gidelim.

5 -sen sohbet edivereceñ biz dinlēceyüz otu.

-eskileri soruyala ođúz, inek nēleydi deyi?

-yā yeñileri değil esgileri

-eñ esgilēden ğonuşuvereceñ eñ esgilēden.

10 (Mahkeme anısı)

şindi bağ şōle. biz arabayı dudduduğ. odun_unan neyse hākim geldi buraya.
toprağ neyleyse ğayrı o ben bilmēyon. kētibiñ yā hoş geldiñ beyefendi sefa geldiñ
dedim. kētibiñ yanına gittim. iş kētipdedi dedim bennim. ğarışma sen dē vadım.
15 sełamún aleykúm. dođumuñ ğaç dedi. biñ üç yüz otuz iki dedim. he hiciri, he şindi o dedi
ki onu birağ dedi. kim sorarsa sor dedi, biñ doğuz yüz on altı de sağın e mi? dedi. neyse
beri yañ geldim, hekimiñ yanına. beyefendi tabi hoş geldiñ filen dedim. şōle bağıyon
eyisiñ herhal dedi. dođumuñ ğaç dedi. biñ üç yüz otuz iki dedim ben. şōle dūşündü. şōle
dūşünike biñ dođuz yüz on altı dedi. bađ, o kētibiñ şeyini sōledi. zehti ōleydi ađlım.
20 doğuzan, sekizen yo, sekizen altı yaşındasıñ dedi. dōrt sene oluya emme ana yaşım

ğaçdu bilmen. şindi doquzan nüfus Kādı hesabıyla. āsgisini anamdan doymum gāçdu bilmeyon. o zaman herp zamanı bi kētip gelürmüşdü kōylerde benim eşüddüm. ben görmedim.

-kōylerde doym va mı?

25

-va.

-kim?

-filenkes. yazar_ımış. onda gayrı gāçdu bilemeyon. gine duquzan beşin içindedü. ne bileyin beş sene müdü? altısını bilemiyon. işte bu. şindi esgerlik üç buçuq sene yaptım ben. ānadiñ mı? biñ doquz yüz otuz yedide giddim. otuz yedide giddim. çanaqgale'ye

30

vadım ben cendermey_idim. çanaqgale'ye vadım orada üç ay durduq. işte velhasıl kelām bi hastalandım. sekiz ay hava tepdilēne geldim hastalandım. bi deve gureşine gitdim. alay giddi emme sēde ben deil. ordan gelince arkadaş o su, neferle bizi suya yanaşdumadı. vadım bi gazoz_işdim. geldi dıqandı buraya. düşdüm hastaneye. emme yazu da biliyon. ben oqulda galurun deye görquyon. neyse sekiz ay hava tepdilēne

35

geldim. emme işde allah öldümeyince öldümeye. deve gureşi, devede gureş yapıya. biz de baqmaya gidduq. seyrine baqmaya. onna geliyala omuzu omzuna veriyala ūraş baqalım ūraş. birisini umudu keserice gāçıya. ōteyanki de varıya arqasına o da daqılıya.

emme urgan va şōle dōrt tarafında urganları geri verince geriden süsen şey galdı. gāluya orda. ānadiñ mı? ordan gelduq sekiz ay burda durdum. neyse vadım şubeye teslim

40

oldum. şey cendermeye vedile beni. cendermeye vadım. hadi git kōyüñe dedile.

-nereye gidiyon ben esgerēyin dedim. beni yollasanañız.

-nereye yollayım ne biliyoñ, dedile.

-oqullara soraceyüz, hangı oqul noqsan_ısa oraya yollaruz. salla-patdan seni nereye yollayabilürüz, dedi cendermele.

45 -tamam, dedük. iki ay daha durdum kóyde. ondan sōna dur sağ deyveyin. günüm geldi mehkimem vardı. mēhir beni bıçaqladı, dedim. bıçañ yarası burda evciliñ mēhir. vallahi de şordan bi ğıyardı ğalbinde ne var_ıdı bilemeyon. allah bir ğardaş gibiyüzdü. neye aldıñ o ğıyıyı dedim. öte yanki kekemen deye mıstafa var_ıdı. sıra bu sıra demesin mi. sıra bu sıra deyesiyle bıçaı yerleştüdü. talla ğıyısı ya. alduyduğ şōle. neyse giddim

50 edirne'ye yolladıla beni. bağ edirne cenderme oğuluna yolladıla. araba_y_ıman burdan ğasdamolu'ya bindim. ğasdamolu'dan ısdambul'a bindim. ısdambul'dan edirne'ye bindim. ne ğonuşuyoñ sen ya, otuz doğuzda. neyse vadım. orda tabi bi inzibata dedim. -oğul nerde, dedim. şōle bağtı.

-gel bağam şōle dedi. beni aldı gitdi. nezarete atsın mı. ben esker ölu eskeriyin nereye

55 atıyoñ. ben durman giderin canım. ğapıya yúklendim. bölük ğumandarı gelmemiş_ımiş. birisi dedi ki bölük ğumandarınıñ evine alda git hedi bunu dedi. giddük yer ev şōle. vadım oraya. birisini duddum boñ dedi. durmaya dedi. yağaladım boñ bunu dedi. ne yağalaması beyefendi ben esker ölu eskeriyin dedim. ben oğulu soruyon dedim. yađalācaı insanı yađalamazsıñız da bunu ölelikle getüdüñüz he. arabaya bindürüve bu

60 gitsin oğula dedi. burdan ne_ada va. cımbar kóyü ğada va. oğul uzağ mepsēniñ önde filen. ğayri edirne'ye vadım. bi de inzibat çoşuna sordum. bağ ē kime sorāsıñ. zehti ben oğulde_y_ıken ğasdamunu'da oğuldaydım ben.bi kere oğudum.bi sene bu yeñi yazu çıkınca, vadüñuz yerde sizi soyarla ya asgere soruñ, ya polise soruñ dedi. o beni aldı gitdi cenderme dēresine atdı. varasıya nezarete attıla beni. bağ gine nezarete attıla.

65 arkadaşla baña dedim oğulu ğósteriveñ ben buraya gircek adam değlin dedim. bağ çoş gelsin dedile. mecbur içerdeyin ğapıla örtüldü üstüme merdimene yokoru geliya ğapınıñ şōle açuğ yeri va. başefendi başefendi ben buralınıñ insanı değlin. ben esger ölu

esgeriyin. beni çıkar burdan dedim. çıkardı ne ediyon òle-bòle oğula gidiyon ben. bā
oğulu gōsterive. iki cenderme gıatıyın mı yoñsa saña yörüyelek gider misiñ dedi. o!
70 cendermelik ne işim va. ben kaçak deñlin dedim. beki şo aşāki edirne mepsenesi dedi.
yoğarki oğul yörüyelek git hedi òliyse dedi. vadım oraya tabi avraklarım şeye gidecek
alay ğumandarına dōru varacağ. neyse almış kādını. o nefer gelsin bağalım bi yanına
demiş. vadım nerelisiñ sen dedi. ğasdamonluyun dedim. ğasdamonuñ neresindensiñ
dedi. ağğaya imam kōyündeniyin dedim. saña bi insan sorsam dedi. bilebülü müsüñ?
75 dedi. bilüsem bilürün, bilmessem bilmēyon derin, dedim. ğāvur ali’yi biliyoñ mu? dedi.
ğapı bir goñşum dedim. ğabuğ ali’yi soruya, ğayrı alay ğumandarı. ne_y_ğise beki neyle
adam ğapı bir goñşun mēdem dedi. neyle adam bu dedi. ğısa boylu, ğara, yaz bi kişi
dedim. kōmüğü va mı? dedi. yoğ dedi. atı va mı? dedi. yoğ dedi. sōna, davarı va mı?
dedi. va dedim. ğardaşı topal hasan duruya mı? dedi. öldü dedim. hedi seni dedi
80 sekizinci bölüe veriyon hedi git, dedi. gitdük ğayrı oraya vaduğ. ğaleme vadım. bağ bağ
dedi yazıcı, ya elliki ğun ğaldı burdan dağlmamıza, neye geldiñ, nerden geliyoñ sen?
bòle bōle dedim. hava tepdilinden çanağğale’den geldim filen dedim. bōle buraya
vedile. şindi parañ va mı dedi? seni soyarla dedi. dedi sen parayı yatu, dedi. çıkardım
altı kāt para vedim yazıcıya. altı kāt neyse velhasılı kelām orda iki ay durdum. dağma
85 zamanı o beni şey yere düşsünle mi? seyyar o cenderme kūrđ_işi o zaman. neyse
olmadı. o altı kāt beni ısdambul’a vedüddüdü. bağ o altı kātı yidi emme ıstambul’a
vedüddüdü beni. ğasdamonu’ya vēñ dedim yazıcıya. bizim tabur vemeye, dedi. birinci
tabur veriye, dedi. elimde dedi yazarın seni dedi. altı kāt vedüddürüyodum. āña altı kāt
vedim. neyse ısdambul’a yazıveyin mi? dedi. yazıve, dedim. ısdambul’a yazdı, on iki
90 ğazası var_ımış. şile’ye düşdüm ben işde bağ. o zaman esgerlik iki buçuğ seneydi.
neyses ğunümüze üç ay ğalalağ yaddım. deyen yoğ, vazife yoğ. yad da yad ğaragolda.

bağ vallahı bõle altı kişiyüz biz de velhasılı kelâm. bi sene uzayvesin mi. üç seneye çıkdı. üç buçuk seneye çıkdı.

95 (Evlilik)

dursana onu da gonusuvereceyin. neyse günümüzü yetüdük geldük. tabi evleneceyüz. evleneceğim hefte pusula gelsin mi bi daha gitmeye. ihtiyatlıa ikinciye esgerliğe bi dā istesinle mi? yemin etdim o hefte dúñüm va. dúñ etmeyince gidmen
100 deyi. neyse dúñ ettük. gece gıkdım. gidiyon gısdamonu'ya. bi kişiniñ yüzünden iki gece gıkdım yanında. bunuñ yanında ānadiñ mı? işte bõle oldu. tam on bir ay durdum bu da böyüsün deyi gelmedim gayrı. on dört yaşındaydı bu. on dört yaşındayna böyüsün vasın dedim.

105 (Edirne)

beni çarşuya çıkarddudula mı? elli günde nereye çıkabülüsün? buradan alma yakası gibi dışada oğul, edirne'den. ānaşıldı mı? ne biliyin ben işde alay gumandarı hemşerim deil mi bağ kimse bi şey demedi. vamadım ki bi dā yanına. varamadım. çünkü
110 böyüg adam. vamadım ben. sen nerden biliyoñ bunu deyi sordum. bu baña sorduya ben de oña soraceyin. ben dedi gısdamon'da şeyde germeş'de bölük gumandarıke dedi gıvur ali benim neferim idi dedi. ordan tanıyon dedi.

(Başlık parası)

115

üç yüz kāt vedim. yirmi kāt yetmedi. emme alurun demiş bubası. gidēse gitsin esgere benim için gidmeyeye demiş. bağ bağ fakırlınen bi mirasçı sardı bize. ben buba günü görmedim. esgerden gelmedi bubam. gelike bağ herp bitince gelike

- istambul_unan aman anđırı'ynan angıra'nıñ arasında çubuk ovası deyi bi yer var_ımış.
- 120 orada bubamı öldümüşle işde arkağaları. ne habarı alacañ. ben daħa uřayıñ daħa. belki iki üç yaşımdayın belki. neyle düşüyün peşine. iki üç yaşındaki insan. şindi bağ idirli birisi var_ımış yanında o ğonuşmuş. bekir avuş demiş para iü öldüdüle, demiş. ānadıñ mı? bubamı para iü öldümüşle. şindi bağ bi mirasçı sardı bize. anam derdi ki otuz iki kere meħkemeye girdim. otuz üç de yeñildim, derdi. anam, anamı vemişle meħkemeye.
- 125 neyse baña bağ ğardeşim baña bi kilelik yer düşdü. bi kilelik yer_inen geünülü mü? cenabı allah yardım etdi. allahım yardım etdi. alduğ işde velhasılı kelám bu ğünlere erdüğ. allahıma yüz biñ kere řúkr_olsun kimisinden ařā_istem kimisinden de yoğarıyın. allahın yardımıyla bu. bu k_öyü ğuran bizim sülele_y_ımış. ben didemi nerde biliyon. bubamı nerde, ben bi emmimiñ yanında beyüdüüm ben. bubamıñ ğardeşi. o ānatmazdı.
- 130 oña bi çalışma var_ıdı. oña alıřacađıñ. para dutardı.

(K_öyün adı)

- imam k_öyünden birisi buraya i ğuy_ö girmiş. bu eve de ordan imam _olu deyi
- 135 ordan oğunmuş. şindi elveren deniliye ğayri. esgi adı elveren yeni adı imam k_öyü.

(Günlük işler)

- hayvan ğüdüyon. başğa ne yapabülürün şindiye ğadar. sabahleyin hoca ben
- 140 ğāķasıya bağıyon ezen oķūya. bađ bađ sırrı ğardaşlım fağırlınan bi ğarnımı ğuru ekme_inen dālarda vallahi billehi, su_y_unan ğuru ekmei yidüm çođ zaman oldu. ekmei buldum da ne arıyon ben. bi kilelik yer_inen geünülü mü? yer olmayınca inek besleniyo mu? beslenmeya. yer_inen beslenüdü inek ānařalım. iřde ne oldu oldu

yaradan allahım bu k̄óyde ğodu bizi. ŗurda bi talla saddıla emmim çalışmaya gitdi.
 145 emmim anamı almış. āna ŗey edince anamı emmim almış āna. ğardaşı, b̄yŰk ğardaşı
 ōlŰnce esgerde. hıra ğayınna varıya ğayri. iřde b̄le. ne oldu emmim o ğaraca ōrene
 gitdi. ğaraca ōren deller_idi. oraya gidike bağ cenabı allahıñ yardımına bağ. o bi ğarıya
 yımırta verŰrmŰř ŗeherde. heftede iřde ğa yımırta var_ısa eletŰ verŰrmŰř. baña bağ
 demiş ğarıya, yımırta gelecek deyi bekleme yımırtañı al sen demiş. nereye gidiyoñ
 150 demiř. emme beř para, on para fazla vŴrŰrmŰř yımırta bařına ğarı. oğ! demiř, ben
 ğaraca ōren'e çalışmaya gidiyon demiş. řŴle bağmış oğ! benim oullarım orda k̄etip
 demiř. emele k̄etibi demiř. saā mektŰp yazıveyin demiř. o seni, bağar saña demiř. iřde
 ne_y_ile mektŰp yazdıysa. variye, veriye k̄adı oraya. ařādan yoğarı řŴle bağıya
 emmime. beki deye, sen bu ğarıyı nerden tanıyoñ deya. araşlıymış ğarı. sen ağğayalıřıñ
 155 anam filen. ben deye yımırta vŴrŰdŰm oña deya. ordan tanıyon ben nerden tanıyceyin
 deya. iřde velasıl kelām Ű ay id̄ere ediya. orada Ű ay çalıřıya. gelince řu tallayı
 saddıla. bu talla bizi k̄óyde ğoyan. şindi bağ altı sene ocŰm olmadı. allah nireme
 vedyise altı tene ocuk vedyi. bağ allah ikisi ōldŰ, dŴrdŰ s̄a řindi. ōlanım řindi k̄óy
 hizmetlerinde çalışıya. emekli ığdı. ordan ığmadı çalışıya. birisi de k̄óyde ireçberlik
 160 yapıya. hepisi verŰ allahıma řŰkŰr_olsun. allahım ne dedim saña. allaha bağ allahdan
 umuduñu kesme.

(Bayanların uğraşları)

165 orba gibi, b̄le mercimek orbası gibi, ğavurma gibi, ōte-beri b̄le ed̄le
 mevlŰdlerde ōlŰlerde. mercimek orbası, ğıyma, piriç pilavı filen ōle. ben hiç yařımı
 bilmeyon ay_olum. dezğah doğurduğ şindi. arşaf doğurduğ b̄le her ŗey ederduğ. yatağ
 arşaf...

170

(Hastalık geçirdin mi?)

geçümen mi! üç kere emeliyet oldum. mide de, safra kesemde bıldır sene gine
oldum. bõle yarıldı da a_yavrum on iki dikiş burdan burayadan. iş góremeyon işde.

175 düşmeden deñ patladı dikiş.

(Maniler)

git ũllar olsun

180 caddeler yoluñ_olsun

gidiyoñ mu gidiyoñ

beni deli mi ediyõñ

koşulmaduğ ğuluñu

185 kime emēnet ediyõñ

çaydan geşdim daş buldum

yüzüme ğaş buldum

eller ne derse desiñ

190 ben yanıma eş buldum.

dereleriñ armudu

anañ bubañ var mudu?

anañ bubañ olaydı

195 seni de burda ğor muydu.

ne bağıyoñ dölúğden

baña da ve órúğden

vallā da vaz geçmen

200 seniñ gibi ferikden

bõle atarduk biribirimize a_benim yavrum. şindi ihtiyat asgerl̄inde baña baķ saā
deyvereyin. Şeye gidiyoz ğarşuma ben doķuzan otuzu dõrdüncü alaydeydim. otuz
beş_inen minevre yapacayüz baķ saña deyveyin. ben yangun_uyun. ben dúún etdim. o
205 gece asgere gitdim. o gece yā. neyse zabaha yaķın ğaķduk. menevreye gidiyoz o
ğarşumuzdaki alay_inan. havan bölúúndeyin ben. bizden geride bi top bólú va. şindi
rahat ğumandasını vemiş ilerden. ne_y_ise biz de geri yañdayuz. bölúk ğumandarı türkú
bilen türkú çürsın dedi. ben durar mıyın. hemen türkúyü aldım.

210 ah o yer elinden

kemer düşdü beliñden

öldür beni, as beni

saçlarınıñ telinden, dedim. alay ğumandarı bi de baķdım. hañġı bölúk bu dedi. havan
bólú dedi bölúk ğumandarı. ūrlar_olsun dedi. anı! ğardeşim girdi ğarnıma bi davşan.
215 beni dóverle. neyse vaduk öteyanki alay gelmeyvedi döndúk. gerisin geri geliyoz. hep
alay subayları hayvan_inan geliyala geriden. ğasdamonlu ehmet geri ğalsın dedi ulan,
bölúk ğumandarımız. bölúk ğumandarı, sekizinci bölúk ğumandarı. neyse geri ğaldım.
buyruñ üs tēmenim dedim. varıve bölüñ óuñ sıra dedi. varıve bölüñ óuñ sıra dedi. üs
tēmenim baña yoķoru yoķuş dedim. soluk alıp veremen dedim. varıve dedi. neyse
220 çıkduk yoķuşu çıkduk. türkünüñ yoķuşu olu mu? aşayı da, depeye yoķoru da çıru neyse
çıkduk. ordan başladım türkúyü çirmaya.

ah o yer elinden

kemer düşdü beliñden

225 öldür beni, as beni

saçlarınıñ telinden

şu dālar olmasaydı

gūlleri solmasaydı

230 ölüm allahıñ emri

ayruluğ olmasaydı, dedim. şöle geri baqtım baña gūlüya bölük kumandarı. yarılıyala atıñ üstünde.

şu dāları delemen

235 ğararemden dönemen

ben o yarı bırağdım

kimselere deyemen.

dālar dāladı beni

240 ğören āladı baña

ayırdı zalim felek

ğurbete yolladı beni

ah o yer elinden

kemer düşdü beliñden.

245

çir bağalım bu türkúyu çir on kere filen çürttuda. çadırları gerdümüş bölük

ğumandarı. gelsin o demiş. beki ölüm sen de bi dert va emme ne bu dedi. üs tēmenim

dúñn ettim o gece esgere geldim dedim. ne! dedi. niye demediñ bu zamandu dedi. üs

tēmenim öle bi şey olmayınca bu salla-patdan denmez bu dedim. arkadaş beni bi dağha

250 vazifeye filen yollamadıla. hah işde bu. bırağduğ, gelduğ. geldim hastalanmış. zāte

masara, git toktora, gel hocasına bığdım bundan ben. bunu anğıra'ya ēgiddim. hasta

tabi. bırağ neyse. anğıra'ya gidiye bu. bu hasta. ameleli ediyon şherde dur. neyle kóyde

durabiliyoñ. ne dedim sağ. bi kilelik yer_inen vañıt geçer mi? adamı besler mi? bunu

ben dedim anđıra'ya değşmeye ēgidiyon dedim, mehelleniñ ğarılarına. Őebaplıa da
255 meraklıyun. Őindilik allaha Őúkr_olsun.

-24-

Anlatan: Vahide Safiye ŞENOĞLU

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 90

Derleme Yeri: Taşlık Köyü

(Günlük ev işleri)

bağın kimiñ nesi oluyosuñ yavrum. ā baqsana gel şuri otu gel. ikiñiz de sññ şuraya. bağ hasan, sen şuraya otu. geç uşām gel. n_ēdelim doqsan yaşındayın. gezemēyon ğayri. gezemeyon. şōle zor geliyan. orda torunum va. onnan, bunnan duruyon işteyna. işte bōle. ben burayı bōle eyleniyon işdi. bōle güccükten ekiyon fideyi.

5 güccūken ekiyon. bōle büyüdüyön. bu da torunum gel. hocayın dēya öğretmen gel. işte hēlim vaqtım yerinde. hep torunum va. oūllarım va. torunumuñ torunları va. oūllarım va. hep emeklü, ondan kerime. şindi bağ biri ışıkdan emekli. biri de hataydan emekli. iki ōlan onuñ va. bi ğız, bi ōlan beyūnuñ, hıranıñ va. gelinimiz va. ğızımız va. torunlarımız va. hep giddile mēmür, āmür, ğāmür. ben bu torunum_unan duruyon. beyúğ_olanımıñ

10 torunu bu. işde bullāda. yapı da burda. herkes bıraqtı gitdi. ekiyoz. biçiyoz. tam bu geleli atatürk mefat etti. ben de geldim buraya. bubam ölmeyeydi gelin etmedi beni bureyi. yirmi yaşında fılan vardım. on seneden beri ben bu kōyü beklēyon. bağ ğayıntam vardı. ğayınam vardı. hep onna öldüle şindi. eltim de gitdi öldü. hep kimsi māmür kimsi āmür. işte bu yapıy da ortak gibi. biz bu ōlan_inan ikimiz. ben bu eve

15 geldim_idi zeddi. bu ev bōle dejl_idi göşdü. burda ev var_ıdı. böyúğ_olanımıñ ğarısı orta_ıdı böldü. aşā bahçeyi ōlağ yaptı. işte hocanıñ ōlanı bilü. hasan bey bilü orayı. dēy şori aşaya. işde valhasılı kelām ömür ömür máhsele. n_ēddiñ dā dā çay demleylim.

(Çeşitli)

20

yaylı arabaynan geldim. gatr arabasıynan geldim. äsgiden takşı yo_u du. çok araba yo_u du. benim gúnüme bağ benim gúnüme çocuklümde ókússüz araba derdi. goca bi ğarı var_ıdı kóyümde. ókússüz araba deye at dağdı. bĩ_ki şey geçēdi ğasdamonu'ya araŞ'dan. yani takşı gibi deđl. dolmuş gibi filen oña bağmaya giderduğ. o

25 devedelik insanıyn ben. o zamanlarıñ ĩsanıyn ben. helbi de biliyon emme. şeyi, çanağğale helbini tabi. atatürk'ün ğasdamonu'ya geldünü de biliyon. ğasdamon'uñ ağasyalarını atatürk dikdüdü. ağasyala ğani kústüye Şindi gúccüldü. gine yerine ne dikdile. çok inmēyon aŐāya ğasdamonu'ya. ağasya vaye canım işde Őuña ağasya delle. bunnarı caddenıñ kenerlerine atatürk dikdüdü. çanaç halbini de biliyon emme çanaç

30 halbiniñ erkeğ olmayınca helbe gidenle gelmedi mesela. bağ kenen'in Şindik televizyonu va. şey çalıyodu zabā ğada. altına da bi dizidey mi şey mi deyala onu deđŐüttüdü bi kere. onunan filen çalıp yatıyoduğ. Şindik elēnesi va yokârda deyala. çalışan çanaç üstündeki Şeye bağılmadı. odu deyala çalmayan. ğasdamonu'ya ēğitdi. iyi deyala bozuğ deđl deyala. televizyonu kim yaptıduğ ēcúđ bozuğ gibiyimiŐ_imiş. onu da yaptıdu. bu

35 onlarıñ mesrēsi. işi góriya. işimi góriya. başımda odunumu eder. mesrafımı górer. Şindi Őerdekeri bi fırçalıverin dünya gótdüle. gidelim eve, yemek yĳlim. bi Şeler_edelim. hep dolu. enām yaradana neler gótdüle. her bi Şeye gelinim benim, gelinlerim va. gelinimiñ gelini va. helidgili, helid'i bilü bu hasan bey. torunum hoca. Şey hocası gúrēn hocasından ayrıldı Şeye. mesleğ ayru. Şey de sen ori bilisüñ iki merdimani va

40 ğasdamon'nuñ äsgi belediyeindeki dayrede. Şey māmüre geşdi yani. devlet māmürüne geşdi. onu da biliya. onu da biliya. o Şindi, vāli biliye bunuñ mesela gúrendan ayrıldünü. bi dālara sürdüle, hoca oldu. kóy hocası oldu yani. ceneze filen yıkağı. gece

gelmiş ğapıyı depmiş ğorkusundan. anasınıñ evine. ğasdamonu'da duruyo bubası-anası.
 ölu ğavağ kóyúndeydi. kóyde orda ölü olmuş. ölüyü yıkamış. ey çocuk da ufağ meseía
 45 mesleini değstüdüdü. aylı va şindik. kirası, evli çocü var. işdi bõle. bi ělem. işlerim var,
 gelü müsüñüz? dedim. ğağdıla geldile arabaynan. şey deñize gitdile.

(Esgi yaşam anıları)

50 lāylin de giydim. çoruğ da giydim. bağ çoruğ eyağ ğónünden, hayvan ğónünden
 diktirúduğ. benim ğünüme o hayvan ğónünden teylli bile dikēdi herif onu. bõle arda
 arda dikēdi. ben teylli diktürüdüm. teylli neyle şõle şõle geçme mekene. çarū, çocü
 ğónü. bõle içi işlēli olsun derdim. boyalı lālinci gelüdü. onnādan aluduğ. ondan misir
 ekmej yirdúğ. şey misir çorbası yirdúğ. onna şindi o yañda edēle mi bilmēyan. ben çok
 55 doñuz, huysuz_udum. çok şey yimezdim. kirene gidēduğ. ğallara kirene
 çıkartdumazdim. bu kiren benim derdim. beñüdüm. ğızları hep gidēduğ dālara. orman
 bizim kóyümüz. o yanı çok zorludu. toplāyoz tabi yaprağndan top top dolu. yoluyoz,
 çuvala ğüyoz. yellēyoz. ğótürüyoz. seriyoz. ēşidiyoz. ğaynadıyoz. kireni, şindi nerde
 ğórüsüñ öyle şeyi. öyle ederduğ alışdan. alışdan bekmez edēdim valla. hangi birinden
 60 başlāyın. ama ben çocüyun meseía elimde tutuyon bõle. hasan bey gibi meseía. çok tám
 çektim. çif de sürdüm. çoruğ da giydim. lēlin de giydim. lestik de giydim. ğalan iyi
 ayakğabı da ğıyon. hepsi ayru. çarşununki ayru. kóyüñki ayru. eşek geçiya. merkep
 geçer burdan. devlet yaptıdu bulları. òra benim bi hısımım vadu. anamıñ hısımını, tarıcan
 delle dey o yañda anamıñ kóyünden. o ūramış da şurda zirēt de çocuk oğüyodu. zirēt
 65 çocuk oğur burda. şey vadu. hasan bey bilü bēki. şindi islah eddile esgerle. orda ūramış

olanı var_ımış. burda oküyomuş. ne ğaç sınıfdayıdısa. buraya gelmiş. anam bu saklu
 kóye bu ğızı kim vedī ki demiş. yā eşek, beygir zor geçiya. davar sīr şurdan bi hayvan
 geçiya çobanımız va. şindi hiç uslu yok. ben va. aşā kóy, yoğarı kóy ğarısı uşaj benden
 başğa yaşlı kimse yok. bu sene üç kere hesteneye gitdim. torunum āğitdi. bi óksúrō
 70 dutuldum. ne biliyin işdeyna neyle olduysa tam dört şurup, dört şişe şurup işdúkdēn sōra
 üç kere de filime çıkartdıla. şu bacāmda bi özürü va. ğayma va. işdi benim huyum kótü.
 bi yerde bi iş ğórsem, onu ğótümeli. ğórmeli. yimeli. tāta daşı. odun daşı. şindi olan
 baĳıya ğani baña. ğarna vadı. filim, filimci şey daĳıñ dedi. onu da ben yapamāyan. ğarnı
 sıkıya. yaturuya. atarın. hurunduyon ğuşaĳ da ğuşanmāyon bōle bu yaşda duruyon.
 75 çocukla baĳıya işdi. hasan bey bilü. tek kenan baĳıya. beĳar çocuk. ğaderi yo_umuş.
 everiyodum. hicaza vadı geldi işde benim efendi. hicaza vadı geldi. hicaz dört ay, dört
 sene filān durdu. onda ğabāt va. olan gelince esgerden bu da geldi. e viymeyince de işde
 gendü. işdi ğúc üzölmeye gelmēye. bēzi uşaĳlara filān ğafayı daĳādı. yani baĳmāya.
 şōra dōuş etseñe deyoşuñ lan filān deyoşuñ. her şeyi ğafayı daĳınca başıña her şey gelü.
 80 deyon buña ölüm kenen, baĳ yavruşuñ helkese sert sōleme. helkese elleşme. şeytañı bul
 de. sōna selām ve dur geç. selām peygambellerimiz ōle bi ĩsanları meselā bu hocadu.
 işde bu da hoca okūya. peygambellerimiz ānadiñ mı? ğúcüm ğórmēya selāmıñı al vi de
 geç gibi ediya. ōle ğirişuĳ birişuĳ ōle ters isanlar_inan filān ğonuşmañ dēyala. neler
 bilmēya herkes ōrenmiş şindi.

85

(Çeşitli)

leylin, müylin, būday, misir deyveyon işdi saña. çit-müt benim sürdüm bu. ben
 cahiliyin ben. ben bangaya varınca barmaĳ basıyon. ömrümde ilkin imza atmış deĳliyin.

- 90 ne diyin işdi deyveyon işde. deyveyon saña. iş göre göre yarım da oldum. bacām ğayma va. baĸ bacām mı ğaydı. bōrüm mü ğaydıysa. şindi benim hıra torunum va. hıra ōlanıñ dün işdi bu yā hanımı da va. ōlu da va. beyúĸ ōlanım hep gelinlerim hacı. gelinlerim de hacı, oūllarım da hacı dōrdü de. dēyon oĸumuşlūñuz, hacılıñız, islami durā. oña göre ayaĸ_atiñ dēyon onnara da. işte benim de bi yere bi_şē ğaydudum_udu. yarabbi şúĸúr.
- 95 ormanda ĸalışđım ben. şindi kōycek giddúĸ. orman geldi buraya. şef geldi. niĸün dedim soĸaĸlādan alaba alaba ğótüdüñ. ğasdamon'dan alaba alaba geldi. yüz araba, yüz ğarı, elli biñ kişi orman ğırılıya. yeñiden sókúliya. motollarnan fılan. niĸün hanımlar ğitmesiñ demiş şef. allah ōlmediyse cennet ĸōşelerinde yatsın. ōldüyse rahmet olsun. öyle adam da şaşar adam. sen gibi. hiç ğórmedim ben. şef; neĸün hanımlar ğitmesin dedi. ne ayıbı
- 100 demiş. bizim evlēde bi iki hanım va. bōle bu kōyde bizim birez. bi de ufaĸ tefek ğadunlar_inan işdi bōle. ireĸber ğarılar_inan giddúĸ. dōrt sene ĸalışđım. dōrt sene dikime giddim. baĸ yazın diktúĸ. ğışm diktúĸ. şubatta diktúĸ fideleri, ĸam fidelerini buraya. gesseñ de ğózúñ bi ğún ğorse. fideleri diktúĸ dúven sürēken şindi de hasır da ğazmaya ĸıĸđúĸ. dōrt sene ĸalışđım. bi_ğaĸ ğuruş param oldu. seniñ dedilē kimseñ yok.
- 105 biz onu alalım. bi şeyiñ yok. dōru baĸanıñ yok. helkes şerde, kōyde sen parañı bi yere biriktü şōle ğo. sevgúlü bi ğoñşu ğózel ğızım bi tek şey alıym boynuna filen altun_olsun gibi etdim. dolar ĸıĸıya o zaman dolalla yirmi milyonluk da va. ğırĸ milyonluk da va. elli milyonluk da va. onnadan biĸaĸ şey birüktüdüüm. ulan şurda eltimiñ ōlanına verürün. dōrt sene alaman mı? on beş dolar ĸıĸıvesiñ mi yoĸarı. hayda indi buēzde bi kere dā
- 110 ĸıĸdı. dolar geldi ğayrı. yarabbi şúĸúr. ğeĸmiş olsun deye herkes. şindi oncuazım va elimde. ōlüme, dirime meseía ğine de biz saña baĸaruz o para dursun belki de ĸoĸ yakın

ölmen işşallah yatmassıñ. yaşlusuñ bēki bağanın ayru duruyosuñ fılán faslak baña
 nassiāt veyala. nasiāt veyala. ħani baña akıl... aklıñı başıña topla deyala. ben ğıyaman.
 bēki sen gelseñ işde saña da vörün. oullarım_inan hicaza gidiyodum. bu paranıñ
 115 yüzünden gidemedim. oullarım da hádi sen de git n_etçesiñ biz_inen parayı deyemedile.
 ben olsam ēğüdürün. o anam benim olsun. ben o oullarımı ben anamsuz gitmen. hiç bi
 zaman. batace_imi bilsem, gidmēyon işde. işde bi el ğızı yanlarında giden gelinlerim de
 ğoya emme iyile ālamak istemedim. ısdambul'dan bubası geldi. bunuñ bubası da hiç
 yok. bi tek masasıynan bi tek ounde bi tek masası var_ıdı. bağ yemek yapadı gendü. şey
 120 dedi. hoş geldiñe vadım. bağmaya vadım bunnara. ne ēsın va, ne şeyiñ va. bağ yemek
 yidüdü. bişüdü de bunuñ bubası. öle hanım-mınım yok. sēde olan gendüsü hoca, sen
 gibi. k_oy hocası n_ oldu şindi bağ iyi bağ gelinlik ğırma gelinlik olanı va. ne de oldu bi
 yavrum. iyüdü benden aldūñ ders bu.

125 (Mani atma)

he onnarı biliyon emme bi anda unuttum ben. bilüdüm emme çok māni atāduğ.
 birbirimize yolma yolāduğ orānan. biçme öle tırpannan ekinleri biçeller_idi. imece
 edeller_idi. emme, kelez yelleri ora_inan yolāduğ. arpa yolāduğ. fiy yolāduğ. her şey
 130 yolāduğ k_oy yerinde. o yañda ben yetişeyken ben. bu yañda gelin olduğdan sonra sır
 bile çıkarttumayalar_ıdı bizi bu yanı. bizim bu yanı ğasdamolu şurdan gelersinden berisi
 ğasdamolu başğadu. bi de aracı da bēndim. geçen sene giddim ya. çay baççaları çok
 ğözel olmuş. odun-mudun satālar_ıdı fılán. işletmele, ormancıla filen yo_udu. şindi
 ormancıladan fılán nereye çıkıyosuñ soğā. çok ğözel_olmuş. ova da çok ğözel_olmuş
 135 çay baççası bi kere gidiñ. gid de ğór. b_öle peynircile, çaycıla, vali bi tarafa durmuş.

masála atmışla. helbili altında. āciñ altındasıñ gómüş gibi. ne istēseñ tut geliyo ouñe.
 yani dā hala çalışmak istēyodum. bu sene bittim ġari. ġózlerim bile iyi bi şē yiyon. hiç
 ēsüksüz. etim bile geldi dün dolaba, dolabımda. dolap alduduk. hiç bi odunu ēsik
 gomaz. yımirtasıydı, şunuydu, bunuydu işde hoca efendi hasan bey bilü. ondan mı
 140 yaşāyon bilmēyon. kenen de iyi baķıya baña. bu ġarip ġari işdi. ben gidince n_ēdē
 bilmen. ey ben durcaķ deķilin ki. yalancı dünya. boyuna ġún doluya. şē māşı alıyorum.
 atmış beş yaşlı aylı alıyon. ucuz veriyodu esgiden. bu doğan bizi şetdi. iki yüz veriye
 şindi. yani çocūm ġūzel beñ de oña atıyon. attım reyimi filen. işdi bōle. kōyūñ miħtarına
 da attım rehi. buñu miħtar ettuk. iki şeyden miħtar ġazandı kenen'nen benden. attuk.
 145 benim başġa bildūm şēler bu. ben şindi yeni okumaladan, hesaptan, çomaķ mi ki, okūz
 mi ki, inek mi ki bilmen. seniñ yazdūn şeyleri. seniñ gibi bi adam va. başıñı ārıtmāyın
 bangada yan yañ da duruyos. şey çalıya hani, şindi esgiden ōle deķil_idi. safiye şenōlu al.
 filenkes olu aludu. adıñı sōleme içün orda şēle yanıya. başġası deyvēya. şindi ordaki
 adamına oturuyoz bōle. yaşlu sen gibi, ben gibi. uña ġuveniyon hani şu işi deyvōrūsūñ
 150 baña sıra gelince deyon. teyze ben de bilmēyon deya. lā adam! dedim. bu yaşda dedim.
 vallahi teyze ben de sen gibi geldim. ekmek ġózúme ġomuşum yok deya. herif -şişman
 bi adam- n_etçeñ çocukla deyvēyala ġayrı. teyze ben saña deyvēyin dedi. bi çocuk
 geldi. şindi iki kişi va ōñde dedi. ondan sōna gitceñ çarıcaķ dedi. filen ōleleri biliyon
 ben. atatürk çıkartdı bu yeñi yazuyu. bubam bi ġúnde ōrendim dedi. rahmet olası
 155 şey_idi, tehsilder_idi. evvel para toplardı ya. tehsilderleri siz bilmezsiñiz. at üstünde
 ormancı gibi. ormancı, tahsildar kōylerinkiydi. gelüdü odaya. ġótü borcuñu öde. kōy
 tefteri var_idi. tehsilder_idi bubam. at üstünde gezerdi. bubam otuz beş yaşında ölüvedi.
 şeyde ġarabúķ'de mi bi yerde şeye giddiydi kōmür ocaına. orda bi yerde çalışma

neylēse laım atmışlar_ımış. cene mi ne gelmiş ondan bize demedi. esgiden doğdor
 160 var_ıdı. bi tek seyfi bey deyi bi tek doğdor var_ıdı. ğasdamonu'ya, arac'a geçiya başğa
 yok. bubam gidduķĉe ařā gidiya, gidduķĉe ařā gidiya emme. ölmēye tabi. iş ğórmezdi
 de zeddi. baķıdalım dedúċ. seyfi bey ařā geĉeceymiř doğtor dedúċ. anam ókúzleri
 ğoşdu. rāmet_olası anam, bubamı indüdü yataķlarından. deymen oũ delle şu geĉit şeyde
 vadu arac'a gidēken. şurda bi yerde bi hal vadu. ona indidúċ yola. araĉ yoluna
 165 ğasdamonu'ya baķıvemiř. ne yirse yisin demiş. halsüz malsüz öyle öldü işdi. yaşamadı
 bubam. işdi ben de ğayrı orda müşderi ĉıķıya anamıñ bubası da ormancı mı
 ğasdamol'da. ğayıntam satsın. beyúċ ğızı ben şindi şey_idemedim. kóylülere vemen
 deye vasiyet etmiş nineme. ninem beni oña ğomadı. ğastamolu'ya ğóturünce burdan
 müşderi ĉıķdı. işdi bunna da ĉok ireĉber_ımış, aaymış, paşaymış bende onnar_ınan
 170 ĉalıřdım. bi vahıt dışa ĉıķmadıċ, govdula. ĉok ar_ıdı bura. daıldı bura. tam neyle
 deyvēyin sağ. eviñ kókú, baķ şo eviñ kókú şo tülaladan bura bōle bina_y_ıdı baķ.
 ānamadıñ yani ōle böyúċ kóy. e böüdü. pancar eker, ğabaķ eker, fasılye eker, tamatis
 eker. bizim ğúnümüze va mıydı bu. devlet ğótüdü. devlet ğóttü. bu baracıñ suyuynan
 deĵil. terĉozuñ suyuynan böüdü bu. bālıyın ben. bağ gelmēye bu su. başğa yellere geliye
 175 tallalara. benim de haķķım bu. arada buluyon. yetüştürüyon elim_inen ğüyon filen
 ediyon. sen ğórseñ bi kere dā. biberlerim filen ĉıķdı şurda. maraķlı oludu. şindi kemreyi
 az ğuymuşuyun deye sürtüne sürtüne şu ĉaķıllarıñ içinde aıl var_ıdı. ordan davar
 kemresi ğóttüm de sulayken ğuyecin deye. bi ğarı ĉıķdıydı bōle televizyonda bilmen
 ğaĉ dane torunu var_ımış. ōle ihtiyar bōle dā hālā yaşayomuş. dā hālā iş ğörüyon deye.

180

(ĉeřitli)

çap deye gonusuyoz bi şeye hızlanınca. orda, lan seyit seyit başğa, varıve çap
deyoz birbirimize. varıve çap lan, varıve çap deyoz meseía bi ĩsana.

185

(Manicilik)

yok ki kimsem. helkes evlendi büyüdü giddi başımdan. evvel gonusuduk, hikaye
çalışuduk, uzanlama deller_ıdı. ete-beri deller_ıdı. iyi bi şeile gonusuduk. ben bilmeyon

190 ānadacaķsıñ ama aķlımda yok.

atım oynar at içinde
nalı parlā yargıçında
ben aımı bilürün

195 beş yüz asker içinde.

.....
gidiyon eliñizden
yeşil başlı ördeg_olsam

200 su içmen gólúñúzdən

atım atlar at içinde
nalı parlā yar gıçında
ben yārimi bilürün

205 beş yüz asger içinde.

beş yüz asger içinde yāriñi biliye baķ. bu da hatır. ġarřudan ġarřuya mēni
atarduķ. helkesiñ imecesi var_ıdı meseía. şo tallada beş, altı tene ġarı, adam va meseía.
beri geçede de va imeci. hep herkes orānan yoluyala meseía tırpan_inan deġil. bōle

210 atallar_ıdı birbirlerine de onnādan hatırlādım. ben de bilūdüm emme çok şey hep bitmiş
ğāri yok.

çaya şā çaptüm

aķ topūndan ğaptüm

215 vallahi de yalan deġil

sen_inen yatdüm

çaya şā çaparın

yar yitürdüm āların

220 yarimi sıtma dutmuş

ben ısıtma bāların

o oña, o oña ġarşuluķlu atallar_ıdı evvel. çok zor_udu. ŗimdi ōle yabaynan
mabaynan savuraceüz da tımar savuraceüz. būday elēceüz. ŗimdi baķmıŗsıñ ŗordaki talla
225 bitmiş yok. bi dırmuķ çekēdim. iki tırpanıñ arķa sıra deste dırmuķ edēdim.
ġarşuluķlardan dūŗtünüyon emme. seniñ gelecēni bileydım ben hazıllādım.

mēnici baŗımısıñ

cevēhir daŗı mısıñ

230 bir mektüp yollāyin

cebiñde daŗır mısıñ

hurun üstünde hurun

ergenler geri duruñ

235 benim yārim geliyor

ergenler geri duruñ

anamıñkini deyvēyin duruñ. anamıñ bi mēnisi vadu aķlıma geldi.

240 ğaleden iniyordum
 arsaň dnyordum
 ğurudum kiprit oldum
 fleseň yanıyordum

245 derdi anam. anam syleyeyken dnerdim. ocuk değil mi ble mni atay_ıken.
 anam da sldi. hep imeciydi. bymz ğccmz le ayıp ğunah yok. kim ne bilse
 onu ğonuşuyo yani. sylerdi Şindi bi tek d va.

ğaleden inişmeli, inişelim

250 ğaz ğn duşelim
 sen ymur ol ben bulut
 inken ğavuşalım.

en ğzel mni. ble bunnarı biliyon emme ne yapayın.

255 ğarşuda ğaba meşe
 ğlbezi dutmuş ğneşe

hasan bey bi ay evvel deyeydi. bi ğn, iki ğn evvel... hasan bey işte ble. eski
 260 Őler misirden çorba eddk. misirden misir pilavı da edler_idi. misir orbası da
 edduk. misir ekmeğ de edduk. arpadan dy yıkduk arpayı. deymene ğdler_idi.
 ğoce delle oña. ğoce orbası, bağ arpayı deymene ğırdırıyoz. ğırdırıya deymen, su
 deymeni. onu ğabnu atturuya. aynı piriciň Őeyi gibi. heni ufağ pirilerimiz vaye. piriç
 gibi arpa orbası. o ğoce orbası derduk. nne ğatar_uduk, mydonoz, nne ğat, yourt
 265 gat yirduk. arpadan çorba bunnarı yaz işde. ğrdn m esgi zamanları. bağ arpa

deymeni yıķāduķ. arpayı suda ğirudūduķ. deymene yollāduķ. bu ğoce olacaķ deymen
 ğiracaķ onu. onuñ ğabūnu atturuya deymen. bi yā ğuyrūnu ayırıye, bi yanının denesini
 ayırıya. onu ğoce çorbası denü. ocā su_y_unan ğo. su_y_unan, yaınan fılan deil. o
 gendü bişer. ondan kērime bişdükden kēri nēne, meydenez ğat. ne ğatāsañ ğat. yoyurt
 270 ğat. yā ğat yi. misir çorbası, misir çorbasınıñ incesi de başğa çeşit, iç yaıynan bişēdi o.
 heni hayvanlarıñ iç yaı va ya. onu basāla dud_unan bi yere onu da eledüler_idi. o ince
 çorba, un çorbanıñ üstüne bulamaç gibi un yerine çalālar_idi. onuñ üstünde de baķ ne
 ğada oludu. ne ğonuşuyosuñ sen. neler_inen böyüdük. gine de iyi beyümüşüyüz.
 ğoçmedük. her şeyi beyenmezdim emme ben de huysuz_udum emme. şindi mantarı da
 275 deyvēyin baķ mantara gidēduķ. ğúz mantarına giderduķ. ğanlıca çıkar hasan bey bilü.
 eñ oñden ben gidēdim Karılar_unan. eñ oñden kúme gidēduķ. dúüne gidē gibi ormana
 girerdük. eñ oñden ben girēdim. aşırivörüdüm ğurtlularını, iyisini ben alurun. arduçlarıñ
 dibini filen şōle... vallahi safiye aPla ilerde bize aldumaz bóun deller_idi. bōle
 huysuz_udum ben. bütün ormanı gezēdim ya. baķtım bizim ğalla aşādan ğımıl ğımıl
 280 geliya. emme ben işi ğördüm. çente doldu. doķuz uşa_uduķ biz doķuz. hepsi de öldü. bi
 tek şē va. nalcığucaında şurda ğız ğardaşım. o da öteyanki anamdan. bubam iki evliydi.
 anamıñ üstüne düşmen şeyliynen bi ğız şey oldu. kōtü bi işle söylemiş. hepse bile
 atmışla. didem va. ğara kōprü vadu araç'da. ğara kōprü delle aracıñ altında. şey, o şeye
 gidēken ğarabük'e didem yapdumuş onu. o ğara kōprüyü, böyük bubamı hurşit bubamıñ
 285 gendü bubamıñ bubası mustafa çouş deller_imiş. şindi evvel altuna ğırmızı deller_imiş
 evvel heni. kedüksü bōle hapaz_inan doldu. o bubamı ğurtarmış emme hepsiden dört
 beş ğún yatmış bubam. emme masaya da altun saymış didem. ondan sōna evine
 ğótümüşle ğadunu da ğótümüşle emme. anam yelmemiş hiç ğayri. didem der_ümüş

ğızım yaturuve demiş eviñ birine. baq ğızım bilibillerine. ğızım taqqları yem ver.
 290 civcileri yemler benim ğızım deye sever_imiş. dünyaya baq. dünyaya. o ğunlēden gećen
 baq. şullara baq. gel benim hatırımı say. gel bi kere ğór gel. gel yavruşum gel bulla hep
 yıķıldı. bulla mutfa_ıdı. un elēduķ burda. ħay ninesiniñ ħay. şeker ćufal_ınan her şey
 ćufal_ınan dolu. benim hıra gelin yemek yapmış. iccaķ dolma ğóttüle. baq seetimiz
 gelmiş. hadi yavruşum ōle yimej oluya meseía şōle ğonuşalım. dā ćay da yaparım. şori
 295 ğörüyo musuñuz tınar ocaını. ocaı ora tınar gibi oraya beş şişeye doluya. o para
 ne_y_inen doluya. ćalıştunu yiye işte bōle. ćok yanlış gidiye ćok. bu sene ħićbir şeye
 eve faydası olmadı hasan bey. ōle baña baq bi kere ğótürüya hıra ōlanım hacı. bi kere
 benim ōlanım ħić baqmāya baña. ħić hafız etdim. everdim iki kere neddım eddim gine
 benim ğıymetim yok. işte bōle. hurun fılan hamur yūramaycın hamur edemeyon ğayrı.
 300 hurun filen yaķamayon. ben kótüyün valā kótüyün.

-25-

Anlatan: Mehmet ÇARIKÇI

Öğrenim Durumu: İlkokul-3

Yaş: 82

Derleme Yeri: Pehlivan Köyü

(Köyün adı)

benim ğafam dolaşuq. ğani yaşlılık tabi sekizen geşdi yaş. şindi efendi pēlifan şōleymiş tabi benim eşitmem. orda ğarşuda bi daş va. kimisi daşı deyala. benim de duymam pēlifan var_ımiş burda. pēlifan başğa yerdeki pēlifan bunu dūya. mesela ki filen yerdeki filen. bureye geliye bu vatandaş da burda çif sürüyomuş. evelsi çif

5 óküz_ünen çif sürülümüş. şindi yok. çif süriken selemün_aleküm selam. Peki burda bi pelifan var_ımiş. ğangi kōyde? diye. o da deye ki sabanıñ dutaından şeyinden oqundan yapışıya da, sabanı şōle ğaldudu da işde şu kōyde diye. o zaman öteyanki vatandaş da, o da pelifan ya. daban vardı bōle, tallayı örtme için. o da dabaniñ sapından yapışıya da şu kōyde mi deye tabi o zaman ānaşiyala. birbiriniñ kim oldūnu belli oliye. çünkü ğani

10 şeyleri ğosterdiyala. benim duymam bōle. pēlifan kōyünüñ ismi bōle. ğari burda ğüleştúklerni, ollarnı bilmiyon ğari.

(Köy işleri)

15 tallalara şindi ēvelsi kendir ekülüdü. o ğağdı. pancar ekiliya çúkundür. şeker fabrikası va burda. onu ekiyala ondan sōna sarımsak dikiliye. patatis işdi şudur budur zart zurt işde ekiliye. efendi bizim burasınıñ suyu ğıt. bu çay va şurda. çay suyu ğıt. kesildū bi zamanda zahre olmeye zaten. kesildúkten sōna zahre olmeye. zaten buranıñ suyu da ğıt. tam mēlesiyle ĩret alınmeye su kesúldū. hava ğurağ. e bu sene de ğurağ

20 gitdi. çok ğurağ gitdi. deycim bōle. benim burda hiç bi işim yok bōle. eveliyon evden buraya çıkıyon. bu ğader bi işim va.

(Hayvanların doğum zamanı)

25 belli olmaz dōllenme zamanı. meselē ki hayvaniñ ğayrı ğōve gelme şeyi durumu va. ēken gelū bızlar. bilmen ne zaman o belli olmaz. ğōvsek olma hayvan. işde bızāyı oña danaya bızla zamanı değil. ğōvsek oldū bi zaman çekmek İazım onu. veteliler de geliye çekiye.

30 (Okul anıları)

üçüncü sınıfa ğada okuduk biz. o zaman ōretmen mūretmen tabi yeñi dünya ğuruldū için bek bi şēli ilelli gerili bek bi şē yok. esgi hocaladan mı deyin, ne deyin hiç ders yok. bilgūlü olanla muallim, ejtmen filen yetişdi. şindi efendi bi içeriñe işleme va.

35 dört sene o tırakyada vaħıt geçūdūğ, dört sene. ismet paşaya ye tāruz, ye tēriz deyerek mektüp yazmışla. ye tēriz ye tāruz... o da yiyiñ ğaraveni yat aşā demiş. dēcim bōle ğünne geldi o zaman.

-26-

Anlatan: Mehmet DOĞAN

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 73

Derleme Yeri: Alpı Köyü

(Askerlik)

askerlik ben gelibolu'da yaptım çanakgale'niñ gazāsında. abi o zamanlarıñ gidişatı tabi şimdiki gidişatları dutmayadun nispeten. askerlik iki seneydi şindi oldu bir buçuq sene. evat şindi bir buçuq sene. on altı ay mı, on beş ay mı velāsın bir buçuq sene. ben iki sene yaptım. yirmi dörd_ay yaptım evat. o zaman asgerle şimdiki gibi 5 deildi. yatırım yerleri filán yataq şey. ot yataq mataq üzerinde yatıyodu. bi atlı_üslü aaçtan ranzala manzala efendim tūla şey_inen, kerpüc_ünen örülmüş filen askeriye şeyleri yataq yerleri filán o şekilde. şimdiki şekil tabi bambaşka meseía şindi mutfağ ayrı. efendim yemekhanesi ayru. gaşū, çatalı, ayru. bōle deil_idi. maddi durumla tabi nispeten şindikine nispeten zor_udu efendim. bōle şimdiki gibi elli milyer, yüz mülyon 10 lira para kimseye gelmez. en ğabadayısına on biñ kāt para geliyodun beyünden.

(Köyün durumu)

kōyümüz ireçberlik üzerinde duruya. bi ğısmı memuriyete atıldı. bi ğısmı 15 ireçberlik üzerinde duruya. memuliyet olarak, ormana giriye, ye-se-ye giriye. ğara yollarına giryá. bōle herkesiñ bi şeyine ğóre ēvelce bi yere iştirak etmiş. ordan çalışıye. emeklü oluye kimisi. benim ölüm va. emekli oldu ormandan. orman işçisiydin. efendi orman işçisi orarak girdi öñce ormana müracat etdi. iççi alım şeyi var_ıdı. onuñ üzerinde ormana girdi orda çalışdı. yetmiş beşde girdi. iki sene oldu. bir buçuq sene

20 oldu, emeklü oralak. ańız yaqmıřla řurda. kim yaqdı belli deđil. gendúlünden mi parladı nēle olduysa. řu kóyúń át bařında ańız yanmıř. bi ğaç parçayı ğarağoldan istemiřle talla sahiplerni tabi lopor tutacađla demek ki.

(Kóy evleri)

25

efendim ben size bunnarı ne řekilde tanıdıyın. mesela bina esgi bina emme bunúń teřkilatı řindiki yeńi yapılan teřkilatlara uyğun deđil tabi. řindikilerinü üç oda, bi mutfak, banyosu, ebdesli anması ayıp tuvaleti ayru. esgiden bōle bi řele, bi hamallık doldu fılan deller_idi. o řekil deđil tā esgi ğuruluřla. e řindi giddúķçe fen ilerleýe

30 efendim. adam yapıyı yapturēken mutfanı ayrı yapturuya. efendim banyosunu ayrı yapturuya. esgi teřkilatlar_inan řindiki teřkilatların arasındaki değřen fark bu. esgi kóy evlerini atlarında ahır va. hayvan var. bālanıya. dam var. dam denüdü. adam, damı iptal etdi. ahır yaptıdu. malını ahıra çakiya. eviń giriřine solon deniya. solondan eve giriyosuń. avluya giriyosuń, eń giriř avluya. avludan solona çıkıyosuń. solondan evińe

35 giriyosuń. āsgiden āsgi usulde on kiři otururdu. bōyúķ bi sufra ğuruludu eviń orta yerinde. sufra, sufra deye ońa denülü. řindi tabi herkes asri yemekhaneye yemekhane deniye řindi de. orda herkesiń taři taři tabaı, ğařū, çatalı ayru. řimdi yemek mutfakda yemek yiniye. āsgiden efendim kóy evleri aac_inan, tātaynan , çatmaynan eyle yapıliya. řindi tūla_y_inan, çimentoynan... ben evimi aac_inan yaptudum. ediraflarından tāta

40 çakdım. bu şekilde at ğısmını dam yaptım. üstünü üç oda bi mutfak çıkdım. o şekilde yaptım gendü evimi. tabi esgi düzenleriń hēli dā başğa mesela. altına adam fazla fazla ahır soķmuř. dam soķmuř. mesela merdimanı ğeniş solonu ğeniş hāni her şeyin bi maddiyetine ğore yapılişı ōle.

45 (Göz rahatsızlığı)

gözüme efendim, ben gözüme ağaç sıçrattım. gözümü aldıla. tek göz_ünen
galdım. gapınıñ oñde çıra yapıyodum akşam namazı. ordan çiraniñ orta yerine
vurdum_udu baltayı. elimden sıçıramasıynan billik gözüme isabet etdi. gözümü aldılā
50 anķara ulucanlāda. anķara'ya góttüle gece. burdan ğasdamonu havale etdi. benim
olanımıñ sālīķ ğúvencesi va. onuñ sālīķ ğúvencesi. anķara'ya ulucanlar'a havale etdi.
orda gözümü aldıla.

(Köy işleri)

55

şindiki durumum, ben reĉberlik de ĉalıřamıyon. işdik hayvancılık hayvana
gidiveriyon olana bī_ki saat kóyde oturuyon. yani şindi bi iş ğúĉ ĉalıřamaz hāle geldim.
yetmiş üç yaşındaki adamdan ne iş beklenü. emme geřlīm de reĉberlik üzerindeydim.
bedenen ĉalıřıyodum. yani iş yerlerinde bedenen fılan ĉalıřabiliyodum. şimdi tabi bu
60 hālim meydanda.

(Nereelerde ĉalıřtınız?)

evvelce ĉok ĉıķdım. gidip geliyoduķ canım favğalade. orman yollarına
65 gidiyoduķ ĉalıřmaya. ye-se-ye yollarna gidiyoduķ. meselā efendim şindi şurdan deylim
ğasdamonu'ya ayriyetten öteki kóyden yol yapılya. oranıñ yolunu biz yapıyoduķ.
şimdiki gibi öle ğreyder bilmem makine ğúĉü ĉok az_ıdı. o zaman el_inen
ğazma_y_inan kúre_inen yapıyodu ĉok yelle. e şimdi meselā ğreyder va, efendim

bilmem nesi va. kúrúye, yapıye, gidiye. guklamaya, guklanıya silindir var. o zaman
70 guklama muqlama hep el gücüynen.

-27-

Anlatan: Karışık köy heyeti

Derleme Yeri: Alpi Köyü

(Sulama kanalları)

-şindi bak ben bir, sen iki, cajd_olan üç, hacı bir, dört. bunlarıñ dördünün suyu şey etmēye. bunnarı sâ dēcekle. bunna bizim yabancımız deñil.

-yabduramayuz, yani ben hiç umudum yok deyelek şindi bōle yani burda havuz var_iken oreye bi dā havuz olsa bu haddi deüşdümesi çok bēyúķ şey va.

5 -sundurayı yapvreydi ismail.

-onu biraķ ğayrı. o geşdi.

-o, şindi yoķarı, şindi bu suyu verecek yoķarı.

-yoķarı havuz yapalım deye, ordan daıtalım deye òle mi?

-ben ğarı bilmēyon, onna ğonuşuyala. āşam saā dēcekle.

10 -mihittin ābi tamam. bize etütlü bizim havuzumuz va. hadi oraya basalım neyle basaceüz havuzu.

-bi motor dā ğoycın.

-nerden ğoycañ?

-oraya ceyran çekecek.

15 -oraya ceyranı ne_y_inen çekecek ğolay mı ābey?

-onu ben dört beş kişi bi adam anasını satıyın burğu salalım bi yere. mēndis ğotürelim. yabduralım vallahi iki inek satarın namussuzun. òle şeyediyon.

-eer seniñ avlu olmasa nedecüz biz? hacı bey k_óyúnúñ altından sulayla. hacap çayınıñ kenarına oluķ ğomuşla. allah razı olsun şindi şōle şuada aķıya. o bi buñardu, buz.

20 -burğuyu salıncaķ deye muhaķķaķ deye su çıkar deye. üstünde çam va mı? dedi. va emme birez uzaķ dedim. üstü yünse olusa deye, oraya deye bi burğu salıñ deye.

-ismail, la şeyi dēcēdim baq ben saña. bu şu şeyi n_edeceyüz? yīdiñ şuraya daşı, ğumu.
malla ordan mikroplu suyu içiya. baq onuñ_üçün başıñı āritceyin.

25 -dün gine bi buçuq saat müdür řúkrú beynen beraberúq. üç ğún, beş ğún dā, baā
müsāde et. hesapları çıkariyon artan paraları seniñ kóye aqtariyon, dedi. yapacaq bi şey
yoq.

-bu mübarek mal oluqtan içmēya. varıya ordaki mikroplu suyu içiye. vallahi
urğandereyi ğırıyan üzerinde.

-28-

Anlatan: Ahmet YAMAKOĞLU

Öğrenim Durumu: İlkokul-5

Yaş: 60

Derleme Yeri: Bozoğlak Köyü

(Çiftçilik)

İyüz. kóycülünen seyidip duruyoz. kóycülük de hiç galmadı bu yıl. bi de
 ilkbaharan doñ oldu. bi tek meyve yok yimeye hiç gatiyen. cevüz, elma, şeftalı, ben
 şeftalı kiraza çok maraqlıyun meyvalarım var_ıdı. bir tek şey yok. güccük torun va şöle
 olan torunu gidiya baççayá oña çıkıya, oña çıkıya uşagiñ aklı ermeye. ya buba deye bu
 5 yıl hiç bi şey yok, deye. canım sıkıldı efendim. ne_ada çarşudan alsañ, şindi deminden
 ovaya vaduğ. hayvanlara yonca atıvemeye şurda baçça va da bizim öbür tarafa yazu
 derüz bullara ova derüz. ya kóycülükde iş galmadı ābeysiniñ ya. kóycülük yetmiş_inen
 doğuzan beşe ğada çok iyiydi. çok her şeyimiz para ediyodu. ondan bu yaña hiç bi şe
 para etmeye hiç. bu yıl inan mozota çalışduğ. üç beş gün, üş dört saram va şorda,
 10 salatalık. vallahi mozoto iyi geldi. ister inan ister inanma. yā sekizen yıllarında bi kilo
 patatis yirmi lireke bi litre mozot on altı lireydi. āna şindi, beş kilo patatis satacañ, altı
 kilo bi litre mozot alacañ. onu da ben alıyon da, alamayan va yani. hatıraña bi şey
 gelmesin. alamayan da va. şindi bi de şindi su ğitlī oldu her taraf mozot_unan
 sıvarınmaya başladı.

15

(Köyün tarihi)

buranıñ esas ğuruluş orda bi türbe vadu. gelike ğóstermedim o adamıñ ismini
 ğomuşla yani. bozōlaıñ ismini oreye türbeye yatmış. o adamıñ adı bozōlak ordan ğaliye

20 yani. bozōlaḡ demesi ōle. neyledü ben de mesela yaşıım atmış emme anca duydum saā
 ḡördüm deyveriyou yani āna. zaten o türbede şindi hariç de olsa ḡazallar_ıdı. içinden
 mal arayoz deyele yani āna. şindi kōyüñ içi olunca. şindi orasını bilemiyorum. yoluñuz
 burda bi yatan biri dā var_ıdı. depeyi buyā aşdūñ zaman orda bi türbe dā vadu. asvattan
 çıkıp üç yüz metre çıkınca, baḡ şindi bozōlaḡ yönüne döndüñye ḡasdamun'dan hemen
 25 depeye buyā dışına şā sāda türbe va. yeşil boyalı benim ōlan boyadı oranıñ
 barmaḡlıḡlarını. onu ordan hacetiñ depeden ılgaziñ depeden üş daş atıyala. üç
 ḡardaş_ımış bunna. ben o zaman ufa_ıdım. yedi yaşıımda filen_idim. bu daşla nereye
 düşese o türbeniñ zayıpları ollara ḡómülümüş. biri heralda şu alaca ḡavaḡ tarafına bi
 yere düşmüş. biri de ne ılgaziñ altında beñlü sultan bi daşıñ, biri de beñlü sultana
 30 düşmüş. biri de buraya düşmüş. bu adamı dört kōşe şey yapmışla. kireşden mezerini
 soydula bunuñ. ne çıkdıysa. bi gece açmışla ḡafasını filen adamıñ ōle duruyodu orda.
 üstüne biz burda yıkađuḡ. ömürlü'den bi hoca çırđuḡ. yıkađuḡ. kōyümüzüñ hocası
 izinde mi bi yerdeydi. yine aynı yerine ḡómdúḡ. evelki sene benim ōlan da tāta bişdüdü.
 barmaḡlıḡ yaptıdu. boyayvedi hayır için. her türbeleri aşdıla bizim bullarda mal arayoz
 35 deyne. şuraya senlen bi ataş yaḡalım. mısır kōzleylim. şindi baḡ hem ḡonuşalım hem
 kōzleylim.

(Arıcılık)

40 ben saā deyvereyin. şindi oül zamanı ōul çıktı zaman ufaḡ oül çıkarsa şōle
 mesela bir çerçefeli oül çıkdü zaman anca bi çerçefeyi ḡaplayan bi oül yıl iyi gitmezse
 beslemez gendünü. öbür hutundan yımirtlamış hazır çırpmaya yönen ḡómeç alurun ben.
 yımirtlamış aru, yımirtlamış yavrulu ḡómeç öbür hutundan yani yanındaki arḡadaşın

hutundan iki hutun mesela biri oül attı. oül şöle dört çerçefelise hiç bişi istemez.

45 gómeceni gorsuñ o dıştan gelürünen yapar. şindi bir çerçefeli aru çıkdū zaman şindi o zayıf düşer mesela. yāmur bol yāmassa gendünü beslemez ölü. tārib_olur. bunu şindi şey edecēsiñ. öbür hutundan gūzel yımirtlamış bütün çerçefe dolgulu bi çerçefe goyvörün, o zayıf aruya. o şindi hemen on beş yirmi gūn sōna kōmpile çıkar aru mevcüdü yumruk ğadaydı ya mesela bi çerçefeliydi. iki çerçefe, üç çerçefe takfiye

50 alıyorum. sōna bi de şöle bi bilgū oluya mesela. gūzün hutuna aru ğuyaruz mesela yaza çıkandan ilkbaharın çiçek tozuyla gelmeye aru. bakıyorum şöle ben çok bilgū üstünde duruyon. çok maraqluyun. onu çok kişi bilmez. bildúklarime yani õrensine deyelek. aru derin çiçek tozuynan gelmesse içerde ana yoktu derin, yımirtlamaya. şimdi onu ne biliyoñ delle. şindi iki aru yımirtladū zaman çerçefeniñ yüzü bal sıvamış gibi olur. iç aru

55 yımirtladū zaman. erkek aru, hazır yiyici aru erkek ana ölünce erkek oraya bi erkek aru dadanu. yani yüz goçuñ içinde bi goç ānaceyin. onuñ içindeki eer o erke aru, hazır yiyici aru yımirtlāsa yalancı ana. onunki de gūmeç şindi şöle sırma yımirtlaya ya iyi ana. o, pörtlek pörtlek olu çerçefeniñ yüzeyinde. ananıñ olmadūnu ordan bilecēsiñ. okuyalağ õrendim. bi de emmim çok maraqlıydı. elli sekizde, sekizen ikide amıcam

60 öldü. o zaman bi daşkōprüye gitdim. yúkk satıyodum bōle bi adam ğara ğovana bal gótümüş satıya. aşādan doruāndan_ımış. amıca dedim, aruları niye öldüdüñ dedim. şöle adam bi kere yüzüme baqtı. ne biliyoñ? dedi aruyu öldüdüümü, dedi baña. e dedim siyah bal gótümüşsüñ. ğatıñ bol olsa beyaz olu, dedim. şindi at ğattan çıkan ğovaniñ balı yavru çıka çıka her yavru çıkışta bir yımirtaniñ içiniñ peri gibi bi per bırau. üç seneden

65 sōna ordaki olan gómeci alacañ yerine yerli gómeci, yani satun gūmeç göcēsiñ. çünkü aru oña yımirtlayamaz. gūtü sīmaz arunuñ. arunuñ gūtü de gómeciñ dibine deymedū

zaman yımırta dókómez yani āna. muma gómeç deyoruz. şindi adam dedi ki baña
 arucu musuñ sen? dedi. ya bek ānaman dedim. ben saã dedim sordum dedim. hani gara
 bal gótümüş. ulan amıcasınıñ, dedi. yetmiş dedi, arum var_ıdı dedi. yetmiş dedi govan
 70 dedi. bi tek govan arum ğalmadı, dedi baña. bu da neyle bi hastalık dedi. bi bit sardı
 gitti, dedi. varıva deye bi bit var_ımış o zaman. ben de bilmiyodum. sekizen ikilēde
 yo_udu bu bit. şimdi o yazın onnan õle ğonuşduķ. gúz geldi ben aruları ğar yaınca içeri
 bi yerim va benim oraya alırım ılık bi yere. arunuñ birine yapışdıım. ikisine yapışdıım
 ölmüş. üçüne yapışdıım. yirmi yedi aru da benim var_ıdı. bi tek şē ğalmış. yani adamıñ
 75 bu ğış ölmüş. benimki de gelecek ğış öldü bõle. şindi adama bõle ulan bi tek govan va.
 lā bi aru bēki ğalmış dedúķ. ileç yapmasını bilmeyoz. şey etmedúķ. onu da ğodum aşā
 māze. ilkbār o da gitdi. şindik ilkbārın bi dana satdım. birini ılığazdan aldım arunuñ.
 birini de ğasdamonu'ya gitdim. topçu o_unde bõle gezike adam bi hutun aru gótümüş.
 amıca ben bõle bõle. ben aruya çok marķlıyım eer anası yo_usa bunu baã veme dedim.
 80 anasuz_umuş aru. bēzi ğurnazları bõle aru beyúķ çıkarsa meselá ne gibi deyveyin. bi
 hayvan ğafası ğada çıkan beyúķ aruyu meselá mal ğafası ğada çıkan bi aruyu ortasından
 bõlelle yarısını bi ğuvana, yarısını bi ğuvana ğuyalla satıke. şindi onu usta adam bilü.
 ben õle bi şē etsem ğúnāna girmen. öbür hutundan meselá ana o_ül çıkaranıñ da şõle
 memeli olur. çerçefeniñ kiñerlerinden hemen ordan bi ana keserin şõle gómeçinen
 85 beraber. anasuz üstüne hemen yapışturu. hani deminden anladıvedin ya saã. meselá
 anasuz aruya ilkbārın meselá şey ğüyoız hani. ana ğomasını ğoyvedemedim saã. bi de
 bõle ana hiç yo_usa meselá hutunda ana öldü. öbürlerinde ana yok. şindi biri de ana
 yapmış şõle şõle ana memesi yapar, anası ölen arunuñ. o aru yüz ğoyunuñ içinde bi ğoç
 beyúķ diye şõle. meselá ğoçu beyúğ_olu. o da uzun soluk_olu. belli eder. yoluñuz onu

- 90 işde sen şindi görmeyince bēki bilemessiñ. erke aruynan o bey aynı vaziyette olu. yoluñuz iççi arunuñ beyi gütü uzun sivri olur. āna birez dā beli uzun soluk olur. öbür arula ğısa olur yani, deme istedüm. şindi bu da anasuz aru oldū zaman hutunda mesela şey yapıyorum. bi öbüründen hiç yımirtlamamış erkek aru yımirtladū zaman bi hutunda. erkek aru yalancı ana yımirtlar. yani deminden tērif ettim ye pörtlek pörtlek şey çıkā.
- 95 ħani aru çıkar. o hutuna zararlı. o dedüm bey dedüm hutuna çaardı. o beyi de yaptumağ şindi öbür hutundan hemen yeñi yımirtlamışlarıñdan bi gómec_alaceysiñ. tēze süt renginde olur onna. hemen ana hutunuñ içine göcēñ onu. o orda anam yok deylek hepsi yapmaya, yani on hutunda yedisi filen yapıye bu anayı da. anam yok deyelek. bēzisi erke aru va deyelek ana va deye yapmaya. o da yalancı ana yani deme istedüm. şindi
- 100 bunda yapmazsa öbürünü yapmış mı öbür hutun. şindi öbür hutundan hemen alıyorum. şöle bi parçayı kesiyorum gómeciynen mum_unan beraber. bu şindi bōle sivri. beri yandan petej çekiyorum yalancı ana olmayan yerden. hemen buraya dutturuyan bōle. çiviynen düşmesin deye oraya rabdediveriyen. bu üç beş gún sōna burdan ana çıkıya. hutunda ana peydahlamış oluya. marağlıym da benim kōyüm aruya elverişli deil. şindi
- 105 millet çok cēhil. çiçek zamanı zehir atıyala. ğayrı ā_çok millet alışdı. çiçekde zehire hiç bi tırtıla faydası yok. deyorumki çiçek dōkúldükten kere atıñ bu zehiri mesela. ekin tallasında vatandaş ğır şējt va dēye zehir atıye. o ğır şeye de aru çok gonuye çiçē. ordan gelen aru gompile ölüye. şimdi ilkbaharın bizim bu māvki bir ay filen iyi. bēdem çiçekleri oluya. kiren çiçeğ çok oluya. bu aru hēr çiçekden alıya şindi bizim burda.
- 110 daday'dan geçen bi arkadaşım geldi. bizim kōyden evli. āmad_amca bu yıl bal va mı? dedi. bu yıl bal olmadı, dedim. onun da yo_umuş aynısı. biz de hiç bir tek çiçek yok, dedi. dörkeni'ye varmadım oyaña da. daday tarafında benim hısımım var. onunan ğonuşduk şöle. siziñ dedi baççalarıñıza gitdim, dedi. yonca çiçeğ va. bizim mesela mütış

çiçek va. şindi oña ğonar. zepze, damatis çiçeġ olur. her aşā-yokarı her şeyde bi çiçe_olu
 115 baççanıñ meselá. hepisinden alır. şimdi zedden o çok bahalu bi şe. onun adı neydi? ne bi
 şe deyala oña. o deli balı inebolu tarafından alıyala işde. o da ğıymetlim o deli balı da
 baña dudmaya.bağ şindi bacanaım_inan cide'ye yakın bi yere yúk satmaya gitdúk. onun
 bi bildü var_ımış. beni āşam evine ěġitdi adam. otelde yatmañ bōca misafir edecin, dedi.
 gitdúk zabāleyin sufra ğurdu. bu dedi deli balı, dedi. çok dedi yimeñ, dedi. baña dedi
 120 hāni yimeñ deyince aqlıñıza bi şey gelmesin. ben ğarışman da doġunúye, dedi. bu dedi.
 ben de dedim ki baña dedim doġunmaz. ya amıca ben ğarışman istēseñ yi, dēdi. ben
 şindi mütiş yidim. beya doyasıya yidim. desem yidim yani. yımırta fılan da var_ıdı
 añması ayıp. bacanaım çok az yidi ğorkudan. bi arkadaş da va. o da yidi. şindi ev tam
 yamanıñ ğaşında. şindi ordan baş aşā indúk. bacana diyon beni bal dutdu. ben_inen
 125 eylenme deyon. maqsuz deyon yani āna. şindi aç çok lan beni dutdu ěcuğ sendeller
 geçinecem. dayı ben sağ yime dedim deye şindi. ğúlüyon ben şindi. adam ōle dedi.
 ömrümde dedi dutmayan bi seni ğördüm, dedi. beni aru çok soġuya ya ondan. ben aru
 soġmasından ğaçman. yirmi aru soġsa bi sine_ısrü ğada gelmez baña yani alıştı
 vücütüm. benim ōlum da bi aru soġsun ġomaya giriye, ölüya. on daġka dā gelmeyeydiñ
 130 demiş geçen deminden senlen ğonuşan. süt fapriķası oreye zor yetişdümüşle taġsiyen.
 doġtor demiş, iki saat filen baķımda ğalmış orda. eer on daġka dā gelmeseñ
 ğurtaramayozdu demiş. ellerci yapıye bunu. bi ğaşuntu hemen ēniden gidiya. şişiya,
 şişiya. yaluñuz bu gine ğulañda olsun. bu aru soġan bi ĩsan ben herkese tavsiye
 ediyorum. şey yapacaġ, ılık su banyası. vücütüñ ne_ada suya tēmür ede. istēse
 135 soġ_olsun. bu su alıya bunu. bi arkadaşā aru vedim burda. sōna bu insan teri başını
 arıdıyon ben seniñ. bu insan teri çok pis bi şe aruya ğarşu. insanı terlēse ğoġar meselá
 çok tellēseñ. biri bitmeden birini ğonuşuyon sağ. benim bi aru oül çıkarmış. bu

meyvaniñ dut meyvasınıñ dorūna ğonmuş. bi ğadun da k̄óyden faķır ğazma ğazıya.
 ahmed_emmi dedi. aruñ oūl ıķarmış gelive dedi. ğuy dedi. hiç elimi yūzümü yıķama
 140 aķlıma gelmedi. ben aruya Őindi baķıke elimi yūzümü yıķarım. ğūzelce elime parfim,
 yūzūme parfim sūrerin. aru o ğoķıyuyu çok sever. gelū yūzūñe ğonar. hutuna
 ğaruştur_ıken erefeleri ıķariye ğovan hiç soķmaz. Őindi ordan geldim. oūl Őindi, ğaz
 yā tönóķósi var. Őōle tönóķóniñ, sapsuz tönóķóyi aldım. içine de bi ğóme ğodum.
 Őerbetledim Őimdi o çok basit. Őōle merdimen diktim. ata kevūnen asıp oūlu elim_inen
 145 Őōle tönóķónin içine kūrūyeceyin. kevúķ dedūm Őōle meselá Őu yanı baķrala daķılıdu
 Őōle. bi de yoķarsı ēri kevúķ derüz biz. Őōle telden yaparuz. kevúķ ha yapıŐmak_ıin.
 hem meselá Şindi daķmak_ıin ha. daķıp da ekiyoñ kevúķ deyoruz. adan da olu
 meselá. atal atan oluya yani. āmme tel daħa iyi oluya meselá. ğalın altına teli
 buķúyorum. kesķuynen kesiyon. o dā iyi oluya. onu çekiyorum Şindi baķracı da oraya
 150 asıyon. Őindi baķracıñ ũstūnde bōle aru Őey_inen oūl meselá kúlfiyetlū oluya Őōle beyúķ
 ğafa gibi. onuñ ũstūne Őōle ğoyaruz. Őindi bōle eyip ğoyunca baña bi daldıla arula. yirmi
 tene filen yūzüm ğózüm hep aru oldu. atlasam ũlūyorum. baķraca ucu asdım. elimdekini
 ğoyvesem aru ğompile dóķúlecek. boş vedim. boş vedim; emme alamayon. her tarafıma
 sardıla. usulcenaz ektūmū de ğoyvedim. aruyu dūŐmeden dóķúlmeden geldim. bi taķsi
 155 dudulmaya eŐme va. oraya ğompile Şurdan yoķoru mu soķtum. arula va ğāri arunuñ
 īnesini-mīnesini sildim. gitdim eve parfim yo_udu. yalan yoķ. ğolay_inan ğózel yūzümü
 ğózümü uvdum. yıķadım. vadım yine oraya bi teg_aru soķ. soķmaz. ben Şindi hep
 aruculara bunu deyorum. bōle bōle deyelek. aŐā-yoķarı yaķın k̄óyúñ civāri arularını hep
 ben alırun. geçen sene bi arķadaŐ; baña bi aru ve, dedi. Şurda k̄óyde dedi. ertesı ğún, sen

- 160 aru dedim yüzüne ğarşu gelüse dedim. aru oül_unan mesela böyle. külfüyetlü gelü
hutundan ğaşdū zaman. bu hutundan çıkınca yirmi dört seet bi yere gitmez. yakın
çevresinden ondan sōna ōune durmak mümkün değildi. yirmi dört seetden sōna. ūimdi o
dedūm ōlan ūurda hayvan ğudmeden geliyon malınan. bi aru gelmiū bu yandan ārı.
elinde bakraç var_ımıū. ūey kūrerek, bildūn kūrerek. su atarsıñ kūrere_inen. kūrerek yo_usa
- 165 toprağ atacañ bunuñ ōune. ğum, mesela ūurda ğum va. ūu ğumu boyuna arunuñ ōune
atacañ. ne yā gidē? hemen gelü oraya ğonar. ūuraya meūeye ğonmuū. emme çok ğūzel.
iki yüz milyon ediye arusu. ūimdi ğuymuū ya āmed_amca dedi ya. hanımı da geldi ikisi
yā biz bi aru bulduğ nereye ğondu. böyle böyle ūōre dedile bi arğadaūıñ meūesine ğonmuū
dedile. ya, o meūe seniñ değil. benim de değil. zahibine deñ ben alıvōrūn saña dedim.
- 170 girmiū dōlūn içine girmiū. meūe çok bēyūĳ. aūā-yoğoru atmiū ğutu va. içersi boū_umuū.
ūimdi ōlum ataūı yağıve sen. ben ūey etmedim. hem laflayoz. kōyden ğovanı getirdik
buraya çerçefeleri de ğomeci de yaptım çerçefeniñ içini, ğomece ūindi ūōle. ğomeç
olursa ğovanıñ içine aru hemen çok ğūzel girē. ğomeç dedūm mumdan yapılan satun
satalla bunu. ıstambul'dan geliya. bu ğomeç dedūm ūōle mesela ğarton kādı gibi. evde
- 175 olsa ğōsterivōrūdūm saā. ğomeç dedūm ūōle bi çerçefeniñ içine yapılan bi ūey. mumdan
bi ūey. mumdan yapılan bi ūey. arucula satalla. ūeycile deyveseñe, memleket seniñ
neresi. azdavay mı hā. azdavay sen arunuñ bol yerindensiñ o zaman. azdavaylula hep
burdan alıya aruyu. ğasdamonu'ya geliya alıyala. kestane balı vadu. ūindi geldūĳ buraya
ūordan girmiū. oraya paltoyu dığadım. ğūzel de çomur_unan sıvadım. hava almasın
- 180 dedim. ūurdan delū deldi. aūādan bi delūĳ de oranıñ altından deldim, iki delūĳ. ūindi
burdan dumanı vedim. aru içerde sıkıūınca yoğarki delūĳden büzül büzül çıkıma
baūladıla. dumanda duramadıla. yōrūmeye baūladıla. hemen oraya tenekeynen, ğomeci,
mumu, mumlu ğomeci, çerçefeniñ içinde oraya ğodum. aru ğompile geldi onuñ içine

girdi. ordan tönóköyi aldım. şurda gövan duruya. ordan getirdim içini çerçefesini aldım.
 185 gövaniñ içine gödüm. bi gaç da gövaniñ içinde bi gaç da çerçefe gine va bõle mumlu
 çerçefe. arıyı da buraya silikdim. aşam ezenine gada ordan almaduk. şindi aşam ezenine
 dõ ordan alusañ eve gödümüz aru gine gelü oraya. hepsi buraya toplaşınca ondan sõna
 ėgittedim yerine göyvedim. azdavay'da bu yıl vesdival bile oldu. gasedede okudum ben.
 bal vesdivali yapmışla.

190

(Köydede yapılan işler)

valla hayvancılık yapıyon. zepzecilik yapıyoz. ekin ekiyoruz. mesela biberinden
 damatisinden dut da, patatisinden soğanından aqlına ne gelüse bizde kestene, zeytün
 195 bunna yok. bunuñ haricinde kirez filen bol. fişne de bol. dut hem baç ne deyon saā. örük
 de bol, cövüz de bol hebisi bol. bi hurma_y_inan zeytün, kestene yok bizim burda.
 bunuñ haricine hepsi vadu. bı yıl bi elmeniñ sandü elme bol_udu. bı yılda elme bi
 milyon kilosu. geçen sene de sandü iki yüz käd_ıdı. yani otuz kilo elmeyi, misir teneksi
 altı milyona satıyala. içini yani şeyini. doñuz geliya. bizim buriyi bek gelmeye. ormana
 200 yakın deñil de, ormana yakın yerlêde çok. misir ekemeyala onnada.

(Avcılık macerası)

maceram gurtla oldu. davşan zatten vuraruz gocen, davşan. gurt ömrümde iki şē
 205 vurdum. tilki avına gitdük. şuraya kóy kóprüsü çaydan bıya kóprüden geçesiñ. orda bi
 çoluluk var_ıdı. bi arkadaş mefât etti. şurda dedim tilki girmiş izinden dedim. sen şõle
 git, ben şū ya duruyun dedim. yüzüme garşu parttan gurt atladı. otomatik tüfek yok o
 zaman. gonusmam sekizen beş senesiydi. şindi gurd_atlayasıya gurt bi kere durakladı
 bõle. tüfeñ bi kere çağdım patlamadı. ikinci de patladı. saçma_y_ıdı içindekile. hiç boş

210 vedi. üçüncüyü hemen bi tek ğurşun sürdüm. doğuz ğurşun_udu. ğacıyodu bõle arğadan
 bi kere dā atdım. bi dā búkdü. gine yarayı aldı. en sōna gitdi. āşam ezeni oldu. yazu
 tarafına, ordan ğaranlukta bulamaduk. ertesı ğún de daban izi sıra gitdük. üç arğadaş,
 siz şõle gidiñ ğardan. ben ğuneyden gidiyin dedim. õ āmet amıca dedile geçmemiş bu
 ya dedile. o bi teğ benden yaşlı. bi teğ benden ğúççúk. şõle bağtım. bi ğocaman ğurt otuñ
 215 içine pısmış bõle beni ğózetleye. yüzümü alasıya baña dört nala seyitti. eer tüfek
 patlamasa bi de yarıdayım. yarıda olmasa beni parğalaya. ğāri orda bi kere asıldım_ıdı.
 eñseye gelmiş yıkıldı. ğupay yok. ğupay zēten gitmez oña. ğurttan ğorkar. imķan yok.
 ğurdu, doñuzu ğórdū zaman ğupay gitmez. başkasına gider. ayu zetden bizim burda
 yok. pısmış demek; yorulmuş gitmeye deveti ğalmamış sinmiş. zetten bēyúķ ebdesti
 220 ğan_inan gidiyodu bõle.

(Arıcılığın ince noktaları)

ğara ğovan hutun dedüm. bu arunuñ sade gendü daşudü ğomec_inen olur. şindi
 225 suni ğomeç çıkdı. bi de saā onu ānadıveyin. bu ğara ğovan dedüm, aruyu şurdan aāçdan
 veya oūl çıkardū zaman alıyosuñ. bu dört köşe bi uzunca oluķ gibi hutun olu bõle. dört
 köşe ğovanla değil. uzun olur. aşā yoķarı iki metre uzunlūnda, bir bıķuk metre uzunlūnda
 bu hutun yaparla. şindi bunuñ üstüne şõle parğa parğa tāta ğoni. biz şindi meselá saā eve
 varıp ğapınıñ óunde ğósterivesem. şindi bunuñ içinde biz çerğefe diyoz. çerğefeyi
 230 bilisūñ yani onu indiriyon. on da bu yok. şindi bunu burdan bunuñ içine ğüyosuñ. bu
 gendü gendüne ğomec_oluya oluya oluya. buraya dolduruya. buraya dolduruya. bu üç
 sene sōna bunu meselá bu yanı ğarardı. aru mevcúdu çoalmaya. bal yapmaz oldu aru.
 şindi bu hutunuñ arğa tarafı, bu yanı devamlı aru çıktı üçün siyahlaşu. bunu buēzde

aluruz arka tarafını bi de o tarafa gōtūrüz. aru şindi burdan işledū zaman buraya gendi
 235 gendine yeñi gōmeç asar beyaz, beyaz gōmeç. bu arkada siyah gōmeçleri buezde keser
 yinecek bi şey var_ısa yirüz. yinmeycek bi şey var_ısa atarız. yimez. aru zadden oña
 yımirtlaya yımirtlaya yımartlayamaz ona ğararır. aru sūtü, o sūdü dedūm şey bu genelde
 deminden ana aru yapar aru dedim heni, bey dedūmuz şeyi. o beyi beslemek_üçün o
 beyiñ içinde olur. örüklēde püs olur. sizde de olur mu yani şōle bi saķız hēlinde aru
 240 sūdü dedükleri işde oña benzeyen bi şey. onūda aru yapıya yani. bir de çiçek tozu var.
 deminden bahseddin ya. her ğovanda meselá bacaj deye, ben televizyonda dīnedim.
 bacaj sızlayan bi kişile o çiçek tozunu bal_inan yisin deye. bi adam bōle televizyonda
 sōledi dīnedim ben. arucu bi adam doķtor gibi yani. bi de şōle birine ferç gelmiş bunu
 da televizyonda dīnedim. yedi sekiz sene önce yataķta yatan bi adam iççi arulara ğünde
 245 sekiz aruya soķdu demiş. kim dediyse bunu gendü ğonuşuke baña biri dedi, dedi. emme
 onu da hatırlamıyorum. hasta bōle saķmı solumu bi tarafı hasta_y_ıdı. her ğún yirmi ğun
 devam etmiş. yirmi ğünden sōna bu olaniñ ğoluynan bacaj hareket etmeye başladı
 yörūke ğördüm. bu adamı ğaç senedü yatuyomuş yataķda. ğunnúk sekiz aru. iyi arudan
 sekiz aruya soķdudu deye bōle. baķ ne deyorum. ben daħa şuram atmış yaşıma girdim.
 250 dā doķtora gitmedim āna. allahıma yüz biñ kere şúkūr. bu aru soķması da faydalı bi şey.
 bi yerim sızlamaz āna. saķ bi de bunu dēvērim baķ. şindi bu ğara ğovandan fenniye,
 fenni hutuna geçurīke bunuñ gōmecini içerden şōle meselá şu gōmeç, içerden bēri
 yandan ğörünen verince aru şindi geri tarafa gider. bunu burdan bıca_inan bōle
 kesersiñ. şindi fenni çerçifeyi geçürüz ya. bunu şu çerçife dutuya. bunu bōle buraya
 255 ğuyaruz. şurdan tel_inen aru telleri vadu ince. o tel_inen buraya bālayon. fenni ğovana

bunu buraya göyöz böle. bu gara govana bakması zor. fenni govan golay. bu gara govanda aru çok telef oluya.

(Arıları taşırmısınız?)

260

daşımıyorum. bi kaç kere eğittim yakın yakın, ılgaz gibi meseía. an az yüz, iki yüz kilemetre bi yellere filen eğitmek isteye ollāda da bildün olmayınca. hiç eğitmedim. şurda aşāda bi otuz kilometre bi yere eğittim. bizim burayna ollarıñ da fargı yok. yāmur olmayınca hiç bi yerde bi şey olmaya. iş yāmurda.

265

(Bahar aylarında yapılan şenlikler)

ah ecuk dā erken olsa ben sā gösterüverüdüm de yok bullāda. soanla da boyaniye soan gabūyla da yımırta boyanır. güccüklüme keşgek döveller_idi, dúunlerde. bi de eşüreyi, eşüre ayında bēzileri bişürler_idi. içine fasilye, çeşitli öte berile filen gatāla. misir, taıl gor. paqla, üzüm, mercimek yani bi kaç çeşit örük de gatabülüle yani āna. emme örük ecuk biçimsüz olu. iri olur örünen üzüm gatalla. zümbüle benzeyen bi şey_idi emme o çiçeñ adına ne delle bilemiyorum. yani şu tipde bi şey.

275 (Baytarlık)

baytarlık da va bende. aşā yokarı şu yakın mintıkanıñ mallarını ben bızladurun. hele bilāssa bizim kóyünkini hep ben bızladurun. baytar bēki benim gurtardūmu gurtaramaz yani. gendü gendünü met etme deñil. marağdan bi baytar geldiği çorum'dan. mustafa dede isminde. o benim taşım var_idi o zaman. yetmiş sekizde bi taşım aldım_idi. onu getirirdim buraya. āmed_amıca der. o beni çok severdi baytar. siziñ gibi

280

böle genc_idi. saña ben örediyin derdi. baytarlıa gütürüke bunu her zaman beni arayıp bulamassıñ. baq şuraya mesle geliyoz beş on gurus para alıyoz. buraya gelen bedave gelmez ören bunnarı derdi. örendim ondan. şindi hayvanıñ gānında bızā meselā ğafası

285 gōüse düşer. ters meselā şöle gelecek hayvan, şöle gelir. ğafa gōüsde ne_ada asılsañ bızā ölür gelmez. ğafa gōüse saım gōüsüne düşer. gōüse düşer meselā dönemez içerde hayvan. ters bızā oldū zaman ğafası gōüse düşer. sırtınıñ üstünde meselā bızā sırtı yoqarda geleceke gānı bacaqla yoqarda olu. yüssekte he. gānıñ içinde şöle gelecek şöle gelü. ters oldū zaman geynine yakın yerden ğafa arqa tarafa gōüse düşer. ayakla sırtıñ

290 üstüne şöle gelir. ğafa çukurda ğalıya. gōüse düşüya ğafa. arqa taraf tabi arqa taraf bızlayıke hayvanıñ yüsekte ğalıye şöle. ğarın çukurda. şindi ğafa da gōüste ğalıya. asuldūñ zaman gelmeye. bunu ben şindi bacāna yapuşurun böle. bızāyı geri ğaşıyorum. bızāyı ineiñ boyun tarafına dōru ğaşıyorum. geynine ğolumu soquyorum. bızāyı ğafasından ineiñ geyin şeyine dōru boynuna dōru ğaşıyon.

295

(Hayvanın geyini)

geyin; arqı, sūdúklúk yeri. geyin dedūmuz yer hayvanıñ ufaq abdeslik yapılan yani oraya ğolumu soquyorum böle. ordan bızānıñ ayaklarını buluyorum. baqđım bızā

300 ters. ğafası ğovüste eliñnen belli olur. şindi o zaman gelmez elim_inen ğaşıyorum bızāyı şöle burunca iki üç kere burunca bızā parttan sūdúklúk yerine gelir. ondan sōna usulcanaz ğafasına şöle ip vadu. yaparın urgandan. ipi daqarın burundan ārı bacakların ipi bālarım. gene böle ilmek yaparım. içerden ārı böle bālarım. üç dört kişiye geliñ asılıñ ğāri derim. asılı bızāyı parttan alıriz. bēzi baytarla şindi onu yapamayala. ğarına

305 basiyala bıçaı arqa budunuñ óunden. ordan hemen bızāyı çekiya alıya dikiyala. bēzi hayvan ölüya. genelde çok az yaşaya yani. emme şindiki baytarla esgileri gibi deıl iyile. şindi baytarla meselá siteci fazla görüya.

-29-

Anlatan: Şerife YAPICIOĞLU

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 60

Derleme Yeri: Ortaboğaz Köyü

(Karışık)

dúún gonusuvēceyin dē mi anasınıñ? aḥ anasınıñ! bu ne lan? kim lan bu? öldürceyñ lan şu ğızı vallahi öldürceyñ. a yavrum gel şuri otu gel. ben yere oturuyun. şuraya otu gel. baḡ! baḡ! bu ota oturuyun ben de gel anasınıñ. e hoş geldiñ, sefa geldin. örúḡ ye anasınıñ hadi. irisinden yi. iyisinden, hamından yime iyisinden yi. baḡıyon

5 baḡıyon bu uşā ben bilmeyon kimiki şu ğızı ğörüyoñ mu, şu ğızı? ciyaḡ ğızı ğörüyoñ mu? ey anasınıñ! şu ōlanıñ ğız ğardaşı baḡrıya bu ōlanı nereye gidde deye. ehmet şey, dē mi fāziye gonusuveseydi, anasını bek gonusu. ğorḡdula mı? birike bi şē geldi sanmışdu kóye. bek ğorḡalla onna. dört yılli bütüdüñ de dā oḡucañ mı n_ediyoñ dā? anā benim uşākla ilasdede oḡıya işde. iki yıl oḡudu. iki yıl dā çıḡmış esgere gidemedi. ha dört yıla

10 tamamlaya. dört yıla tamamladıñ dā da bi şē olamadıñ bē? allah dā dā zeyin açuḡlū vesin. hikāye gibi ne gonusması arayoñ sen. onnarı filen hiç bilmen a yavrum ben. bir var_ımış bir yo_umuş deye ğoca ğalla gonusuyala. evel zaman içinde ğalbur zamanı içinde... biliyon bī_ki şē biliyon emme. unuddum a_yavrum unuddum. ay lan nerden, a_yavrum ben nerden unuddum lan. vallahi unuddum. bi tek hikāye biliyodum. ne

15 deyveyin ben saā. e örúḡ toplayoz deyveyin. bīber topladıḡ deyveyin. a yavrum işde baḡ bamya ekduḡ. büber ekduḡ. fasılye ekduḡ tallamızda patatis va. mısır va. ğarpuz va. kesive lā şurdan bi dilim. telefonuñ neyle a_yavrum. benim uşāma hicazdan telefon

göttüm. hiç şey edmeye. ğapattıla bittile. şu tallada böyüdü a_yavrum. biz bunu ğabā
 aşlayalar_ımış bu ğarpuzu hiç biz bilmeyoduğ. bı yıl õrendúğ. bı yıl alduğ onu da sık
 20 dikmüşıyüz şõle seyrek dikmeliymiş. seniñ işde öte bete õrenmen gibi bilmedümüzden.
 unı sık diktúğ. döle yaddı emme ğoca ğoca oldula. emme bi dā da döle yatmadı. seyrek
 dikeymüşıüz dā çok böyüyceymiş bunna. bêyúğ bêyúğ olacēmiş seyrek dikeymişıyüz dā
 beyuğ beyuğ olaceymiş.

25 (Hastalık, yaşlılık)

atmışıña girdiñ deye şu adam benim bey bu atmış yaşıña girdiñ deye. ğönüm dā
 atmışda filen yoğ ay_anasınıñ. a_yavrum neyle laf bālayın ben saña. giddim yavrum.
 oğula iki sene bubamdan ğaşdım da giddim. yollamadı beni yeñi yazuya. eski yazu
 30 okutdula beni. musaf oğutdula. hēfiz eddile. heh iki sene hemen bi yamaydı şõle oğul
 başına şa. eski yazudan bi ğaçardım hemen eski yazuya. orda bubamdan sağlu oğurdum.
 yollamadı beni oğudaceyin diye. ağ benim anasınıñ şindi bi bacağlarım sızlaya, tensiyon
 ğafam, sızı... ağ benim yavrum sen tanrı misafirisiñ nellerden geldiñ bağa bağa. şu
 uşāmiñ arğadaşı geliyo sanıyon. bunna oğūyala. hep benim bunna da oğūyala.

35

(Düğün adetleri)

ah anasınıñ sen ne dúñle oldu buğ. açcı dutuyala a yavrum. yemekleri
 ğayıryala. mevlüdlere oğutduruyala. hağları ediyala. ğınaları ediyala, solonlara gidiyala.
 40 sen neler. esgiden ğına edellerdi. ilkin alğu edellerdi bi kere. alğu, a_yavrum alğuya
 geliniñ ğayrı yatānı, yorganını, halısı var_ısa, cehizi, ne var_ısa, cehiz ğayrı elbise,
 ğayrı cehiz, geliniñ her şeyini arabaya atallar_ıdı. hep kóyü de oğurlardı. geliniñ

eşyasını alula gelülerdi. ğız evinden mi ğótürüler_idi óĝ! ğız evinden ħlan evine meselá ħani o ğız ğótürüyala.

45

(Tarım ürünleri)

baĝ patatis de delle. patana da delle. üş ğún hozmur deseñ ānamaruz işte biz baĝ. bize patana, patatis. yi yavrum sen yitúk misafirisiñ. sen nellerden bundan bi şey
50 ħreneceyin deye geldiñ ħle mi? yoluñuz musuñ sen? ay anam! bizim uşakla nereye
gezdi. onna filim çekiyoz deye bi yellere giddile geldi.

(Kız kaçıрма)

55

ne ānadayın ben óĝ? ben ne ānadıyın óĝ ben? sen bu benim adam ğız çaldı onu
ānadaveyin mi saã. aĝ anasınıñ bu kóyúñ içinde, bunuñ ğız ĝardaşını, ğórümcesiniñ
ĝızı. baĝ ordan benim ğórümce beyenip almadı. sōnadan da bu ĝızı satınca ĝıymete
bindi. alurun dedi. bu ĝızı ennesi ısdambul'a alıp da ĝaçuraykenlik benim ğórümceminiñ
ĝocası şo ĝırda bi yerde tallada bacāndan vurdu. urdu bacāından. ordan ĝayrı bu ĝızı
60 urunca bu ĝızı yapışdıla ĝaçudula aldıla giddile. bu da içinde. heh o çalayken yok. yalan
ĝonuşmaym. onna ĝāri o ĝocası olacaĝ şey, ĝayıntası olacaĝ şey, dayısı o da elde deñil.
daĝ şuraya çıkartmışla. orda bunna n_edecekle, ne zamanadan duracaĝla aç, susuz,
ekmeksüz. aç, susuz depeniñ dorü daĝ. ĝayrı ordan ĝararınca buraya geldile, somun
fılan ĝoyvedúk biz. gizli saĝlı heh. orda yidile içdile. bunu gece ĝayrı biz aldúk tam
65 yokarki ĝavacuĝ delle tam oraya elettik yörüye yörüye. oraya çıkarttuĝ. ollarda durduĝ
murduĝ gine kimseniñ ĝönü olmadı. bubasınıñ ĝönü olmaya. anasınıñ ĝönü olmaya. hiç
kimseniñ ĝönü olmadı. neyle ğón n_eddiler_ise ĝayrı eddile sōnadan. cihaz cemre

kesdile dúún etdile. góñúlleri oldu gayrı. dúún ettile. işte bōle bu. o gaçuma işine
 gız_inan gitdim. gız beni salıvemeye seniñ hesap. goyvemeye ālaya ben de kimse
 70 duymasın hep bizi bunnarı hepise doldurula deye gız_inan yōrüyemeyenen uçuyon. yā
 işdi ōle mūle dúún eddile işde. ne gōnuşuyun a yavrum ben? ne gōnuşleyin?

(Ot yolma)

75 yolma yolālardı. ben yolmadım a_yavrum onu. benim gūnūme yo_udu. ben yani
 benim gōcamış ninem gayınam var_ıdı. ben tırpanı alıdum biçēdim. biçme biçme biçme
 hiç ediyon deller_idi baña. ben onna şollāda uyuyup da cıggada şey tırpan_inan
 biçeceyin diye ölüdüüm. onna elleriyen bōle bōle purçaq, fiy yolalardı. şindi yoldūmuz
 bi mercimek, yidūmuz yeşil mercimek. mani birbirlerne dē mi. onnarı bilmēyan ben.
 80 mēnilerni onu bilmiyon.

(Sünnet düğünü)

tosya'da menşur yemek va. ben oraya sūnede gitdim tosya'ya. burda ōretmen
 85 var_ıdı. hanımıyan ōretmenni etdi. aramız iyiydi. orda ōlanı kōyünde mevlūd
 süned_etdi. orē gitdúk bize oқudu. orē gitdúk. şōle edleri būlayala yemekleri bōle
 anacūm biz gōrқduq edlēden. lā goca goca edle. yumruq gibi bışrüyola bōle şōle tek
 yumruq gada va. zāniā gōyvedúkleri tabāña. gāzana būlayala üstünü örtüyala. anam
 pomuq gibi büşürüyala ollāda edleri. burda bizim ōle etmezle. būra yani gani
 90 gāsdamonu gāsaba yeri gibi gayrı oldu şindi. artsın yemek. goca lōb lōb assah. o lōb lōb
 edle. şōle bi çatal_inan dudmayınca āziña filen sīmaya ya et. ōle bişürüyala. tosya ōle
 assah menşur. helvesi bi helve ediyala bōle gar gibi bōle el gibi yāda helvesi. ōle çok

çok yeme edmiyala. pilev_inan et_inen seni doyuruyala selavatlayala. òle çok çok biz
 burda heni, mesela ilkin çorba ederüz. çorbanın arkasından góveç derüz eT yemej
 95 ederüz. onun arkasından pilav ederüz. pilav ederüz. pilavin arkasından bamya ederüz.
 şullara sardı üzüm bõle ğarpuz. bõle yemek vörürüz. salataya büber, soğan, damatis, yā,
 zeytun yağ içine bõle ederüz. meydonoz da bulunusa meydonoz da dõraruz. onun da
 üstüne bõle zeytun yağ ederüz. morul ayru ederüz. a_yavrum o morulu dõraruz inceúk.
 inceúk dõraruz. onun üstüne eyer zeytün yālu edersek. onun üstüne zeytün yā ğataruz
 100 inceúk. ā ederüz sarımsak ğonu onun içine de. sarımsak, sarımsaj soy dõv, cıçık o ğari
 cıçık òle òle ederüz a_anasınıñ. sen tosyā assah tosyā bilgúlü. ben tosyā'ya vadım da
 şaşdım.

(Eskiden yapılan yemek çeşitleri)

105

benim ğocamış bi ninem var_ıdı. şindi keşkej ısladı. bi tarafa onu āşamdan
 zabālan şişürüdü onu. yārisi ğún ğaynadudu. içine ğayrı cövüz içi, efendim çitsüz üzüm,
 bulusa fındık, çitsüz üzüm, ğuru üzüm çitsüz üzüm. ğuru üzüm çekirdeksiz yani. a
 yavrum işte çitsüz üzüm onnarı ğatālar_ıdı. fasülye, paķla dēlim ğari. fasülye, paķla
 110 denesini onu atālar_ıdı içine. ğocamış iħtiyar ninem var_ıdı o büşürüdü. bi caba biz
 yirdúk. ey şindi biz onu bilmeyoz mesela bilmeyoz. saşta bõle hamuru şõle su gibi
 ğarardı. ninem sacı kúllerdi. ocā ğordu. hamuru yoķardan ğuyādı içine hep bõle hamuru
 yazādı bõle bõle. barmaķlu barmaķlu onu da yālardı saşta. cizleme onun adı barmaķlı.
 cizleme edēdi. vallahi onu da edip de yiyemeyoz. biz edemeyoz şindi mesela esgi
 115 ğadunların şeyini ya.

(Bahçe ürünleri)

domatis derüz. hiç batlıcan demerüz batlıcan da ayru a_yavrum. batlıcan da
 120 başğa. yo demerüz. sēde damatis derüz. badılcan ğara ğara olu. ğoca ğoca... burda
 ekmeýoz. alıyoz da yıyoz biz badılcanı. bunnarı n_etçekleriki bunnarı eddürüp de size.
 bu oğuma ne zorlandı. bizim uşāmız va vallahi oğuyup da ne olacağ. asgere gidemedi
 yavrum. n_olcayıki dā nedü bu. bunnarı n_etçekleriki õredip de size? allah! patatis,
 patana, badılcan, fillen, misir, morul bunnarı netçekledü? ders mi ki? vallahi benim
 125 uşām asgere gidemedi. geliyodu şindiyadan. oğūyon deye, iki yıllık oldu. şindi dört
 yıllık çıkmış. onu da bubası oğū deya. ğitmeyve asgere oğū deya çövärdü oğūya.
 ğarnında aşdu.

(Hafızlık)

130

a yavrum mısafı oğudum. oğuya oğuya, ezbere ezbere, oğuya oğuya cēmide
 dīnedi hocamız. oğutdu ilkin. cēmide dört ğún dīnedi. üç cüz, üç cüz. cüze yani mısafıñ
 yirmi sēfesi bi cüz. oğutdula. yeñi yazu da ğaçamağ ğaçamağ cığğada ğazateyi filen ğarı
 şindi ğózüm de ğórmeye ğózlúk filan olmayınca. şõle bağ şorda şo neylondaki yazuları
 135 filan oğuyon. işde o_ada. yetiye işte ay_anasınıñ. oğuyup da bi yere aylıççı mıylıççı
 ireçberiyüz işde biz bõle. ireçberüyüz a yavrum. bu uşaklarımızı oğudalım deyo. işde
 oğumassa zor bağ. şu dedüm ğonuşdūñ laflara bağ ğúlesim geliya. bi kere ğúlūyon bi
 kere ğonuşuyon. nedü bu? bi dilim ekme için. anañ bubañ vadu seniñ dā ğençsiñ yā.
 bulla elma, işde örúk, kirez dā bizim de va bağ burda daımız bizim de va. bulla hiç
 140 deyoñ dē mi? ya yavrum ya. anañ seni aramayaz miki? nerde demez mi?

(Dağ hayvanları)

doñuz bēzi geliya, bēzi gelmeye. porsuğ filen geliya. ben de ğórmedim saã
145 deyvereyin. anam çođolez olmaz mı dolu ğuyruđlu çođolezle. zincap, biz çođolez deyož
ĝāri işde burda.

-30-

Anlatan: Hasan YILDIZ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 65

Derleme Yeri: Başören

(Çiftçilik)

yani bırak öle gızıyon onnara ne desem yalan yani. bi dutabilsem şöle öldüreceyin. hiç bi şey bırakmadı. şimdi epey de va kóy. şimdi ben de geliyon hani yaluñuz olan gorquyun. yarım seet va aşā yokarı. iki gece arka arkayı inmiş. habarımız yok bōle yā. aḥ kāfirle bōle batumuş. yani sefrulucaḳleyi filān deḡil. ergun bey, şimdi

5 goyun gúdüyon ben hasıldala uşaqıla biliyoñ mu? oña gúcüm yetiya benim. beki ne ya yaturuyun ben dedim şimdi bi kópeḡim va emme. efe dana gibi canım şöle. gólbezden yetüşdümedim şu yaḳa tarafından, o aḳḡayaniñ parçasından aldım gettüm_üdü. şimdi şöle doruḳ va. sık doruḳluḳ. ortasına dō da şu ekincúḳde şu aşāki ekincúḳde mēmed_eli.

şimdi orda dorūn içine dō geldim yola otudum. goyuñla dolūñ içine dō geliye şöle

10 emme. şimdi kópekle gúdura ḡalasıla o geldim gún bu tarafda bōle ikindü yaḳın. sırtını sırtıma vedi. lā be kópek! yatacaḳ yer bulamadıñ mı? dedim. şimdi bu aliye mi beni.

şimdi goyunla dōrama geldi şöle ileri gelmeye. yani bundan bi ceza filān ḡórersem ben ḡonuşmeyin. şimdi goyunla bi de oñ ayaklarını yere huruya. yere hurdu muydu muḳaḳ ollāda ḡurt va yani. oñ ayaklarını yere huruya bōle sarımsaḳ döver gibi hani. yere

15 huruya goyunlar. şimdi sık doruḳ ya şöle aşā eḡldim baḳdım şu çam ḡada yok ḡurt daḡa beriçde şöle. şimdi yüzüñ ḡuyuru yatmış şeyyasını iç ayaḡıñıñ orta yerine ḡomuş memed_eli. tōbeler olsun yere yapışmış. şimdi bi tüfeg_oluvasa nişan alma filān yok

yani. bi apaz saçma olsa giriya. şindi kópeñ boynunda ğavi bi ip va. bālayoz gece müce
 hani bi insana yapuşu fılán deye. kópek çok heybet. şindi boynundaki şeye o böyle de
 20 ğonuşuyon gendü gendüme. boynundaki ipe şöle asıldım beri. şindi hırtlānı sıkınca şöle
 ğalkıge ğurdu duydu. ğurt da ğalkdı ayā. şindi aḥ avrat saddüm ā. vedi orē dō. tallanñ
 altına varınca hengemeye durulmaya. bouyala kópeñ orda. ğaç tene vardısa. ğörüya ha
 geliya ha baır baçalım. kópek geldi geri emme ğānından hiç içini bi yeri yok.
 paralalar_ımış ğayrı. yani bi iki ğurdu kúreleyola bōle bu dādan öte yanki daa
 25 aşuruyodu yani. başğa bi her tarafını bōle işdi. ondan sōna bi daḥa fazla ğitmedi. yani
 davarıñ şeyinden fazla ileri iramadı. bi saçma atımı filen şöle gidēdi geri gelüdü. öyle e
 şindi bir ğünde benim ōlan va. iki ōlanım va. birisi de şērde. o beyū kóyde şindi davara
 gidiya. ben de sīra gitdim bōle şindi davar yok ōle. şindi o şu ğarşuda ben şu
 ğarşudayım. şindi iki ğoyun ğapmış emme o yine ben ğoyun gibi ğörüyon ğarşudan
 30 ğarşuya. hiç ōunden onna bi tarafa ayrılmaya. yoķuşu ğörünce şu ottuñ arkanñ
 başından aşā. baırıyon lā yetiş ğoyunları kópek kúreleye diye o beyúk dereye indidü
 bōle. ā gine döndüle başa yoķarı. onna gine ayrılmaya. ğoçu almaya gidiyala kópeñ
 ōñsıra. iki de siyah ğoyun var_ıdı. lā bunna diyon o ğoyunla bu kópē ğudurdu mu
 n_edi? gendü gendüme şindi o dādan aşā indi. ğāri bu dereniñ devamını dērinde ben
 35 burdan indim. kópek orda yanında. la bōle bōle oldu va mı fılán ğoyunla dedim. va dedi.
 demek onna da doñuz_umuş. şindi fasilyeyi, misiri alamoyoz şeyden doñuzdan. ekinleri
 biçemedük. bōle yere yapuşduruya bōle toprā. yani tırpan fılán. tabi misiri ekemeyoz
 misiri. bi_ki kózlemeye fılán şöle paķlanñ arasına fılán atıyoz gine bırakmeye. şindi
 şuraya o çayıñ öte geçesinde pancar ektük. e çúkündür ğayrı. ey ne deseñ yalan. tōbeler
 40 olsun a benim allahım deyon. yani bēki hata ederin ğonuşurken. hiç yani onu ben de

yaratmasına demek her bi canlu varlıñ meseía bi sebep va deyi mi yaratmasınıñ. onuñ da bi sebebi vadu.

(Korkuluk)

45

bizim hoca var_ıdı. tosyalı mēmet kibir deyi. yedi buçuğ sene durdu bizim kóyde. şindi yine aynı yer. pancar o kópeğ bālayoz. beyúğ zencir_inen kóye geliyon. ardımız sıra geliya gece. gidiyoz zenciri deşitiriyoz gine bālayoz. ō biz geliyoz kópek kóyde. o hoca bizi cēminiñ şeyinden seyir_etmiş. camdan şindi zabāle oldu sıırı saldım. 50 giysiniñ eviniñ üs yanından do dereye vadım. öteden beri geldim. cāmi hoca dedi, “asan amıca sizde bi hal va ne o” dedi. hayr_ola dedi. ya boıca dedi, aşā giddiñiz geldiñiz dedi ne o? ya hoca bi şey yok dedim ya. pancarı doñuz gomeye. kópeğ bālayoz ğırıya geliye arğamız sıra. dört kere indúğ boıce dedim. yani yarım saat çekiye kóye vameye. benim yürümeme yarım saat yarım saat yani. ben yürüyemeyon yani biraz sağadın anna. 55 aslında on beş dağğa ama ben yarım saatde varıyon. yarım saatde geri geliyon. ya baña dedi bi söüt, ye söüt ye ğavağ dedi. bi şey perdahla getü dedi bağ dedi. yā hoca dedim, ben şindi sııra gidiyon. kim verecek sağ. sen varıve dedi. şindi ben gitdim bizim eviñ ūne gelmiş. orda çirmiş bizim ōlana. bōle bōle demiş oñada. baña demiş emme bi söüt emme bi ğavağ şōle bi_şey yon da gel, demiş. beya bi yanna olsun. oraya işlemeden 60 ğurtaraceyin sizi demiş. ō erğun bey o getümüş ōlan. işde ne oğudun ne yazdıysa oña şunu demiş tallanıñ orta yerine bi kere naylonunan, çul_unan sarıñ esgiyinen hani. onun dışına bi naylon sarıñ. yazu ıslanmasın. hava yādū vağıt deye. bi dā gidmeñ size bunu ōle ediñ deye. veriye oña. tallanıñ orta yerine onu ğazuğ ğağmış bōle. salma toğmaynan sarmış şey etmiş. o ne doñuz geldi bi dağa vallahi de bi şe etdi. ne geldúğ. ne tam

65 meselá canavarıñ, doñuzun ocā. o tarafi da dā bu tarafi da dā. bōle çok şey va şeyimde
dā aklıma gelmeye düşünüyön. tabi güzel tabi bi tērih yani bunna. işşallah meselá
ğasdamonu'ya yelleşusuñ bi işimiz düşer bi işimizi meselá helbet helbet.

(Çiftçilik)

70

burada işde arpa, būday, çükündür, fiy, çükündürü de eken yok şindi. misiri de
ekemiyoz o hayvanıñ yüzüne. patasa, paqla onu ekiyala. patatis de delle gumpürü de
delle. patatis, paqla, paqlaya fasılye de demeli. işde dometis de ekiyala, büber de
ekiyala. meselá marul soğan hebisi oluya yani. soğan da oluya, havuç da oluya, lahana da
75 oluya. meyvelēden ergün bey kiraz, işde armut, elma, ahlat bunna olu başğa yok yani.
demek sen okulu bitirdiñ eh allah selamet vesin. üniversteyi okuduñ.

(Yaşlılık)

80

ōle bi şe demedim. çeşge soraydiñ. hatıllayamıyon ğafam biraz haslı gibi yani.
şindi ergün bey, bunnan yaşıdım ben. şindi bubam derdi ki bu benden üş dört sene eveli
vadı yapı geldi esgerlī. buba benim emsallerim esgere gitdi geldi sen beni neye bōle
yazdırdıñ? niye bōle ettiñ filān dedim. lan ölüm dedi mekeni durā cennet olsun. allah
nur içinde yatsın. ğavil atsin, asgerde eziyet edelle deye dedi tam altı yaş ufağ
85 yazdudum seni dedi. şindi meselá heni atmış beş aylı tabi o zaman bōle bi şe yok.
atmış beş yaşını hani dolduran meselá bi üstüne ğayutlu evi kōyü yeri yo_usa atmış beş
aylı veriya devlet. üç ayda bir iki yüz milyon şindi şu anda. şindi bu alacak ölmese ben
seyir_edeceyin. aslında ikimiz ana yaşımız bir. tabi o da ileride bōle olacēni bilse
yazdumazdı. işte kōyde ergün bey kōyde bi gelir yok. işde danadan bi çiftiden hani bi şey

90 yetüŝdüreceksiñ. iveyat iki yaşına giresiye da bıraımayoz. işde onu satınca bî k_üc_ay
bi ferahlayoz. ne_y_ise dörd_ay beş_ay õle.

(Köy öğretmeni)

95 şindi ben dövrukānülüyün dedi, bize õretmen vedile. yalnız dedi şindi beni
babam ısdambul'a geddünde iki yaşında_y_ımıŝım dedi. veya bi buçuğ yaşında dedi.
şindi k_öyde o_ada arāzımız duruya, dedi. bilmeyon, dedi. yani iki kere üniversteyi
oğudum ben, dedi. bizim k_öye õretmen vemişle. on sene ne ben aradım devleti benim
hağkıımı aradım ne devlet beni aradı, dedi. sen de õle olma hağkıını ara. işim èyyidi,
100 dedi. heftelik iki yüz elli milyon para ğazanıyodum, dedi. heftelik, dedi. onuñ_üçün
aramadım, dedi. hağkıımı aramadım ben oğudum nerde ğaldı baña bi ğórev vemeyoñuz
mu deyince, dedi. şindi bizim çocuk oğula gidiya. bi bızayı ğóv deñize yeriniya. bu
tarafda yāmur yaıya yani. ğóv deñizi derüz biz fazla yaınca. bağ yāmur yaınca fazla
yaınca yani tabi kiremüdlere fılan sımaya meseía damla ağıya sımaya ğóv deñizi yere
105 iniye delle. rehmet yani fazla yaış va. şindi bu malda bõle sık kendi doruğ bõle o kadar
sık. la bouca ben bi bızayı şo ğalacayın ben bu doruğda dedim. şindi bırağdım giddim.
hel al õle. hiğ ğuru yerim yoğ. aynı şu çaya yıkmıŝ gibi beni. geldim evde oturuya bizim
õlan. la selāmı aleykim, alekim selām. hoca hoş geldiñ, sefa geldiñ dedim. amıca hoş
bulduğ dedi. ne bu vaziyet bu dedi. bā hoca sorma mesele bõle bõle oldu dedim. yani
110 bızayı dā da bırağdım geldim dedim. çıkaramadım doruğdan. ben dönüyon o da dönüya.
şindi zoba yağdıla ergun bey. bağ dediki amıca dedi işiñiz dedi gerçekten dedi çok zor
dedi. yani seniñ değil sēde dedi. bütün ğomŝuların dedi bağıyon dedi çok zor işiñiz dedi.

allah ğolay getüsün, dedi. şindi bõle ğonuşeke bızā geldi dedile. miledi hedda ben de eşitdim. demek orda ben dolandukça sıyrı o ollāda zannediyomuş yeñi ğaddım_ıdı heni
 115 dā onu yeni yeni. yani işimiz zor. ne bi māyiş bi şey olmayınca baķ sen aķullu
 davranmışıñ cenabı allah her şey allah tarafından. bi de şu va. allah nasib_etmese hiç bi
 şey olmaz. bi arayacaķsıñ nasibiñi arayacaķsıñ gine. nasibiñi aramayınca mesela cenabı
 allah hiç bi şey vemez.

120 (Yabani hayvanlar)

ayu yavrusu delle. ayu malajı delle, doñuzun yavrusuna oña potaķ delle. şindi
 mesela şey olsa da taksiyenen bu yoluñ bi yanna dursak şõle boıca bullara hava da yādı.
 mesela ayajı dutuya ya ayajı muhaķķaķ inē bullara. valā muhāķa inē. hele boıca
 125 muhaķķaķ kesinlikle inē. ya ergun bey bõle. ya ergun bey bi kere de dānāsıñ beni yā.
 yani ayıplamaķ yani. şindi davara gidiya olan gine. kendiri biliyoñ mu kendiri şindi
 ektümüyola. devlet ekdümeye şindi yani para edmeyā. kendir ıslamaya bu çayıñ
 keñerine geldük. kómuşle var_ıdı bizim. o zaman tabi evat. manda da delle onnara. şindi
 davarıñ bi yanı ğayada ğalmış. hanıma bizim añması ayıp dedim. ğız dedim, bu ğayada
 130 bizim dedim ğurt boan davarı bi çoban çourmez dedim. urğan_inan bālı bi yanrı ben
 çekdim. hem davarı ğózediyon şõle ğayada. uzaķ bu şu ğaya gibi değil. şindi o benim
 davar palladı başı yoķarı. ğız davara ğurt sardı dedim. baırıyoz emme baır baķalım
 baırışı o depeden aşudu öte. kóyden sesimi iki kópek birisi mēhirgil_idi. anam! dedi.
 biri, mini ğutugiliñ bi beyaz kópek var_ıdı hani. zurnacınıñ ğayasınıñ başından davarı
 135 aşudü yerden ğara dādan dō gelmişle. ordan öte aşıla saralaķ. o zaman ferahladım biraz
 hani. davarıñ ardı sıra gitdi kópekle. şindi biz de salıvaduķ o mandaları kómüşleri biz de

giddúk. şindi daññ şu çaycı_óuñ ğara dāda o. kópekle ollāda ğurdlaya davar yok. bizim
oñl çocuk da o aşāki davarı biraqmış gitmiş. şindi tam sırta çıķduķ, fikri bizden eveli
gitmiş. kór fellahıñ ōlanı şu ēmet baırıya. lā davar deya bel puñardan beri geliye yoķoru
140 gel deye, mēmed_eli. bel puñardan beri geliye yoķoru gel deye. āřam emme kis kis de
yaıya bōle. biz de o sırta çıķduķ. on doķuz tane erkek dana gibi bōle. he aldı geldi. āřam
namazı da oldu olacaķ. bi geçi dedi filen yere dō aşdı gitdi dedi. ben dedi bunnarı getuñ
onnara baķıyın dedi. lā birağ_onnarı dedim geçiyi. o buñları ğurbanı olsun. yō ben
baķıyın oña dedi. şindi ergun bey bi ğarardı. biz o ğayalardan aşā bōle bu çaya indidúk
145 çayıñ kenarına. o da mesela şo depeye geldi baırdı nerdesiñiz deye. lā ğorķma burdayuz
biz dedim. ğarardı ğayrıķ. gelive osmaniñ ğayasınıñ burnuna řā gelike birisi bī yemiş de
geçiniñ onnarı ōle toplamış_ımış. onuñ ğafasınıñ buynuzuna daķılıya ayaı ğarannuķda
baķıya geçiniñ şeyi. yani ğonuşma bu. mēmed_ali biraz da sen ānadıva arķadařa.

-31-

Anlatan: Numan AĞA

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 90

Derleme Yeri: Tekke Köyü

(Anı)

şindik daşķóprü darafından bi usta getüdüm. he daşķóprü darafından. ana usta demişin, hoca hoca hoca gettüm. bende ğız çocū vardı. hastalandı hoca getüdüm. şindik bõle seniñ gibi ottun. numan_ā zobay yaķ, zobay yaķ! dedi. gitdim bi ğucaķ odun getüdüm. zobaniñ óune ğodum. zobay yaķıyon. yo yo numan_ā bıraķ õle olmaz dedi.

5 õle olmaz. n_olacaķ? dedi sen onu şey_inen ğır, dedi. yā sen masrafiñ! dedim zobaya sīya bu. zobaya sīya. yõ yõ yõ numan_ā kır ortasından. şindi ortasından ğayrı incırayan emme gitdim ortasından ğırdım. yaķ zobayı numan_ā. yaķtım. beş daķķaya durmadan numan_ā zoba fazla yandı. numan_ā zoba fazla yandı. vallā bõle baķ. zobayyı ğaçu. ğayrı hoca deye gettüm ya. işte ben dıřarisiniñ şõle numan_ā ya valā eviñ içi çok

10 serinleştı. he ğücümüzü zobā yaķ zobā yaķ öte beri āşam oldu. şindi baķ inan altına bi şõle bi döşek serdim altına. numan_ā üstüme bi yorgan ört. altı tane yorgan örttüdü. bi de boy paltosu va. numan_ā, ondan şõle şõle başıma dõru bürleyivéya. başıma dõru bürleyivéya onu da başına dõru bürlettüdü. altı yorgan allah bir baķ altı yorgan altına girecek dey değil döşek olsuñ olmasın üstüne yorgan. şindik zabahlayın oldu. gine

15 başladı. ğaldıdım. numan_ā zobayyı yaķ. şert_olsun elimi sürmen bē dedim. yani ğāri sen de yeddiñ bē, dedim. yaķ-ğaçu, yaķ-ğaçu. bu neymiş, dedim. seniñ yüzünden, dedim. ēlenecek dedim giderse gider. yā bu nedü bu. bunuñ adı nedü. yõ ben bi şē demen numan_ā. yā beki dā ney_edeceñ? zobayyı yaķ. zobayyı ğaçu. örtüyü ser. yıķ

üstüme yorğanı yıķ. yedi yorğanıñ, altı yorğanıñ üstüne yatulu mu yā! baā baķ Şindik
 20 evladım altı yorğan ne demek on, on beş yorğanım oludun. ben esgiden işte Şindik neyle
 ğonuşsaķ. geĉmişüz biz. boun on beş yorğanım yousa gine azdun. olmaz mı on beş
 yayım yatām şorda. gelen üç misēfir, evim iki ğatıdın. aşāya esgiden elekçile, kúrtle
 gelüdüñ. alt ğatında yatādın. üs ğatında işde bunna bilmese de eşüdü hoca. üs ğatına
 tahsilderi, beştecesi o zaman onna gelüdüñ. on yayma, on beş yayma yatām olmasa ben
 25 ne yapacan. ōle var_ıdı. emme Şindi yok. e işte o zaman hōķmüne. o zaman hōķmüne bi
 pavriķa sayudun. bi deymenim var_ıdın. deymen gendümüñ ĉalışmazdım. seniñ üzerine
 ğonişim de ğāri, saña icarına verüdüm. on beş kile yā, on beş kile ekin, bi buĉuķ ton mu
 ediya ne? on beş kile ekine saā icarına verüdüm. eyi ĉalış kōtü ĉalış. deymen ōle geliyo.
 geride burda iki ĉif ğoşum vā. arazım eyi ōlelik işde. onna boş ğafaymışıyın. ya o
 30 zamanıñ hōķmüne bōle siziñ gibi bi māmur gelüdüñ. deymenleri yazādı boyuna.
 deymenleri yazādın. tam elleuttten başlādı. yaza yaza emme on ğünde gelecek buraya,
 emme on beş ğünde. bu mevgıde nassa deymen var_ısa vergü yazılıye yazardın.
 yatmaya baña gelüdüñ. son ğayrina bura sıra geldimiydin bi ğün dedi ki baña
 numan_amica dedi. o afta dedi ekmej ōuñ sıra sermişsiñ, dedi. saā bi iyilik yapacān. la
 35 yap dedim. ismi de hüsnü. hiç unutmıyon. hüsnü_ā yapve. sen dedi bāķura dedi ğayıt
 ediyin ben, dedi. bāķura dedi seniñ deymeniñ va dedi. bāķura ğayt_olabiliyoñ. e dedim
 ne neyle olu bu bāķur fılan, dedim. vallā numan_ā yedi basamaķtan dedi başlā dedi.
 parasına ğöre yükseldüseñ para da yükselü. şey_edersen şey_olu. bu olu ānattı. sōna
 işde dedi. on seneye vamaz dedi bāķurdan emeklü olusuñ. lā dedim onuñ dibi yok. bi dā
 40 o zaman da yeñi ĉıķıya bu bāķuru bilen yok. ğırķ üçde tam ğırķ üç senelerinde şey
 edmedük. Şimdi ğupğuru bī adamın yani. diyecem bu işle bōle başımdan geşdi evlādım.

(Yaşlılık)

45 doxuzan yaşındaym. işde belki aşā yoqoru hesab_ede bülusem bin üç yüz otuz
yedi. arqādaşım öldü dört sene ney oluya. beş sene oldu öleli. burda benden yaşlı ġari
işte bi ömer_ā vādu orda. eşte o zamanıñ hoqmüne evladım işde hoca da ġuç yo_usa da
eşüdü. o zaman tos, tohum yoq. işde benim arāzım fazla. deymenden geliyo on beş kile,
bi bucuq iki ton ekin. yani kimse bi İtiyacım olmayıncaq felenkes ā. ölelik aaydı. şindi
50 şurda unduq dē tosyā'ya yaqın bi yer vadun. oraya bi āşam bōle bi hava tisil tisil yayyo.
tisil tisil yayyo. bōle birez deliğanlı, kōyüñ içinde dā aşāda, ordan bārdıla. numan_ā
gelsin unduā dūüne gidiyoā āşam namazı. ayāmda da esgiden serimiladuq. bunuñ dedesi
var_ıdı o serimlayverüdün. çarıqları serimilattüdüm. çarıqları unduā dūüne gidiyoā.
buraya yöriyelek beş seet gelü. beş seet gelü şindi buraya. bi yāmur bi şey yar yola
55 vamağan bōle seruqla çıqıdı ġaldudum attım. gitdim dūüne yalın ayak. ānadıñ mı?

(Göz hastalığı)

hastalık işte evelden de var_ıdın. bu evimiz kōyümüz yandı. ālayı sızlayı temeli
60 işde bi sene oluya ġayrıq. tamamen ġörmez oldu. özürlüydün emme fevgale ġörüyodum
şindik. evle kōyle yandı. moralim çok bozuq oldu. āla ġöz-möz derke. aşā yuqarı bi
sene oldu olmadı. tamamen şindik ġaldı gine şu eviñ üsleri şōle ışık camları şeyleriñ
ışını gine tabi ġórebiliyon.

65 (Oyunlar)

şindi bütin deliğanlula toplanuduk. altı yedi daqqa bõle goy yüzü goy işte beş
kişi bi taraf, beş kişi bi taraf ne yan yeñilüse gāri hoşaf getü, düme getü. getümesse
onnara işte gayrıq eziyet, öte beri, onnara õle yaparduk. şeylikde geçlikde õle oyun
70 oynarduk. yúzúq oynarduk bõle yeñilen taraf gayrı ceremē çekecek. şindik selāmun
aleykim. aleykim selām. ā bıranıñ mıhtarı kim? numan_ā mıhtar. baã şurdan faqır
düşdüm bıçık kilelik bi yer ve purçā ekecen. ben faqır düşdüm işde purçak ekeceyñ.
gayrıq vedim bi kilo yer. gayrı ordan burlādan bõle purçak ekiyon deyē bõle elīnen öte
beri atar. sōna bu purçay geliyon, benim purçay kim yedüdü. kim içüdü benim purçak
75 bõle şey_ediyon işte. oña eziyet buña eziyet gayrıq. eviñize şõle de bi nöbetçi kimseye
gaçuttumassiñ. õle eziyetle edellēdi.

(Dağ hayvanları)

80 şindi davşana, yavrusuna göcen derüz. sōna kópek gunnar ufaq gólbez olmuş.
şindik merkep sipa oldu derüz. bi gırkırāsı beygir yani bi godağ oldu õle onuñ adı da
õledü. ferik deye toqk yımirtlancaq civci çıkarıncaq ufaq civcile olu. onnara derüz ferik
deye. bi yaşındaki şeye gayrıq şindi goyun guzladı deñil mi bārın oldu gayrı oña guzu
denmez gāri bi şişek dersiñ oña. ayunuñ yavrusuna malağ delle. iki mala_inan üç
85 mala_inan ayu gelmiş yavrusuynan.

(Anı)

bağ gasdomonu buraya kırk kilemetre. merkeplere odun sarāduk gasdamonu'ya
90 satmaya gidēduk. gārik seetimiz de yōdun dā dōrusu esgi zamanlāda kırk üşlēde.
seetimiz bi horuz. horuz öttü he ēmet_ā, mēmet_ā gağ merkebe bi yem ve. bi seet sōna

numan_ā ğağ. ikinci horuz öttü. zabā yaqın. ğāri bi ğāvaltu yap. o merkebe odun sar ğāri
 zabah namazına almayacağı'nıñ ayaklarına orlara ineceksiñ. o odunu sat. hanla var_ıdı.
 ğuru tāta, bildūñ ğuru tāta. oraya git. orda tātaniñ üstüne üstüñ, başıñ çamur. yağ, yāmır
 95 yayya. o tātaniñ üstüne yat. zabalayın o merkebi ōuñe ğat. birağ gel. işde bi yarım kilo bi
 ğaz al. işte bi geyim ayvanlara nal, mığ al. bi kilo bi duz işte onnarı anca alabülüsüñ. iki
 buçuk üç kāda vörüsüñ merkebiñ yúqünü. öyleydi o zaman bizim ğúnümüze.

(Çeşitli)

100

dúúlēde de ōlum, biz eveli ōle ince mence yo_udu. sarımburma delledi. yufğayı
 açarduk. bekmez-şerbet ekerduk üstüne. sarımburma derduk biz oña evet. üstüne de
 şeker ne ğörüyo. bekmez şerbetine ğaynadıp bekmezden şerbet ekerdúk üstüne. biraz da
 būday dóvdü keşgek. mēşur yemeklerimiz dúúlerde o_y_udu. hamur keserdúk.

gendü bi şē bilmeye ki õretse. bi de hanedar deñil. yani gelen kimse onu rātsuz başka
 20 yellēde deñşüdüle. meselá imam kóyünde, kirenli'de bi õretmen vardı. kirenli'den
 şindi hiç yo_usa on tane, yirmi tane, õretmen var. yúksesk okul mēzunu kimse var. bizim
 burdan heralde yok daña henüz. lise mēzunuñ úzerinde õrenci yok. úçe ğadar giddúk de
 biz ğadā bilemezdi zāten eñtmen okur yazarlını. yoktu adamıñ şeyi. kúltürü yoktu.
 şurdaki işti mālle var_ıdı. orda lāban bi ğadun vardı. ölemeyan deyi bi isminde bi
 25 ğadun. ordan esgerden birleriñ mektübü gelüdü. o buraya gelüdü. mektübü okuddurudu
 eñtmene. oraya vayınca oña deyvörüdü ne derse esgerden işte. o ğunlerden bu ğüne
 geldúk. şindi allaha şúkúr.

(Arıcılık)

30

vallayı ben iki defa or kóyden ğiredi aldım. aruları emme çernebiliñ etkisi oldu.
 seksen beşte yirmi tane arum öldü. amma hastalıktan öldü emme çernebiliñ etkisi oldu.
 ben burdan zarfa ğuydum ölüleri anķara'ya ğadar ğóttüm. tek bi yeenim vardı. onu
 ilkoķulu alpoud'a bıraktım. okuttum. zarfa ğuydum aruları oña ğónderdim. o muesse
 35 müdürü fılan oldu. şindi emekli oldu o. olabülü de demişle yani. çernebiliñ etkisi de
 olabülü demişle. çünkü bu sulaķ yellere engúnlere çok gidiya. meselá kirenliniñ dāluda
 izzetiñ aruları ölmedi. burda bizimkile öldü. sōna üç ğatlu aru duruya. ğatları alıyorum
 içinde aru yok. bu sene gine aynı hastalık gine delürdün. aynı hastalık arula işlemeye
 arula. emme ğuraķTan. neden_ise ğayrı hayvanla ũraşıyoz yani İtiyacımız ğada
 40 ũraşıyoz. iki inek, üç_inек neyse òle bi şēle besleyoz. efendi tarımda kóyüñ geliri bek
 iyi. yani emme topraķ az. sulu tarım nüfus başına aşā yóķarı iki dönüm yer düşüya. sōna
 burda dengesüz daılımlı yer va. sulama ğanalı seksen üçte yapıldı. ben mihtarıke

yaptudum. teraslama yaptudum. adamıñ arazisi az. elli dönümü bi araziniñ üç yüz elli, dört yüz dönüm sulu arazi var. zatten k̄óyde. onuñ elli dönümü bi adamıñ. mesela yirmi
 45 otuz dönümü de dışdan gelen bēzi kimseleriñ. velāsıl hāne başına beş dönüm. ortalama beş dönümle, on dönüm arazi düşüya geride ğalana. ğóç çok k̄óyden. bin dokuz yüz yetmişli yıllarda burda aşā yoķoru elli atmış hane var_ıken şindi ğırkıñ altına düştü heralda. ısdambul, ğasdamonu bēzi ailele yani ōlu olmadı ōlelikle ğóştü. bēzisininki ōlu öldü. durum bōle.

50

(Kōy yangını)

yetmiş sekiziñ yılbaşında bu k̄óy yandı. yüz ğırk kişiyen ben soķaķda ğaldım. geçmiş olsun deyen olmadı bize burda. on ikinci ayıñ on ikisiydi. ben çevre k̄óylere
 55 yerleşdüdüim insanları. boş evlere, bürme de, esen de, boş evlere... hayvanı var adamıñ. sēde gendü barınaı değil ahır da łazım oluya yani. on ikinci ay eksi derece. belki o emminiñ biçocū olmuştu. nüfus kayıdı yapılmadıydı. souķtan öldü o gece. gitti burda yirmi otuz santim ğarıñ içersinde zabahlamışla. ben de k̄óyde yoķtum. hetta benim çocuklarım da yalın_ayaķ çıķmışla evden. bizim eviñ arķa tarafından başlamış yangun
 60 burdan. il imara yapturalım deduķ. bi devlet sallantu geçüdü. mēmür ğıyımı başladı. siyasetten biz anķara'da ūraşıyoız ev yapturaceyüz deye. imar isyana deye adam burda vurmuş çama baltayı ev yapıya çaıllikten tabi. e bilmēyala mı bizim yandūmuzı canım. cezaniñ, suçıñ, yangunu, ğazası olmaz ki. hākim soruya şōle mehkimede. şuraya bi_şey ğomuşsuñ deye ormancıya bu ne? bu deye işte on beş ğünnúķ. ulan deye ğaçak deye on
 65 beş ğünde deye bi senelik de olsa ruhsatsız şey ğaçakdu hapsi deye. on beş ğün deye. ye yirmiye deye fılan burda aşā yoķarı otuz ğırk dosya mahkimeye intikal etti. o yetmiş

sekiz, yetmiş dokuz, seksenli yıllarda ğayrı máhkemeleriñ bitiminde iki bıçuk, üç milyar ceza ödedúk yani kóyden ğaçaktan şeyden. bize bi yardımı vali dahi gelmedi. geçmiş_olsun on ikinci ay çünkü. ğış ğünüydü yani gendü gendümüze başarduk. hatta 70 orda sordula bize dedi. şey vermedile mi size deyi sordula. nüfus başına bi kilo zeytun verdile dedim. genel müdürlükte başbakanıñ müsteşarı var_ımış yanımızda. demirel başbakan_ıdı o zaman. tuncay şener āfet işleri genel müdürüydün. orda yarın bi daha gel sen buraya dedi. tabi bize bi pay ayrılacaktı. o gece de bolu'da yangun oldu. başkannan imarisyen başkanıyan, genel müdürü oraya gidille. biz ğalduk. ötelde yatuyosuñ zatten 75 burda yok barınamız ollāda. gelduk adamlar yapmaya başlamış. işte kimine ğavağtan kimini çamdan biz de yaptuk. başımızı soktuk buraya bōle girdúk. yaşım atmış altı. yani çoü gitti azı ğaldı. torunum şeyde sivas'ta üniverstede benim. cumhuriyet üniverstesinde gitti mi bilmen. telefon da etmedim. birisi şeyde maraşa komando. emme haralda onu şeye ğönderecekle ğāliba. doüya zāten komando her zaman hazır da. dışarı, yurt dışına 80 esger verecekle ya. barış ğücüne gidecek ğaliba.

(Av ve arıcılık)

ayu vardın. nereniñ avına gitmiş deiliyin ben henüs. ben şeye vardım. dikmene 85 vadım orda. kovanlık va eviñ óunde aru yok. dedim arula n_aldu fılan dedim tepedarman da. yā sorma dedi. dedi o ğapağlarını ğabuğtan yapmışlar_ımış. ayu ğopartmış. óuñden ārı salmış arulariñ hepsini yimiş. biz duymamuşuyuz dedile. ğarşulaştuk öyle şeyler_inen. sona burda bi tanesini dā vurdula. bābam yüzdüydü derisini burda. esgiden bi halam var_ımış evde. sağatmış yani evlenmemiş. hayvanları 90 ğüder_ımış. hayvana gitmiş depeniñ arğasına ğoğ buñarda orda óküzle cız dutar ğani

hayvan yazın. ğara áliniñ daına geçmişle. orayı geçince orda bakmış iki tene yavru
 üzerinde ayu yatıya daıñ içinde. ğorķmuş. ğaçmış gelmiş buraya. burda kóyü dolanmış
 bábam. túfek yok kóyde. hiç yok túfek yani. deli mēmet deyi birisi var_ımış burda ğani
 öldü ya. deli mēmed_inen birer balta almışla burdan. nacaķ... bunna varāke ayu
 95 ğalkmış gitmiş. yavrula çama çıķmış. işde bi merdimen yapmışla bālamışla çama. deli
 mēmedi çıķartmış bubam dalına çamiñ. uşak gibi ālayomuş yavrula. şindi
 ğoparamayomuş çama sarılmışla yavrula. neyse lan gevşet gevşet de asıl fılan deyi
 birini ğopartmış. biri de gendü atlamış. ğıslaçkiliñ kópekleri gelmiş ğaya başından.
 yavruları dutmuşla ordan. bi gece geldimiydi bi bahçeyi bozuya yani. kóyde bēki iyice
 100 hiçecekle o zaman õle. doķuz yüz ğırķlarda zaman õle. iki yavruyu almışla. ordan
 depeden ēlencūñ oraya inmişle. bubam biraz marangoz_udu. evde çalışmış_ımış orda.
 o da bi bāçede iki alaķ, iki yazuda bekleyala. ayu gelince yiyiye deyi. alaķta bekleyala
 yani misili. şindi bunnar da ķapınıñ óune bi herkil ğomuşlar_ımış. yavruları herkile
 ğoymuşla kilere. üzerine de bi daş çıķartmışla iki kişi. şindi gece orda yatmışla.
 105 sabāleyin sefiye ğız gelmiş. siz yatıñ yatıñ siz demiş. kópek de var_ımış yā. ayu gelmiş
 herkiliñ üstünden daşı indümüş. yavruları almış gitmiş. ne kópek duymuş, ne bunna
 duymuş. ama geşdımız sene de şeyde bi esenlide aşayıda sözüm oña adam şeye baş
 edememiş. bahçeye civci teli çekmiş bāçeye. faķat ğapı da açūmuş. tiraķtör giren ğapı
 açūmuş. doñuzları uhalayınca oraya girmiş. civci teliniñ içine... avcıla da ğayrı ava
 110 gitmeye hazırlanmış. yedi, sekiz kişi yoķordalarmış orda. doñuzla da ordan iniş yapmış.
 vamiş o kór şeytan o ğapıdan içeri girmişle. civci teline dolaşmışla. o onuñ üstüne, o
 onuñ üstüne avcıla orda bi başlamışla. on iki tene sözüm oña o domuzu vurmuşla. yaralı
 giden hāriç.

115 (İstanbul yolculuğu)

şindi buba gel yā. sen bi, bi gún görmediñ sen gel bi gezdürüyün ısdambul'da para yollamış. şindi adam ısdambul'a gider burdan. sōtlüçeşme'de yemek molası vermişler yarım saat. şindi bu bi yemek yeyecek ğarnı aç ama istēcē yemeñ ismini 120 bilmiyo ki adam. ğarson gelmiş saymış. arabada ğözü beyendü iki adam var_ıymış. şu adamlā èyi adam demiş. aşaj yemek yimezler. bunnarın yanına yakınna bi yerine oturuyun da onna ne isterse ben de onu isteyin demiş. şindi adamlā garsona demişle; “bize birer ğuru ver.” bu da demiş la baña da bi ğuru ver, demiş. la geldi pağla deya adam yā. fağat geri yollamasını bilmemiş. hem yeyomuş hem ğarsona da ters ters 125 bakıyomuş yani. o da bi şe istēye deyi gine seyitmiş yanna gelmiş. amca ne istediñ demiş. git lan, demiş. bi şey istemedim. baña pağla yéduduñ ğuru deyi bilmedi sanma demiş. ısdambul'a da vayınca ğonuşmuş. buba burda pağlaya ğuru deller demiş.

(Ramazan anısı)

130

edeleri iftara giddúğ. bazarcıla çalışıya. oruç da dutuyala. benim radyoyu oraya āgiddile sabri usta. orda bi ğompirasörcü vā. lan adam radyo ğuran oğuyake ekmeğ yèdi ğāğtı. şakır-şúkür ottu şoraya. ye bābam ye. burda õleden sōna iftar deye bağ. ben dā orucu açmadım. buez hoca bi sıkıntu çektuğ ki sorma hiç yahu. ne telefon, ne elektirik 135 on beş gündü iki gún fılan yandı ışık. dün geldile yaptıla giddile bağalım zen_alusa.

(Savaş)

bābam, esgere gitmeden gendüsü osmanlı zamanı esger edilmiş zedden. 140 Kāthane'de ğarağol ğumtanlī yapmış ısdambul'da candarmada. padişahım çok yaşa

selamlına çıkmış. bıyıklarını sarallar_ımuş. çok iyi bi adam_ıdı bubam. orda gúltepe'de
 mi bi yerde bando asgerlerni yirmisini ingiliz işgalin de orda garağol gumtanıymış
 bubam. orda bando asgerlerni öldümüşle ingiliz'e silahsuz asgerleri. bubam ordan
 kaçmış garağoldan. dükkancıla dermiş ille şurada iki devriye çıkarıve. çıkçada deñizin
 145 yüzü şeer oldu derdi. şõle su górumēye derdi. ingiliz gelmiş işgal etmiş ısdambul'u.
 ordan kaçmış gelmiş. burdan tekrar amcam mıhtar_ımuş. gadı deller_idi amcama.
 amcam bubamı hemen asger eddümüş burdan. istiklál savaşına gátılmış. istiklál savaşıni
 bitesiyē gadar da durmuş esgerde. fağat o arada tabi bi_k_üç kere kaçmış esgerden.
 istiklál mahkimesine vemişle. mahkimeden barātını almışla. madalyasını alamadan
 150 gelmiş. almadan gelmiş daha dorusu. madalyaya mayış vereceklerini bilememişle o
 zaman. madalyanı al da git demişle. barāt_etmiş mahkimede. o belilli bi tarih içerisinde
 firerde olanları gırşuna dizmiş atatürk orda. istiklál mahkimesinde häpsini de buldu
 derdi. türk askerini makineliyenen daramışla bi kóprünüñ başına nöbetçileri. õle
 geçmişle. esgişehir civarlarında gavucu kóprüsü deyi bi kóprünüñ başında. o gece
 155 firerde olanlarıñ hepsini gırşuna dizmiş. bubam da firerdeymiş. o gece esgişehir'de bi
 ışığ ekme istemeye gelmiş. mum ışığı o zaman başka bi şey yok. varıya bağıya bölük
 kumtanı bubamıñ. ben deye asgeriye gayıb_ettim deya. lan ben bilmeyon ki saña
 deyvesem deye. bozulmuş cepheyi gayıb_etmişle savaş hani. yunan aır gelmiş orda. o
 sırada türk asgerini gırmışla. kaçmışla geri. orda o zaman firerde olanları gırşuna
 160 dizmiş hepsini. istiklál mahkime günde on kişi. bölük gumtanı orda bunu gurtarmış.
 yaluñuz kişi işi deildi. yapılan iş gáturlarda topları fılan var_ıdı deya. kúrtle gelmiş orda
 daramış asgeri geçmiş gitmiş. hepsini de bulmuş emme.

(Hikâye)

padişah veziri almış yanna kóylere geziye çıkmış. şindi not alıyomuş bōle seniñ gibi gittü yerde. güzel bi eviñ óune vamiş. bi gız çocū tentene örüya orda. şēle örüya fılan. vamiş padişah yanna otumuş. hoş geldiñiz demiş. eviñiz bek güzel demiş. babañ nerde demiş. babam azı çok etmeye gitdi demiş. äñneñ nerde demiş. äñnem ikiyi üç 170 etmeye gitdi demiş. eviñiz çok güzel demiş. ama bacası ēri demiş. olsun vasın dumanı dōru çıkar demiş gız. saña bi gaz yollasam yolabilir misiñ demiş. fāvğalade demiş pedişaha. pedişah galkmış gitmiş. saraya varınca vezire demiş ki o gızıñ söyledüklerinden ne annadıñ demiş. valla şefketlüm ben bi şey annamadım demiş. onun 175 gonuştü şeyden anlamadıñ_ısa vezirlikden arz ediyon seni demiş. onu örenip geleceksiñ. o gız ne dediyse... hemen ordan bi aT buluya yārin zabāda saā müsade deya. yarın zabāda bunu örendiñ örendiñ. örenmediñ sarayı terk_et, deya. hemen gidiya gızıñ diziñ dibine oturuya. sen bōle bōle dedi saña padişah sen bubam azı çok_etmeye gitdi, dediñ. anam ikiyi üç etmeye gitdi, dediñ. bi gaz yollasam yolabilü müsüñ dedi, fāvğalade yoların, dediñ. bunuñ manası üç soru saña. üç soruya onardan otuz altun 180 vereceñ demiş gız. gaz geldi ayaña zāten. birinci soru bubam ekin ekmeye gitdi. az_ıdı çok olacağ demiş. anam da ebeydi doqum yaptumaya gitdi. iki üç etmeye gitti demiş. altunları almış_emme. bi gaz yolladı o da, o gaz da sensiñ demiş. vezir ordan on altunu vemiş. soruları almış gitmiş saraya. ve yerinde galmış.

185 (Hikāye)

tilki ormanda aç geziyomuş. dolaşıp duruya hiç bi dāne bi şey bulamamış. la bakıya birisi gējn budunu asmış oraya. of be yimeye hazır. emme bunuñ altında bi şey oldūnu kesin tilki bilü yani. dolayısını bi iz kesmiş gitmiş şoraya gıvrılmış yatmış. 190 góz_ediyoğ geriden. gurt gelmiş demiş ki:

-ne duruyoñ lan! bunu da mı görmediñ burda?

-la ben orucuyun demiş, tilki.

heman ğurt yumulmuş. yumulasıya bi bomba patlamış. ğurt ağır yaralı aşmış şoraya.

hemen tilki seyitmiş yimeye başlamış.

195 -la sen oruc_uduñuya, demiş.

-la top atıldı, demiş.

(Hikâye)

200 incilli çavuş pēdişahiñ danışmanı. bir nümereli komik, hazır cevaplı bi adam.

fağat pādişahiñ yakınlarından birisi altun kesesini ğaptumuş yan kesicilere. sarayın

óunde feryad_ediyomuş bōle. pēdişah lan adam elindeki altunu ğapturu mu? biraz

çekmiş. şevketlüm deme demiş incili çavuş seni de soyāla, beni de soyalla. arzu ederse

yan kesici hepmizden alu demiş.la nasıl alu benden de, nasıl_alacak benden gelip de yan

205 kesici burda, sarayda. al bakalım gel benden. senden bi şey almak çok zor. sen bi

hükümdarsıñ. bunuñ demiş yapmaya bissürü edavat íázım. yani bende de o imkán yok,

demiş. nasıl alaceyin? veñ şuña biraz altun bakalım edevātını alsın ne yapabilecek,

demiş. almış gitmiş. pēdişah, boñun beklemiş, yarın beklemiş ne soyan va ne gelen va.

çouş n_öldü? sen o ğún soyulduñuz şevketlim sen demiş. ben o ğún aldım senden

210 alacēmi. bōle hikāyele çok. íākin ğayri yetē. arğadaşlarıñ bize ğúlelle orda.

(Anı)

nüfüse girdim bi ğún. bu gerçek ama. yetmişli yıllarda mıhtarıym. lan nüfüs

215 beya ğalaba. şindi şeyden ibrejimli'den kerem_ā vaya. o zaman biz tirağtörü bulamayoz.

bazen yürüyoñ yani. yolculuğ ğasdamonu'ya otuz kilometre. o kerem_ā ğapıdan girdi.

parkeyi giymiş. çok iri yapılı bi adam. nüfúsúñ ğapısını açdı. müdür oturuya hüseyin bey şorda. müdürüñ vadı başına dikildi. ben biraz aır eşidiyon. müdür buña bi şey sordu. bilmeyon dedi. bi daħa sordu elinde müdürüñ ávrağ var hani. bi dā sordu gene bilmeyon dedi adam. nerden geldiñ sen ya! dedi. ya sen dedi ğapıdan giren adam buraya gelsin dediñ ben geldim, dedi. lan ben òle demedim, dedi. ben tapudan gelen adam dedim gelsin dedim. şindi millet hahaydu ğúlünce o adam siñirlensin. adam siñirlendi. bağ bağ benim asābımı bozma dedi müdüre. ğúleceyüz dēye ettiñiz baña dedi. benim asābımı bozma dedi. la müdür şòle bağtı. hiç ses_etmedi bi daħa. adam döndü gerisin geri gitti. citten bu esah bòle. lan dēyon bunuñ tanudū birisi miyki de ğiriye ki içeri. adam, her yelleri çamur. parkeynen vadı dikildi başına. ğúlünce de huylansın mı. orda ğızla fılan hep ğúldüle. oyusa şorda oturuyodu bi ğariban birisi. ávrağ onuñmuş. o her sözünü müdürü cevaplandudu. o da işitmēyomuş ben gibi. ávrağ onuñmuş. tapudan gelen adam demiş. o da ğapıdan giren adam buraya gel dedi ānadı. ğapıyı aşdı dikildi içeri. òle şeyleri ğórdúğ beya yāni.

-33-

Anlatan: Fatma ÖZTÜRK

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 67

Derleme Yeri: Başören Köyü (Ortaca Mahallesi)

(Çekilen çileler)

ben ne gelin oldüm bildim, ne gız oldümü bildim. ana yok bende. buba yok. gardaş yok. bi kimse yok. bi tek gobelim va. yedi yaşındāke bubası bi gız gardaşınıñ dúñünde huruldu. atmış beş yaşındayın ben. atmış_ altı, atmış yedi yaşındayın. dúñünde huruldu gız gardaşınıñ dúñünde. gazāle hurmuş. hiç o gúne de dabanca almamış

5 kim_ise eline adam. üç góe yókarı dutmuş dutmuş ataşı alduramamış. aşā şōle şey etmişmiş dabancayı. burasından girmiş benim beyiñ. burasından çıkmış. gan damarıyan can, damarına gelmiş, demiş toktor. o hapisten beri işdi bi gobelin başını bekleyen ay_ölum. dost düşman gāreti bu dört malı şey edecēn deyi. gelin aldım. dört bebejimiz öldü. dört uşaj öldü. uşakları ölünce ferç mi dokundu n_ eddi. şindi çomañnan

10 bōle yapışıya ölum. bōle bōle bōle ōle geziye eviñ içinde. dışa gidemeye bi şey edemeye. doymda ferç mi dokundu n_ eddi ānayamaduk. gezmedúk bi yer gumaduk. bulamaduk derman. benim iratsuzlüm ölum benim gózlerim góvünce bi duman va. aynı şindi fersiz. garannuk şu duman gelü de geri geriye gāka gāka gider ya aynı ōle gózlerim óú. bōle āşamada bōle. nerde bu işde gaynımıñ gaynınıñ ōlanı bu ısdambul'da

15 duruya bunna. ısdambıl'dan gelesiye bu malıñ peşine düşiye ben_ñen beraber. sürükleniya. allah_ırazı ōsun. gobel, ana yok, buba yok āmmileriniñ uşaklarıñ yanda duruya. onnarın da bouce şeyde hacıgavak'ta guyüleri var_ıdı. bunuñ āmmisiniñ

dene. esgere giddi mi de, iki ğızım var_ıdı. onna çifleri çifti sürüyalar_ıdı. ikisi de ondan sōna oldula. dört uşā bu vaħıtta bi dul ğarıynan besledim ben. bubamıñ evinde ekmek bulup yiyemedük. buraya geldim bi tek óküz_ünen bi tek kómüş var_ımış. iki

45 yorğanıynan bi döşekleri var_ımış. bu vaħıt emek verip yatıyon. n_edeyin sonum ne olu. iki kere ölüm aylık çıkarttım iki kere. mıqtara sormuşla nesi va ğadunuñ demişle. şu ğada demiş su basarı va demiş. şu ğada malı va demiş. dört bebej va, demiş. üç ğız bi

olanı demiş. ayda älli milyon anasına ödeyebiliyo ölu deyi kātları boş yollayı yollayvadile. mıqtar işde mıqtarıñ öle dedünden dēyala olmuş dēyala. ay ölüm şu

50 olanımıñ mēmed_öztürk benim olanıñ adı. şu talla onuñ olmuş. ninesi sālīna ölēke üstüne vedi olanınıñ bitti gitti. benim üstümde bi kedi de yoķ. bi ğuru canım va benim. mıqtar bilmeyo mu benim bōle şey oldūmu. mıqtar işde mühürledi de yolladılar_ıdı. ordaki ğadınla da siziñ mıqtarınızıñ başının altından dēyalā. yeri yurdu niye ğaruşturuya dēyala. seniñ üstünde yer olmayınca dēyala. vala öle dēyala. ben de cehendemiñ dibine

55 gitsin dene ölüm. ölüm sağolsun nēdiyin? hadi bi mozot parası eder dedim_ıdı. almasa dedim_ıdı. ğarısına bāladıla işte saķat aylı yürüyemeye deyi. onuñ da bi ğún başı ārıya bi ğún beli ārıya. yimek yiyince ğulaķlarım ötüya. hangimesine durulmaya ay_ölüm.

-34-

Anlatan: Azime MINZIR

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 77

Derleme Yeri: Başören Köyü (Merkez Mahalle)

(Tarhana çorbası)

ilkın tarhana çorbasınıñ argutunu ayranı aluruz. ayrana duz aturuz. soğan dōraruz. biber ğataruz. tomatis dōraruz. oña doraқта soқaruz. o ğayrı üş kere dorā soqtuqtan sōna, sōna argut olu. o argudu ğayrı ısduruz. argudu ğararu ğararu tarhanayı ğarāduq evelden. şindi òle ıcat yok. onna gitdi. onna tarhanayı ğarāduq. bōle bi tekneye
5 yaqut ki bi dōrt çufala da basarduq oraya. ğorduk şoraya. o tam ğabaru şindi ğabarmaya bile. tam bōle ğabaru bōle ğalkardı. üç gece yatādı, dōrt gece yatādı. yerine ğore beş gece yatādı. mis gibi ğoқar. ğoқmaya şindiki tarhana. onu bōle bōle bōle bōle dōkēdúk. ğüneşe çıkarduk. ğüneşe çıkarar, ğüneşe çıkar. onu sōna bōle ovāduq. ğurur o onu ğari elekten elerdúk. ğurududuk un gibi aynı un gibi. tarhana çorbasını bişü. mis gibi ye.
10 argut; ayran. ayrana argut deyala ğali. o ayran oluya ya. oña şindi mēzeme ğatıyon ya. duz ğatıyon. soğan dōrayon. büber dōrayon. tomatis dōrayon. doraқ soқuyon. onnarı bōle ğaruşturuyoñ ğari dorā da soқuyoñ oña argut deniya ğayri.

(Evde beslenen hayvanlar)

15

kedi fareleri toplar. onnarıñ mendek derüz yavrusuna. mendek derdúk biz. onnarı gendü beslē kedi. óune bi çorba verüseñ vörüsüñ. üç_olu, dōrd_olu bāzi kedi üç çıkaru, bāzi beş çıkaru mendek. òle çıkaru. kōpek baқaruz. bizim eviñ óunde kōpeimiz olu. onu

āşamdan yörüdürüz. zabahleyin yörüdürüz. āşam zabah yolların davara gider. sūra
 20 gider. yavruları ğólbez o dişisi olu. tek kıllanan olmaz dişisini. binde bi ğullanu. ha
 ğancık delle. onu çok ğullanılmaz. ğızā şey_edē. kópekle dalaş ediye dey. onu çok
 ğullanan olmaz. ğupay ayru. o av avlamak için. o davşan avına gidē, geyik avına gidēdi
 onunun. onu av avlanu.

25 (Çeşitli)

aşure ğunu de yapıyala. onu bu kóylēden binde bi yapan olmaya da. ısdambul'da
 çok yapıyala onu. oña her şey ğatıyala aşureye. her şey ne bulusa. her şey, arpa denesi,
 būdāy denesi, nohut, fasıl, mercimek ne var_ısa ona hepsini bōle ğatıyala.

30

(Mani atma)

mani yolma yolarke atāduķ manī. şindi ōle atan yok. emme o zaman her yerden
 bi mání gelüdü. şindi şo tarlada o yoluya. bu tarlada ben yoluyon ben atādım. ben
 35 bitince o atādı. ğangi birini aklıma ğetürüyün ben. namazı ğılıyın da söylēveyin.

mání mání ye kelám

benden aama selám

darılmasın kúsmesin

40 ğismet olu severam

ğarşuda ğara yılan

ğózleri civan civan

beni anamdan ayıran

45 sürünsün divan divan

ğarşuda górdüm seni

gúl_ünen dövdüm seni

öpmeye ğıyma ğızım

50 yadlara verdim seni

māni deyin ne deyin

hangı yola gideyin

yād ellēde górdüm

55 bulsam saña ne deyin

mani bilürdüm şaşım

mani tefterini aşdım

eller ne derse desin

60 ben senden ğaşdım

üzüm ğuydum heybeye

çıkar beni beylere

giddi yārim gelmeyo

65 giremeyon evlere

gövde yılduz bi sıra

aam gider mısıra

ğoyun_olsam yörüsem

70 aamıñ ardı sıra

gövde yılduz yörüyo

gözüm yaylu görüyo

dayanacak dert deil

75 mevlem sabır veriyo

ağ_üzüm gara üzüm

vallahi ben yarsuzun

eller ne derse desin

80 yürekten üzgünüm

çaya indim daş buldum

yüzüüme gaş buldum

sen orada ben burda

85 ben yanıma eş buldum

olan tornun bölüdü

kimden aldıñ ölüdü

ben üstüne düştükçe

90 mındar tornuñ böyüdü

olan adıñ mıstafa

gir goynuma sür sefa

ne sen öldüñ gurtulduñ

95 ne ben geldim insafa

elifi yaz b'yi yaz

b üstüne p'yi yaz

bu mektúp yara gider

100 aman hocam eyi yaz

epey söyleyvēdim. aqlıma gelmeye ğalan. baḡ bī çok mani deyvēdim s̄a.

-35-

Anlatan: Meliha GALAFATOĞLU

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 73

Derleme Yeri: Hatip Köyü (Oğul Mahallesi)

(Meşhur köy yemekleri)

bizim burda öne çıkan ádet işde bõle. ädl_ekmeklerimiz, şeylerimiz her çeşit õle şindiki bizim şeyimiz de şindiki yemekleriñ aynısı. etl_ekmejin hebesi edli ekmeç, yourt ekmeç, patates ekmeç, gözlemesi, ğatmeri hepsinden yaparuz. televizyonda da sleyē ğasdamonuñ ätl_ekmeç menşurdu deye.

5

(Köy yemekleri)

ätl_ekmeç şindi ilkin hamurunu yruz. güzel hamurunu yruz ondan sna ocağta, saşta ocā saç den. bizim esgiden şindi bulayı gine de delle. ocağta sacı ateşin 10 üstünde ğoruz. ondan sna etiñ de içine eti, çekilmiş eti etiñ içine de soan çekerez, çĩ soan. çĩ soanı çekcēsiñ. onu iyce az su ğoyup ekmeç çalınacağleyin duz, ğara biber, ğırmuzu biber, māydonoz ğatılır bēzi. onu her zaman sevmeyoz. seven olusa ondan sna ona az su ğoyup iyice ekmeç çalınacağleyin şöle melhem gibi çekilmiş eti yaparuz. ondan sna da hamurunu yaslacĩn üzerinde ekmeçini bõle bu ğadar açıp da şu yastuğ 15 bēyklkte yuvarlağ açıp yarısına ğuyarız. onu da üstüne ğapā. yuvarlağ açtĩmız yufğanıñ yarısına ğoyarız bõle. ğuymadĩmız tarafı da onuñ üstüne ğapat. aynı nusğa şeklinde onu saşta bişürüz. biraz şey ēdince yağ altına üstüne yağ çalaruz. zeytin yağnan keklik gibi ğızarır. patatisden yapāla, yourttan yapāla, ıspanağdan yapāla. en

iyisi bize göre edl_ekmek eñ meñşuru. yani sevene hepisi de iyi olur da. eñ meñşuru
 20 şeyi olan, öne geçen edl_ekmek. şindi baķ eskisini ännem deyverü bēzi. eskilēde heP
 çeşitli yemekle yapālar_ımış. ortada sofrada hāni yidirler_imiş. şindi bizim de aynı
 aççımız geliye loķantalarıñ aççıları gibi bōle. pilav, çorba, pilav, tas kebab, bamyā,
 dadlı, bōrek. ğasdamonnuñ aççılarındañ gōtürüyo zetten ōle aççı olanlādan. aynı
 dúınlerde de uzun bōle herkeziñ tabāna servis.

25

(Düğün için yapılan yemekler)

yapıveylim, gōrersiñiz neyle yimesünü. a yavrum bunuñ dedü hepcene. ben
 ğayri bınamışıyın. eddúķlerimi unutmuşuyundu. äsgiden dúúnlēde keşgek yapallar_ıdı.
 30 mıhlama yapallar_ıdı. böyle hep şeyiñ çeşidinden yapallar_ıdı. ğoca sofrayı ğurallar_ıdı
 şuraya. ğoca firdolayı birer, ikişer ğaşuķ şey düşerdi yavrum. hebisinden ğuyallar_ıdı.
 ämme şindi ōle değil.

(El işleri)

35

çok tentene, işte bunna hep benim icatlarım perdele fılan. äsgiden ōle tiģortalara
 fılan yapallar_ıdı. yasduķlara yapallar_ıdı. onna şindi ğaķdı yavrum. yasduķlara şu
 şonnarı gōrüyo musuñuz şonnara hep ōle şēlere, şu masalara. yavrum işte ben bōle işte
 bunnarı fılan hep çoktan eddim. ederdúķ. tiķorta yavrum içiñe yarım giyme. oña ōle
 40 deller_ıdı. tiķorta deller_ıdı oña. şindi onnara cipon deyala ğani burdan aşā ğıyala ya
 yavrum. äsgiden eteklik deller_ıdı. tiķolta deller_ıdı. ōle deller_ıdı a yavrum. cehiz bu
 gelinle yapıdıla ğāri. bu gelinle her şeylerini ettile. yapa yapa şindi ğayrı çok zor.
 äsgiden bu ğadarı dantel yo_udu. şindi hiç etmedúķ bi şey ğomayala. bi dúúnlēde buēz

iki üç tene gelin gitdi. gız gitdi. hiç şöle bakmaq ilâzım a yavrum. masa örtülerine,
 45 şeylere, perdelere biñ bir şeye goyalara her şey. gündümüze, gızımızıñ cehizlerine... iki
 gızımız var_ıdı. onnara cehiz yapıdılar işte ölelikle yavrum.

(Düğün anısı)

50 a yavrum ben bınamışım gâri. o dúún ne biliyin emme gar bunuñ boyuydu gara
 gışda. gara gışda şey gara gışıñ on ikisiydi. bubamgil burda yani ev geçündürcek deye
 olanımız olmayınca biz dört tane gızımışuyuz. gerisini satdıla beni de evde godula iş
 görəcək deye. bunnarı da dışdan iç gúyö góttüle olan yerine. aynı böyle esgiden
 perşembeleri yavrum. çarşambaları gınaydı. perşembeleri dúún oludu. deri gúnleri
 55 dúún fılan yo_udu yavrum. bu deri de çıkınca gevur dúúnü dedile buña. gevurla gayrı
 herkes gevurlaşdı dedile. ay anam çıkı çıkıvedi. perşembe gitdi de yavrum şimdi gâri
 bazar. bazara çıkdı deriye. hep öle yapıyoz gâri. gız gelin ettük gız gelin aldık öyleydi

(Ameliyat)

60 sâlık bi şeyim yolum işte. bu sene amaliyat fılan oldum. evát, amaliyat oldum.
 safra kesesinde daş çıkdı. yirmi seneden ämme gıocaman şimdi böyle duruyo bunuñ boyu.
 bi kere äzımdan aldılar. ganele düşmüş. äzımdan aldılar angara'da. on beş gún orda
 durduk. ondan sına geldük. on beş gún sına gine giddük. biraz dâ yattuk. o zaman
 65 gıpalı alalım dedile angara'da. gıpalı, góbemden fılan delmişle ämeliyete gidince.
 alamayınca, büyük olunca bi kerē_de böyle yarmışla. deliyala da yapıyala. şöle bi delük
 açıyala. çıkaramamışla yavrum. alamamışla, baymışla, bitmişle. benim halım habarım
 yok. daş bēyükle yavrum. ondan sına bi kere de böyle yarmışla açuk amaliyat açuktan

almışla ğāri. emme ben sēt onda, on buçuğda vamağan gitdim. dörtde çıkmışiyn. o
 70 zamanarak delmişle alamamışla filen. yalan ölmeden gine yavrum işde dört, dört buçuğ
 ay oldu. şimdi bi şikayetim yok. memlünüyün şimdi memlünüyün. şimdi o zamandan beri
 çok sızlamazdı. az az sızladı. sōna sōna yani idare ediyin derdim. gendüm ĩtiyarladım
 derdim. idare ederdim. sōnadan nasıl sızladıysa hiç ğāri duramaz oldum. burda bu
 memlekette yatdım ğasdamonu'da. burda yapamadıla. ğözleri almadı. anğara'ya
 75 yolladıla. òlelikle işdi ğurtuldum. şimdi bi şeyim yok yavrum.

(Kendircilik)

āsġiden bōle kendirlerimiz var_ıdı bizim. kendir var_ıdı. kendir filen çekġiken
 80 ğözleme yaparduk. şimdi o ğözlemele filān giddi yavrum. ğadmer yaparduk. ğözleme
 yaparduk. şōle yuvarlak yuvarlak. bi de ğadmer dört kōşe şōle. biri mayalı, biri
 mayasuz. onna meşşur_ıdu. kendir çekēdük. çektürüler_ıdı rahmetli bubamgil. kendiri
 imeci yapallar_ıdı. onnarı çekelle, yere sürelle, yere yazalla. ondan sōna ğuruyunca
 çırpalla. māni bilen atalla. erkekle atallar_ıdı. bilmeyon yavrum. aħ ben bilebilsem.
 85 onnarı bilmeyon yavrum. bōle acıkmaya başlayınca òlen yanaşike imeci çok gelen
 oludu. imecile başlallar_ıdı baırmaya ğayrı acuktukca. her şeyi yapallar_ıdı işde. şu
 tarafı şeker fapriğası.

-36-

Anlatan: Satı ETYEMEZ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 62

Derleme Yeri: Etyemez Köyü

(Köyün adı)

sen ne deyosun. şindi ben seniñ dedüñden ānamadım. ya şu şeyi bırapta gel hele. tā āsgiden eyerciler dēye oqunur_üşmuş delle evveli. faqat bi ğadun ölmüş yüz beş yaşında. āt yimemiş ömründe. yüz beş yaşında ölmüş āT yimemiş. ordan mı ğaldı nerden ğaldıysa bilemiyom. bōle bi āT yemez olarak ğalmış.

5

(Çeşitli)

şindi bu öteden beri gelenek ğórónek ēdetimiz va. kóy úsúlüne ğóre. e misafirle gelir ğızıñ gelinlik olmuş. adamıñ on tane ğızı olsa benim ğızımı gelin edive deyemez kimseye. faqat bi tanuduk eşte dosta bi olan büyümüş. o oña münasip ğórlmüş icabında. bōle bōle allahıñ emrü peygamberiñ ğabrü üzerine seniñ ğız gelinlik filenkese biz münasip ğórdúk. sen ne deyosuñ denüdü. adam uygun_usa beki der, deñil_ise baña der müsāde et. pısar bi ğaç ğún düşünüyün, der. düşünme payı verülü. bōle şeyine ğóre. onuñ durumundan anlaşulu zatten. eer vermez_ise kime var_ısa fazla eylemez. bi vuruma da çam yıkılmaz. ezelden menşur bi söz vadu hani. bi vuruma çam yıkılmaz delle. ānadiñ mi. tekrar bi kere dā varulu. bi ğaç kere varusuñ. nasib_ise onu ilerledüsüñ. meseía uzun ğısa o eşi dostu birbirine hısım edersiñ. ondan sōna aralarında olan gelenek ğórenekleri onnar halleder. halledemedúkleri işleri biz buña dúñúr başı

derüz. dúñúr başı devreye girer. uygun góúrse bunlarıñ sonuna ğadar dúúnlerini
 20 yapıncaya ğadar bunnar_ıman meşğul olur. yalnız òle ücret talep, para bi şey talib_ıtmaz
 hiç. sırf allah rızası için. bòle aşā yukarı benim otuz dúúnüm vadu. geçen hafta gine
 bağ kúreniñ bi kúyünden gelin góttúk buraya. ħani kimse deyemez ki beş gurus
 filenkesten yimiş deye. cebimden harcadım yerine göre. o işi yapmaya çalışurun.
 herkesin bi ğabiliyeti va meseía. bunu herkes yapamaz. dilim iyi dönüyo. amıcam da
 25 rahmetli kúyde hayvan, tarla satılsın, ğız gelin olsun evat evat. şindi bağ dün pazar gún
 de dúún var_ıdı burda. minübüsle gelüken bi arkadaş gelmiş. oyanda kúre tarafından bi
 ğızı górmuşle dúúnde. ille sen bilüsúñ, ille ne edivericēsiñ bu dúúnu bize o ğızı
 alıverecēsiñ dedile. şindi ayıñ on dördünde dúún va. orda bi kere dā bağsınla da. bi kere
 ğızıñ bubası kim? nerden gelmiş nasıl nerden gelmiş gitmiş. kimiñ nesi òle dibli doruklu
 30 bi yer. abi şindi onu bi kere soruyosuñ. adamıñ adamı vadu. bi yerde adamı olu. onu bi
 yerden soracañ. araşturacañ. meseía ben iki tane gelin aldım. tā doanyurt'tan. meseía
 ikisi de aynı kúyüñ muhtarlıkları bi mahalleleri ayru. memnünüyüz. burda işdi demir
 dóğúm va. ondan onuñ ğardaşı va, kúyden yañda. òlelikle soruştuduk. bağtuğ durumları
 da şòle normal müsaiT. nasip işdi. ben iki tane gelin aldım doanyurt'tan. alpoūd'a
 35 góttúk iki tane. bağ kúpek bağrıya. kúpekle geliye de onuñ için bağsana kúpekle geldi.
 hoşt! bunnarı dalāya.

(Dünürlük)

40 dúñúrluđ varmadan önce adamı bi kere ämme şehirde, pazarda bi yerde
 görüyosuñ. veyahut ki evini filán akşam ben saña bi çayıñı içmeye geliyon deyeceksiñ
 adama. oraya varusuñ bi çay içmeye gidiyon diye varusuñ adama. tabi ğalbiñ seniñ ğız

istemek var. arkadaş ben saña şu maksatla geldim. allahıñ emri peygamberiñ ğabrü
üzere sende gelinlik ğız var. filán yerde bi ölumuz var. onna bu işe talibler. tabi araya
45 ortaya bi devreyi dağmadımıydı gendüsü ne alabülü ne satabülü. şindi bunu biz münasip
ğórdúğ. siz de münasip ğórerseñiz. onları buraya getirüz. olanı, ğızı birbirine
ğósterdürüz. véyahut münasip bi evde bu kóy olmadı derseñiz başka bi yerde çocukları
birbirine ğósderdürüz. ikisi de birbirine evát derler_İse sizden razı olsun. allahıñ emri
peygamberiñ ğabrü üzere ben sizi meseía filankesle hısım etmek isdeyon. diyelek işe
50 başlanu. allahıñ emrinde bunna da tamam deller_İse o işler bi kere dúñúrlü yaptıñ mı
yapdıñ. ondan sōna biz söz almaya gidülü. üç beş ğún sōna dúñúrlúğten sōna saā
yımışaklıñı vörü biz saā buraya sözün almaya gelürüz derüz. ondan sōna bi ğaç ğún
sōna ämme bi hafta sōna ämme on beş ğún sōna neyse bi müddet verülü. ondan sōna üç
beş kişi olarak hususi giderüz oraya. adamıñ yemeğini yirüz. çayını içertüz. müsait
55 zamana ğóre. ondan sōna bōle bōle. biz derüz olanla senin ğızıñ sözünü almaya geldúğ,
derüz. sözünü aluruz. ondan sonra bi nişan merāsimi olur. istēler_İse istēse hağ
içersinde de olur. kendi aile içersinde de olur. şindi eer gendü aile içersinde yapalım.
durumum müsaiT deyil. fazla açılmaya müsaiT deyil_İse üç beş içersinde o akrabasını
üç beş kişiyē çağru. ğız tarafı, olan tarafı çağru. kendi aralarında bi ev temüzle. kıziñ
60 evinde nişan merasimi olur. iki taraf da aç çok şōle normal yúğú ğótürebiliyosa bi solon
tutulur. o da edirafını toplāsa oraya bir ğún tarih ğonulur. o tarihte gidip orda nişan
merasimi de yapılı. ondan sōna nişan merasimi bittikten sōna iş geriye ğalıye ceyize.
bir ğún tāyin edeller. gine öyle ceyiz ğórülür. geline ait ziynetinden dutda ğāri giyimine
ğada. her türlü eşyası geliniñ iki tarafıñ da masrafı ğórülür yani. ēsiđi alınır yani.
65 ziynetinden dutda ğāri giyimine ğadar her şeyiñ ēsiđi alınır. ondan sōna sıra ğalu dúğün

ğúnúne. meselá adam üç ay sōna mı dúún yapvericek. iki ay sōna mı yapacaķ. altı ay
 sōna mı. kimisi deye ben bi sene sōna dúún yapabülürün deye. başdan deyverü saā onu.
 ben ğızı vōrün emme buraya meselá bi sene dúún edemen, deya. beriyanki adam da onu
 māzur ğarşularsa bekletir. ämme dúún ne ada ğısa zamanda yaparsañ o ada hepisinden
 70 iyi olur yani. durduķça iyi olmaz yani. durduķça iyi olmaz yani. yapabülüseñ bunu...
 ben bi arkadaşá dúún ediverdim meselá on üç ğünde dúúnluķ haķını ğóttúķ. çocuk
 cezaevinden çıķdıydı. ekmeķ saşda gibiydi şōle. bi el uzandúķ allah nasib_ imiş işdi. oldu
 on üç ğún deyince haķını ğóttúķ. şindi çoluk çocū va. yaşayıp gidiyala şindi. ne_ adar
 bahtiyar meselá. ondan sōna dúún ğúnúne dek geliya. dúún ğúnú de bi solon tutulu. o
 75 üç beş ğún bi tarih verülü. o tarihde de adam kırtını basduru. eşini dostunu iki tarafı
 oķur. orda yine bi şennik muābbet içersinde sálonu biliyosuñ sen. ōlelikle ordan gelinir
 herkezin evine dāmatla ğız ordan getürülü kōyüne eyvence yaparla ondan sōna. aķşam
 da damadını ğuyo ğuyarla. hepsi bizim burda biter.

-37-

Anlatan: Mahiye KARA

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 70

Derleme Yeri: Üyücek

(Sağlık)

telebe misiñ sen? tensiyonum va bende. o tensiyonum olmasa allaha şükür iyyin. bi başım dönüya ğari bu iccağ zıp zıp tensiyonum. bağ şu iccağta şurama şey göyon. bu cemberiñ altına bi şe dā göyon. iccağ dutmasın dēye ha. bunu ben mecburuluğtan beklēyon. bi senedü yatağta ne öldü ne bi şey etdi. hiç söylemēya sormāya. şindi onu

5 bekleyon.

(Torunlar)

şindi olanna birisi dur bağ anadıvēyin sağ. everduğ ya onu postāneye ğuyduğ.

10 postāneye ğuyduğ. çalışıye neyse bi senedü iki senedü çalışıya. müdürü virüs olu ben çok şey edmēyon. çatalzeytun'e yollamış. çatalzeytun'e müdürü... orda da üç ğún burda āladım. anası bağ şerde yolu ğar. benim gendü olanım ğara yollarında çalışıyodu. ğayrı burda āladım. şu eviñ ğapınıñ óunden beri āladım. yılan var_ımış dedile. bi dağiñ işte şu dağiñ demek ki şu depelēde teliñ içinde bōle bi yer var_ımış. oraya yollamışla. şindi

15 işde dā şere inmemüşdü. üç ğún orda duruya, altı ğún burda duruya. āladım, āladım. ālayınca bu tansiyon azıya. üç kişi, bunnarı üç ğún biri beklēya. üç ğún bir beklēya. işte bōle şindik zabālayin bunna üç arkadaş üç ğún biri beklēya üç ğún biri. orda dedile. yılan var_ımış. niye giremedi dedile. yılan, yed_dene yılan var_ımış, dedile. bunu

eşidince lan yavrum sen bilüsün gidme. adı bereketli el işe giresiye sen de iştesin altı
20 bin kât para veriyalar_ımış dâ işte bu sene alıya.

-38-

Anlatan: Salim KURU

Öğrenim Durumu: İlkokul-3

Yaş: 76

Derleme Yeri: Çatalçam

(Burun kanaması)

memliket nere? işde bu temmussuñ başı bitincek tam yatmış_altıya basıyon. üç ay mı nedü va. bóún de ğaza geçürüyädım ben. baksaña āzıma, burnuma. ğoyuna gidiyodum beş altı ğoyun va. o zabālayın burdan bi loğma yemek yeduk şurdan ğoyunu soldım şu harmanlara şā. emme zabālayın bi loğma bi hoş gibiydim buña şā gidīke. o

5 orda ğoyunlarıñ oúnde bi loğma dikildim. ğoyun aşā gidiyodu. ğoyunuñ oúne gidiyin deye yoğordan aşā yörüddüm. o üç adım mı addım, dörd_adım mı ğózlerimiñ óú bi ğarardı bōle başım dönē gibi. nēle oldūnu ben yoğardan goğe şā ki bi şē Furmuş. ğazuk Furmuşla şırabıda oraya düşdüm. bōle bu burnumuñ buraları yaralanmış ondan sōrıma, dudām yaralanmış. burnumdan aşā ağan ğanı bi ğóreydiñ. bōle ağıya canım oraya

10 mübārek nerden geldiñ be! ğaralı bajrdım. orda bi arğadaş var_ıdı. oña dedim la bōle bōle gelsiñize. işte òlelikle ğurtulduğ āmme. bu eviñ içinde òlanlarım fılán va tabi goñşula fılán geldile. bi kēy başıma su ğuydula. bi ke āzımı burnumu yıkadıla fılán. eve geldúk şu māmut ğarağoluñ oúne gidiyomuş. emmi dedi ğarağoluñ oúne dedi. şeye gidēseñ dedi. oraya dedi gidelim dedi. ben dedi orda dedi tansiyonu fılán ölçtürüveyin

15 dedi. ben dedi zehti dedi gidiyon dedi. tüp müp alacān dedi. ğayrığ vaduk oraya. ebe mi o ğız, hoca ya? yoñusa bi hemşire mi? o başında filen bi şē deyenı yok. bóún yani mesaj ğúnü deñil de onuñ_úçün demek ki. ğasdamonu'nunkile gibi fılán òle bi şēle yok. kóy

ğārsı gibi velasıl geyni. n_ oldu dayı, dedi. dedim hāmşire anım ben dedim şeye dedim
bóún dedim bi ğazā geçüdüm dedim. yani āzım, burnum dedim pers oldu, dedim.
20 buraya dedim pansumana geldim dedim. hem dedim tansiyonumu ölçtüreceyñ. baķıve
dedim. neyse burlarımı bi şeyne sildü müldü ğazlı bez_inen. ondan sōnama
tansiyonumu ölçtü. tansiyonuñ dedi eyi dedi. tansiyon eyi dedi yani bilmeyon işde. o
zamanıñ anında bu tansiyon fılán düşünce mi olu? yünselince mi olu neyle ğalusa bu iş
bōle burnuñ fılán ğanayınca başımdan o savruldu giddi mi? neyle oldūnu ānayamadım.
25 ğózlerim açıldı yani. hiç ōle başımda fılán bi dönme ğalmamış o sırada. biraz
irahatlandım ben yani o zaman. ğulānı mulānı kesersiñ de biraz sōna eyle bi şey_eder.
aynı o esaP. ğan mu duddu beni yarabbi diyon. bu ğan nerden geldi. şindik şu öte
ĝoñşularıñ birisi āır yapıya. oraya vadım_ıdı. işte canım sıkıldı burda otura otura. ya
orda duruyodum. bi tırsırasım geldi. ō tırsırasıya burnumuñ delünden aşā aynı ğan bōle
30 devam etti. hemen omzumda silecek şē vardı. burnumuñ delünü dıķadım. dindi
helesinki zabah ğasdamonu'ya gidmemeniñ ĝolayı yok, hoca. ācile gideceyñ. baķalım
şu boynumuñ damarları da acıya yāni şōle geri dönūke. bi ke boynuma ne oldu? yok
canım oldūm yere ğapandım ğaķdım. bu hale gelmişiyin. yuvlanacak yer yok düz
harman bōle. şo ğıt kireziñ yanında. zabālayın gideceyñ işde. ters ğún emme ğāri ācile
35 bēki. deride açuķ olmaz. iki ğún hōķümet, toķturla olsun hōķümetiñ şeyi ōsuñ. şeyine
gidēseñ muaynānesini bilü de muaynanesine gidēseñ. deri ğún ācil nōbetçi doķdorı
vadu şeyde hestenede. ācil deyi adı va. şindi āciliñ derisi bazarı olu mu? bóún ben
yaralandım baķ deriye ras geldi bi kōtü bi durumum olsa ne decek hōķümet. ben iki ğún
bekleycek miyin. ōle ya ācil deye onu yaradmışla ğayrık. onu ğāri o ğún seniñ derdiñe
40 baķacaķsıñ. bu yaralı saracaķsıñ. yaķut ki bi şēle ēdecek.

(Okul anısı)

üçüncü sınıfa ğadár giddim. ben oğula giddümde hemen hemen on yaşında
 45 var_ıdım. niye de? biz bõle seçerdük emme kóyúñ divanınıñ içersi o zaman şeher müher
 yo_udu. a eyitmen dedile çıkıyomuş dedile. eyitmen dedile kóyúñ dedile uşanı dedile
 yeñi yazudan oğudacāmış dedile. şindik ğayrık biz başka şey ben başka şey
 düşünmeyoz da biz hání. asker ocānda diyala oğuma yazmasını bilmesseñ mektübüñü
 yazamassañ o zaman askerlik çekmesi zor olu derlerdi bilenle. o zaman biz dedük ki
 50 mektübü bēki dedük yazacağlayın dedük bi dedük yazuyu sókdürebülusek kārımız o
 dedük. biz başka bi şey olabülürüz deyi gidmedük. hadi devam eddük üç sene bēzi
 giderdük, bēzi gidmezdük. bēzi eyitmenden izin aluduk. ireçberlik va. mal_inan çif
 sürüyoż hani. kimse de yoķ. bubam yaluñuz bi ğarıynan ikisi. ey onnara yardım edēdim
 aç çok. ğari seçēdim_ıdi biraz. işte õle bõle üçüncü sınıfadan oğuduk. ğúlmúşledü bēki
 55 emme nēdeceksiñ. e nişanladıla bunu işte ğari evereceüz deye beni. on beş yaşındayduk
 evlendümüzde. oğula da gidiyon tabi. oğulu bitüremedük işde. üç sene dedim ya işde.
 bēki on yaşında var_umuşuz. üç sene de on üç yaşında işde bi sene. bu geldi ydi yani
 daĥa oğuldan biz şey fılan alamadūdu. diplama bilmen alamadūdu. velāsılı bēki
 gitmişüyündü. yetmiş ğún diyecēm. õle õle ğúnne oldu.

60

(Domuz avı)

doñuz avına gidēdük. ayu avuna bek gidemezdük. doñuz avına gidēdük. Furmadı
 da, yoķ ben atlatmadım da bēzi arkadaşla atlatdı yāni. çinedile mīnedile doñuzla. şindi
 65 şu öte geçede ğışın neyse kóylü bõle divan toplanduk giddük. ondan sōnama ğari bu

yola yoğarı gidiyoz bu ũña yoğarı. bu ũeye yoğarı. ondan sōnama o ğadir derüz birisi va.
 ũu ötede işte bu onnan biz ikimiz gidiyoz. siz dedile gidiñ dedile doñuzlarıñ dedile óünü
 dedile çövrüñ dedile. bōle dedile. gide gide giddúk bi yamadan yoğarı çıkduk. bi_ki ũş
 kişi dağa gidmiş. gidmemişle onna gerçek biz giddúk. doñuzla ordan bizim aşāda bi dā
 70 va. daā girmişle. dañ ğaşına girmişle. ondan sōnama ũindi biz de o ğaşa vaduk. fağat
 kesilmedi. oraya girmişle emme ordan öte giddile mi gidmedile mi belli deñil. ğāri o
 yanımdaki ũlan dedi ki; len sēlim, dedi. varive, dedi. emme ğar tam bullāda. ayāmızda o
 zaman lasdıķ va. ğalın çorap geyoz. ya oña babuç mu dēyala bi ũē dēyalardı. biz
 daķmazduk. ğar geliya ğāri ordan ha baķalım eddim. bi ğuz yer va. ordan ũu yanı
 75 çıkđım emme ben zorlandım ordan emme o zaman dā deliğanluyun. ordan aşā bi ğaş va.
 ğaşdan aşā ha baķalım neyise o ğaşdan aşā indim. aşā yola... avcıla orda kimisi n_ oldu
 dedile. ya āla dedim doñuzları dedim ũu dağ guyduk. ben dedim burdan óünü kesme içü
 geldim. bu yanı geçmiş mi aynı burdala mı dā deyi dedim. siz dedim biriñiz ũuraya
 duruñ. biriñiz ũuraya duruñ. bēki dedim ğāķalar_ısa burdan geçelle dedim hani. neyse
 80 kóylüdele iki kópek iki zār va emme o yoğarki kóyde. doñuzları bōle çiniyala nerdeyse.
 ordan onnar_inan ğonuşasıya ğalmadı ben yola yoğarı gine. kópekleri dedim. biz
 gelmeyincek dedim dolaşdumañ yoğarı dedim. o ha baķalım de baķalım onna da bizim
 arķamız sıra gelmişle. doñuzlarıñ izini ğórmeden salmamışla da onna da arķamızdan
 gelmişle. doñuzların izini de ğórmemişle. gidiyala başa yoğarı. ğāri ben nerede bunna
 85 nerede deyeke o oña yoğarı geldim emme. onnara yetiũeveyin deye yani ğórsen
 yoruldum be. baırıyon la kópekleri zārları yoğarı ğótúmeñ. aşā geliñ. neyse birisi orda
 yakın_ımış oña dedim. la baır ũunnara aşā gelsin. neyise geldile. lā siz dedim hiç av
 edmediñiz mi lā, dedim. ğórmeyoñuz mu lā doñuzla işde! dedim. çinemissiñiz de

dedim. yoğarı gidiyoñuz, dedim. bu doñuzları ğórmediñiz mi burdan buraya geşdüñü
90 dedim. ooo! biz bağmamuşuz. beni yorduñuz başka bi şey değil. ğāri avcıla da ğāri altı
yannana aldıla. geçüdlere aldıla. şindi ordan kópekleri dedim salıñ. av ordan avradını
satıyın. ğurtarıvedim izlerine řā. ooo! ne ğonuşuyoñ sen. bōle hengemesine durulmāyā.
ğāli dursaña şindik. ordan, orda bi çukur va. çukurday_ımiş doñuzla. doñuzlara çaddıla
emme doñuzla ğāđdı. boamadılar_ıdı emme. ileri varıncağ birisini o dereden geçike
95 dutmuşla. onu dutmuşla orda onu boyalarmış. onu sardumuşla. o benim dedüm yere
dikdüm adam da ana gidiyomuş óñden. ana doñuz yani o yavrula va arđasında.
ufag_onna řōle. óteki beýük. neyise oña iki kere mi atmış. yaralamış emme yıkamamış.
kópek dağa dalayamaz onu. ğurşun atmış. yığduramamış. sōra ğāyırı lā kópekleri getüñ
zārları getüñ zārları beñiřin yanından. ileri aldıla ğāri onnarı da saldıla. büynükden mi bi
100 yerden bi ğoruycu ğarağoldan geliyomuş. doñuz ordan ğaçınca yolda oña yaralı
doñuzuñ üstüne varıvesiñ mi. ā doñuz bunu ğadmış óüne yoğardan ařā. neyse bizim
avcıla da yetişdile geriden kópekle de yetişdi. avradını satıyın orda onu becerledile.
yatudula oraya. ğocca ana doñuz ğırçillamış. ğırçillamış ğayırık. beki on yaşında va. o,
yaşı başına ğunnar_ımiş. beş yaşındaysa beş tene, on_usa on tene. yaşına ğóre
105 ğunnar_ımiş. diyecēm orda becerleduğ onnarı. dā başka yellēde çok bi yellēde. tabi
ıtiyarlamış ğāri ğırçınlayınca. sen bile yaşlanınca sağları ārıyaya. zārlarıñ ğólbezleri
yo_udu. ikisi uslu kópeydi, ikisi av zārydı. ondan sōnama... zār ufağ. av zāri derüz
onnara. kópek ğoyun kópē. ğolbez de işde anasından dounca en ufajna ğolbez delle. işde
avcılığdan bunnarı yaPduğ. başğa çok yere giddük bōle emme purdula kimisini.
110 kimisini bi kere bi yere giddük. bi topal var_ıdı. çit örēdi. şu arđada bi yere giddük. o
doñuzu yaralamışla. o da çit çibū kesiyomuş. ařādan yoğarı gelesiye burdan ısırya

golundan. ısırū yaralandı mıydı onuñ óúne duramassıñ. seni bōle eder. çalguc_usa dā
 kótü. çaldı mıydım bez yırtā gibi yırtā. bıçaq gibi şeyi vadu onuñ. şeyin beñişlerini yani
 yavru demek dā. beñiş de delle. ondan sōnama adam bāırıya lā golumu ısırđı yōrūñ
 115 yōrūñ yōrūdüle. adamı ğurtatdıla. kōpek múpek gine var_ıdı. bōle. harıl ğūrül doñuzu
 pürledile. o birisi var_ıdı yoķarki kōyde. atıcıydı o adam. o kōpeklēden kimse ğurşun
 atamayo. kōpekle de yıķamayo. gocca doñuz yaralı emme... atıcı da var_ıdı. sōna
 ğayrıķ o birisinde ğara dālı deyi bi bōyúķ dabanca var_ıdı şōle esgiden. o dabancadan
 dabanca var_ımış. lā ve şu dabancayı baña, dedi. dabancayı aldı kōpeñ arasında dōru
 120 iki kere sıķdı. orayı aşdı hemen. ğurşun girdi içeri. ne onu ğalbuki delle olur olmaz
 ğurşun delle geçmez delle bu doñuzdan emme. valā mantar ğada getümeye o ğurşun
 onu yā ğónünden. ğónü ğalın. tam bōle bi barmaķ ğalınlıķdadu.

(Ayı avı)

125

bi de ayu avına giddúķ. onu da ğonuşuveyin de. ayuyu da şindi aķlıma geldi. bi
 ğurban bayramı gecesı yāni. bizim āmadı ğótúduķ ēvela. evelsi malı daa ğovāduķ. o
 ğara ğurt yıyesile āşam olunca bēzisi gelmezdi. bi yerde bi düzlúķ buldumuydu oraya
 gelüle yatallar_ıdı. işde erkenden de gidemezdúķ iş ğörüyoż deyi. āşam ğún ğavuşúke
 130 bu zamannarı git. buldum muldum diyesiye ğún ğavuşu. geceleyin nerden bulacañ. bi
 danamız gelmedi bi gece. dana gelmedi emme ğorķuyoz. şindik zabālayın bizde bi ğoca
 ğarı var_ıdı. ğulaķları saır_ıdı. bubam_ınan ikisi zabālayın... eşidmezdi. işmar_ınan
 ğonuşacañ. ye yanında olacañ bek söyleyici. şindik ikisi gidmişle. ğāri orda bi bekleş
 kōyü derüz. orda bi yer vadu ortaluķ. ayunuñ tam yatacā yer oradu. orda yatar.
 135 zabālayın beride de yemiş bol. o zaman bu yemişe çok gelü. hele ahlaT, armuT

buldumuydu... oo! ne gonuşuyoñ sen. yer yer ötürü bõle ollara. şindi oraya doru
 gidiyolarmış danaya baķaceğüz deyi. orda bi ince yol vadu şõle. o da yola dõru gidmiş.
 yola dõru gidike oreyi pislemiş. gõrmüşle ğaba ğaba tütüye diyala. her zabālayın o da
 her zabālayın işi iyike gidmiş demek ki. sõna danayı buldula mı bulamadıla mı bubam
 140 geldile neyise. ha buradan cāmiye girmeden gitmiş bubam erkenden. ğayrık buraya
 cāmiye yetişmiş ordan dönüncek. buraya gelince ğayrı lan āla! dedi. felen yerde dedi
 ben dedi bi mal ğaybettim, dedi. mal ayrūke dedi. ayuyu dedi gõrdüm. boķunu sıçmış
 yeñi. orda yatıya ayu dedi. istē gidiñ, istē gidmeñ. gidelim, gidelim millet can atıyala
 ğāri ekmej zor yedile yani. biz yemek vörrüz hani. ğurbanda olsun, ıramazanda olsun
 145 neyse. heralde ıramazan_ıdı ğaliba. ğurban olaydı yetişemezler_idi. ğurbanıñ eti fılan
 bişesiye ıramazanıñ yemē çabuķ oluya hani. ğārı toplandı millet emme yirmi beş otuz
 kişi bõle kimisi ğayır ğayır, kimisi óüne gidiye geçüde. la ayunuñ óüne... gelīke şurda
 bi_tek kóy va. işde orda sarı ahmed deyi birisi var_ıdı. o pedibenli çocū ğorķmāyo. biz
 hayvancuyduk. bizi geçmiş ayunuñ oldū yere yanaşmış. o ayunuñ oldū yerden tüfek har
 150 har patlaya. la kim diyoz. bu diyoz bu ayu diyoz orda diyoz. bu ayunuñ oldū yerden kim
 atıya bu cesaret_inen deyi. o, ğorķmamış ayu hurmuş bizim de bāriyoz silah atıyoz.
 gerideyiz biz biraz. emme yanaşamayoz. kimimiz çama muma çıķduk velāsılı. iki
 tenede yavrusu var_ımış. şindi emme paçuk delle işde bilmeyoz. işde o hayvanat
 bāçalarında fılan ğani şu sõna emme yavrula böyümüş ğayrık. epeyim olmuş. şindik bi
 155 homurtu goptu emme hocam orda. böö böle bāriya. oyusa yavrulara şey ediyomuş.
 yani gidelim ğāķın ğaçalım deyi. yavrusu toķatladı mı neddi. yavrula ordan bi yama va
 öte ğaçıyala ğāri yamaya yoķarı āmışla. orada o bizi oķudan eğtmen dedim ğani
 deminden. ona da ğoruyucu tūfēni vemişle. ğoruyuculara bēzi mertüm verülerdi. ğāri o
 da bi çamiñ dibinde dikiliyomuş şõle. oo! bu, aşādan yoķarı idduķme onuñ yanına

160 ıksınla mı. yavrulara ble nişan almış. yavruları huracak eıtmen. anasından habarı yok.
o sna neyleyse anasının ākalarında grvesin mi! grkuynan nice çama ağdıdıysa
yoğarı ble. tfē addynan çama ağdılmış. yani şu zobanıñ deve boynu ğada yerine
ıkmış yoğarı emme. ayu ařādan ayu da ıkā emme ayu cesaret edememiş. ayu ařādan
ağdılmış. yamayı yoğarı s yanında olaydı yerişiyomuş zēti. indird onu. ařādan
165 ağdılmış bi de bacaklarını ble ble ediyomuş. ısırmasın deyi. s yanında da bizim abar
yolladmuz adamla grkudan amıñ dibine tismişle. ble bizi grēse bizi dalar deyi.
velāsılı ayu ařāda eyi avcı var_ıdı. atıcı āmme onnarıñ une çıkmamış mbarek. yoğarı
boğtan adamlarıñ une çıkmış. ğāriķ neyise ğaşdı gitdi. ayu yavruları ğaddı ne ne
almış gitmiş ordan dru.

20 (Köy evleri)

äsgi ev... kóşlúk dērüz. çardağ dērüz. aşası damı, hevlü dērüz hevlü. aklımda
 yoğ ağ ölüm. mal ğuyaruz. inek, buzā ederüz damımıza. hevlümüz de şeyimiz olu. ya
 ötemiz berimizi herkilimizi temizlerimiz ğuyaruz. massul ğuyaruz. aşasına geldüñ yere
 25 hevlü dērüz oraya. giriş ğısmı he. serin helbet serin ay ölüm. odunu ğótürünce ğuyaruz
 oraya. yararuz ğótürüz eve ğışın. hevlü dērüz. dā başka yoğarsına buraya çardağ dērüz
 seniñ dedüñ gibi. solon olalağ ğullanyaveriya bura. serin oluya seniñ dedüñ gibi şu ğuz
 tarafi dağa serin oluya. şu tarafi şeyēdip de evlēdeñ ya üşğar giriye. şullādan evvelki
 tūlalādan valā serin oluya. ben duramāyan öta ev yapıduğ. tūlalı ğidmēye. şey edē
 30 gibi. hep koğuya burnuma. yanıyan, tütüyan, ıccak. şu kóşlúe çıkıyan da kóşlúkde
 yatıyan vallahi. kóşlúk denü. orda öte beri ğuruduruz. hoşaF keserüz. almadan,
 meyveden, ahladdan sererüz. ğuruduruz orda ya. terecesi vadu. e ocağı vadu. şorda
 duvarda terecesi olu. öte beri ğuyaruz. ilifiñi, sabunuñu ğomaya.

35 (Köy yemekleri)

yemeklēden şindi keşgek deyi bişürülēdi. evvelsi mıhlama edellēdi. her şey
 edellēdi. şindi ğari üç ğat şey ediyala. işde bu. başğa bi şey edmēyala. tarhanayı darağ
 dalı dērüz. onu soğaruz soğan dōraruz. biber ğataruz. ey içine yoğurduñ her şey_inen onu
 40 durdūruz. eyşüdüruz. āndan kerı ğararū buēz de şey_inen. un_unan ğararuz. òle
 yaparuz. ēvelsi serelle ğurudulādı. dışlada, kóşlúklēde filen dōkelle ğurudulādı. şindi
 ğurudmayala òle. hamır yiyala. iyi oluya deye. ēvelsi kúl çórej yapallādı. ocā ğómellēdi
 seniñ dedüñ gibi. òle yillēdi. yoğurulādı hamırı. şeyden undan hamır yūrulādı. ğarbunota

45 gátallādı. duz gátallādı. onu ocā gómellēdı. öltüllēdı kúl üstüne kózün üstüne. bi ğarış
 bişēdı ocağda. bol bol ekmeġ yapallādı. sac_inan serme edelle, hamullu ekmeġ edellēdı.
 mayalalla. onuñ altına da aluğuna çórek gómellēdı. ēvelki işle şindi ğağdı onna. zobaya
 sok. zobaniñ şey. onda yapıyala. şeyden zoba aldı şundan. ğāri oña ğōya buez de.
 sarımsağ ğaynadula. ekmeġ dōrala. sarımsağ dōvelle şeye gátalla. ēcúk yourt gátalla
 içine. ya_inan ğaynadula dōveçde dōvelle sarımsağ dōveç olu şōle. onda dōvelle.
 50 sarımsağ dōveci vadu. onu gátalla, onu ğaynadula, ákmeġ dōralla. onuñ üstüne dōkelle.
 ēyle yirle. yourt gátalla içine. hamur kesēdúk. seniñ deduñ gibi şindi yimeyala bile şēr
 hamuru olmayınca. bōle bi gōrümcem var_ıdı. ōle dedi ğız bu lasdik gibi şēriñ şeyi
 yinmeyá dedi. sen lēliyi bişümüssüñ kesmissiñ dedi. şindi yoğ o ēdetle a_yavrum.

55 (Günlük işler)

bulğur ğaynaduruz. tağaldan bulğur ğaynaduruz. pilav bişürüz. yardürüz
 deymende. ya a_yavrum äsgi işleriñ çok şeyi. işdi bōleydi ēvelki işle. ēvelki işle şindi
 teze ğuruldu bu şēle hep. arpa seniñ deduñ gibi arpayı biz mala yidürüz arpayı.
 60 çúkúndür ekmeġ yapmazla. onu ekelle. şey edelle. pesdili, erü sıkaruz. tātaya, tātalara
 dōkerüz hiç. ğuruduruz onu. yüzerüz çok işle var_ıdı ēvelsi. ezerüz de ğuruyunca ezelle
 yelle. ıslalla da. ēvelsi biçēdúk. desde edēdúk. bi kere de ondan kēri çekmeye bulaşıduğ.
 yığın yığāduğ hezēren gibi. on, on beş yığın. ondan sōna ğāri sürmeye bulaşıduğ.
 ókúzler_inen, kómüş_ünen ğoş. dūen_inen dōne dōne āşamadan oğdun. zabādan savur.
 65 samanını samallıa denesini hambara çek. eliñ_inen, yabaynan savurma. şindi hemán
 zabālayın gine saç. yetüşdü. şindi hemen gótü at potaza, ek. ne gózellemesi va, ne şey

edmesi va. hay oul! emme gine insanla çürük. bi tek ĩsan yok. biçmēyoz. neyle edēduk
 ben bilmēyen. habarım yok. gūzden gākınca yıkādúk ókúzlerimizi. kómüşlerimiz kemre
 çekēdúk. teslīmizde kemreyi çekince yıkādúk bi kere. terslīmize yıgılıye kemre.
 70 tallalara çekēduk. serelle guPreye terslik delle hayvanlarıñ. damdan atalla temetden
 terslik delle. yılu bōle. davarı olanıñ çıkardula. çekelle, ekelle arpayı. şindi gāri atıyala
 tuzu ekiveyala işde bu. heP dışlara çıkıya. ekemedi de. yoluñuzlukdan. ay ölüm. taıkla
 daıtıya.

75 (Harman sürmek)

bizim mezellikte ciynağ otu va. duen delle, dirgen, anadud, yaba, dırmuğ, sap
 çekmē gevuğ, çatallu ganca gibi dellēdi. yınları goşalla, çekelle şōle goyun delle ik_üç
 şey, şey edelle de. yın edelle işde yın yıalla. yıadúk bunnarı. goyun delle çekelle. o yını
 80 sürmeden çekelle. o şindi bōle saçala ik_üç goyun serelle o gevünen de çekelle.
 dirgen_inen yayalla. tahan delle tahannan olduktan kēri toplayayken tahanla va şōle.
 toplalla biriktürle gāri. tahan delle işde dēyon saña harmanı sāvıruduk. gazannar_inan
 su daşırdúk. bōle dókādúk. onnarın üstüne de saman ekēduk. sōfa gibi oludu, o şey
 harmanla. onuñ üsdünde gāri sürēdúk. māsül geçēdi altına denesi. sürünce saman oludu.
 85 mudul ókúze kağalla. úñgerdereye kağ. yasta dürttü ókúzlere āşamalana ıccağta döndür
 dön. dürtünce paçuklarını şu paçuklarını dürteller_idi. ókúzúñ ayaklarınıñ boğründe şōle
 in gibi bi yer vadu. ayānıñ dırnağlarınıñ deri yanna kağalla. işde duen süreyken edelle
 onu. şeyde dueniñ atına çağmağ kağalla. onunan tırpan golla ouñe. şōle kessin deye
 sapı. o ēletlēden bi de tınar mekinesi çıkıydı. onu ben bilmēyon. örüsğar esmēye
 90 savuramāyáz deye aldı bī_k_üç kişi. bu potozdan evvel.

(soymuk tarifi)

o ğabūnu ğalduruyala çamiñ altında soymuğ delle şekellēle. yirle. şindi şu aaç
 95 sen onnarıñ şeyine bakma. şindi bu aaç. bunuñ üstüne bi ğalın ğabuğ va. ondan sōna
 tam çamiñ ğovdesinde cıra kādı gibi. yeni bu yani bı yıl çıkā. şindi ğalınlaşmuşdu. onu
 üstünden sōyala şōle. pafteliyinen şey ediyala. şekerleyip yīyala veya sūtleyip yīyala.
 saķız gibi deĵil o beyaz. aynı şey gibi bembeyaz. bēki yimişsüñdü. çok faydalıymış.
 aķlımıza gelen evvelsi bi de yoyuğ çalkallardı. yāni yağ çıkarmaya.

100

(Dokuma)

dezġah doķullar_ıdı. onu da bēki ōran bildirmeli. ğóyneκ fılan dikeller_ıdı. iplī
 alulardı. iplī çiriş delle oña basallādı. şeyden edellēdi çorba bişürü gibi hamurdan
 105 iplikleri olsun deyi oña basallādı. onu ğāri oraya dolap vadu şōle dönen. çözellēdi. onu
 darā geçürlēdi. dezġahda doķurduğ. çiriş, hamur şeyden, undan ğatalla da cıvıcağ
 edelle. iplī şey edeyken, doķuyayken ħani üzülmesin dēye oña basallādı. dezġah
 şey_inen mókúğ vadu. mókúnen içine öte beri ata ata ata yapcağlarını ğas. āzımı açā.
 bunna hiç ğormedi bile. şindi onu dēyan bu nerde atıñ dēyan. ğóyneκ dikēdúğ hep. içine
 110 ğīyala. eynine ğīyala. iġirüz kirmānde iġirirüz kirmānde. kirmán vadu. oñda iġirürüz.
 sıġınan örerüz. giyerüz. çıkrıķda iġürlēdi evvelsi. seniñ deduñ gibi. çıkrıķda iġmerüz
 biz. kirmānde iġürüz. kirmán şōle çatallı üç şeydü. çöpü vadu şōle ortasında oña sara
 sara iġürüz. yay vadu. yay_inan ataruz. pomuğ atalla ħani pamuğ adduğları gibi bōle
 yay_inan ataruz. yumū. a yavrum hep kilim edēdúğ. kilime serēdúğ. tem on bir, on iki
 115 kilimimiz vadu. ğuvele yīya şindi. yūrduğ oluğda. oluğ basāduğ mastū. yūrduğ. onda

gurududuk deymene òle eyēdúk. kilim dezgahı vadu. òle ata ata onu da górumcem
doğurdu. oğuduk eddúk de. şindi dōru ēgidiyala deymene. şeyden çıgdū patozdan.
yıkayan filan yok. orda yıkāyomuş hambarda. habarım yok nēle edē. tentene edēdim
emme şeyi filan bilmen. oña buña ceyizde vōrūdúk. ēvelsi bi geliniñ ğırķ ğoynej
120 olmalıymış. dikedüme vōrūdúk. diktirūdúk. çarçaf oludu. çarçaf edelle. òle edivōrüle.
ceyiz edelle. şindi hiç dokuma yok oul. ettürüyala saddūñ insana alduruyala. ğoĝa
alduruduk. tıĝ_ıman örēdúk. ğoĝa alamassaķ iplī iki ğat búķēdúk. benim torunna da
okūya.

125 (Mani)

ķapılarıñ önü ķaya

ķayadan baķarlar aya

yārim binip de geliyor

130 ķuyruĝu ķınalı taya

-40-

Anlatan: Sadık BULANIKOĞLU

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 62

Derleme Yeri: Çıban

(Askerlik anıları)

hoş geldiñ. gúleşe otuma gel. eşte ne ekelim, arpa bũday. oturup yatıyoz ğayrı. askerde burda şũbede candarma yassam ğadırõsu doldu dedi. topçu yassam õle dedi. seni dedi piyade yazıyon dedi. işallah topa gidesin, dedi. iki ay topçuluk ğórdúĸ iki aydan sõna bizi bi seçim yapıdıla çıkardıla şõle. dedile topa. ondan sõna acamıla geldi. acamıları aldıla oraya. şindi aşā yokarı otuz beş ğırĸ sene olmuşdu benim ğonuşmam. yani otuz beş yıl kesin olmuşdu.

(Ayı avı)

10 aşāda bizim bi yer va. deyvesene la. şaban_õ deresi deyi bi yer va. şindi orda ayvan ğúdüyoz biz. davar ğúdüyoz. üç kişi üç arkadaşuz orda. orda azıĸ yĩyoz. azıĸları yayduĸ bõle azıĸ yiyoz şindi õlen azĩ. yanımızda bi ĸópek va. beyaz bi ĸópek. işde ğólbez gibi mólbez gibi bi ĸópek. ğapudan yetişme bi ĸópek. şindi arkadaşıñ elinde de bi tüfek va. dolma tüfek... esgi dolmala var_ıdı ya hani çiftle. onuñ da bi tek ğózü dolu.

15 o da saçma. ğuş saçması. şindi ĸópek orda şeyle va. doruĸla va. doruĸlarıñ içinde bi saldudu beriden. osman üçümüzüz. ĸópek orda doruĸlarıñ içi va. sık doruĸla bõle doruĸlarıñ içine saldudu. oraya daldı bõle vaduĸ. azĩ arkadaşıñ birine dedúĸ. sen azĩ topla. burda dedúĸ bi iş va. şindi vaduĸ bõle baĸtuĸ. benim elimde ufaĸ bi balta va.

doruqların içinde ayu yatıyo. yatmış bōle. göltüñ altına ğafayı ğomuş. bize bağıya. bizi
 20 seyrediyo. şindi remzi arkadaşın birisi de didi; bā sen dēdi. şurda bi daş al şuña dedi
 ğúzelce bi fur. bu bize dēdim salduru. düfē dēdi ataruz buğez dedi. şindi beline dōru
 vaduğ. doruqların içine bōle üs yanına geşdim bōle. bi daş aldım emme şu ōlanın ğafası
 ğada va. ayıya yukardan bi kere furdum emme tam şu omuz kóküne geldi şurayá. çufala
 gelü gibi aynı. daşı Furunca bu ordan bi keren aḡ dedi. aḡ dedi. şindi ordan ayu ğağdı
 25 bize yörüdü. bize hücum etdi. tam şōle yanımıza yanaşınca kōpek buña avurundan bi
 ğapdı ayunuñ. ayu furuya emme öteki baca eliyen vuruya ayuya. çarpıya emme gine de
 saldırıyá. ayıyu aşā dereye indüdü. kağdı dereye bōle. salmıyo ayıyu. beyā boğmaya
 çalışıyo yāni. oraya inince ordan kōpē ayıyu saldı kōpek yanımıza geldi. şindi bu dağın
 içine yōkarı yörüdü ayu. biz arkadaşınan ikimiz peşinden gidiyoz. tam o yōkarı
 30 kōyün bōrüne ğada çıktuğ. şeyin tekke kōyünüñ o kōye giriş yolu vaye hani. ha tam
 oraya ğada çıktuğ. ğarşı kōy va civerek kōyü deyē. ordan arkadaşın biri seyiretmış.
 ğarşudan ğarşuya bizi seyrediyá ordan. tam yōkarı çıktuğ. orda bi ahlad va. dē ğarşuda.
 o aramız uzağ. ordan bārdı bize. la ğaçın dēdi. ayu dēdi geri döndü. geliye dedi. geri
 ğaçın dedi. ğarşudan bāriya bize. şindi ileri birez dā vaduğ. şōle baqtuğ. ordan dō ğıyı
 35 omuzlamış ğoca ācı vallahi bi adam dō ğalduramıyo. yolu yok. ğıyıda ğopamış kōpē
 ōüne ğatmış bōle. kōpē almış geliye. geri geliye. biz de son anda veduğ. şindi allah
 bilēke ğorqtuğ yani. orda bi ahlad va. esgi ahladlādan bōle bıdağlı bi ahlad, kūt. ālada
 çıktuğ şindi ikimiz de. āladın dibine geldi ayu. kōpek yanında bōle çoğuyo bōle emme.
 vallā bōle ıurdü yerden ğónünü ğoparıyo. etini ğoparıyo ayunuñ kōpek. valā ğoparıyá.
 40 tuttū yeri valā salmıyo et ğopamayınca. ahladın kóküne geldi şindi. o yaña baqtı bu yaña

baştı. o ācı attı ařā dere řā. şaştı oña řā. āç gitdi oña řā. ayaklarını şindi usulca şeye
 ğodu, ahladıñ ķóķúne. āladıñ dalına ayaklarını ğodu. bizi ğórdü, ğörüya ordan. bize
 geliyo. elimde balta va emme balta bōle cilet gibi belimde efe. şindi tam dedim yoķoru
 gelēke dedim ğózlerine atcĭn. ğurşunu saçmayı dēdim arķadařa. ben dedi anasını satıyın
 45 ğafaya dēdim yoķardan baltayı çakarın ğorkma dedim. buña gendümüzü yedümez biz
 diyoz. sālama alduķ diyoz emme başımıza gelece bizi de bilmiyoz. şindi ordan o yaña
 ūrařdı, bu yaña ūrařdı. bōle dikenlü ahlad biliyoñ mu dallı. gendünü yuķarı sallayıp
 çıķamadı. o yana dolandı āladıñ bu yanına dolandı. buēz de öte yanna ardıdı derken
 salladı. geliyo valā geliyo. burda şura ğada ğaldı bize. ellerini daķdı geliyo yoķarı āladıñ
 50 yanımıza. o zaman remzi dedim. dutsā lā ne beklıyoñ fałan dedi ķópē. tutsā ne beklıyoñ
 dedi. ōle deyincen arķadan hayalarından bi ğaptı emme ayunuñ. vallahi billahi bōle baķ.
 ayıyu ařā çekti aldı. anında emme ğoca ayunuñ. dönemedi de geri dayana dayana ařā
 dereye indüdü ayıyu. dereye indüdü. şindi orda o tekkeniñ hayvanları eşekleri müşekleri
 orda. ayıyu ğörünce bunna baırdıla. malla bōrüşüyo. onna da ğorķuyo hayvandan.
 55 eşekle añrıřıyo orda ayıyu ğörünce. ķópek bi tek ķópek işde. dereye indürünce ğaşdı
 geri. yanımıza geldi ķópek gine. orda yama va řōle dereniñ üstüne ğoru yamaya aldı.
 āladıñ dalına indü. lan bizim ecelimiz ķoķtıydu o ğún be. valāhi ķoķtıydu. āladıñ
 dalından indüķ. dereye ayunuñ arķasından dereye atladuķ. ayu da yuķarı ağdı bōle. tūfē
 dutdu şindi hayalarına yoķarı. bi kere bu çatlatdı. bi baırdı emme. vallahi adam gibi
 60 bārdı. bōle of dēye bāriya ya saçmayı yiyince ayu. şindi ordan o ařā gidıyoz ğalan. o
 hayvanla başladı boırmeye. onu ğörünce boğrüşüya varya. ğorķuyala velāsılı. ķópek
 arķasından seyirdiya. duddü yeri ğoparıya emme. duttü yeri ğoparıya. orman aşası bōle.
 ğırķ metre uzunlūnda çamla va. ařā dōru dereniñ özüne řa ğalan. ordan ařā gidıyoz biz

ormana şā. ormanıñ içine şā gidiyoz. aşā indúk kópek orda ormanıñ içine döneliyo. ayu
 65 yok. ōra döneliyo. bakıyo o yañı bu yañı. biz de indúk orayá şindi. o yaña bahtuk bu
 yaña bahtuk ayu yok. gine görkmaya başladuk. bu deduk bi yere saklandı bize dalacak.
 şindi ordan, o yaña bu yaña baķāke şōle bi bahtuk, bi çama çıkmış emme allah seni
 inandusun bēki ğırk metre va çam. āşam da yanaşdı. zedden ğún ğavuşma menzili yani.
 ğún ğavuşuya nerdeyse. āşam oluyo. ordan çamından da bahtuk. çamından da
 70 yapacāımız bi şey yok ki. hayvanla da geldi o çocū öteki çocuk hayvanları gettú kóye.
 biz dedúk kóye gidelim dedúk. kóyden bi ğaç arkadaş va, ğani atıcı bunna. avcı va.
 onnarı dedúk getürelim çamdan da bunu Furduralım. ayu enayi mi hiç yerinde durar mı?
 biz ordan kóye geldúk. kóde āşam namazı oldu ğalan. āşam namazı tam, dedúk durum
 bōle bōle dedúk. burdan beř altı kiři tūfē aldıla tūfeklerine vaduk oraya. ayu gedmiř.
 75 inmiş. ğaçmiş.

-41-

Anlatan: Ayşe CEBECİ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 88

Derleme Yeri: İbrahimli

(Günlük işler)

ireçberlik he, ireçberlik ne guduretimiz yetēse onu yapamayoz, yapıyoz. kllümü
klpürümü buña süpüttürüyon. iki gucağ, bi gucağ odun gótüttürüyon. zobayı guruyon.
yakıyon. nereye canım çekēse oraya gidiyon. bunnarı yapıyon. biz bi şey yapamayoz.
arı sızlarıyın. ağrı sızlarıyın olmasa bōle yörürmüyün. iki bklm bi gağlım sızım
5 temsine bacağılarım sızlaya. bōca gine hiç uyyamadım. bacağılarım sızlaya, ordan
kercim her tarafım sızlaya. ataşlanıyon. şuraya biki fındık buluyun, gışburnu buluyun
dēye geldim. bōca nerde yattūmu bilemedim. tāta gurusunu üç gündü pireye gitdi. pireyi
üç gündü aldı geldi. üç gündü... pireyi beni de ortak etdi oraya. allahım yarabbim. şindi
gine gelmiş buña. söz dutmaya guç yetmeye ha. gendü gōğnü nereye gidēse oraya
10 gidiye. gendi gōğnü nereye çekerse oraya gidiya. olan düşgün olan. şaşgün boún ben
ölüyon. ölüm ben ölüyon. ölüseñ öl. herkes yerine ölü. diya baña sözün temsilen. çay
içeydkl burda ottumuz gada çay va. sen kimiñ nesi, bu nerden geliya kimiñ nesi.
klóklnü, soyunu ānamadan, dīnemedēn gonusma gonusuruyoz. beki gonusacüz emme
ne gonusacüz. dursun demiş ki! lan gadir, satı gussünüñ teyibiñ satı gussün demiş ki. laf
15 gonusdumuş. laf gonusunca satı gussünüñ sesini teyibe almış dursun. bēki benimde ōle
olu. teyibe alınca bu dursun da demiş bişē becermiş demiş. bağ sā beni bi dağa
gonuşduruya demiş. gonusuya demiş. nelē çıkdı dünyaya demiş. onuñ hesabı ben hani
bi müslüman sardı baña. acaba bağ ne söleşcek. ne dīneyin. ben ne diyin neyle veriyin

20 ğarşulūnu. ne biliyin de ne veriyin ğarşulūnu. beki boŭn Őu iŐimi ğoreciyin diyon emme
 daĥa nerden nereden. boĝca ğŭcŭmengiliŋ ismiyıl ğulāna vasın istāsa. ŞeFkedi everiye.
 sŏzŭmŭ dudmaya. lan dedim bŏle eddim de seni everiyan deya. ismiyıl baĝ evermeyon
 arĝun adam. buŋa darĝun. kŭlŭŋe kŭl ğatarın dedim. benim başıma daĥa sen benim
 adamımı yola dŏ giden adamı. bi daş ğarnına, bi daş alnına hurduŋ dā sen baĝ gine
 dŭŐmanlıĝ mı ediyŏŋ, dedim bŏle eddim. ğāli yani onnarı gezelemeden gezelemeden
 25 ğāli lafımız dā bitmedi mi. bā ne sorusu soruyŏŋ Ölum. ğulām duymadŭnu biliyŏŋ Ölum.

(Dŭĝŭnler)

dŭŭnlēde oynaruz. tŭrkŭ ĝiruduk. ey Şindi ğāli oynayan da yok, tŭrkŭ ĝiran da
 30 yok. ğarşuda bi Şeytanı daĝdıla onna. oynaya, ĝalıya, ĝıĝırıya... biz de onnarı
 diyneyveriyoz.

(Mani ve ilahiler)

35 mēni de atāduk. ey ğāri ne olsa atāduk. ne bŭlŭsek ğarşulūnu sŏlēdŭk. ben Őindi
 kŏkŭnŭ ānayın. siz baŋa daĥa ne zamanıŋ ĩsanı baŋa soru soruyŏŋuz. ne Őrenecen, ne
 duyacen ben de sizden. siz benden ne duyecēŋiz.

sabah ğaĝtuĝ iŐimize

40 Şeker ğattuĝ aŐımıza

biz Şeker aŐımızızı yemeden

allah ğondu başımıza

bunu mēni edēduk. bāruduk bunu. yani yolma yolāke.

45

gidiyodum vallaha iras geldim fellaha
 bir anama bir bubama bir ğardaşıma
 ısmalladım allaha ya muhammed ya allah
 bizi ne zaman alaceksin

50

mēni mēni mezeller
 mēni sōleyĕn ğūzelle

geçme ğapımıñ óúnden
 seni benden sezerle

55

hasan aam naz aam

gir bāçeye gez aam

ben bir māni sōleyin

sen teftere yaz aam

60

hay āşamlar āşamlar

gine mi oldu aqşamlar

eli eline kózüne

biz nerlerde zabahlar

65

ğarşudan sesiñi aldım

eıldim sesiñi aldım

beş yüz asger içinde

eıldim hasıñı aldım

70

ıstanbul ēlüm ēlüm

geliye zelvi boylum

zelvi boylum gelüse

yüz ğuruş müzde ğorun

75

ĝarşıda ĝórdüm seni

ĝül_ünen dövdüm seni

öpmelere ĝıymak için

yādlara verdim seni

-42-

Anlatan: Hilmi İĞDİRLİ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 72

Derleme Yeri: Karaş (Kuş Mahallesi)

(Kültür ve tarih)

burası guş meellesli. esas merkez garaş. şindi efendi yavaş yavaş örf ve
 5 adetlerimizden gopmaya başladuk. asgi geleneklerimiz, góreneklerimizi şindiki yeñi
 yetişenlêden takib_ ediyon mesela. góreneklerimize bali galmaya çalışiyon. bi millet, bi
 devlet örf ve edetlerini hiçe saydı mı onuñ işi bitmüşdü. dey mi hocam. bak heh, şindi
 10 asgiden bak ben da yeñi yetişiyken aşā yoqarı on beş, yirmi yaşlarımdayken şu üç, dört
 mıkdarlık bi araya gelüdük bayramlarda. yemek verüler_idi. güleş yaparduk. hayır,
 güleşmezdim de yāni güleşen arkadaşlarımız var_ıdı. şindi bu dömürcü kóyü çok dērlı
 bi kóydü. bakma bozuldu. biráz bozdula. şindi yemek verülerdi. asgi, yaşlı pēlivanla
 15 çıkardı. yetmiş, sekizen, yüz kişi soyallar_idi. mesela gızıl kese mıkdarlı, sapaca,
 aqdoan, alpöt seyrek gelü. deller, yünüs kóyü bi araya gelüdük. bak o_ada millete
 yemek verüdük gayrı. asgiden öle çıtı pıtı bi şey yo_udu; gıru fasıye, keşgek, bi de
 çorba, pilav bōle. emme yani öle bi dudgunluk var_ıdı ki ne biliyin ben sepetçi ölu
 oynarduk dúnlerde. şöle saz, santur bi samimiyet işdi. allah iyi yapsın. işallah iyi olu.
 şindi bunnarı yavaş yavaş unutmak üzereyüz. bu dōru deñil bak. ben üzüntü içindeyin
 15 yani. bu seneki gıraq çok uzun devam etdi. ben yimemize içmemize allaha şúkr_ olsun,
 hemd_ olsun. cenabı allah veriya. bak yetiye bize emme şu dağdaki aaşla, gurdla, guşla,
 maqluğatı düşünüyön bak. gendúñú düşünmēcēsıñ deymi ha. neden derseñ bi çay

söyleyin de ben çay yapsınla. şindi bōle ben şu anda kimseniñ kōtü olmasını istemeyon.
 herkese allah iyilik vesin. bu dünya bağ şindi osmanlı filimleri çıkıye. tērihi atatürk'ün
 20 filimleri çıkıyá. millet hiç benimsemeye. ben çok maraqluyundu dīnerin bağ. bekī bu
 istiklāl harbini ğazanmuşuyuz emme bize neye málolmuş varlīmızla, birlīmizle,
 ĩmanımızla, ğúcümüzle bağ her gevur la ĩlahe illallah isa ruhu rullah der hücüm eder.
 biz de allah allah sedalarıyla dúşman saflarına atuluruz. ve allah da muaffağ eder. efendi
 onna selçúklü dövleti ğurulmuş. meselá bağ ya altı yedi bey ben ğayı gısa deyineceyin.
 25 ok ğoyala herkesiñ ođu bi torbaya oğ ğoyala biriniñ ğózünü bālayala. selçúk bey çıkıya.
 çekecek birini kim çıkarsa oña tēbi olmayacak. alparslan çok ğağraman, çok cesür.
 inancına dīnine bālı bağ. selçúklüle ħelifeyi esaretten ğurtarıyala. efendim bu malazgirt
 zaferi dúşman iki yüz biñ. bizim alparslan ğırđ biñ. fağat allā sīniyala. cüme namazını
 ğılıya. beyaz ālbiyesini ğıya. atınıñ ğuyrūnu bālarken arđadaşla siz_inen ben ğumandan
 30 deyiliyin isteyen gelü harbe, isteyen gelmez. selbes ve siz_inen billik saflara atılıya.
 şindi bunu ğóren asger iş ğumandandadu bağ. atatürk cesür olmayadı bu savaş
 ğazanılmazdı hah. şindi ve roman diyojen esir oluya. fağat iyi mēmele yapıya. bizimki
 sen deye baña ne yapacađsıñ. işde ğezdürüsüñ vilāyet vilāyet işde ezē, cefā edersıñ.
 ħayır, sen misafirsıñ. bunu selbes bırağya bağ. anadoluya ağın yapıya ğurtulmuş ōlu
 35 süleyman şah. meselá ala ala izmit'e geliyala bağ. fağat bu heb birlik beraberlī içinde.
 şindi bağıyon ben siyasetçilerimize kimse kimseyi istemeye. ya hocayı çekemeyan va
 meselá. yav hoca işde vazifesini yapacađ ođuyacađ. emme seniñ iyilīne emme kōtülūne.
 bunna gelmişle işde orhan bey, osman bey çıkıya. osmanlı imparatorlūnu ğuruya bađ.
 hep yitlikden geğiya bu. mōl ıslah etmiş esğišēri ğuşatmış. bađ ben gısa gısa dēyiniyon.
 40 hah cengiz han ğurubu. şindi deyalaki ertürul bey hani, şindi çoynluğa sahib_olusağ

yitlik deil deyala. şu azlıa sığınalım. ya sājib ıķalım hücüm ediyala. mōlları darma daın ediyala. ve esgişeir'deki beyi istedúñ yere yerleş deya domani'e meseía oraya yarleşiya bunna. yerleşiya orada kók salıya. selúķlü gidiya. her řeyiñ sonu vadu baķ.

-43-

Anlatan: Bilal KAYMAKÇIOĞLU

Öğrenim Durumu: İlkokul-5

Yaş: 62

Derleme Yeri: Emirli

(Tarım)

valā işte pulluğ esgiden bu pullūnan çif sürerdúğ. ókúz, ğatır_ıman ānyoñ mu?
 ókúz, ğatır beygir bunna çif sürerdúğ. ondan sōna ekince dırmūnan dırmuğlarduğ.
 dabanını çekerduğ. pancar ekēke ilkin tozunu ğaruşturus. ānāyoñ mu? ondan sōna
 dabanı çekerüz. üzerine merdāne. merdāne o delúğ şeile va. dömür onu şey éderüs
 5 sıkışsın dēye. ondan sōna ekēke şeye dıkanmaz pancar şeyi. böyle ekerüs.

(Eğitim)

benim şeyimde óğretmen var_ıdı. benden evvelsi üş dört sene evvelde eýtmen
 10 var_ıdı. sōna óğretmen var_ıdı. alpōd'a giddiñ mi sen alpōd'a? alpōd şeyde touğ çiflī
 vāye şorda. ordan döner yolu. orda bi óğretmenimiz var_ıdı. ondan sōna o óğretmen
 emekli oldu. bi sene biz şeye giddúğ. hatib kōyüne giddúğ. mehmet tuhafçı dēye bi
 óğretmen oğdu bi sene. ondan sōna ondan diploma alduğ.

15 (Askerlik)

asgerlik, ben hatayı candarma birliğı candarma er eýtım alayındaydım. ordan a
 harfini çeken dedile antakya'nın dolayları dedile. fağat sabit candarmadaydım ben.
 antakya'nın dolayları dedile yayla daına giddim. orası çok ıccadı. sūriye hūdūdü ğapı.

20 drt kilometre flan_ıdı. bizim sabit candarma Şeyine ğarağol ğumtanlna orda yapduķ.
ordan yedi depe deye bi nahiyesi var_ıdı. oraya giddim. ordan sarı ğaya deye bi ğarağol
var_ıdı. yirmi drd_ay teskereyi alduķ, gelduķ. ben Şindi Őle emekliyn ben.

-44-

Anlatan: Kezban ÖKSÜZ

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 70

Derleme Yeri: Kirenli

(Çeşitli)

kóy yerinde yemej odada yapalla. şey yapalla yemej gayurula yemej. yemeği
 bişürüle. gayrı gātını gatarla. yağını duzunu gatarla. odada gayrı dókalle. şeyle yir. yirle
 onna. adamla gayrı yirle. mevlüd edincek, mevlüd ederüz. yirle içelle mevlüdlerini
 edelle. şeylerini içelle. şekerini gākalla. onna õle edelle. bizim esgiden bõle dejl_idi. hiç
 5 bi şey yo_udu. vallahi ayāmıza çaruğ giyerdük, çaruğ. maldan, gónünden ya onnarı
 geyerdük. e yalın ayak gezerdi esgiden insan. ya onna işde dağa git, mala git, malda
 ayakların diken dolardı. diken dolar onnarı gayrı ayañ altından çıka. sōna bi tōbeler
 olsun gón çığdı. çaruğ dikēler_idi. çaruğ dikiverülerdi. yāmur yaardı. hemen çıkıvörüdü
 ayañdan. āşamadan yalın ayak gezerdük. vallahi böyleydi. esgiden hiç bi şey yo_udu.
 10 şindik iyi. şindik devir eyi. hiç bi şey bulup yemezle. ekmek bulup yiyemezdiñ. gıtlık
 var_idi. ekmek bulup da gidip de sırtıñınan bi tahal muhal gótürüp de uğudüp de
 yiyeceyüz deyi bakardı ĩsan. esgiden bi şey yo_udu. şindik eyi ya. ney diyoñ sen. gayrı
 gótürüdük o unu. uüd şu deymenlerde. ekmek eT, hamuru yağur, ekmek eT. sacı gapa.
 onnarı yidü. garınnarını doyor. hadi bakıyın işe, çifte çıbuğa gideller_idi. ne geziya! esgi
 15 iş hiç yo_udu. a oul kótüydü.

(Köy düğünleri)

dúınleri mi? dúınleri gelini gótürüdük. gelini zabāleyin eviñ birine
 20 otutturular_ıdı. ğayrı oyun türkú oludu. öleyidi eveli. gidēdük gelini geydúrūdük,
 ğuşaduduk. haqçı oludu. harç gider. gelini ğayrı dúın olaceyi ğún harç gider oraya. onu
 ğayrı misafirlere āşam ğına yaqmaya gelüle geline. onu ekmeye aşı verüle orda. onu
 ğayrı oyun türkú edelle. bunu ğayrı zabālayın olu haqçıla ğayrı gelen şey eder. haqçıla
 atla gelü bōle. geline gelüle ğayrı. haqa gelüle. haqı ğayrı şey edelle. gine yemek
 25 yapalla. o yemeyi verüle. ğayrı o yemeyi yapalla. yidürüle haqçılar ğayrı. gelinle türkú
 şey çığurula. alula, bindürüle ata. yirmi otuz at oludu. oña bindürüle, hadi baqıyın olan
 evine beygirler_inen. orda ğayrı zabahleyin bi semed yap. semed yapallarıdı. gine
 yemek yapallar_ıdı, yidürler_idi. onu yidürler_idi. o zaman ğayrı daulular_ıdı ğayrı.
 eveli öleyidi. şindik öle deil. ata bindümeyala baqsā. taksiyen gótürüyolar_ıdı ya.
 30 deyceyim böyle. yemek, keşgek, şey, fasılyá onnarı bişürüdük. eveli böyle yemek
 yo_udu.

(Yapılan tarım)

35 bāçada tomatis yetiştirebülüseñ yirdiñ. patasa onnarı filán haq ederdük.
 onnar_inan başğa misir ederdük. patasa, paqla, büber de va. dikiyoz. soğan da var_ıdı.
 ineg yayı ğullanuduk esgiden. hiç bōle bazar yayı hiç ēdet deil_idi. boyuna inek yayı...
 malı ğullanuduk saarduk, dóverdük yāni. yağ çıkardı. aluduk, yirdük. misir ekemeyoz.
 sözüm oña doñuz yiyveya. eveli beş kile misir ğuyāduk bu ğada. uğudūdük. misir ekmei
 40 ederdük, yirdük. misir ekmeğini deymende uğudürüz, yuuzuruz, sacı ğaparuz. saçda
 elyaflā gibi olu. öle ederüs. bişürüs, yirüs. yirdük beş kile misir ğuyarduk. ismim
 keziban óksüs. ğayrı yaşıımı bilemiyan aħ ölüm.

(Maniler)

45

eveli ço_udu emme şindik ğayrı ħani mēni atan fılan yok. ēdet deĵil şindi. şindik
bi şey çıKdı. eveli bu toz yo_udu. boyuna yolma yolarduk. biçiyala şindik hemen.
ġótürüyala eveli depecúk ederdúk. bōle yıĝın gibi yolarduk āşamadan. āşam ğayrı
depecū yıĝ gel, ōleydi. ne bulusañ toplayceksin. āşamada yapāduk. iccaĝta gece
50 āşamada yolarduk. ōleydi eveli. şindik eyī. şindik biçiyala, alıyala bi dırmuk çek yallah
ĝoy.

mēnici başı mısıñ?

cefahir daşı mısıñ?

55

saña bi mēni sōlesem

cebiñde daşır mısıñ? deller_idi.

mēni mēni mezelle

mēni söylēn ġózelle

60

geçme ğapımıñ óunden

seni benden sezelle

ĝarşuya fener geldi

aklıma neler geldi

65

yaşım ġúçcúk emme

başıma neler geldi

çibūñ ucuynan

sarardım acıynan

70

eller ne derse desin

gördüm acıynan

çıbuğ uzatmaynan

yar gözertmeynen

75 adam aşık mı olur
gelip düzeltmeynen

ânteresi aklı mı?

benim aam saklı mı?

80 goyverñ aamı
alduruyân aqlımı

ânteresi ala beñzer
yeñleri dara beñzer

85 geçme ğapımıñ óunden
beni senden sezerler

ġarşuda gezen uşak

belinde ğırmuzu ğuşak

90

ġarşuda duran olan

bıyını buran olan

95 beni saña vermezle
altun ğazan olan

ânteresi beden yar

a sallanıp giden yar
 100 sen baña yar olmassıñ
 ğurşunlādan gidesi

ānteresi tireden
 bir yar sevdim nereden
 105 eller yar yeñilemiş
 biz çıqalım aradan

ānteresi mor beyin
 verem ettiñ sen beni
 110 nasıl verem olmayın
 eller seviye yar seni

ānteresi beden yar
 a sallanıp giden yar
 115 sen evel böle deñildiñ
 seni bir óğreden va

āşam oldu ne delim
 ğabaz döşşej ezelim
 120 ğabaz döşşek beş ğarış
 içi yarsuz ne delim

āşam oldu ğún batmaz
 ğózúñ ğoñaqtan ğalkmaz
 125 ğoñaqta bir ğúzel va
 ğúcúm ğúvetim yetmez

- yazuya yaban delle
oķçeye ban delle
- 130 nāda sallansañ
adiña çoban delle
- yazu yabansuz olmaz
oķçe dabansuz olmaz
- 135 nāda sallansañ
ğoyun çobansuz olmaz
- çay benim çeşme benim
derdimi deşme benim
- 140 sen benden dalğa geşdiñ emme
sevdīm başğa benim
- mēni bilmezdim şaşdım
mēni defterini aştım
- 145
- mēniñe mēnim yoķtur
ālasam annem yoķtur
- 150 elleriñ üç beş tāne
benim bir dānem yoķtur
- çaya şā giderim
ben bi deve gúderin
- 155 çek deveci deveñi
ben selāma giderin

160 çaya şaj çay beni
 yar yetürdüm ağların
 yarime ısıtma dutmuş
 ben ısıtma bāların

165 çaya şaj çaktūm
 aḳ tabutdan ğaḳdūm

170 çaya şaj iz gider
 ince belli ğız gider
 o ğız yolunu şaşumuş
 işallah bize gider

175 kebab ince ğaş ince
 indürürlermiş ince
 bir māni de sen sōle
 sıra saña bürünce

180 ğólde yıldız bi sıra
 mókúk de oynar mazıra
 ğoyun olsam da yayılsam
 aamıñ ardı sıra

185 a'yi yaz b'yi yaz
 b'nin üstüne t'yi yaz
 bu mektüb ğurbete gidiya
 aman aam eyi yaz

hatice atıve ğız yaķıncenez ordan. gel, deyve gel.

190 (Tarım)

tınar savuruduķ eveli. eveli dūven var_ıdı. dūven ğaķlarduķ. óķúzlere úç ğúnde
 oludu dūven. onu ğayrı gece zabāda savuruduķ yabayınan. ata ata ğov_unan. ğov_unan
 atarduķ. zabālayın ğayrı birimiz samanı ğuyarduķ. birimiz o çeç aluduķ. çufallarduķ.
 195 ğalbur_unan elerdúķ ğúzel. ğalbur_unan yellerdúķ, elerdúķ. onu çufala aluduķ.
 harmanda işte tınarı savuruduķ. başa yoķarı örüsğar oludu. örüsğar olmassa ğaludu o
 saman. samanıñ içinde örüsğar olusa. zabāda savuruduķ. hiç yatmaķ yoķ. yatmaruzduķ,
 savuruduķ. savurunca ğayrı o būdayı aluduķ. ğótürüdúķ. bi dā sap ğótürüdúķ. bi dā
 harman ederdúķ. õle_y_idi bu. şindik baķ bi ğúnde oluya bitiya şindik. dā bu vaķıtları
 200 dūven sürerdúķ eveli. valā hep õle_y_idi. tabī austosda dūven sürerdi ĩsan. vala
 sürerdúķ. ĩsan işte böle kóylüydü. ğalabayıdı. kóy ğalabayıdı. bizim kóy ğalabayıdı.
 şindik hep daıldıla baksā. ğoçeriyala evleri bi hefte oldu. burayı yıkdıla. hepisinde ĩsan
 var_ıdı. çoķlúduķ. hepimiziñ erilmesi var_ıdı. yıķıyala bi yanıñdan. kóyde çoķ duran
 yoķ şindik. hep ğasabaya alışdıla. oķudula. şindik gidenle işde oķudula, ev yaptılar_ıdı.
 205 oraya giddile. onnarıñ evi duruya burda.

(Hastalık)

hastalīm tensiyonum va. dutuveya buraya yıķılıvêyon a oul. zararı va ya. bi hab
 210 alıvêyala onu atıyon. tensiyon hapı deyi. alıvêya beni şeye bile ğótümedi toķtura bile
 valā gidmedim. soğan, sarımsaķ dıķıyoz bēzi o da bı yıl hiç bulunmadı. olmadı bu yıl.

ekiyoz ;emme olmadı su bulamıyoz. içecek suyumuz yoğ. inan suyumuz yoğ. Öle ağıya
kyũn içinde bu bostanla ğurudu addı. pağla ektũk. ilahnaya kelem derũz.

215 (Dokumacılık)

bez doğurduğ. Çıkrık eđirũduđ. pamuğ atardudđ sayı. pamuğ atardudđ. bezleri
doğurduğ böle. bu eyinleri nerde buluyoğ? onnarı doğuyup da onu geyerdudđ. bēzi
boyaynan, bēzi ađardēke Şu hayvan boğuyunan Şey ēderduđ. onu ğayrı Şuraya yazuya
220 sererdudđ bezleri ađardududđ. onu geyerdudđ. ğalınca doğurduğ, eyũrũduđ. pamuğ
atardudđ. pıtı pıtı pıtı atardudđ. onu eyũrũduđ. zerduğ dolapda. dolap var ıdı eveli, onu
ğayrı ğordudđ iliē keeynen doğurduğ. Şindik Şeyde doğuyala bađsā. pabriğada
doğuyala. onu ğayrı mekenede diken elimizle dikerdi eyimize geyerdudđ. alaca
ederduğ. alaca, ğaraca adam-ğarı geyerdi.

225

(Domuz)

doğuz bile Şey edmeyodu. doğuzu bile ğrmeyodudđ. hiç bilmezduğ biz. beş altı
senedũ burdan ıkmāya Taları ğırınca geldi bullara. ekin ğomaya yāni kellesini
230 bozuyala, eŐiyala böle yīyala ekinleri. bı yıl bile valā iki kere, ũ kere vadudđ. ekini yidi
addı. o geberesile, Şişe ğalasıla onna sığı sığı ya. onna bi iyelānet oluyala. beş altı
senedũ misir ekemeyoz.

(Hasat aletleri)

235

anadud va. dirgen, anadud, dirgen, yaba, dırmuğ. turbannan adamla biçer.
rŐkũ demũrden. tırpamı āzını dvũyođ teraziyi o ekini eyi biiye yāni.

-45-

Anlatan: Yunus ALPOGUT

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 70

Derleme Yeri: Alpogut

(Köyün adı)

benim ismim hacı yünüs alpöt. benim bubam, beyúg bubam almış bunu. neylen aldıysa onu bilmiyorum. alpöt ismi şöyle bak. burada etiler, sen tarihi çok güzel okuduñ. biz de okuduk. ben ilkökuldan çıktım; emme bize lise dersi vemişle. gırqlarda mēzun oldum ben. bin dokuz yüz gırqlarda. o zamanın hocaları bize çok güzel tarihi öğrettile.

5 ğasdamon'nuñ nerden geldini kimler gelmiş geçmiş... bizanslılar gelmiş, etiler gelmiş. efendim bunlar gelmiş geçmiş. burada ğasdamonu kalesi varya, ğastamonu kalesini istila ediyken o zamanın hükümdarının ğızı var_ımiş orada kaleden. istila ediyala. ğız ğalıya orda ğızı da indürüyala aşā kaleden. ğasdamonu kalesi varya biliyosuñ tarihi kaleden. orada şeyim ğaldı diyö. alpöd ğaldı diyö. oradan ğalıya bu isim. alpö neyise bi

10 parçası yahut çantası ne biliyim herhangi bi şeyi demek. kaldı diyö. orda bırakıya gidiya. avrad getirüyala. devür teslim oluya. başga bi hükümdar geliya. orda zındanla va. ben bu çocuğla gibike galeden çok durdum. orda bi akrabam var_ıdı benim. olları çok

15 gezdik. zından vadu. esgiden hepsēne yokta suçluları zındana atıyala. zındana atıyala orda bi ermeycek ğadar bi ekmek veriyala onnan duruya. böyle değil şindik. alpöd burda da kaleden var. bak şimdi burda üyükle varya. bunna yīma yāni. üstüne çıkınca ses yapıya kum kum ötüya böyle. çok beyúğ ora. kóyün de ğarşusuna geliye. burda yasağ ya define

aramak. oraya kimse gózerip de gidemiya yāni. alpōd da bōle çok esgi bu kóy çok. her
tarafdan bi mezar çıkar.

-46-

Anlatan: Rasim SANCAKTAR

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 51

Derleme Yeri: Girdalli

(Kağnı arabası)

- gart aaşdan bi kere, gart açacınıñ iyisinden gağnı arabasını yapan adam keser. ondan sōna onu diliye parça parça ondan sōna bunu furunlaya. furunladukdan sonra demürünü daqıya. demürü vaye yuvarlaq demiri... onu gızduruya. gızduruya demürü. ondan sōna sıcak suyuñ içersine onu daqıyo. gancalarından her tarafi, dört tarafından.
- 5 dört gancaynan daqıyo. ondan sıcak suyuñ içine atıyo. şişmez açacı yaqıyo. ondan sonra jirleniya. ĩ yapıliya. iki tarafında ig yapıyala. aaşdan gókçe aaşdan. onuñ da üstüne üstürüg derüz biz. gayrı üstüne şey yapıya. iki aaç va bōle. ondan sōna gobü derüz. bōle gobüle va. delük fiłan delünü ondan sōna galafat gonu. biz deste çekerüz araziden. hani odun getürüz öyle. meselá ramũñ gasası herkeste gine va. ba şindi aynı arabala duruya.
- 10 baq şindi ağıllāda heb duruya içinde. gullan bile va. bunnarıñ kōyünde motor arqasına daqıya kōyũñ óunden desde getürüyola. yenşek oluya.

(Ağacın aşılması)

- 15 cövüz çok burda. bura òlece cövüz. kirez de va. fişne de va. baq şindi kirezi desdirele vaye desdireyrenen düzce keseceksin. şindi şu galınlıkda daħa ince hayvanla erişemeyecek vaziyette bōle. bunu bōle keseceksin. kesdiñ mi şindi ordan bıçak va şōle. bıçanan ortasından keseri de burdan vuracañ şunuñ depesini yaracañ. buraya bi çivi gaķacaķsıñ. keli de şindi, bu keliñ şindi şurdan ilerisini yolacañ bu dışınıñ gabū galacaķ

20 ğabūnuñ da üstünü tam buraya açca indümēceñ. üstünü ğabūnuñ üstünden hafif alacağsıñ. bağ kelleriñ şindi ikisini de ğoduñ ya bōle yavaşça çomā depesinden aldım mı sırtlara ğoyaceyin keli. o çomā mil denü.

(Hastalıklar)

25

tabi hastalīm va. yeni bayğınluğ geliyodu, geçiyodu. şindi de allahıma şükür yok. yok yeşil ğart. yeşil ğart filen yok. ireçberlig_ediyoğ, ek, ğaldu. esgiden óküz_ünen sürerdük. esgiden āşamada tallalada orağ vadu şöle. ora_ınan yolma yolarduğ. āşam gel inek sağ. evde yemeiñ yok. ekmeiñ yok. onnarı yaparduğ. bi kere de zabāda böle

30 yabalar_ınan. bildūñ yaba va. havaya atādiñ. ğayrı gelüse ürüsğar ğötürü. gelmesse beklēsiñ. óküz_ünen, beygir_ınen sürerdük. öle āşamada ūraş. zabāda da ğayrı tınar savur. ğünü de yolma yolāduk. bōle ora_ınan. ya öle ğünnerim. şindi millet şindi geçle hür yaşıyo. biç mekiyeynen at patoza.

-47-

Anlatan: Hüseyin SAKİ

Öğrenim Durumu: İlkokul-5

Yaş: 53

Derleme Yeri: Terzi

(Kullanılan tarım aletleri)

esgilēden saban boyunduruğ var_ıdı. şindi onna giddi. onna ğayboldu. şindi
 esgiden meselá saban var_ıdı. boyunduruğ var_ıdı. dúrgen var_ıdı. ókúz arabası var_ıdı.
 hep bunna anadud, dırmuğ ğayrı aklıña ne gelüse. dırmuğ, o anadut, ondan sona dirgen,
 yaba evát. ondan sōna saman çiti. saman çiti; samanı meselá hayvanlara ğótürmey_ıçün.
 5 samanı onuñ içersine ğuyarsıñ. ahıra ğótürü onnadan vörüsüñ. başğa yok şindi. esgiden
 ğullanılan ēletleden yok şimdi. şimdi hebsi tiraktör çıktıktan sōna potozuydu, bilmen
 ızğarası, pullu, potası, biçme makinası heb bunna va. başğa bi şē yok. bi de dóver biçer
 çıktı. ilkbārda çiftini sürüya. ekinni ekiyo. ondan sōna iradını bekliyo. iradını meselá
 tohumunu ekiyo. ondan sōna ğarşulūnu alaceyin deye ūraşıya. ondan sōna dúenini
 10 sürüya. meselá potoz_unan ğótürüya, biçiya, destesini ediya. ondan sōna ğótürüya,
 harmanda sürüya, mahsülünü alıp samannı satıya.

-48-

Anlatan: Kadir KIRIKOĞLU

Öğrenim Durumu: İlkokul-3

Yaş: 74

Derleme Yeri: Kırık

(Köyün adı)

ğırık kóyü adı ölüm burda üç esēme vardır. ğırık, çolak, bi de kóse ölu, kóse. şindi ğırık, benim. çolak da işde bunna. ānadiñ mı? kóse ise ğaciniñ mēmet. onnarıñ böyüĝ şindi emme esas kóse onna. hülāsa üç hēnemiş burası. bizim üç dört hēne olmuşuyüz. faĝat çolak_ölu o çok çoalmış. kóseyi de sorarsañ bi hēne olarak kúsmüş

5 ğalmış. ğırık_ölu bizim soyadım benim soyadım. yā bi anlamı ben onu bilemēyan. aç çok biliyon emme ğayrı şindi. meselā bir ğadını işde filānce ğırī deller_imiş. şindi esgiden ğırī bāzı yellēde gine aynı şey. şindi bā onu şey edelle. ya sen bu adı yağıştıramāyoz delle.

10 (Köy yaşamı)

valla şindi şu anda ben atmış beş mayişiyen geçiniyon. ğoca ğarıynan ikimiz üç ayda bi kere dört yüz elli milyon para alıyoz. işti yemmizi de tallalara o bu ekiya. yiycēmizi de ordan telafī ediyoz. şindi şöle işde ekmej bekmeze öle derüz biz. ekmej

15 bekmeze dek ğötürüp gidiyoz işte. soñumuz neyle olu bilmiyon. hastalī sorāsañ ēsik deil.

(Hastalıklar)

20 ya bunuñ bilmēyon aşā yoqarı otuz gırķ senedü bi iki ayda bi kere üç ayda bi
kere bi hasta olu. bi ki üç gún yatar. ondan sōna düzelü. çok zaman doqdora giderüz.
çok zaman efendime sōlēyin işte ğayrı bi gendüne bi şey etmiş. hemen başı ārır dişi
sızlā oquyve. mēnē olmaya gidemeyosuñ netçeñ ölüm? şindi yeşil ğart var_ıdı. yeşil
ğartıñ gúnü bitdi. mürēcet ettúķ. efendime sōylēyin. üç aydu daħa efendime sōylēyin il
25 tarım il müdürlünden efendime sōylēyin yeşil ğart bürosuna bizim evrakla dā hālā
gelecek. ğani oña da gúvenüseñ dā işte üç ayıñ içerisinde benim devamlı hab
gullanıyon. gendü cebümden alıyon şeyleri heblerini. deyceyin üç aydu da o yeşil ğartın
da faydası yok. ölüm geçlegeyin bāķura girdük. onu da efendime sōylēyin yaturamadük,
ettük. oraya da dilekçe vedúķ. ordan ayrıldük. ordan ayrılmayınca zadden yeşil ğard
30 filen muamelesi yörümēyodu. o şekilde öle ayrıldük.

-49-

Anlatan: Fatma TULUM

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 78

Derleme Yeri: Kızılkese

(Çeşitli)

bilmeyon. oğumayon. yazmayon. gac yaşımdayın bilmeyon. bõle topallaya topallaya bu sır... yünis'in õluna beñzeyoñ sen. nẽle vañıt geçiriyon. çamlara bağa bağa deli oluyon āşama gada. nẽle vañıt geçiriyün. bu malıñ arğasından vallahi bẽzi bunuñ didesi mıstafa bullara gelmeñ dẽye çekiş ediye ānaşıyoz. bi şey demeye bağ. õle

5 boştan deye emme. onuñ anasıynan ben ikimiz bi gønşuyuz, mıstafa'nın anasıynan. hiç baña bi şey demez. bacaklarım cızlaya õlum. iki bacām da bõle. şunda çok yoğ. eer bu olmasa kõye fılan sır eletemeyon vallahi. çoğuremeyon. iki aydu filen bõle. şere gideceyin doğtora mēyne olaceyin. hasıldan da galğamaduğ dağa gāri galğınca bēki gitmeli.

10

(Ölümler)

acılıyın da bi yerden hiç aklım muqlum yoğ õlum. õlanım öldü. arğadaş öldü. gelin giddi. gelinimin üş tene uşaj var_ıdı. onna giddi. gafamda biñ bir dert va. işte

15 bubasını vurdula. vuruncağ düşüne düşüne işte o da onuñ acısıynan o da gitdi. ben şõle galdım. bi tek gızım var_ıdı. onu da satdım. şindi ben tek başıma galdım. işte bi şuadacuğ şu sıruğdan atladıñye oadacuğ bi yer_içü dõuş ettile işte. o geçüddümen dedi. o da geçerin demiş işte. ben kõyde yo_udum, talladaydım. geldim bağtım öldümüşle. bi

ırmazan günüydü. o gece de oruç tuttu. lum böle ite akıl ne görüyo. hiç alım yok
20 deyon ya ite.

-50-

Anlatan: Mahir AVCI

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 80

Derleme Yeri: Gökçukur

(Düğün hazırlığı)

çarşamba gün başlallarıdı. gayri gız hazıllarıdı. ordan yemek yapar, gına yaqar, aşam oluncaq kóy oyaña, buyaña şeker daudularıdı. şindi zarf daıdıyala. oquluk şekeri derle. ordan toplanula gına yaqallarıdı. orda yas ede, yas ede òle yaqāla dūeynen fılan gıza gınayı. ondan sōna gız elini vemēye delle. ordan gız elini vemēye. anasına

5 gāri tebi eviñ içindekine. ha filen veriyon der. bi şey veriyon der. o zaman he bi atma atar. boştan laf... gayri hedi gızı yaqıncaq yaturla. gayri oyna, çal, çır eviñ içinde dūüne gelenle.

(Mani)

10

oraq attım tallaya
parıl parıl parlaya
nerde güzel varısa
gelsin bizim tallaya

15

(Tarla işleri)

çoluq çocuk geliye. ekinleri biçiyele. döver biçer_inen. e şindik alat olduqdan sōna zor yok yāni. her bi şey va yani alat. yabaynan atılıya şindi dolduruluya. ēgidiya

20 samallıa sürüb geliye. eer mükemmel olusa direkdör girerse tam tāli olusa arqasından

ğaldurup dolduruya samallıā. esgiden dúúnnuđ var_ıdı. dúúnnuē dolduruladı. ğāri bōle
iki kişi atardı samallıñ içine. yabalar_ınan dolduruladı. bōle atallar_ıdı.

-51-

Anlatan: Mehmet AHATOĞLU

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 68

Derleme Yeri: Deliler Köyü

(Köyün adı)

o kóprúden geçtiñ mi şindi. orası aaç kóprúydü. ora yetmiş yedide yapıldı. ora
aaç_ıdı. sekiz ācı yan yaña góttüler_idi. böyüg aaç emme aaçla şu cóúzen filan galın
aaçtı. hususi dağlara gideller_idi. hususi dağlara, oraya erişecek. oraya uyacak aaç
keseller_idi. mesela sekiz sıra, biz daban derüz oña āsgiden. sekiz teneyi yan yaña
5 gótürüler_idi. depesine sıçağ yapallar_ıdı. yāmurda şey etmesin deyi. ondan sōna o
aaçla òle òle. şindi seniñ için hikāye gelicek. zamanında bubamgil de bilmeyo, o da
benim gibi ğonuşudu. o dabanın biri erişmemiş. erişmeyince ne delim, ne delim. esgi
adamla la gidiñ kóyúñ hápsini kómüşünü, ókúzüñü ğoşuñ da geliñ demişle. helkez
ğoşmuş gelmiş. o yana ğoşmuşla beş çift hayvan, şu yaña ğoşmuşla beş çift hayvan. aaçı
10 uzadıyalar_ımış. öte yandan bi pir hoca geliya, şu tarafdān. ğible tarafından sağallı. ne
diyoiñuz delile deya. bağ bu kóyúñ adı ordān ğalıya. lafi oraya gótürecüz. ne diyoiñuz
delile deya. ne delim deyalā. hacı amca veya ıktıyar amca, biz deyala bu aaçı uzatacaz.
ğoy yerine ğoyveñ hayvanları, ğoñ yerine deya. ğoyveriyala yerine. aaç iyi geliya.
uzaması yok, iyi geliye. o zaman bu adam ğaybolmuş, ğitmiş. lan bu demişle hızır
15 aleyhiselām mıymış. hani sen şindi tekeriñi şey edse. bēzi yerde, bi yerde yardımcı
olsam. sen ne dersiñ. la ğaldı bu yılan bu derede, dersiñ dey mi? o zaman aaçı yerine
ğoyunca deliler deyele buraya. delile deya.

(Münber otunun kullanıldığı yerler)

20

ya böyle işde şu gibi āç gibi bi şey yani. orda ācı mācı olmaya onuñ yani. meyvesi filan olmayan bi şey. ğırmızı şeyleri va. meyvesi onuñ emme gendüne ğóre şey. yani ne deylim, gendü halinde bi şey. onu evelsi keseller_idi buumları va. süreği va. onu keseller_idi esgiden. masara edeller_idi. ondan da anam bir dezġah doġullar_idi.

25

masaraya onu çekeller_idi ipliġ bildüġuñ ipliġ o bõle ġabarü. dola, dola, dola hepsini bi ġüzel aşā otuz ġırġ tene fılan yapardık. otuz ġırġ yoksa yirmi, yirmi beş tene yaparla. onlarıñ şõle şõle dõmürleri var_idi. onları buña geçürüverüdük. burdan da bi toplarla şindi bunları buraya. buezde ġoca çıkırık gibi bi şey vadu. õle dolarla oña dolarla, çözelle. oña çözme delle. ipliġ çözme... ondan sõna dezġahı alula. girezin yapalla.

30

esgiden girezin delleridi girezin. çadır çıkıya işde çadır. ġoynek yapıya o zaman. şindiki gibi feline yok õlanım. feline yok. bu feline, ondan ġomlek yapıyala. iş ġomlej yapıyoz yāni. işde deyoñ saña bak ondan iş donu yaparduk. ġoynek, aslında ġoynek. biz oña ġoynek derüz. õle yapallar_idi. o minber, o işe yarardı. ben, o bi işe yaradũnu bilürün. içi deliniye. içi boş.

35

(Yetişen meyveler)

burda alma, örüg, fışne, kirez, çinek yetüşü.

40

(Erkeklerin giydiği başlık)

tekke, evesi öleydi. şindi onu bıraktuk. bu yenşek, yeñli. ağır deġil. bi şapka var_idi. bizim o biçim ne diyoñ. ġocũ geyerdük. kinot pantul tarzile dikiya. şurları şõle ġabartulu onuñ. birazcuġ dar paçalu. aşādan yukarı dũmeli. çarşıda ġórersiñ. bēkide ġırġ

45 yaşına gada onu geydim belki de. o zaman, o sūya. o moda yāni. üstüne lacivert ceket. yelek lacivert. şapka beyúğ. biraz da beyúğ. o şapğadan yok şindi. cizme geymedim ben. burda çok nutubet olu.

-52-

Anlatan: Mehmet Ali İSMAİLOĞLU

Öğrenim Durumu: İlkokul-3

Yaş: 60

Derleme Yeri: Tepeharman

(Mart Dokuzu, Nevruz)

şimdi mesela diyelim gevür kúrú. iki üç gün evelsi ihtiyarla onu deller_idi. şöle
 üç gün evelsi ekmek edelle bizim. serme ekmē edelle yāni. şöle yuğa dersifiz siz. ekmē
 edeyken buraya hamur golla. bi gün zaballeyin bi tek hamur tā gorla. bir gün zabāleyin
 o hamur golla. üç gün evelsi yāni. hāni delle yāni. ihtiyalla delle gadunlara yāni. şimdi
 5 de bizim üstümüze biz de. bu üç hamuruñ o gün gelince bunuñ mayası gelü ağa. ānadiñ
 mı? tabi ekmek eden gidiya. ekmē şöle edelle. hemen o maya geldi mi bu gün o gelmiş.
 tabi mart doğuzu, navruz. yāni o gün gelmiş. yāni o mayayı yuğurula. o gün hamullu
 ekmek, yağlı ekmeğ edeller_idi yāni. çocuklara yımırta gıyalla. bu çimenlēde yuğlalla.
 yāni o gün gevür kúrúymüş. yāni o maya, bu gün hıdırelleziñ şeyine hani o gün gelü o
 10 maya. ayula tabi ısınınca o zaman çıkar. çıkınca o yağdan gidemez_imiş. ğarımca olu
 hani şöle şey yapalla. böyle şufal gibi toplalla. yığarla onu deberdür_ümüş ayu. dilini
 dutuverümüş böyle. tabi ğarımcanın gúrünü. ğarımcaı yeyince yaını erüdür_ümüş. ya
 şöle ğımıldatıveyince o çıkar yani. eliyen ğoñ ayaynan debertler_imiş.
 debertlemeyince o çıkmaz gúründen. hemen ona dilini dutuverü. böyle oña ağar_ımış.
 15 ğarımcaı böyle yalayınca diliynen onuñ yağını erüdürmüş.

(Hıdırellezde yapılan âdetler)

vala bunu işte üç gún evelsi hıdırellezden her gún bi tane sabahlayın ekmek
 20 edeyke o, buraya go. buraya go. eyer gevúr kúrku deil_ise onuñ bunuñ mayası gelmez.
 gelmez_imiş. gadunlar öyle diyala. emme gevúr kúrku gelince buñların mayası hemen o
 gún mayası gelürmüş bunuñ. qabarır böyle maya.

(Yumurta boyama)

25

ot_unan boyayala yımirtayı yāni. ğaynatınca ğıpğırmızı oluya böyle. boyayala
 öyle. uşakları oynamaya yollālar_ımış öle. yülāla işte ğırılınca ye. yemesseñ at biraq gel
 yāni öyle. su da o zaman soqıq aqa. bōle su va o zaman. oña şā böyle bullara şa, beya su
 aqıya emme ordan daqa çok aqar.

30

(Çeşitli âdetler)

işte mart doquzunda yımirtayı yuvlallar_ımış. gevúr kúrku geliya diye.
 hıdırellezde faqat yımirtayı ğoyalla, harmanlāda yuvlarmış çocukla yāni. faqat
 35 hıdırellezde muhaqqak yağlı ekmē edelle. bōle herhangı bi olmayana daıdular_ımış
 yāni. mesela ineĝiñ yok seniñ, maliñ yok ğabul et yāni bōle bi şeye. gendümüz biz şindi
 gine yapıyoz onu öle. tabi canım. bizim şindi gine hemen mayası gelür öle iki üç günde.
 bu bóyle iki üç gún durā. hemen o gún bōle yúkselir. şeyi bōle ğabarır. mayası gelür
 hıdırellezde. yaluñuz onu bōle oluqları góllere düşer. şōle başlarını çocuklarıñ filen
 40 başlarına gadunlar eliyne onu şōle tutalla. şōle ānına, şōle doqundururlar. başı
 ārımaz_ımış navruzda. tebi canım. qar ğāqınca o işte dedüm zaman. mart doquzu vėya
 hıdırellez o aralarda düşer suyu. bōle suya düşünce ilkin mesela siyah bōle gúzel. sōna
 sōna şunna oluya. cocuñ ānına bōle doqunca başı ārımaz_ımış cocuñ. yāni hava eyi

gidivörüse al beşi çık dışarı yāni. görkma. hava eyi giderse; emme soğuk giderse sıkı
 45 soğuk olu. bu sene òle bi soğuk oldu. hiç bu meyvalardan bi tek meyve olmadı òle. o
 soğukta navruzda. her yere basdı. ğavurdu bõle. òle yapraklarında ne yaprağ aşdı. yāni
 hava eyi olusa navruz, olmazsa beşikte doñdu hevrüz deller_ımiş yani iyi gitmezse
 hava. emme eyi gitmez de olmayvörüse doñar. hevrüz; yāni çocũñ altına çok soğuk
 bilenü yāni. òle dēlim. hevrüz delle yāni çocuklarıñ altına su dókmeğ için şõle beşiğñ
 50 içine şõle yúğünü, yapóğünü yattuğu yeriñ hevrüz ğolla. hani şõle ufağ bi şey o. o ğada
 doñar_ımiş yāni. o ğadar soğuk olur_umuş. beşiğ eliyneñ ğoyuyoñ yāni bõle. eyni ufağ
 caba gibi bõle. cabadan canım toprağtan aqıp muğmaya. çocuk işedi miydi onuñ içinde
 duruya yāni. oña bi çomağ deelle bõle barmağımdan uzun meselá ğız olursa burasını
 şõle yapalla. òlan olusa burayı düz yapalla. òlanıñ kúpesini buraya ğonu. onuñ içine işer
 55 yāni beşiñ altına. eğer soğuk olusa o ada doñar_ımiş.

(Evde bakılan kediler)

şimdi yani kediler ğunnadı mıydı şoraya bir ğún, iki ğún sōna bi de şoyaña
 60 daşillar_ımiş yāni onu āzıynan. iki tāne, üş tāne ğunnar o. kedi mendeğini gezdürüye gibi
 gezdürüye delle yāni. onu o yaña bu yaña daşır_ımiş o.

(Anı)

65 ben ufāke bõle, didem_inen davara giddim ben. tabi ufağn. oldu sen ezeniñi
 okuyabülüsũñ. şimdi bõle şey edince davarın yanında bõle kópeğle üş dört tene ötede.
 benim şindi orda iki tane va. ikisi de orda davarıñ yanında yatıya. kópeg sarıya de lā
 şunnara dēya geç çocukla va. dağa bõle hoca gibi deliğanlı. vadım, “osman emmi”

dedim. kópeg bi şeye sarıya baksaña dedim. biraK boşve dedi. górgesine sarıya dedi.

70 geldim rahmetliye dedim ki “górgesine sarıya diya osman emmi”. “he, górgesine sarar” dedi. “valā bi şey va orda” dedi. ben tabi ondan ayrılmayon. öte yanki hızlı geliye diye. ayu va inde. bōle in tütüya. ataş yaqmış böyüg onuñ buuymuş yāni, hani ayunuñ. bağurduK onnara. geldile. ramazan deye biri va şu evden. o bizim evden amıcam, didem de şu evden ne diyon ehmet emmi filen dedile. la doñuz, şey ayu va burda dedi. nerede

75 heni? avcı va. avcıya bağırdıla. bōle iniñ üst yanı hazırlandıla bōle şey edince ayuyu. tüfeg addı. yuvlandı şōle aşāda dereye. avcıla geldi. orda çıkadıla. ayuyu vurdula. ayu gürşunu yeyince yoKoru gelemedi. onna bi dā atıyala. bi dā atıyala şeye emme. saçmayı saçmayı atınca āv diya bōle. hiç saçmayı dīnemeye bile. of dēye baırıya bōle. saçmayı atınca o didem dedūm bōle bakmış orda iki dene yavru va. yavrunuñ birini şōle bi

80 sopaynan beri çekmiş. kevúk yapmış. kevúk yapmış şōle sopadan. sopanıñ şōle bıdānı gomuş bōle. onnan beri çekmiş. ben aşādan yaña bakıyon deye oña bakmadım. çırdım oña vadım. anam o bi güzel bōle güççük bōle dā yürüyemeye ufaK. ayunuñ yavrusu. şōle oraya yanına atıvediydi. anam kópegleri müpegleri bōle daıdıya. omzunda türeyi geldi bōle çekişiyen altına çekiya onu. çenesiyen bōle bōle bōle altına alıya yāni.

85 çekiya altına. saklıya yāni.

-53-

Anlatan: İhsan TEKELİ – 77 Yaşında

İsmet TEKELİ - 73 Yaşında

Öğrenim Durumu: Yok

Derleme Yeri: Karaveli

(Çeşitli)

ben bu evi yoluñuz yek başıma yapdım. tūlasını, dömürünü, hepisini... hiç kimseye gidmedim baķ. yoluñuz yek başıma. benim şindi bu vĕli ğonağınıñ yanında ũş tene ev yaPdım. bi dā giddim de bōle o zaman yövmiye iki buçuķ kāt. yüz tomruķ sorādım. tomrū biliyoñ. dağda kesim yapıyala iki buçuķ kāt. burdan yetmiş beş ğuruşa

5 ğasdamonu'ya şey_inen giddúķ. büyük odunnan ya. ğānıñ aş deĵil dey mi? assah?

(Ekşili pilav)

ben ballanduraman ōle. ōle yācı insan olacaķ. ben ōle yācı deĵilin. yağını soğanını

10 bi keren tavada, tencerede piyaz etceñ. yā atcañ. soğanını, yaını, salçasını ondan sōna bulgurunu yıķayıp ğoyceysiñ içine. su ğuyacañ içine ācuķ. yourt, ayran ğuyacañ. suyunu az ğuycañ. yourdunu ayrannı ğuycan. ācuķ ğaynayınca da içine ot ğatāsañ ēşi pilava ot ğatalla. nēne, meydenoz, öte-beri dallarından, yeşilliklēden, ebem ğúmecei, onnādan içine dōrāsıñ. ince bi kere ğıyarsıñ. onnarı içine atāsıñ otuynan billik. dōrāsıñ

15 onu tabi canım. ince dōrāsıñ. ince bi kere ğıyarsıñ. onnarı içine atāsıñ otuynan billik. dōrāsıñ onu tabi canım. ince dōrāsıñ. o ğayrı ōle bişince şey edēsıñ. indirüsüñ. ğoyulu. aynı ēşi pilavı olu. ayran, yourt ğatınca ēşi pilavı olu. ot bulu da ğatınca ğuyā yersiñiz.

(Pirinç pilavı)

oña da yā atıyala. sana yağı eridiyala. o yağıñ içine şeyi piriçi yıķāyala. suyunu da ölçüyala. onu ben dōru yapamāyon. baķ gelinle yapıya şerden gelince. bi baırdaķ piriç, bi baırdaķ su onu õle bişürüyala onu. ğarışman ben onu.

25 (Patatis paçası)

patatis, yumruķ patatisi bişince soyyoñuz şey erendeden şõle çekioñ. onu tencereye ğuyyala. erendeden çekeceñ patatisi, bişmiş patatisi. oña da içine bi ğaşuķ nişasta şey ediyala. yourt, sarımsaķ içine ğarıştıruyala. bi kere ğaynayınca üstüne yaģ atıvēyoñ. paça oluya işte.

(Düğün âdetleri)

ķóylēde dúúnle şimdik olmāya ğayrı. sēli ğúnden dibek dōveller_idi dey mi?
 35 horuza deliĝanlula heb bi ğaşdan, depeden horuza seyüdüler_idi. biri horuza duta şõle beş altı, iki üş deliĝanlu sen gibi. yarışu, seyüdü ğangısı alabülüse alu horuzu. o gece ğayrı ğına gecesi olu. heb dqul, zurna oynāla, içelle, sıçāla. õlana ğına yaķāla bõle. ķóyúñ içinde gezdürüler_idi dey mi? şindi yoķ õle. õle çala, çala gezeller_idi. ondan sōna yārisi ğún de haķa gidēler_idi. õñden seyidebilen ğapıya. onuñ oluya.

-54-

Anlatan: Şaban İMAMOĞLU

Öğrenim Durumu: İlkokul-3

Yaş: 76

Derleme Yeri: Cebeci

(Anı)

şindi ānadacañ. dúúne gidēdúķ esgiden. şindi salonla yo_u du esgiden. zabaleyin hur davula āşama ğadarin şennik. şindi bi salon çıkadıla. emen gid salona hiç bi boķa yaramāya. lēkin ğazā geçüdüm ben. ğúleşmeye istambul'a da giddim, anķara'ya da giddim, her tarafa giddim. lākin şindi cenaballah zilleyi hurdun. yālı ğúleş iyüdü.

5 minder sarmaz. minderde saķat da olusuñ. yālı ğúleşte hiç saķatlanmazsıñ. bi tek dúúne pes ettümez_idim. hepisine gider_idim. ğatçıları bilürsüñ de mi? ğatçılardan ğuzyaķalula gelüdün. oraya eñ iyi pehlifanlarınıñ alayını yeñdim. ben buralada kimse yanıma gelemez_idi. ğasdamonu'dan heç kimse ğonuşamadı yanımda. lākin şeye zabalayın burdan çıkdı mı şeye gidēdúķ, ğatçılara. ğatçılarda ğúleş başlar_idı. oraya

10 tabi yabancı oldumuzdan biraz irilleledi. ondan sōna o şeyiñ, ğasdamonu'ñ pēlifanı var_idı. öldü o şindi. remzi delledi. ğuz yaķalu. ğuzyaķa'da bi āmed ğısa deyi biri var_idı, bazar āsı. her afta ğúleş eddürüdü. her hafta gidēdúķ. habar edēdi gidēdim.

neyse bi arķadaş var_idı. mefāt etti. āşam geldúķ işten. işte çalışıyoz. hancı dedi. ben dedi sizi sattım dedi. ben de dedim “eyi bi yere vereydiñ çeşke” dedim. neyse sabā

15 çıkınca bizim arķadaş gidemen ben dedi. mütāid almaz bizi dedi. la arķadaş mütāit çaluştüm parayı da vemese gine giderin dedim. gidme dedile. giddim. yaluñuz hakem altından baırula dedile. çıkdım oraya emme tanudüm da kimse yok. bu ķastamonulu iki kişi va tanudüm. aşā gezdúķ yoķoru gezdúķ ğuleş başladı. neyise başpēlifan_ımış ayak

deyince soyundu otudu. ben dedimki lā arkağaş sen buranıñ mādem bařpēlifanıymıřıñ
20 halk seyire gelmiş. baş ařā ğúleřme. yoğoru ğúleř. halk seyretsiñ bunu. ğonuşma lan
dedi bā. ğózúñ alusa işte meydan dedi.

-55-

Anlatan: Vahide AKKURT

Öğrenim Durumu: İlkokul-5

Yaş: 52

Derleme Yeri: Bük Köyü

(Düğünler)

esgiden salı günden başladi ölüm. pazar günden başladi; emme eñ mümi salı günden başladi. aççılarımız gelüdü. yemekle yapıladı. fırınlara her şeylerimizi yapallar_ıdı. pazartesi gün anca hayvanlarımızı... hayvannı kesen hayvannı kesedi. evát aççısını gütürüdü. daulcusunu gütürüdü. böyle şeylerine yaparlar_ıdı. salı günde de

5 yemeklerini yaparla. salı gün geçlere bakarlar. içkülerine misefirlerimize, gelecek misefirlerimize hizmet edsin deyi kóyüñ gençlerini toplarla. o akşam kóyüñ gençlerine bakarlar. yidürle. içürüle. neyise aralarında o gün hiç bi şey denmez ölüm. çarşamba günküne gayrı... salı gün öle. gençlerimize bakaruz. sıradan bi gün olur. kóyümüzüñ gençlerine bakaruz. kóyüñ gençlerine bakulu. kóyüñ gençleri de dúın günü gelen

10 misafiriñe bakar. çarşamba gün gayri misafirlerimiz gelmeye başlar. çarşamba gün gına denü. o gün gına denü. mevlüt yapan mevlüt yapar. yapmayan içgülü dúın yapan içgülü yapar. çarşamba gün misafirle geliye. içen içer. yien yir. akşam gına yanar. olanımız olsun gızımız olsun gına yakaruz. perşembe gün de hağ yaparla. hağa giderüz. gelin aluruz. veyahut gız çıkarduruz. öle yaparuz. gelüle garşuluklu işte yaparuz. cüme

15 günde esgiden semed yaparduk. gız kóyü ölan tarafına gelüdü. akşama gada yir, içerdi. oynar, gülerdi. yemeklerimiz; pilav, et, bamya, çorbası, saltası, böreği, datlısı böyle yemeklerimiz vadu ölüm bizim. çeğiz olarak dağılarımız var. zincir_imiş, beşli_imiş

veyahut da iştik zencir imiş, kólyeymiş ne gibi tağı var ısa hepsinden a çok tağaruz. 20 ızlarımıza cehiz ederüz. ari yatağ odasına olan evi dōřese misafir odasına ız evi dōřer. arřuluklu işti. dantellerimiz, şeylerimiz olu. le dantel yapar, iş yaparuz. le şele çok yapulu yavrum. yatağ odaları, misafir odalarınıñ tağımları evát böle şeler.

(Yöresel yemekler)

25 bizim burda şey iderek mantı yapmaruz yavrum. eñ şeyi dúún yemej, bōrek, dadludu. dolmasıdu buranıñ. etlekmejdü asdamon'nuñ. başga le bizde mantı ileri giden bi şey dejdü yāni bizim burda. yaparuz da yāni le, biz le uzun boylu mantı yapmaruz. yiyecekleyin gendümüz yaparuz. mantıyı özel piricini yaparuz. etini içine koyaruz. yayımı açaruz. hamuru yuuzuz. ondan sōna içine azar azar üzel üzel búkerüz 30 lum. ondan sōna touğ suyu ilave ederüz üstüne.

-56-

Anlatan: Ayşe POSLU

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 77

Derleme Yeri: Eceoğlu

(Çeşitli)

adım anşa poslu. ay ölüm esgiden heb birlikte dúún edēdúk. bayram edēdúk. birbirimiz_inen sohbet ederdúk. birbirimizne severdúk. dilerdúk. şindik òle dejl bek. uygun dejl heralda dey mi. ya esgi dad duz yok. bizim gúnümüze mesela şu kóy toplanuduk. gış günü oldu muydu birbirimize toplanuduk. misir gavuruduk. ne bulusan yaparduk. òle otumaya filan gelince hani şeile yirdúk. mesela ki òle misir gibi, nuhut gibi gara pakla gibi yani bişürüdúk. yirdúk. emme bõle birbirimizi dēvet ettúk múydü mesela her yemekten yaparduk. dēvet ederdúk. paklayı bişürüsüñ gózelce süzersiñ kevgürden. soğan_inan yağ_inan gavurusuñ. sarımsaklāsañ sarımsaklāsiñ hani. ondan sōnacūazıma òle yağınan yımırta da gātāsiñ içine mesela. emme et-müt var_ısa daħa òle şeile gatarın. biz òle bilürüz.

(Düğün âdetleri)

dúún eden toplardı mesela kóyúñ içine toplardı. giderdúk. ondan sōnacūazıma dağı dağarduk. cehizlere ne goy işte ipeklü, sapaklı şey edeller_idi. heni esgiden içine dışına başlık verüler_idi. para verüler_idi. dúún eden ondan sōnacūazıma. o da hēne zābi işte. alıcı gelin alan oña harcardı. atku, manto mesela cehiz öte-bete türlü şey alulardı işte. òle òle edeller_idi ya. òleydi esgiden. gúcúñ üzülü. gúcúñú üzer. iş bilmez,

lafiña gitmez. o zaman laf peydah olu. şõle etmeyosuñ, bõle gitmeyosuñ. ondan laf ĩcat
 20 olu hē. çekiş oluya oğul; emme sözüñe gideseñ her işiñi dedũñu edeseñ ne için çekiş
 edcēsiñ a oğul ya.

(Torunlar)

25 yetmiş yedi yaşımdayın. gine dat vermeyon da bu yıl bek iyi deyiliyin. belimde
 yel var_ıdı. hani esgiden bõle iki búklüm iş górdümüzden yel dikildi. bu yıl bi
 ğızımız var_ıdı. on iki, on üç yaşına giriyodu ğayrı. mefāt etti ğız. ğanser oldu. oña
 üzıldüm. ondan mı oldu, ğocalıktan mı oldu bu sırtımdan yanı başlarına iniveriya.
 yörüttümēya beni. sızlaya. ğúcüm üzüldü tabi. evlat ay yavrum. bi ğız, bi õlanımız
 30 var_ıdı. işte baksaña ğardaşı bu. ğala ğaldı bi tek şey. bundan böyüdü ğız. on üç
 yaşındaydı. ğanser hastalī oldu. ben bilmeyon ki başından daraldı ğız. aman içümez
 miyiz. yimedük içmedük beslemedük şey ğomaduk. meselā hásta olunca biz ğayrı
 toktora elettük anğaraya. burdakile bilemerüz dedile heni. burdaki toktorla oraya hevēle
 ettile. orda da iki üç ay durdu ğız. ondan sõna geldi ğız. burda heb vedile heb. burdan
 35 heb aldıla. burdaki toktorlādan hepini al dedile. ğız bi keren aldı. bi daħa alamadı
 ğālība. ğanı düştükçe ğanı düştükçe ğız ya öldü gitti. yiyemedi ki yimedi ki. hiç bi şey
 yimedi. bõle ne yemek vörüseñ ve. bõle citmük citmük citmük edēdi. yiyesi yoktu ki. yā
 öldü gitti a yavrum. bi seneyi ne bileyin yanaştı ğayrı. yanaştı yanaşmadı bilmeyon. ğaç
 ay oldũnu. bı yıl öldü işte dā. bildir sene ırmazan mudu ne vaķıd_ıdı. işte o vaħıtla öldü.
 40 işte bõle. ğuru yerde ottuk. eve gidelim ay_õlum.

(Kõyde yapılan işler)

neyler ediyin ay õlum. sıvır beslēyala. sıra gideni doyuruyon. ğúlümü ğúbürümü
 45 süpürüyon şindi ğayrık. dışarı gidemeyon. iş gõrmeye bõle heni. ğúcüm yetmeye ğayrı

işte ekmē aş ediyon. gúcümün yettū ğada. ev işi ğörüyon. işte bōle. dışarda bızā mızā
 otu ğıyon. ğótürüyon. veriveyon. ne diyin? ğāri vaħıt geldi; emme gel demeyince allah
 gidilmēya. ğāri vaħıt geldi yanaştı. can azalıya yā, can azalıya. gide gide gide can
 azalıya. túkaniye hepisi de. túkaniye bı yıl bek iyi deyilin. řúkrolsun gendüm iyyin de
 50 meselá her dedúñú canınıñ iřtedúñú yirseñ yirsiñ. yiyemesseñ geçlik gibi her şeyi
 yiyemeyosuñ. ondan zayıflıyosuñ yāni. evat vicütten düşüyosuñ. işte bōle ay ölüm.

(bayramlar)

55 oyun fılan oynamazduķ. işte bi yere bōle toplařduķ. ğurban kesēler_idi. meselá
 deminden dedüm gibi hani. ğurbanda şindi keseller_idi. herkes evinde bişürüdü. yemei
 áti ğavurma edeller_idi heni. heb bütün erkekle toplanu yilleridi. bōleyidi ay ölüm
 esgiden. şindi herkes evinde yīya. ğonu ğoñřu toplanular_idi. meselá divanıñ erkei bu
 kóyúñ insanları toplaşu. şu evde meselá yiller_idi. daıllular_idi. ondan sōna zıyrata
 60 gideller_idi. ölülere oķullar_idi. bōle bōle edeller_idi işte. esgiden işte bōleydi şindi
 ğayrı herkes ğapısınıñ óuñde kesiya. ğurbanını yüzüya. ğótü evinde bişü. evin
 insanıyan yi. şindi de ōle ğāri.

-57-

Anlatan: Mehmet KULOĞLU

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 87

Derleme Yeri: Civeiler

(Günlük işler)

ben şindi öte geçeyi geçeceydim. benim şu şeyde odun ğarşusu derüz. orda iki doruğ kesdim_idi. şuraya ğıyıya dutaceyin dēye. onu āşam direktöre alduruyun bi kere dedim şeye mıqtara. o da evde yoymuş kóyde. ordan gerisin geriye geldim. mıqtar oyañdan buraya geçer dēye şurda bekledim. bekledim. baqtım ğún ğavuştı. eve geldim

5 çorba bişürüceyin işim va. ben de eve çıkınca mıqtar da geçdi, giddi, o yaña dōru. ğóremedim.

-mıktardan başğa kimsede şey yok mu? yāni motor. illāki ğótürüverü de biz de varüyüz yāni.

bağ dēvet etsem gelmezsiñ dayısınıñ sen bağ. benden ğıdemlī bulamazsıñ bu

10 kóyde. bağ sekizen yedi yaşımdayın ben. ama allaha şúkür olsun. bi ğaç kere hastalandım. ya bi siñir azması dedile. siñir herkeste va siñir. siñiri olmayan insan yaşayamaz_ımış. fağat siñirin azı va, çoü va. ben de çouna iras giddi işdi. tam biñ doğuz yüz elli de oldum. bilmeyon neye daktūmu. o zaman biz iki ğardaş_uduğ. ayrulduğ. geçinemeyoz. yerimiz çok ğısa. yiyecek yok. içecek şindiki gibi deil. o zaman yok.

15 motor da yok o zaman. direktör yok işte. óküz va. eşek va. burdan dört sēt, dört buçuk sēt şēre gideceksin. bi yük odunnan, bi şey alabülüseñ alacağsıñ. mesela, ne sabun alacağsıñ. ğaz yā alacağsıñ. alağtrik yok. ışık yok o zaman. neye daktūmu bilmeyon. bi kere ne hoca ğodum ğendüme oğuddumaduğ. efendim ne doğtor ğodum. ordan sā ne

deyin. sıradan hepsine giddim. ondan sōna münip islamōlu deye biri var_ıdı. o
 20 burdaydı. avrupaya da gitseñ dedi benim vereceğim ilaçları yéyeceksiñ sen dedi. āşam
 önünü, dedi. bahar mevsimiydi. āşam önünü dedi. çık dedi şōle yorulásiya gel dedi.
 yorulásiya gel. uyuyunca biraz gezince siñir gevşēya. fayda ediya. dağıtıyoñ. şindi bōle
 muayne ediken o da bennen billik otudu. şullara şey vuruya. çekúç vuruya. ayām bōle
 atıya. bōle atınca ben gerdüdüm şindi yoķardan. gerdürünce atmāya. gerdüdüñú biliyo
 25 o. sōna bu zamanı bulduķ işdi. şindi allā şúķúr olsun burda gendü gendüme yatıyon.
 oturuyon. eksīm var_ısa şerden alıyon. bunnara gidiyon. geliyon. vañıt geçıya işte.
 emme şindi evden çıkmıyorum iki üç gündü. āşam da işim var_ıdı. onuñ üçün
 geçtim_ıdı öte. orda da durmadım. geldim. burda ekmē yiyince yattım bi dā. şimdi ēcúķ
 evelsi helil'iñ yanına geştim şoraya. o dedi. ğarı getümüş dēye. bu kōyde insan çalışıb
 30 da meydana gelmeye. ğazaç yoķ. ğānı douruya anca. anca ğānı douruya.

(Okuma-yazma)

bilmezdim ben davarın yanında uğrendim. bilmezdim de işte öğrendim. davara
 35 gidip geliken saña sordum, buña sordum, oña sordum. yüzeden de sayarın, iki yüzeden
 de sayarın.

(Kōy evlerindeki banyolar)

40 va. dolaķ deller bizim burda. su ısıtaceyin şimdi.

(Askerlik)

ben dört sene askerlîm va. canım o zaman iyi oludu ama şindi asır deşTi. alman
45 harbinde ben izmûr'deydim. alman harbinde asgerdim o zaman. dört sene asgerlik
yaptım. izine geldim. ğasdamon'da bi zelzele oldu. ağır zelzele oldu. şindi ğasdamon'da
bi ağır zelzele oldu. ğasdamonu'yu gezdiñ mi sen? ğale deye bi yer va hanı. çıqtıñ_ısa
ğaleden bi daş yuvlanudu bu eviñ yarısı gibi. on beş tâne evi ezdi aşā inesiye. insanımı
minsanını hápsini... daş indi aşā. hazreti piriñ giden yol vaya yol, yol. ha onuñ bõründe
50 yol hazreti pire gidiya. o yol da daş ğaldı. o daşı ğırdıla da ordan õle ğaldudula. o daşı
ğırdıla da õle ğaldudula yoldan. o bu eviñ yarısı gibi. yoķāran bõlündüne evi kõyü yer
iniye aşā yola. o zaman şimdiki gibi vesayitte yok bize yirmi ğún izin vedile. yirmi ğún
izine geldúķ biz. oķul var_ıdı şeyiñ ortasında -ğır çeşmeniñ aşā dibinde- apart ezzanesi
va biliyomusuñ orda. apart ezzanesiniñ ğarşusunda bi oķul var_ıdı. oķul yarıldı. o oķul
55 dağıldı sõna. ondan sõna bize yirmi ğún izin vedile. izine geldúķ. bi ğış mevsimiydi.
vesayit deyi bi şē yoķ o zaman hiç. iş banğasınıñ at yanında bi şey var_ıdı. otobüs fılan
ğalkıyken ne dēyala oraya hani? duraķ var_ıdı. o duraķ var_ıdı orda. izine geldúķ. şindi
benim izin tükendi. şūbe reisine girdim. vesayit yoķ. efendi izinim bitdi. yol da ğapalu.
ğar yādı. nedeceyüz dedim. şõle yüzüme bakdı. gelēken dedi elimden şeyi aldı. asgerlik
60 belgesine aldı. şindiden ĩtibaren yoldadu deyi çaķtı imzayı vedi elime. gelēken
geliyosunuz da dedi gidēken gidemiyomusuñuz dedi. şube reisi bu... ulan nedeceyüz?
õte seyid beri seyid... o iş banğasının at yanında bi yazane vardı. yazanede bi kõtü
otobüs. yani kõtü bi minibis bulduķ. içine ĩsanla dolmuş. iki kişiyi çıkarttuķ içinden. işte
o yazaneciye söyleyince bizi ğaydudu iki kişiyi. bizi soķtu. ondan sõna beş deşirmenleriñ
65 sırta çıkınca bi varaķa vadu orda. tūfekçi kõyünüñ ğarşusunda. sırta çıkāke çağırır
yolunda şurda. çağırır yolunda beride. o varaķaya vaduķ. şõfõr ben ilersini dedi
bilmeyon dedi. şu varaķada yatalım dedi. ğar yağıya emme ğõremeyoz. duman çõkdü.

şindiki gibi ğreyder yok. kómúş_ünen şöle bi şey_inen bi tāta yapmışla. aşā yokoru
gidiyala. yolu öle açıyala kómúş_ünen. zabāleyin ışıdı. yeniden gidelim dedi. beriden
70 yaña indúk. indāna vamadan beri yanda bi yer dā yüzüne şā gidecek bi yer va.
çangırı'ya gidiyoz ğayrı. çangırı'ya varınca şeye bineceyin tirene. ordan izmürü öle
bulaceyin ben. şindi dur bi kere. münibisiñ şeyi yo_umuş. fireni yo_umuş. bilmeyoz
noldūnu. yokordan aşā gidīken ğayar. biz uçaruz. içindeki insanla ölmesin deyi indümüş
bizi. yokardan aşā indi. aşā, ğarşuya geçince çangırıya vamadan geliñ biniñ dedi. biz
75 gidīken münibisle zor gidiya. ordan giddúkçe oraya vaduk. bindúk. çangırı'ya vaduk.
çangırı'da ğarabuk'ten yañdan bi yerden geliye şey, tiren. o tirene bindúk. anķara'ya,
anķara'dan esgişehir. esgişehir'den afyon. afyon'dan tam izmür. izmüre geşdúk. emme
bi dā bedava esgerlik bitmeyince bi dā bedava yollasala gelmen ğāri dedim. o sırada
ekmek yok. tayın ğıt. loķantalāda filān hiç ekmek yok. hetta biz geleken altı yüz ğıram
80 tayın vedile bize. altı yüz ğıram da elimize alasıya yīyoz. şindi manısa deyi bi yere
geldúk. üç arkadaşuz. yanımızda biraz açuk ğóz va. şu izin kātlarını ve baña dedi. izin
kātlarını vedi ğıtdi belediye reisine izin kātdına damĝa vurduduk. yarımşar ekmē
vuruvemiş. la birer ekmē vuruvesene. vemeye işte. ekmek yok o zaman. yokluk o
zaman. o yarımşar ekmē elimize alasıya onu da tükettúk biz buraya gelmeden. neler
85 çekttúk emme şindi ekmekten bol bi şey yok şindi. izmür'e geşdúk işte afyon'dan
izmür'e geşdúk. asgerde uçşlara baķıyon ben. yani asger tayyare vaye şindi tayyare...
şindiki tayyare. buradan ğalkacaķ, uçacaķ. ben buradayın. tayyareye baķ hizmet ediyon.
o tayyareniñ oñuñde pervane vadu. baķ bōle dolaşu oñ taraftan ğatiyen ğomaycaķsıñ.
biçer adamı. yaluñuz ğanat tarafından varacaķsıñ. oñuñe şey ğoyeceysın. bóĝründen
90 varacaķsıñ da tekeriñ oñuñe daş ğoyacaķsıñ. seniñ ānayaceyiñ taķoz vadu bōle. onnara
baķıyon biz. onnara baķıyoz. ondan sōna o bi şeyle va. muābrecile va asgeriyede

muaberecile. tayyareniñ içine giriya. çóurdúkçe çóurdúkçe bi yer çalıya. o çıkınca ben
 giriyon çalıyon. ben bulamayon. o şindi dı dı dı dat, dı dı dı dat yazıyo boyuna. şifrelü
 emme onu ben bilmeyon. o biliya. yaluñuz bu televizyon çıkıya.televizyonu çalıya.
 95 teyyareniñ içindeyin ben. oturuyon şorda şeyde meydanda. teyyare gelipde durunca.
 tayyare uçup gidip gelince... tayyareye de bindim ben. dört sene asgerlik etmiş de
 tayyare biñdiñ mi derle dēye soralla memlekatte dedim. bi bōle bildūm subayla var_ıdı.
 la beni tayyareye bindú git dedi. paraşüdü ğuşan da gel dedi. yasağ emme bize. benim
 safra ğabardı. istifar ediyon. ölüyon tayyareniñ içersinde emme. iniyin deseñ de hayır
 100 çıkımıyo dur deseñ de. havada tayyare durar mı? dur deseñ de hayır çıkmaya. dişimi
 sıkdım ğayrı paket var_ıdı. paket_inen burda dura dura sen_inen ben gibi pilotla
 oturuya. birbiriniñ ne dedüne eşitmeye. yaluñuz ğafasına daķılı şey va. alat va. onna
 āziynan söyledünü ğulā eşidiya. sen ne dedünü ānamayosuñ. āzı bōle bōle ğımıldaya
 emme ne dedünü ğatıyen ānamazsıñ tayyarenin içinde. ğúrültüden ānamazsıñ. ōle gider,
 105 ōle gider. altısı döner gidiken de. aqlım çıkar altısı dönünce. altısı döner gider ōle. hiç
 ğórdüñ mü bōle uçūken? ğórmemüşsüñdü. biz ordaydúķ zāti ya. dörd sene esgerlik
 ettúķ. geldúķ.

(Eski bayramlar)

110

ğurban bayramlarında kóylüle bi oludu. şurda çayırdı ğurbanlarını kesellerdi.
 oraya bi tava atallar_ıdı. böyúğ bi tava... bi nacağ bi de āT dōvme şeyi... o āti ordan
 alusuñ burda tıķ tıķ tıķ tıķ sen dōvēsiñ onuñ ustasısuñdu. ordan ocañ altına ataş ğorsuñ.
 o tavayı orda atarsıñ. burdaki ātleri de oña atarsıñ. onda ğaruşturu ğaruşturu millete
 115 daıtusuñ orda. yirle herkes sen ekmek getürüsüñ. sen somun getürüsüñ. bu kóyüñ içinde
 üç beş kişi kim ise onu yapalla. şindi o ādet ğağtı.

(Hac anıları)

120 doğuzan sekizde, doğuzan sekizde arkadaşım öldü. doğuzan doğuzda hacca
giddim. sekizen iki gún durdum. oralarıñ halı başga canım.ben bi oksurue
yakalandım.oranıñ içtūñ su adamı nezle yapıye seniñ ānāceyiñ. ebizemzem suları va.
bunna böyüglükte dibinde de baırdağ va. naylon baırdağla. şindi onnan bi kere eştiñ
miydi. bi dā içesiñ geliye. bi dā içesiñ geliye. işte o adamı hasta ediye orda. iki üç kere
125 doğtora giddim. -arab doğtoruna- arab doğtoru seniñ diliñden ānamaya. ne derseñ de.
hastayın ben bullarım ārıya. bi şurub veriya saña, eştim. heb veriya. o da fayda etmeye.
ondan sōna o birisi dedi. būber guymuş şeye, suya. būber bulunuya yanımızda. iç dedi
biberi. biri de dedi ki: içme. biber dedi, hasta ediya seni dedi. emme biberi içince şurları
şişirüya. belli oluya adam. şullarıñı şişürüya. ondan sōna o da olmadı. doğtor da fayda
130 etmedi. ondan sōna sırtıña havlu peşgir sok dedile. sırtımda havlu peşgirmen durduğ.
sekizen iki gún deyince ordan bi kere üç aylına gittúđ biz ilkin medine'ye indúđ.
ısdambul'dan uçā bindúđ ısdambul'dan. arap uçā medine'ye iniya. türk uçāklarını
medine'ye indümēya arap. cidde'ye indürüya. cidde va beride. cidde'ye indürüya ōle
yollaya. şimdi şeye indúđ. medine'ye ilkin uçānan birlik arap uçā medine'ye indúđ.
135 orda on gún durduğ. ondan sōna otobüs_ünen sekiz sātte varıye. medine'den mekke'ye
tam sekiz sātte varıye böyüg otobüs. āşam bindúđ zabāleyin mekke'ye indúđ. mekkeye
inince ehramı geziyoz, emme hani. ondan sōna tavāfı ziyaret ediyoz. yedi sefer
dōneceksiñ. iki rekāt namaz ğılacađsıñ o tavāfta. ğıldūñ yer şindi beytullā. o namaz
ğıldūñ yer vaye her zaman beytullah. onu yedi sefer dolaşacađsıñ ihram_inan. ondan
140 sōna iki rekāt namaz ğılacađsıñ. bi de bōründe merve sefa dēye bi yer va. atmış
kilometre filen bi yerde. üç gidiş, dört geliş. uzun ora. ondan sōna çenteñde mağas vadu.
mağas_inan iki saç keseceksiñ burdan ihramdan çıkaceysiñ ordan. ondan sōna her gún

git tavaf yap ğayrı yedi sefer. her ğún yedi sefer, on sefer yap. yedi sefer yap. biñ sefer
 yap. yapabüldüñ ğada yap. ordan sōna ramazan bayramı gelince elife ğún arafata yā
 145 gidiyala. oradan arafat otuz kilemetre. yāni namaz ğıldūmuz yerden arafat otuz
 kilemetre. arabaynan ğiddúĸ. yürüyelek de ğidebilen va emme. emme insan ğayır ğayır
 ğaynāya. hiç kimse kimseniñ noldūnu bilmeya. herkes bembeyaz bōle. hiç kimse
 n_ödlūnu bilmēya. orda ōlen namazını, ikinci namazını birden ğılacaĸsıñ. hocamız da
 va. biz seksen kişiydúĸ ğāfile. ondan sōna āşam sēt sekizde otobüs geleceydi. bizi
 150 alaceydı ordan. otobüs nice geldiyse sēt onda on birde geldi. neden isanları geçib de
 gelemeyo. ōle ğalabalıĸ! insanlardan yol bulup da gelemeya. ondan sōna otobüs geldi.
 otobüse bindúĸ. ondan sōna mekke'den sōna ben çok yerlerini biliyon da aklımda
 tutamayon. ondan sōna meselā bōle bi araziye ğeldúĸ. otobüs durdu. bütün millet
 dağlımış, daş toplāya. şōle ufag ufag daş. şeytana daş atacak. şindi o sırada ben
 155 arĸadaşım var_ıdı yanımda. la benim ğafam döndü. ondan sōna o yanımdaki arĸadaşa
 dedim ki. daşı sen fazla toplayve. ben şuraya yatıyın dedim. şu seccade gibi seccade va.
 onu serdim. her taraf ğum bōle. ğaya ğum. sōna eşeyesim gelmiş. la nereye eşeyeceyin
 ben. millet ğalabalıĸ. biri dedi ki şurda araba duruya şurda. arabaniñ duşuna işe git dedi.
 arabaniñ duşuna gitdim, işedim. beki ebdes yok şindi zabā namazı ğılacuz orda.
 160 nedeceyüz? o herkes şu ĸola şişesinden su getümüş arafatdan. ben onu getümesini
 aklıma da gelmemiş. al da demedile baña. birden nereye isteyosun. sen burdan bi şişe
 su getümüşsüñ saña ğendüñe lāzım. baña vemezsiñ. neyise şorda bi su çeşmesi va
 dedile. dē uzak bi yerde. gittim orada herkes sıra beklēye. ben de sıraya girdim. bi arada
 zabah ebdestini aldúĸ. sabah namazını ğıldúĸ. ondan sōna eliñi verive otobüse bindúĸ.
 165 şeytan daşlamaya gidiyoz. böyúĸ şeytan, orta şeytan, ğúççúĸ şeytan üç tēne. ilkin böyúĸ
 şeytanı daşladúĸ. orta şeytanı da sōna daşlaruz deye ha böyúĸ şeytanı daşlayıken beni
 ĸinedile orda. ĸineyince öldürüyala. ĸineyince yanımdaki adamdan bi yerlerine

yapışdım. beni ğurtardı. bi dā ben buraya girmen, dedim. ben buraya girmen dedim. al
 şu parayı benim yerime sen daşı atıve, dedim. bōle deliġanlıya. al bu parayı benim
 170 yerime bi daş atıve, dedim. bi dā oraya girmedim. emme hastalandım ben. buraya
 gelince beni bilemedile. o derece zayıf_ıdım. o derece zayıfladım ben orda. sekizen iki
 ğún. ordan şindi elife ğún arafatdayuz. ğurban bayramı ğún şeytan daşladuġ. ğurban
 bayramınıñ birincisi ğún bizi otobüse doldudula. ordan dōru cidde'ye. cidde'den uça
 bineceyüz. ankara'ya veya adana'ya ineceyüz. ordan cidde'ye sēt onda tayyareye
 175 bindúġ. āşamıñ onunda dē zabaleyin iniye şeye. adana'ya iniya. veyakut ki anġara'ya
 iniya. biz adana'ya indúġ. adana'dan bi dā uçā bindúġ. anġara'ya indúġ. anġara'dan
 otobüse bindúġ. ġasdamonu'ya geldúġ.

-58-

Anlatan: Ahmet CİVEK

Öğrenim Durumu: Yok

Yaş: 82

Derleme Yeri: Elmayakası

(İstanbul'a gidiş)

inebolu'ya yürüyelek giddük savkıyatta. gırk üşde. ineboluya giddük. inebolu'da on bir gün ğalduk deñizlêde. fopur gelmedi. orda on bir gün sōna fopur geldi biñdük. isdambul'a giddük. fopurnan inebolu'dan.

5 (Köyde çıkan yangın)

biñ doğuz yüz atmış sekizde de bizim kōyümüz yanmış. o zaman bōle bi hasıl zamānı. ufağ bi sigara ateşiyne. bi de rüzğarlıymış. tallada ekin biçiyoduğ. bōle temmüsdeydi. temmüsün yirmisi mi bi şey. hasıl harmanda ğaldı. o sene de bi yāş gitti; emme tevētür. bitti hasıl harmanda ğuyacak herkil yok, hambar yok. ne eziyetle çektüğ o zaman.

-59-

Anlatan: Bayram Ağa

Öğrenim Durumu: İlkokul-3

Yaş: 76

Derleme Yeri: Bayındır

(Çeşitli)

ben gölaynan, ayran içiyon. çay içmēyon. äsgerlīñ ben sã nesini ānadyın.
 ānatcağ bi şey yok ki. ben at üstüne sıçrēke ben ğıbraç yimedim. benim boyum
 uzun_udu. ğısa boylula yidi.

5 (Esgi oyunlar)

ben yúzúk oynaduk. ben yúzúe çok ğızādım. hēla dōuş múuş etmeye filen ayā
 ğağtım ben onda. valā ben oynamazdım. biz esgiden bi oyun muyun bilmēruz biz. bizim
 bu ğasdamon'nuñ uşā oyun bilmez. esgerde halay çekeller_idi erzurumlula. o halayı
 10 bizim burda, bizim buranıñ uşā bilmez.

(Köydeki işler)

şindi mal_inan vaht geçiriyon ben.sen bu tirektörcülere filān sorsana. ō ben uslu
 15 olmuşuyun. adama sen bu dünyada neddiñ demişle. ömrüm olusa ocağ başında otudum
 demiş. bizim zamanımızda ekmek bol_udu. doğuz yüz elli ğıram tayın_idi. bağ bu
 adamı ğonuşdu. bu zıķı ğonuşu.

-60-

Anlatan: Ahmet BEŞLİ

Öğrenim Durumu: İlkokul-5

Yaş: 65

Derleme Yeri: Karaçomak

(Eski hatıralar)

bizim esgi güççüklük zamanında bõle dúún bilmezduk biz. yok bõle site dúünü. şudur budur. kóy yerinde harmana efe bi cerge guralladı şõle. cerge tātadan górgelik. altına kilimi serellēdi. adam doyl dutā. vaqtı iyise gúreş yapturu. oraya bi amma dana, amma bi goç bālādi. gúreş yapturu hāline göre. orda sēli gúnden başlādi dúún. cüme 5 gúneden dúún oludu. bizim zamanımızda güççüklümüzde. emme şindi bu site işine benim aqlım ermēye. gidiyala orda tangır tungur buraya geliyala.

(Güneşlik kulübe)

10 cerge şõle, górgelik. tātadan dört direk dikelle oturu. tataynan döşelle. kilimi serelle yere. oñā oturu millet. dúünüñ seyrini yapā. dúúñ sābi yemek vēcak. gazanlāda keşgek deye bi şē bişürlēdi. biz güççüken onna monna bõle bizim zamanımıza õle şindi hepsi yeñileşti.

-61-

Anlatan: Kemal YAŞAR

Öğrenim Durumu: İlkokul-5

Yaş: 65

Derleme Yeri: Kayı

(Köyün adı)

ğayı, ğayı beylij dèyerekten. tā biz onnarı bilmeyoz ğayrı. tā esgiden, esas ğayı şu ğórdūñ tam Őo dāla vaye. onuñ başında ğayı deye bi ğayalık Őeyi var_ımiş. orayı bullara Őē yapıya yāni. burları temsil etmiş oluya. bu k_oyūñ adı ğayı k_oyü olmuş oluya. başĝa isimleri de öbürkü k_oyleriñ de. ben atmış beş yaşımdayım. ben eitmenden oğudum. 5 üçe ĝadar oğudum ve sōnadan dışadan beři bütüdüm yāni dıştan. şeritçilikte yapıyoz. b_öle talla da ekip biçiyoz. deymencilik yapıyoz.

(Şeritçilik)

10 vatandaş orman teřkilātından İtiyaç deye tomrū alır. parasını yatırır. alır ĝötürür buraya. burda biz onu tahte halinde biçivörürüz. şeritçilik bu. eer öle bi Őey olmassa biz kendimiz ormandan ihale yoluyla mesela isdif dērüz ĝari yulu. isdif aluruz. onu ĝötürü biçerüz burda. değlendürürüz. satarız. řeritçiliĝiñ bu cilveleri bu yāni. başĝa türlü bi řeritçiliĝiñ bi Őeyi yok.

15

(Değirmencilik)

deymende gine vatandaş hayvana yidüreceyi Şeyi ĝötürüyo. ĝıcır hālinde ĝötürüyo. biz orda inceldip, üdüveriyoz. hayvanna ölelik yidürüyo yāni. b_üday ve sayre

20 arpa gibi tahal gibi bōle bi şēler yāni. bizim şu deymen şindi şu anda hayvan yīcei olarak çalışıye. yem olarak ekmek için deil. esgiden ekmek içündü. fabriķala çıkınca bu deymen ğayrı hayvan yönüne döndü.

(Nakliyecilik)

25

mesela baķ şu adamlar tıraķtörle ğavaķ ğöttüle. İtiyaçları va. bi şey yapacaķla. ğöttüle onu biz biķeveriyoz. onu tahte hēline ğötürüveriyoz. adam ēgidecek. ğullanacağı yere çaķacaķ yāni. şeritçiliĝiñ başĝa uzun uzatmaya bi şeyi yoķ. şindi şeyler şeyiyle ilgili ben sâ şōleli ānadiyin baķ şindi. eĝer ihēleden biz mal aldurusaķ onu ordan buraya

30 ĝamyonlarına ğötürüp buraya yıķtümüz zaman ormancıya çaırıp burda biķme damgası, burdaki istif hāline gelebilmek biķmek için damĝa vuralla. bunuñ yazusunu yazalla. bize de kādı biraula. biz onu biķtukten sōna dışarı satayken gine ormancıya bi dā çaĝıraceyiz. dışarı sevk için nakliye kestürüyo. nakliye yāni dışarıya selbes ēgidme nakliyesi. ormancılıñ yāni şeyleri bunna yāni. başĝa türlü bi şey yoķ ğayrı. şōle bi aşā yoķoru

35 yirmi beş sene filen oldu. şōle bizim şerid ĝurma şeyimiz yo_udu. şu orman kōylüklerinden kōylüye orman yüzde yirmi beş deyi bi haķ tanıya. tomruķ veriyala. onnar, o tomrū ister biķip, ister ğötürüp satıyalar_ıdı. ve sōnadan ki hükümetle de yāni kōylüye onu vememek için millete zor ğōstererek şerid bulaceysiñiz. şeridiñiz olana vereceyüz, yüzde yirmi beşi ōle olmazsa bi para vereceyüz eliñize dedile. burda kōylüle

40 giddile anĝara'da işlerini yapıdıla. bi şerid kiraladıla. bizim bu şeridi kiraladıla mesela. onnada bu yüzde yirmi beşi toplu halde yēni bi kōyüñ şeyni ğötüdüle. burda biz biķivēdük. biķilmeşini ēgiddile. saddıla. e tabi nispeten bu sanat tozlu sanat. talaş olur, şey olur. şu ğömlej mesela bi ĝün giyersiñ. yērisi ĝün baķ yaķası ğayış gibi olu. çünkü

toz depeñden giriya. baq gryosuñuz. her taraf toz halinde. yni bu temiz iş deil. yni
 45 marangozluq yapan da le, şeritilik yapan da le. bu devamlu toz hlinde olan bi şey.
 şerid demek yni desdirele varye. o elli olmayıb da elsz desdere old_n şerid hlinde
 dnye. o el_inen hni řle řle keser oña desdere delle.bu şerid devamlı bi yana dnd
 n.

50 (eşitli)

d bi soraceyiñ bi şey var_ısa, bildm bi şey var_ısa syleyvrn ben. bilecm
 başga bi şey yoq deymenden bahsettuq. şeridden bahsettuq. řeridiñ başga trl bi şeyi
 yoq gayri. deymen sulu deil. bu ceryannan alışıya. o seniñ deduñ su deymenleri de
 55 var_ıdı. o ay keñerlarında olan bi yer. ař ay zerinde var_ıdı benim uşaqlıma. şindi
 onnada battal oldu. şindi ceryanlula ıkınca.

(Kyn adı)

60 onu nadıyın. benim ufaqlıma şu grdñ şu mhitte şurda tek bi bina var_ıdı tek.
 o da t brk kyden adamıñ birisi gelmiş buraya yazunuñ yz deyin gayri buraya. bi
 tne bi bin yaptı. bura bi yazunuñ yz yni dzlk. dzlk bi rzi. ev ky yoq. yani
 yazu demek dzlk. hi kimsele olmayan bi yer. adam şoraya baq. şo binanıñ te yanına
 ordaydı. oraya bu odadan, bu bildñ odanıñ iki beyklnde bi yer yapmış. yni yol
 65 keñeri deyerekten gve şindiki. gveane gibi gve yaparın hesabını. adam yapayıkende
 gren, ya buraya kim gel ya. buraya kim gel. bura nere tam, ky nere bura nere. o
 adam baq ileri grşl bi adam_ımış. buraya o binayı yaptı. aradan iki c seneye
 varınca o kyden, bizim kyden biri geldi. onuñ yanına o yaptı. ondan c beş sene sna

bizim ğız ğardaşımıñgille. ondan dā yoķarsına o da yaptı. aŗā yoķarı üç, beŗ, altı sene
 70 yāni on seneye ğadar bulla ğalabalıķ değil_idi. bu, on-on beŗ sene içinde bura
 ğalabalıķlaŗdı. ğuruluŗunu biliyon. hiĉ burda bi tek binā da yo_udu. ve tek o bināyı
 yapuldūnu biliyon. baķ bizim Őindi bi de aŗā yuvada k_oyūmūz va. aŗā yuvadan biz tā
 yoķoru tūfekçi k_oyū derūz. anamıñ bubasığil k_oyū. oraya ğidmemūŗuz. aŗā yuvadan
 y_oryūe y_oryūe buraya ııķāduķ. buraya barmaķlı tūrbe delle. buranıñ mūhiti, ismi
 75 barmaķlı tūrbe bura. yāni k_oy olarak mıķtarlıķ olarak ğayı k_oyū emme bu ğ_ordūñ yer
 barmaķlı tūrbe baķ. Őorda tūrbe va. o tā onuñ ğaĉ yūz yillik oldū filen bilen yoķ.
 buranıñ simgesi de o barmaķlı tūrbe deye bu mūhitin ismini alan o tūrbe iŗte. onu tam
 bilemēyon. ıok esgi. benim uŗaķlīma baķ bina yo_uken ora daŗla ıevrūlūydū. Ő_ole Őu
 yūnsekliğida onuñ ũzerine de āŗdan barmaķlıķ yapmıŗla. ũstū de esgi kiremūd_ūnen de
 80 kiremūtlūydū. benim uŗaķlīma ben b_oleken ollara esgi bālālar_idi. s_ona iıerisine mum
 ğollardı. mum yaķallar_idi. baķ bātıl inanıı o zamandan b_ole edeller_idi. ondan s_ona bu
 on, on beŗ sene _nce onnarı yıķtıla. altun arāyoz. burda altun vadu. tūrbeye
 ğ_ommūŗledū deye daıttıla heb tūrbeyi. darman duman eddile. ğazdıla. iŗte Őurda yedi
 sekiz sene oldu. benim bilēder buranıñ mıķtarı, ortancı bilēder. o tūrbeyi biz yaptuduk
 85 yeñiden. Őeyini daŗtan yaptuduk. Őindi tūrbe hālinde. ayā ğalduduk yāni.

-62-

Anlatan: Mehmet MENDELLİ

Öğrenim Durumu: İlkokul-5

Yaş: 70

Derleme Yeri: Hatipoğlu Köyü

(Günlük işler)

hayvancılık ũraşıyoz. emme yaylım yok. halketin ũu kŕyũn hali kŕllũ hazırzane gibi bi ũey ediye. ũeli gibi. hayvancılık yap. onuñ gŕtũ ğaũını gŕtũremũz. reğberlik yap allah verũse bire ũç bire dŕrt vŕrũ. ānadıñ mı? ek ũindi on beũ yirmi kile. o burda yirmi kileden aũa iken yok. ũindi harke yerde bŕyle ğonuũmayo. yirmi kile ekiyon. iũte on kile

5 ekiyon. filen ğaç kile ğũyon? elli atmıũ kile ğuyduğ deyince adam gŕlũye. emme demeyveriyon. az iğiyoz deyveriyoz. ęũnkũ bizim esas memleketimiziñ durumu iyi değil. yani aũā yoğoru yani ekmeden, toz_unan, toza vedũn paraynan mozotuñ parası baña ũāne yetiye. vala yetiye. emme e bũez de saman alacañ ğardaũım. saman alacañ ve sayre ve sayre. iũte gŕlāsa ekmek bekmeze dek geliya. ey ũũkũr ya iũde ũũkũr. esgi zamanlara

10 baęalāęda yũz biñ kere ũũkũr. baę esgi tam benim gŕęęũklũme bağınca gŕęęũklũmden daha ěcũk dā beyudũme bağınca yũz biñ kere ũũkũr. yaũayoz ũindi. ũu ğasdamonnuñ eñ ağası ğada bende hŕkũm va. mesela benim bubam doğuz sene hizmetkāeli edmiũ. o da bi adam da edmiũ. doğuz sene iki yũz kāda.

15 (Anı)

in ũere kŕyeden ik_ũę ekme al. beũ altı ekmek dola peũgire. tŕbeler olsun. o ũeyin mısta beyiñ mermer masaya peũgirleri... la ũindi olsa allah nēlet edēle. ęıkarıb ğoyamaz

oraya. valā goyamaz baḳ. hiç selbes ḡo, oraya. emme ūindi ḡapınıñ oūnden bin ninübüse
 20 ūēr. ūerden bi sene gidmez adam ūere yürüyelek ūindi. bi sene bekler gine gitmez.
 burdan yúḳlet hayvanları eḡtepe vadu. aṣa yoḳoru ūēr ḡada va. deyi mi? tātaya vaduḳ.
 dörder, beṣer kāt alıyoz. onar kāda satıyoz. la ḡardaşım hatıl yoḳ. bulamaduḳ bubañınan
 ikimiz. ḡalduk biz. dur sen ḡolayına baḳaruz, dedi. ibrem dī bi mıhtarın bubası va. oña
 bi herkillik dilivemiş. dildümüş adam. herkil yapaceyin deyi. lan ibrem la ūu seniñ
 25 tātaları verelim ūu adamlara. ben saña daha ḡabadayısını dilivörün dedi. o geldi herkil
 yapaceyin deyi dildümüş. onnara dildümüş. emme imece eddüdü. dildüdü, emme
 paraynan. ordan bize satdıla. altışar ūeye sarduḳ. ordan ha baḳalım de baḳalım kóylüye
 yetüūürüz deyi geldúḳ. işde emme ḡānımızı doyurduḳ. emme beygirle arpasını yimedi.
 kóylü gidiya. bi dā yúḳlendúḳ. tam hacıḡavaḳ! kóseye satduḳ. kóse var_ıdı
 30 hacıḡavaḳ'da. o da herkil yapdumaya aldı. buḡadacuḳ yerle bize ḡısa gelüdü. e ūindi baña
 altun vesele ben hacıḡavā gitmen ūindi. eḡtepēye'de gidmen.

(Eski adetler)

35 abbaplık āsgiden bundan iyiydi. ūindi uyuşmadı baḳ. haḳ, hōrmet ama atmış,
 atmış beş heneydi bu divan. otuz, otuz beş hēne ḡaldı ḡardeşim. ḡúleşle múleşle oludu
 bayramlāda. o ḡada yoḳ. herkes oḳḡalı doḳuz oḳḡalık ūindi. yō yine ĩtibar haḳ hōrmet
 vada. bōle birbirine ūōle bōle baḳmaḳ ve sayre sert ḡonuşma yoḳ. faḳırlık demek ki
 billeştiriyodu milleti birbirine. faḳırlık yoḳdu. faḳırlık da bundan eyi. yanaşturuya. sen
 40 baḡa boynunu ey. yarın da ben saḡa boynumu eyin.

(Geçim ūartları)

zeybedeş un gelecek de birinden ödünç fılan alacañ. iki yarım alusañ dā evelisi
45 efendi dā evelisi kótüymüş baq. dā evelisi gótüymüş. didem gonusudu vallahi. ne yalan
gonuşacak canım. e ben size yalan mı gonusuyon. seni mi gānduruyon. şindi derdi;
evêlisi gış da çok olumuş be gārdaşım. baq esgi gışla olmaya. rehmet olası dayım
var_ıdı. cigara içmeden duramazdı. gine de gitmeyince edemezdi. kúreg_ elinde sēli gún
odlumuydu veyahutta bazar gún ki_üç gún yol ayıtlādı şere gideceyin deyi. şindi ne yol
50 ayıtlayan va. yani şere giden yok da gāpanmaya. hayvan nēle olusa çıkıya. o gışlara
didem bu gār mı derdi. bi adam var_ımış. yangalaq, dangalaq üç kişi gidmişle. onlarıñ
eşej var_ımış. didem beygiri va, derdi. o gārda gündüz, zabāle gidipde geri dönmeye
merasime tēbiymiş. ordan ha baqalım de baqalım la gúş mēmet sen git torbalara ikişē
kilo bi un al. āşama çorbayı yetüştü uşaklara, dedile derdi. indim şere soba filen de yok,
55 derdi. mangalı yakmışla, derdi. dolakları çezdim ısıttım mısuttum, derdi. kómürümü
sativedile derdi. unumu da daḡta daḡta alıvedile, derdi. az_ımış şerde ĩsan yo_umuş be. e
bizim beygir seyiddidúmúz yerlēden ben geçemeyon. vallahi geçemeyon. benim
zamanıma meselā e doḡdorlā da beygir seyiddürüledi be. orda oluā sulamaya gelüdü.
taḡır tuḡur, taḡır tuḡur. e şindi neyle gezeceksin beygir_inen ollarda. çay keñerine şā bi
60 tenóke şeyi yıḡtuduḡ emme souḡta arqamda. doḡuyvedi yeybe. yirmi beş, otuz boş
tenekóyi yúḡlenmiş geliyomuş. bi yere lāzımdı. biri gótüttürü canım. yúḡlenmiş emme
dē epey şē dutmuş hani. ordan efendime söylēyin. geliyoduḡ taḡır tuḡur hani. nele
doḡunuvedi taḡır munḡur etdi. tenekóle daḡıldı. çengeller kóprüsünü geşdim. boş
tenekó dolu olsa o gāda yúḡlenebülü mü? gāz yā tenekólerniñ yāni aşā yoḡoru yirmi beş
65 otuz seneden yapmış yapmış. peket gibi bōle yúḡlenmiş geliyomuş. heybeye doḡununca
daḡılıvedi oralara. o iki yanna baq nasıl kóprüye indi. ordan gāyır geşdim, derdi. indim

işdi. ısıdıvedile, yat dedile. şeyde elleüt böyug yāda ıras geldim derdi. la āşama varusuñ varıve. uşakları aşlıkdan ğurtardıq. ğatırcı derdi şaşumuş derdi. o yaña bu yaña bōle şaşumuş. yol düzlemiş. o mezerliñ ollara dō düzlemiş. ouñdeki hayvanda bulamayomuş
70 bōle ğatıllarıñ ouñde. kúrtümden demek.

9. Telâffuz zorluğu olan özellikle iç seste iki ünsüzün yan yana geldiği alıntı sözcüklerde ünlü türemesi görülmektedir. Aynı zamanda ön seste l-, r-, s- ünsüzlerinden önce de bir ünlü türemesi oluşmaktadır.

10. İç seste ünsüz benzeşmesi çok zayıftır. Bu ünsüz benzeşmemesinden kaynaklanan bir yansızlaşma temayülü oluşmuştur.

11. Araştırma bölgemiz ağızlarında yazı dilindeki ünsüzlerden başka şu ünsüzler de mevcuttur: Ç, ç, F, ğ, ğ, ğ, ğ, h, h, h, k, K, K, K, k, Í, ñ, ñ, P, r, r, S, Ş, T, y.

12. “ñ” ünsüzü genelde kendisini korumuştur.

13. k>g, k>ğ, t>d ünsüz değişimleri(tonlulaşma) oldukça kuvvetlidir.

14. Ünsüzler arasındaki yer değiştirme olayı kuvvetli olmayıp, nadiren görülür. Bu bakımdan bölge ağızı doğu grubu ağızlarıyla büyük bir farklılık göstermektedir.

15. İç seste kuvvetli bir -r->-l- ünsüz değişimi görülmektedir. elife<arife(10/27), ğuleş<güreş(15/16), helkezi<herkezi(20/9), helbi<harbi(24/25), ...

16. İlerleyici ve gerileyici ünsüz benzeşmesi yoğundur.

17. Son seste tonlulaşma kuvvetlidir: semed(55/15), çarıb(61/30), dad(56/3), ufağ(52/50), hörmed(1/64), eT(44/13), ...

ŞEKİL BİLGİSİ

1. l- sesi ile başlayan ekler –n sesi ile sona eren kelimelere geldiğinde ekin ilk ünsüzü kurallı olarak –n ye değişmektedir: annadıcak<anlatacak(5/1), bunnarı<bunları(1/15), gúnnue<günlüğe(4/79), ğarannuğ<karanlık(21/115), Şennik<Őenlik(54/2), ...

2. Bazı eklerin çoğunlukla tonlu ünsüzle başlayan şekilleri kullanılmaktadır: cıvıkça<cıvıkça(14/21), beşden<baŐten(5/112), ...

3. Vasıta hâli eki, genellikle –man, -inen şeklindedir. –la, -le eki pek nadir kullanılmaktadır.

4. Şimdiki Zamanın genellikle 3. şahısları için kullanılan yapısında ekin son sesteki “-r” ünsüzünün düştüğü ve ünlüsünün düzleŐtiğı görülür: geliye(14/70), arāya(8/46), dağımıyala(13/28), yiyalā(4/127), ...

5. Şimdiki zamanın olumsuz çekimlerinde, olumsuzluk eki genellikle düz ünlülü ve uzun olarak karşımıza çıkar: beslēyon<besliyorum(1/163), bilmēyoz<bilmiyoruz(15/104), ğımıldayamāyon<kımıldayamıyorum(2/35), ...

6. 1. teklik Şahıs ekinin zamir kaynaklı olanlarında asli “n,ñ” sesinin saklandığı örnekler yaygındır.

7. “-DI” görülen geĐmiŐ zaman ekinin geniş zaman eki üzerine getirilmesi ile yapılan birleşik çekimlerinin 3. teklik ve çokluk kişisinde sonda bir “n, ñ” ünsüzünün kullanıldığı görölmektedir: oludun<olur idi(31/20), yatādın<yatar idi(31/23), gótürüldin<götürürler idi(13/15), ğörmezler_idin<görmezler idi(15/11), ...

Bu kullanılıŐ fiil çekimlerinin yanı sıra isim çekimlerinde de kullanılır: azduñ<az idi(31/21), müdürüydün<müdürü idi(32/72), var_idim<var idi(16/29), ...

8. Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde görülen, fakat günümüz yazı diline gelinceye kadar çeşitli ses değişiklikleri geçirmiş olan özellikle zamir kökenli 1. teklik ve çokluk şahıs eklerinin ekleşmesi sırasında geçirdiği evrelerden biri olarak görülen –yın/-yin ve –yuz/-yüz¹⁶³ şeklindeki kullanımının örneklerini Kastamonu Merkez ilçe ve köyleri ağızlarında oldukça sistemli bir şekilde görebilmekteyiz: basmışıyın(5/79), sıfırlamışıyın(7/5), gecükdümüşüyüs (5/64), gazanmuşuyuz(42/21), ...

9. Yeterlilik fiili oldukça yoğun kullanılır.

¹⁶³ Zeynep Korkmaz, “Eski Anadolu Türkçesindeki –van/-ven, -vuz/-vüz Kişi ve Bildirme Eklerinin Anadolu Ağızlarındaki Kalıntıları” adlı makalesinde, zamir kökenli 1. teklik ve çokluk şahıs eklerinin izini sürmekte ve Bartın yöresi ağızlarından tespit ettiği örneklerde geçen –yın/-yin, -yuz/-yüz şekillerinin Eski Anadolu Türkçesindeki –van/-ven, -vuz/-vüz şekillerinin devamı olduğunu söylemektedir.

SÖZLÜK

a

aacıñ	: ağacın(1/26)
aam	: ağam(44/79)
abar	: haber(38/165)
abasınıñ	: ablasının(4/194)
abbablık	: ahbablık(62/35)
abdulla	: abdullah(3/66)
acamıla	: acemiler(40/4)
accuķ	: azıcık(11/3)
acu su	: maden suyu(20/52)
aç çok	: az çok(19/191)
aççı	: aşçı(29/38)
afta	: hafta(54/12)
afūr	: ayvanlar için içine ot ve saman konulan yemlik(3/167)
ağıl	: köy evlerindeki evin bahçesi ya da önü(46/10)
ar	: ahır(1/12)
aķbuñar	: akpınar(8/4)
ala	: hala(3/159)
alaķ	: dağ kulubesi(32/102)
alģu	: düğünde takılan hediyeler(29/40)
alış	: yabani armut(24/59)
alpoud	: köy adı(32/34)
aluğuna	: dibine, içine, altına(39/46)
altun	: altın(4/28)
aluřģun	: alışkın(11/48)
alpōd	: kırmızı başörtüsü(45/9)
amıca	: amca(28/213)

amsalleri	: emsalleri(15/39)
anadud	: üç parmaklı dirgen(4/101)
anım	: hanım(38/18)
añız	: anız(26/20)
añması ayıp	: (deyim)söylenmesi düşünülmesi ayıp olan(30/129)
añrışıyo	: bağırııyor(40/55)
apaz	: hapaz(30/18)
aPla	: abla(16/47)
apordıman	: apartman(16/42)
ardıdı	: yükseldi, uzandı(40/48)
argüt	: tarhana çorbasının yapımında kullanılan içine darak otu(bk.darağ otu), soğan, biber, domates gibi malzemeler katılarak sıvı hale getirilen ve ayran da denilen tarhana harcı.(34/3)
aru	: arı(28/52)
asan	: hasan(30/50)
assah	: essah(53/5)
anşa	: ayşe(56/1)
ardılavadım	: uzanıverdim, yükseliverdim(3/30)
asvata	: asfalta(17/5)
ataş	: ateş(10/27)
aüz	: doğum yapan inekten ilk alınan, koyu kıvamda süt (20/104)
avurundan	: bacak arasından(40/25)
ayai dutuya	: ayaz çıkıyor(30/124)
ayağ darağları	: ayak parmakları(7/7)
ayu malai	: ayı yavrusu(30/122)
ayvan	: hayvan(40/11)
ayu	: ayı(21/1)

á

áccuḳ : azıcık(3/231)

ā

ācuḳ : azıcık(53/12)
 āgiddile : iletiler(32/132)
 ālat : ahlat, yabani meyve(1/142)
 ālātını : aletini(17/18)
 āmıṣla : çıkmışlar, yükselmişler, uzanmışlar(38/157)
 ānadiñ : anladın(36/16)
 ānaT : anlat(1/1)
 ārı sızları : ağrı çaken(41/4)
 āşam : akşam(30/140)
 āşam önü : ikinci vakti(57/21)
 āşama ğadarin : akşama kadar(54/2)
 āşamada : akşama kadar(46/31)
 āuS : doğum yapan inekten ilk sağılan süt(3/146)
 āyidiyin : iletayim(19/188)

ā

āndan : ondan(39/40)

ä

ädl_ekmeklerimiz : etli ekmeklerimiz(35/1)

ämmе : ama(16/50)

b

baā	: bana(1/152)
baccada	: bahçede(4/2)
baççe	: bahçe(8/6)
badılcān	: patlıcan(29/120)
bahalıymış	: pahalıymış(4/135)
baırdak	: bardak(57/123)
banduma	: yufka ekmeklerinin katlanarak arasına kıyılmış ceviz rendesi ve tavuk eti serpiştirilip en sonunda üstüne tavuk suyu ve tereyağı dükülerek yapılan yöresel yemek çeşidi(4/6)
baraç	: baraj(16/75)
barmağlı	: parmaklı(61/74)
basdurmalı	: pastırmalı(19/237)
basır	: merdiven(9/8)
baton	: beton(3/201)
bayā	: bayağı(19/69)
bazar	: pazar(4/144)
bāñziniñ	: benzinin(7/9)
bēzi	: bağzen(4/123)
becerledile	: başardılar(38/102)
bedave	: bedava(1/113)
bedüşgün	: bitişkin(5/114)
bek	: pek(2/98)
bekī	: pekiyi(1/1)
bekmez	: pekmez(3/174)
beñiř	: domuz yavrusu(38/99)
beričde	: beride(30/16)
bēyúđ	: büyük(34/68)

bı	: bu(3/83)
bı yıl	: bu yıl(28/197)
bıldır sene	: geçen sene(23/173)
bıtıraķ	: pıtıraķ(4/133)
bıya	: buraya(21/30)
bızā	: buzağı(56/46)
bızlacı	: buzağılayıcı: doğum yapacak olan büyükbaş hayvanlar için kullanılan bir ad.(15/30)
bīran	: büryan: derin bir kuyuya ateş yakıp közünün üstüne de kuzuyu asıp üzeri harç ya da çamurla kapatılan kuyu kebabı (15/31)
bi key	: bir kere(38/12)
bilen	: bile(14/78)
bilgú	: bilgi(8/5)
birez	: biraz(6/29)
boğründe	: içinde(39/86)
boıca	: bu gece(3/195)
bóún	: bugün(3/208)
boyna	: devamlı(18/19)
börttür-	: kaynatmak(19/229)
böyuķ	: büyük(4/150)
bóurlerne	: göğüslerine(21/72)
buada	: bu kadar(4/94)
bubam	: babam(4/156)
bulāmaç çorbası	: yöresel bir yemek adı(4/120)
buñar	: pınar(27/19)
buğz	: bu kez(1/40)
buımları	: boğumları(51/23)

burmalu çörek	: yöresel yemek(14/20)
buvam	: babam(3/105)
buyā	: buraya(2/35)
buzlayalı	: buzağıyalı, doğum yapalı(3/147)
büber	: biber(29/16)
bürleyivèya	: sallayıversene(31/12)
büşürüz	: pişiririz(8/28)
büynûk	: yer adı(38/99)

C

caba	: topraktan yapılmış çömlek, güveç(52/52)
cēhil	: cahil(1/38)
cēmi	: cami(1/172)
ceccel	: deccal(3/119)
cehiz	: çeyiz(55/19)
ceji	: çeyizi(14/40)
çember	: ince üst giyisisi(37/3)
cendermeyne	: jandarmayla(1/54)
cerebe	: bir yer adı(11/2)
cerge	: çardak, kulube, güneşlik(60/2)
cevüz	: ceviz(4/5)
ceyran	: elektrik(27/14)
cıcık	: cacık(29/101)
cıggada	: azıcık, küçücük(4/195)
cılık	: cıvık(19/132)
cımbar	: köy adı(23/60)
cıra	: sigara(39/96)
cıtgada	: küçücük, azıcık(19/81)

cıtmuḳ	: azıcık(56/37)
cız dut-	: sıcak havalarda sineklerden rahatsız olan hayvanların kaçıḣı(16/98)
cırık	: cıvık(4/11)
cıara	: sigara(1/116)
citten	: ciddi(32/225)
cipon	: jüpon(35/40)
ciyaḳ ğızı	: mızımız kıızı(29/5)
ciynaḳ	: bir ot adı(19/226)
cizleme	: saḳ üzerinde pişirilen ince bir ekmek(14/20)
coúzdür	: cevizdir(3/235)
cõS	: ceviz(10/30)
cövüzü	: cevizi(5/127)
cüme	: cuma(42/28)
cümelik	: cuma ğününe rastlayan semette geline giydirilen mavi ya da pembe gelinlik(14/90)
cümertesi	: cumartesi(4/176)

Ç

çal ğaḣū	: kaşığı daldırmak(4/124)
çalğuc	: dişi domuz(38/112)
çap-	: koḣ-(24/183)
çarşaf bālaması	: kız çeyizine konulan bir çeşit ev aksesuarı (4/55)
çarşaf keneri	: çarşaf kenarı(4/191)
çaruḳ	: çarık(10/54)
çatma	: ağaç köy evlerinde birbirine geçmeli biçilmiş tomrukların oluşturduğu yapı iskeleti(5/93)

çeç	: tahıl yığını(44/194)
çeğiz	: çeyiz(55/17)
çekiş ed-	: kavga etmek, sürtüşmek(49/4)
çemek	: hasat zamanı sabana yapışan tozu toprağı kazıyan alet(20/119)
çente	: çanta(4/156)
çeñe ed-	: konuşmak(4/86)
çerçeFe	: çerçeve(19/80)
çezdim	: çözdüm(30/131)
çezme góyneK	: çözme atlet(4/169)
çıbıKları	: çubukları(20/28)
çıkKada	: cıt kadar(32/144)
çıkırımbaç	: bir çeşit salıncak(10/17)
çıkırınğaç	: yere sabitlenen bir taş ya da kalın bir ağaç parçası üzerine konulan uzun bir sırık veya ağaç parçası üzerine iki adamın binip dönerek hareket ettikleri bir oyun düzeneğı (5/22)
çibit	: çubuk(20/27)
çibũñ	: çubuğun(44/68)
çinek	: çilek(51/38)
çir'ıduK	: bağıırdık(2/34)
çiriş	: tezgâhla ip dokurken ipin büzülmesini engellemek maksadıyla yapılan cıvık hamur(39/104)
çiydem	: çiğdem(19/96)
çĩtsüz üzüm	: çekirdeksiz üzüm(29/107)
çomoşur mekenesi	: çamaşır makinesi(8/44)
çouş	: çavuş(4/162)
çokolez	: sincap(29/145)
çokuşuya	: doluşuyor(19/216)

çölük	: çelik(5/1)
çönçel	: yöresel bir oyun adı(5/19)
çöp doru	: arpa ve buğdaya genel olarak verilen ad(6/13)
çövrüñ	: çevirin(38/68)
çözme	: çıkırıkta eğirilen ipin çözülen kısmı(51/29)
çóürüp	: çevirip(1/129)
çufala	: çuvala(34/5)
çúkúndür	: pancar(25/15)

d

dānāsıñ	: dağna-: ayıplarsın(30/125)
daa	: daha(1/96)
daban	: kaba ağaç kalası(51/4)
dabanca	: tabanca(33/4)
dadan-	: alışkanlık etmek(28/56)
dadlı	: tatlı(34/23)
daññ ğaşına	: dağın sırtına(38/70)
dağımları	: takımları(1/80)
dalar	: saldırır, ısırır(1/162)
dalaş ed-	: kavga etmek(34/21)
dangal	: vurdum duymaz(3/210)
darak dalı	: tarhana yapımında kullanılan bir ot çeşidi(4/125)
darhána	: tarhana(4/124)
daş	: taş(11/23)
daşşan	: tavşan(21/1)
dēmen	: değirmen(3/195)
debert-	: karıştırmak(52/13)

dedūnden	: dediğinden(36/1)
dejl	: değil(3/20)
dek	: denk(1/105)
dellāl	: tellal(3/163)
demür	: demir(17/13)
dentel	: dantel(14/35)
depecúķ	: biçilen ekinin yığılması(44/48)
depin	: tepin(1/157)
deri gún	: pazar günü(4/177)
desdi	: deste(14/10)
desdire	: testere(9/30)
devedelik	: devirlik(24/25)
dey	: daha(34/21)
deyi	: diye(38/51)
deyiliyin	: değilim(42/30)
deyiziñ	: denizin(3/221)
deymen	: değirmen(3/196)
dezgâh	: tezgâh(23/167)
dêlle	: tellal(15/30)
dêvlette	: devlette(6/22)
dıkmaķ	: yutmak(44/211)
dırmuķ	: tırmık(24/225)
dırnāndan	: tırnağından(3/198)
dışa	: dışarı(1/140)
didemgil	: dedemgil(4/156)
dilivemiş	: dilim şeklinde biçmek(62/24)
direkdörüñ	: traktörün(20/111)
dirgen	: harmanda ekin dağıtmaya yarayan üç çatallı bir ağaç(20/117)
dō	: doğru(11/47)

doğurecēsîñ	: devireceksin(1/127)
dokuzan	: doksan(9/11)
doğ	: tok(10/51)
dolağ	: eskiden bezi dolayarak giyilen erkek pantolonu(4/136)
dolağ	: köy evlerindeki banyo odası(57/40)
dolap	: köylerde kilim, bez dokumak için kullanılan alet(44/221)
dolayı dola	: çepe çevre(4/99)
dolayı dolayı	: çepe çevre(5/26)
dolayısını	: çevresini(32/189)
doluğ	: yüklü araba(16/108)
doñuz	: domuz(1/162)
doğrüz	: döveriz(3/5)
doğul	: davul(2/71)
doz	: toz(12/2)
dölünü	: deliğini(19/8)
dömürcü	: demirci(3/208)
dörkeni bazarı	: devrekâni pazarı(4/178)
dövlet	: devlet(1/75)
dómezdi	: dövmezdi(1/151)
dóveç	: ahşaptan yapılmış sarımsak ezme aleti(39/49)
dóverbiçer	: biçerdöver(14/7)
duş	: yamaç, kenar(57/159)
duzunu	: tuzunu(3/230)
dürgülü	: sarılı(17/90)
dürü	: düğünde, gelini almaya gelen hakçıların getirdiği hediyeler(4/29)
düvê	: duğa(15/15)
dúún	: düğün(12/22)

dúñúr	: dünür(36/18)
dúven	: düven(1/124)

e

ebdeslî	: abdestliği(26/28)
ebizemzem	: zemzem suyu(57/122)
eceleye	: aceleye(19/90)
ecelimiz kıoqtuydu	: sonumuz gelmişti(40/57)
ecuk	: azcık(7/11)
ediraflarından	: etraflarından(26/39)
edires	: adres(16/44)
ehmet	: ahmet(4/110)
ekmej bekmeze dek gütü-	: geçimini ucu ucuna sağlamak için kullanılan bir deyim(48/14)
el beyúg_ed-	: el öpmek(1/136)
eletürüz	: iletiriz(14/45)
elhemdüllillah	: elhamdürillah(2/85)
elife günü	: arife günü(15/89)
elik	: geyik yavrusu (21/49)
elleuT	: alpoğut: köy adı(15/19)
ellerci	: alerji(28/132)
elme	: elma(28/197)
elsirán	: hamuru ve unu tekneden temizlemek ve kazımak için kullanılan yassı alet(20/121)
emeliyet	: ameliyat(7/3)
emen	: hemen(16/26)
emme	: ama(1/163)

ennem	: annem(1/118)
ennēne	: anneanne(4/175)
eñseye	: enseye(28/217)
epeyim	: epeyi(38/154)
epsi	: hepsi(21/34)
erendeden	: rendeden(53/27)
erilme	: alan, mekân(44/203)
erişemeyecek	: yetişemeyecek(46/17)
ermeycek ğadar	: yetmeyecek kadar(45/14)
esēme	: evliya(48/1)
esgerde	: askerde(1/113)
esgi	: temizleme bezi(21/79)
eşidiya	: işidiyor(21/154)
eştuk	: işte(3/119)
etlet	: atlet(4/168)
evât	: evet(47/4)
eveliyon	: oyalanıyorum(25/20)
evelsi	: evvelsi(3/107)
eyak	: ayak(24/50)
eyer	: eğer (39/11)
eyi	: iyi(44/186)
eylenüdük	: eğlenirdik(2/34)
eynini	: üzerini(4/157)
eyrek	: hayvanların yazın güneşten korunmak için altına girdikleri gölgelik(20/138)
eyşimiz	: eksiğimiz(32/11)
eyşüdürüz	: ekşidiriz(39/40)
ezen	: ezan(16/97)
ezzanesi	: eczanesi(57/53)

ê

êcúĭ	: azcık(39/48)
êyle	: öyle(2/93)

ē

ēcúĭ	: azıcık(4/150)
ēdetimiz	: adetimiz(8/12)
ēgidiya	: iletiyor(50/19)
ēgüdüürün	: iletirim(1/107)
ēle	: öyle(39/9)
ēlencūñ	: ēlencuk: tarla adı(32/101)
ēlēyoz	: oyalıyoruz(17/103)
ēlime	: halime(3/103)
ēmet	: ahmet(6/37)
ēmin	: amin(15/15)
ēmür	: amir(13/26)
ēsik	: eksik(8/45)
ēşi pilavı	: ekşi pilavı(53/17)
ēşir	: ekşir(4/126)

f

fasılyá	: fasülye(44/30)
feline	: fanila(51/31)
ferik	: tavuk yavrusu(31/82)
firdolayı	: çepeçevre(34/31)

fişne	: vişne(28/195)
fopur	: vapur(58/2)
fur	: vur(40/21)
furun	: fırın(8/36)
futuraş	: fotograf(15/18)

F

Furmuş	: vurmaş(38/7)
--------	----------------

ğ

ğahlarduğ	: gahlamak: kovalama ünlemi(44/192)
-----------	-------------------------------------

g

gógden	: gökten(3/220)
gólbez	: köpek yavrusu(24/257)
gómeç	: arı mumu(28/67)
gónüllü	: gönüllü(3/32)
gónünde	: ortasında(1/4)
görgesine	: gölgesine(52/69)

górúk	: körük(19/203)
góv deñize yeriniya	: gök denizi yere iniyor: şiddetli yağmur yağdığında kullanılan bir deyim(30/102)
góvde	: gökte(34/67)
góvercinle	: güvercinler(4/108)
góvleme zamanı	: ineklerin doğum yapma dönemi için kullanılır(21/112)
góvsek	: hamile inek(25/26)
góynek	: içe giyilen atlet(4/169)
góynünü	: gönlünü(3/185)
góz	: göz(5/62)
gózel	: güzel(52/82)
gózer	: delik(19/105)
gózeripde	: göze alıpta(45/17)
gúc üz-	: can sıkmak(24/78)
gúccúk	: küçük(12/23)
gúcünü üz-	: moralini bozmak(19/145)
gúççúyün	: küçüğüm(1/151)
gúleş	: güreş(54/9)
gúleşe	: güneşe(40/1)
gúnnue	: günlüğe:Köy kadınlarının tarlada para karşılığı çalışması (4/79)

ga-

gāve	: kahve(3/134)
gāyık	: gayrı(22/1)
ġabalayı	: kaba olarak(17/27)
ġabaz döşşek	: sert yatak(44/120)
ġabul	: kabul(11/24)
ġabur	: destek, asıl taşıyıcı(5/28)
ġaçēke	: kaçarken(3/172)
ġadmeri	: kadmeri(3/14)
ġadun	: kadın(2/90)
ġafile	: kafiye(11/23)
ġahraman	: kahraman(3/176)
ġalafat	: kaġnı arabasında bir mekanizmaya verilen ad(46/8)
ġalesi	: kalesi(9/1)
ġallara	: karılara(24/55)
ġama	: kama(3/27)
ġancık	: dişi cinsler için kullanılır(1/164)
ġanele	: kanala(34/63)
ġaneviçi	: dantel çeşidi(4/55)
ġanluca	: çam ağaçlarının diplerinde yetişen mantar çeşidi(4/63)
ġansere	: kansere(19/54)
ġansuzuyın	: kansızım(7/1)
ġapudan yetişme	: hazırda yetişme(40/13)
ġara ġuvan	: kara kovan(19/1)
ġara yılan	: meşhur bir davulcunun takma adı(15/51)
ġarāduġ	: karardık(34/4)
ġaraġavuġ	: bir çeşit mantar adı(4/189)
ġararu	: kararır(34/3)
ġarbunota	: karbonat(39/43)
ġardaşlarıñ	: kardeşlerin(3/182)

ġarevena	: karavana(16/30)
ġarımca	: karınca(52/10)
ġarımcanın ġúrünü	: karıncaların oluşturduğu küçük toprak yığıntısı(52/12)
ġārlarıñ	: karıların(2/95)
ġasdamondan	: kastamonudan(2/49)
ġasım	: kasım(19/23)
ġaş	: kaş: dağ ve tepelerin yüksek yamacı(21/98)
ġaşşū	: kaşığı(16/31)
ġaşuk	: kaşık(3/11)
ġatıraġ	: katran(9/51)
ġatırıñ	: katırın(3/221)
ġavaġda	: kavakta(3/222)
ġavi	: sağlam(30/18)
ġayaya	: kayaya(9/10)
ġayrı	: gayrı(20/11)
ġaysı	: kayısı(5/127)
ġazma	: kazma(3/140)
ġazu	: kazı(11/9)
ġazuġ	: kazık(10/18)
ġıbraġ	: kırbaġ(59/2)
ġıcır	: buğdayın işlenmemiş hali(61/18)
ġılincıñı	: kılıcını(3/176)
ġırbō	: kurbağa(3/222)
ġırçıllamış	: beyazlamış(38/103)
ġırmızı	: kırmızı(24/285)
ġırķırāsı	: büyüğu(31/81)
ġışıyın	: kışın(4/83)
ġıvrım	: kıvrım(19/135)
ġızarır	: kızarır(34/18)
ġirdi ġarnıma bi davşan	: aşırı heyecandan dolayı yerinde duramamak gibi

	durumlar için söylenen bir deyim(23/214)
ğobel	: yetim çocuk(33/16)
ğobü	: kağnı arabasında bir mekanizmaya verilen ad(46/7)
ğocca	: koca(38/103)
ğoccaman	: kocaman(4/70)
ğoce çorbası	: arpa unundan yapılan çorba(24/262)
ğocemen	: kocaman(20/153)
ğodağ	: eşek yavrusu(31/81)
ğoga	: ip yumağı(39/121)
ğolbez	: köpek yavrusu(1/163)
ğömtanıydı	: komutanıydı(9/68)
ğon ayaynan	: iç ayağıyla(52/13)
ğoñşu	: komşu(4/84)
ğönüm	: içim(29/27)
ğoptatip	: kooperatif(19/19)
ğov	: samanın buğdaydan ayırtmak için havaya savurulan tarım aleti(44/193)
ğoveç	: güveç(4/114)
ğovüste	: göğüste(28/300)
ğoynek	: gömlek(51/32)
ğoyun	: saman saplarının düzgünce istiflenmesi(39/78)
ğubat	: kaba(19/273)
ğuccuk	: küçük(5/5)
ğucuk	: mart ayı(22/19)
ğulak	: kulak(19/133)
ğuleşle	: güreşler(20/77)
ğullee	: tavaya(20/146)
ğulluk	: tarım aleti(17/12)
ğumandarı	: kumandanı(23/76)
ğumpürü	: patates(30/72)

ğumtanıymış	: komutanıymış(32/142)
ğunna-	: kedi, köpek gibi hayvanların doğurmasına verilen genel bir ad. (18/51)
ğurdele	: kurdale(14/54)
ğuren	: kuran(1/9)
ğureş	: güreş(23/35)
ğurs	: kurs(16/57)
ğuruşun	: kurşun(39/11)
ğuvvetlü	: kuvvetli(19/10)
ğuz	: kuzey(39/27)
ğuzla-	: kuzuladı: daha çok küçük baş hayvanların doğurmasına verilen ad. (18/51)
ğuzu	: kuzu(1/56)

g

geçle	: gençler(46/32)
geçlegeyin	: genç iken(48/28)
geddi	: gitti(2/98)
gegen	: samanı aktarmaya yarayan ağaçtan parmaklı bir tarım aleti(4/100)
gellersinden	: gerisinden(24/131)
gemuğ	: kemik(39/9)
gemürüp	: kemirip(19/105)
gendü	: kendi(1/129)
gepçe	: kepçe(6/27)
gerisin geriye geldim	: geri döndüm(57/3)
gevuğ	: harmanda sap çekmek için kullanılab bir tarım aleti(39/78)
gevür kūrķú	: baharın başladığı dönem(52/1)

geyerdi	: giyerdi(2/95)
geyim	: giyim(31/96)
geyni	: giyimi(38/18)
geyin	: hayvanlarda idrar borusu(28/289)
girezin	: çadır ya da gömlek yapımında kullanılan dokuma bez(51/29)

h

habarı	: haberi(21/113)
hacap çayı	: bir çay adı(27/18)
hambar	: ambar(9/49)
hammal	: hamal(3/164)
haralda	: heralde(32/78)
harç	: düğün ya da semet günü yapılan ve misafirlere yedirilen yemek(44/21)
haslı	: paslı(30/80)
haş	: hac(11/38)
hatıl	: biçilmiş ve kullanıma hazır hale getirilmiş ağaç parçası(62/22)
havyası	: ayvası(5/126)
hērap	: harap(3/102)
hebisi	: hepsi(28/196)
hedda	: hatta(9/15)
hefte	: hafta(23/98)
heftelik	: haftalık(30/100)
hekkem	: hakem(15/27)
helbet	: elbet(30/67)
helbi	: harbi, savaşı(24/25)
helel çal-	: kına gecesinde ilahiler eşliğinde tencere kapaklarını zil gibi yapılarak çalınması(14/65)

helep	: köprü(3/122)
helim	: halime(4/162)
helkezi	: herkezi(20/9)
helve	: helva(8/13)
hengemesine	: bağırtısına(33/37)
hep	: hap(5/68)
herifleriñ	: adamların(4/178)
herkil	: ufak sandık biçiminde tahıl ambarı(32/10)
hestenede	: hastanede(2/36)
hevlü	: avlu(39/22)
hevrüz	: beşikte çocuğun altına idrarını yaptığı düzenek, bir çeşit hölük(52/47)
hezēren	: kocaman(39/63)
hıra	: küçük, ufak(23/146)
hırtlānı	: gırtlāğını(30/20)
hiç et-	: dağıtmak, işe yaramaz hale getirmek(29/77)
horuz goşduma	: düğünlerde horozu yakalamak için yapılan ödüllü yarışma(14/84)
horuzu seyid-	: genelde düğün ve bayramlarda yapılan bir çeşit horoz yakalama yarışması(39/1)
hozmur	: patates(29/48)
hókümet	: hükümet(38/35)
höbül höbül	: ağır ağır, yavaş yavaş(21/7)
hóqmúne	: hükmüne(17/25)
hurdu	: vurdu(30/13)
huruldu	: vuruldu(33/3)
hurun	: fırın(2/21)
hurundayon	: hırıldıyorum(24/74)
hutun	: arı kovanı(28/44)
hücüm	: hucum(42/22)
hüdüt	: hudut(17/70)

ı

ıccak	: sıcak(4/192)
ıncırayan	: söyleniyorum(31/6)
ıktıyar	: ihtiyar(51/12)
ırahatlandım	: rahatladım(38/26)
ıramadı	: bağırmadı(30/26)
ırasladım	: rastladım(16/40)
ırāt	: rahat(16/60)
ırāzuyuz	: razıyız(15/1)
ırmazan	: ramazan(15/89)
ısıtma	: sıtma(2/18)
ısmıyıl	: ismail(41/20)
ışmar	: işaret(38/132)

i

ibi	: hindi(4/5)
ibrēmlü	: ibrahimli:köy adı(33/21)
ıccak	: sıcak(20/154)
ıcet	: icat(15/52)
ıfıcūnü	: ufacığını(3/174)
ıjrleniya	: eğerleniyor(46/6)
ılāzım	: lazım(19/116)
ılahnaya	: lahanaya(44/213)
ılasdede	: üniversitede(29/9)
ılēhi	: ilahi(14/64)
ıleci	: ilacı(16/99)
ıleşe edelek	: sızlanarak, uğuldayarak(21/26)

ilifiñi	: lifini(39/33)
ilkek	: ılık(3/147)
iras	: rast(3/173)
iratsuzlūm	: rahatsızlığım(33/12)
irazi	: razı(33/16)
ireçberlik	: rençperlik(1/147)
iskembe	: iskemle(2/24)
işdeyna	: işte(24/70)
işdi	: işte(1/143)
iveyat	: veyahut(30/90)
iyelānet	: lanet(44/231)

ī

īrenūlek	: eğirlenerek(16/79)
----------	----------------------

k

<u>k</u> óček	: erkek dansöz(2/64)
<u>k</u> óle hamuru	: bir çeşit yöresel ekmek(3/230)
<u>k</u> ómüş	: kömüş(10/44)
<u>k</u> óşlúk	: köy evlerinde balkona verilen ad(39/22)
<u>k</u> úrek	: kürek(2/26)
<u>k</u> úreleyola	: yığıyorlar(30/24)
<u>k</u> úrkún	: kar birikintisi(22/23)
<u>k</u> úrtüm	: kar birikintisi(62/70)

ķúrüz	: yığıntı(20/74)
ķút	: sakat, doğuştan özürlü(33/34)

ķ

ķapınıñ	: kapının(3/137)
ķareli	: kareli(9/65)
ķumaya	: komaya(19/54)
ķutsal	: kutsal(11/27)

ķ

ķāt	: kâğıt(1/27)
-----	---------------

k

kētip	: kâtip(23/151)
kēyrik	: gayri(3/2)
kedüksü	: çukur(24/286)
kel	: aşı yapılan ağaçta aşılacak yüzey(46/19)
kelem	: lahana(44/213)
kelez	: çıplak, kurak(24/129)
kelle gónü	: kelle derisi(4/137)
kemre	: gübre(19/121)
keñerine	: kenarına(19/106)

keri	: gayri(310)
kerpüTü	: kerpici(17/34)
kesġu	: keski(9/9)
kete	: poġaça(4/42)
kevúġ	: genelde ağaç dallarını çekmek için kullanılan ucu kanca biçimli sırık(28/145)
keziban	: kezban(44/42)
kinot pantul	: eskiden giyilen altı dar üstü geniş pantolon(51/43)
kiremüt	: kiremit(17/97)
kirez	: kiraz(28/195)
kis kis	: yavaş yavaş(30/140)

l

lāban	: lakap(32/24)
lāblebi	: leblebi(4/42)
lafin persengi	: lafin gelişi(19/221)
layn	: ulan(4/195)
lēlin	: lastikten bayan ayakkabısı(4/133)
lēliyi	: bir çeşit hamur(39/53)
lire	: lira(5/81)
lopor	: rapor(26/22)
lütúbet	: rutubet(13/23)

m

mābet	: muhabbet(1/139)
māfızalı	: muhafazalı(19/141)
māyene	: muayene(22/62)

malak	: ayı yavrusu(31/84)
mandalin	: mandalina(19/26)
manter	: mantar(14/19)
maraklıyundu	: meraklıyımdır(3/225)
mart doquzu	: nevruz(52/7)
masara	: işe yaramaz, masraflı(23/251)
masara	: makara(51/24)
mavgilēde	: mevkilerde(19/16)
mayış	: maaş(32/150)
mazıra	: mezura(44/179)
mēdonoz	: maydanoz(14/26)
mēmele	: muamele(42/32)
mēndis	: mühendis(27/16)
mēnē	: muayene(48/23)
mēvi	: mavi(14/89)
mēmet	: mehmet(8/44)
mēlle	: mahalle(1/95)
mēnici	: manici(2/1)
mēmiri	: memuru(1/28)
mecübür	: mecbur(19/153)
meden süyü	: maden suyu(20/53)
mefāt	: vefat(54/13)
mehkimem	: mahkemem(23/46)
mekene	: makine(1/129)
mekeni	: mekânı(30/83)
mekkemeye	: mahkemeye(1/154)
mektübü	: mektubu(32/25)
melasılı	: velhasılı(19/126)
melasimi	: merasimi(16/59)
melehet	: melahat(4/35)
melhem	: merhem(35/13)
memlünüyün	: memnunum(35/71)

mēmür	: memur(13/26)
mendek	: kedi yavrusu(34/16)
meñşur	: meşhur(4/138)
mepsēniñ	: hapisanenin(23/60)
merdimene	: merdivene(23/66)
meskesüz	: maskesiz(19/215)
meşşur	: meşhur(35/82)
meydenoz	: maydanoz(53/13)
mezellikte	: mezarlıkta(39/77)
mezerlīñ	: mezarlığın(8/13)
mıhınatlīndan	: iş güzarlığından(8/44)
mıķdarīñ	: muhtarın(15/82)
mıķlama	: yumurta yemeği(20/63)
mısmıl	: durgun, donuk, zararsız(21/108)
mıtfak	: mutfak(26/28)
mihittin	: muhittin(27/10)
mil	: ağaçlara aşılama yapılan aşı kalemi(46/22)
milyer	: milyar(2/47)
minber	: yabani bir ot(51/33)
mirezil	: mızımız, huysuz(21/9)
misēfir	: misafir(31/22)
misili	: misali(32/103)
misir	: mısır(1/17)
morul	: marul(29/98)
mókúk	: mekik(39/108)
mötur	: motor(3/140)
mudul	: saban sürerken hayvanın yürüyüşünü hızlandırmak için üvendirenin ucuna çakılmış sivri demir çivi(20/118)
müdemeli	: devamlı, sürekli(19/34)
mühtelaydım	: müptelaydım(21/61)

müzde : geline kına yakıldığı yer(20/31)

n

nacaq : küçük balta(32/94)
navruz : nevrüz(21/44)
neada : ne kadar(10/6)
nebet : nöbet(6/44)
nēne : nane(24/264)
ney diyon : ne ediyorsun?(44/12)
neydise : ne ediyorsa(20/98)
neylen : ne ile(45/1)
neylon : naylon(20/164)
nuhut : nohut(56/5)
nusga : muska(35/16)
nutubet : rutubet(51/47)
númen : numan(8/2)
nüfus : nüfus(32/214)
nümeresi : numarası(5/80)

o

oqlāc : oklu ağaç: hamur açmak için kullanılan ağaçtan
yapılmış yuvarlak değnek(3/13)
oqlavaç : oklova(4/92)
oqu- : düğünden önce kapı kapı dolaşarak şeker, bisküvi ve
leblebi gibi şeyler dağıtılarak yapılan düğüne davet etme
biçimi(2/67)

oğulux Őkeri	: dūğüne davet edilirken verilen Őeker(50/2)
orē	: oraya(2/46)
orī	: oraya(3/101)
ormanıñ içine řoru	: ormanın içine doğru(21/102)
otuma	: misafirlik(4/16)
oúne	: önüne(38/5)
oyā	: oraya(2/35)
oyaña Őā	: o yana doğru(21/100)

ó

óksúró	: óksürüđe(24/69)
ókúz	: öküz(10/43)
óğ	: seslenme edatı(29/43)
óúdü	: öğüdü(34/88)
óũade	: önünde(24/153)
órúkd̄en	: erikten(23/198)

ö

öñlúk	: önlük(10/31)
örsçókúç	: tırpanın ağzını bilemek için kullanılan alet(44/237)
örúk	: erik(28/195)
örüsđar	: rüzgâr(39/89)

ötelde	: otelde(32/74)
ötürü	: dışkı çıkarır(38/136)
öynü	: önü(19/99)

ö

öklülenmiş	: duygulanmış, içlenmiş(4/162)
------------	--------------------------------

p

pabrikada	: fabrikada(44/222)
paçuk	: ayı yavrusu(38/153)
paçuk	: dizlerin altı(39/86)
palemi	: güzel söz(2/12)
palla-	: yarmak, ortadan ikiye ayırmak(30/132)
paqlava	: baklava(4/17)
parfım	: parfüm(28/140)
parkeyi	: kabanı, montu(32/217)
partdan	: aniden(21/40)
patada	: patates(4/144)
patana	: patates(29/48)
patasa	: patates(30/72)
patatis	: patates(4/62)
patatis paçasası	: patates paçası: yöresel bir yemek(20/65)
pavlika	: fabrika(16/78)
pavrika	: fabrika(31/26)
payır payır	: patır patır(4/70)

pátasa	: patates(4/112)
pēlifan	: pehlivan(25/3)
pēliván	: pehlivan(3/163)
pedibenli	: sportif, kuvvetli, cesur(38/148)
pelifan	: pehlivan(15/25)
perlenü	: parlar(5/69)
pers olmak	: yüzükoyun düşerek ağzı burnu kanatmak(38/19)
peşgir	: havlu(62/17)
peyindir	: bir ot adı(20/125)
pısar	: susar(36/13)
pısmış	: sinmiş(28/215)
pilev	: pilav(14/18)
piriç	: piriç(24/263)
pislācık	: saçta ekmeği yaparken ekmeği çeviren yassı ağaç(3/13)
pisti	: sindi(21/126)
pō	: poğ: kadınların başlarını örttüğü çarşaf(19/170)
poçuk	: ayı yavrusu(21/148)
potak	: domuz yavrusu(30/122)
pöçek	: ayı yavrusu(22/67)
pözülēyoz	: yağuruyoruz(4/92)
purdula	: vurdular(38/109)
putunla	: potinler(17/87)
puñardan	: pınardan(30/139)
püre	: pire(19/127)
püs	: eriklerin üzerinde çıkan sakızimsı madde(28/239)

r

rēziye	: raziye(4/36)
rehime	: rahime(3/207)

S

sa	: sana(3/146)
saã	: sana(1/51)
sabun	: samun: ekmek(16/14)
saltalık	: salatalık(4/77)
sarığadōgil	: sarıkadioğlugil(17/24)
sarıburma	: üzerine pekmez dökülen hamur tatlısı(31/101)
sayı	: sahi, gerçekten(44/217)
sayu	: sayı(5/9)
sēli bazarı	: salı pazarı(4/176)
sēt	: saat(4/143)
sebehet	: sebahat(4/108)
sefrulucaķleyi	: sarf edilecekleyin(30/4)
sekizen	: seksen(8/2)
selbes	: serbest(16/11)
selçúklü devleti	: selçuklu devleti(42/24)
sendelye	: sandalye(8/1)
serimlayverüdün	: yamalayıverirdi(31/53)
serme	: yufka ekmeği(4/1)
serm_ekmek	: yufka ekmeği(14/24)
seyin	: hüseyin(21/154)
seyüdü	: koşar(53/36)
sıır	: sığır(126)
sıvar-	: bir araziye sulamak için yapılan set, su kanalı, sulama(28/14)
sıvır	: sığır(56/44)
sızarıyala	: söyleniyorlar(16/60)
sini	: kınada geline yardım için açılan bez örtü ya da büyük tepsi(4/29)

siñir	: sinir(57/11)
sise	: sis(13/22)
siviştim	: sıvıştım(16/34)
zilleyi	: silleyi(54/4)
solon	: salon(4/40)
somon	: ekmek(4/193)
sōnama	: sonra(38/65)
sōrıma	: sonra(38/8)
soru	: sarı(19/70)
soruyā	: ısırıyor(4/72)
souq	: soğuk(3/150)
sovanı	: soğanı(3/5)
soymuq	: baharda çam ağaçlarının kabukları soyularak çıkarılan nusukları, çam kabuğunun altındaki ikinci kabuk tel ile kâğıt biçiminde çıkartılıp şekerlenerek yenir (39/94)
sōút	: söğüt(30/56)
sōynü	: söner(19/63)
sufra	: sofrası(26/35)
sundurayı	: makası(27/5)
sunul	: otlak(20/139)
sūya	: moda(51/45)
süreği	: filizi(51/23)
süsen	: korkan(23/38)

Ş

şapudan	: aniden(17/105)
şarşaf	: çarşaf(13/16)
şarşamba	: çarşamba(12/16)
şaşumuş	: şaşırması(62/68)

şere	: şehire(1/43)
şebablıa	: şebablık: şakacı, komiklik(23/254)
şefdölüsü	: şeftalisi(5/126)
şert_olsun	: şart olsun(31/15)
şini	: şimdi(13/24)
şindik	: şimdi(3/138)
şişek	: bir yaşında dişi koyun(31/84)
şo	: şu(1/142)
şufal	: çuval(52/11)
şuada	: şu kadar(4/94)

t

tāFıķ	: teyfik(11/7)
tāmül	: tahamül(11/48)
tahan	: harmanda dağılan ve biriken samanı, sapı çekmek için kullanılan alet (39/81)
taħaldan	: tahıldan(39/57)
tallalāda	: tarlalarda(4/188)
tamatis	: domates(4/77)
tapasuz	: tıpasız: ne dediğini bilmeyen, ölçüsüz anlamında(19/263)
tassisi	: tesisi(6/35)
tauķ	: tavuk(4/6)
tēmen	: teğmen(16/33)
tērihçesi	: tarihçesi(5/43)
tecere	: köy evlerindeki ahşap küçük gömme dolap(39/32)
teftere	: deftere(41/59)
telebe	: talebe(37/1)

telimnemesinde	: talimnamesinde(9/25)
telteli mantarı	: mantar adı(4/63)
temet	: hayvan gübrelerini ahırdan dışarı atmak için açılmış ufak delik(39/70)
temsine	: emsaline, benzerine(10/21)
tene	: tane(1/34)
tenóke	: teneke(62/60)
tentene	: dantel(4/55)
tenzim	: tanzim(9/63)
tepez	: şamar(16/109)
terslik	: ahırda hayvan gübrelerinin toplandığı yer(39/70)
tevvelsi	: bütünü, tamamı(14/59)
teyelli	: sıralı(24/51)
teze	: taze(19/96)
tırsır-	: hapşırmaq(38/29)
tiķorta	: astar(34/39)
tisil tisil	: sakın sakın(31/50)
tismişle	: sinmişler(38/166)
toķlu	: bir ot adı(19/226)
toķtor	: doktor(7/3)
toūķ	: tavuk(31/82)
tömür	: demir(16/21)
tömüzlenesiye	: temizlenesiye(19/233)
tönökóyü	: tenekeyi(4/179)
tuūm	: düğüm(14/37)
túķanesiye	: tükenesiye(19/178)
tüllü	: tüylü(4/70)
türeyi	: yavrusu(52/83)
tüssü	: tütsü(19/121)

u

uğrendim	: öğrendim(57/34)
uhalayınca	: kovalayınca(32/109)
uña	: ona(19/68)
uñdandere	: çift sürerken öküzü yönlendirmek için kullanılan ucu çivili uzun sopa(20/118)
uūr	: uğur(3/61)
urdu	: vurdu(29/59)
urğandereyi	: çift sürerken öküzü yönlendirmek için kullanılan ucu çivili uzun sopa (27/28)
urum	: rum(11/4)
uslu	: yaşlı(10/35)
usulcenaz	: usulcana(28/154)
utele	: otele(16/9)
uvdum	: ovdum(28/157)
uyundur	: bir ot adı(20/125)
uzanlama	: masal(24/189)

ú

úrdün	: úrdün(11/34)
-------	----------------

ü

ürsğar	: rüzgâr(39/28)
ülsere	: ülsere(19/55)
ürüsğar	: rüzgâr(4/104)

üs	: üst(20/141)
üsġar	: rüzgâr(1/126)
üstürüg	: kaġnı arabasının yassı ağaçla birleştirilerek yapılan teknesi, tabanı(46/7)
üş	: üç(3/220)
üyük	: höyük(11/1)

V

vā	: var(1/4)
varaġa	: baraka(57/66)
velesbit	: bisiklet(4/128)
vesdival	: festival(28/188)
veyaġu	: veyahut(3/8)
veyaĶut	: veyahut(202)
vuruş	: hayvan kavgası(15/29)
vücütüm	: vücudum(7/5)

y

yaba	: harmanda kullanılan savurma aracı(1/125)
yabaĶ	: yaba(1/127)
yaluñuz	: yalnız(54/16)
yamadan	: yokuştan(38/68)
yamanıñ ġaşında	: tepenin sırtında(28/124)
yangalak	: işe yaramaz adam(62/51)
yangun	: yangın(32/59)

yaqut	: veyahut(34/5)
yapóğünü	: yatağını(52/50)
yārisi gūn	: yarın(53/39)
yaslaç	: yassı ağaç: saçta ekmeği çeviren küçük ağaçtan yapılmış aygıt(4/1)
yazma	: yufka ekmeği(14/24)
yazu	: düzlük, otlak, çayır(44/128)
yazuyu	: yazıyı(1/12)
yel	: ağrı, sızı(56/26)
yelmuk	: ekinlerin arasında biten yenilebilir yeşil ot(4/188)
yemēi	: yamağı denilen bir çeşit yama biçimli ayakkabı(4/135)
yemeğ ğayurula	: yemeği hazırla-(44/1)
yeñli	: hafif(51/42)
yeñsek	: hafif(46/11)
yerişiyomuş	: yetişiyormuş(38/164)
yeybe	: heybe(32/60)
yılduz	: yıldız(3/109)
yımırta	: yumurta(4/72)
yımırtlamış	: yumurtlamış(28/43)
yifñtü	: yemek(16/96)
yolunuz	: yalnız(1/140)
yon-	: yontmak(30/59)
yoñsa	: yoksa(32/7)
yoñusa	: yok ise(38/16)
yoqarki	: yukardaki(29/65)
yoqoru	: yukarı(1/113)
yourd	: yoğurt(3/151)
yoyuk	: yayık(39/99)

yölyüelek	: yürüyerek(16/105)
yönen	: yönelen(28/42)
yörü-	: yürümek(29/65)
yörüyelek	: yürüyerek(4/143)
yūruz	: yağururuz(34/8)
yuuruz	: yağururuz(3/6)
yuqa	: yufka(52/2)
yuvlanacağ	: yuvarlanacak(38/33)
yūğūnū	: çukur(52/50)
yūñseklikte	: yükseklikte(19/242)
yūzūđ	: yüzük(31/70)
yūnis	: yunus(49/2)
yūñsek	: yüksek(21/39)
yūnūs	: yunus(45/1)
yürüzgāra	: rüzgāra(4/101)

Z

zabāda	: sabaha kadar(46/31)
zabālayın	: sabahleyin(2/50)
zabdı ğavi	: hafızası güçlü(19/255)
zahibine	: sahibine(28/169)
zahre	: zahire(25/18)
zamanarağ	: zamana kadar(35/70)
zatten	: zaten(2/35)
zatti	: zaten(19/11)
zaybı	: sahibi(19/114)
zebze	: sebze(5/125)
zedden	: zaten(5/13)

zellefli	: lezzetli(21/110)
zelvebağı	: koşumda öküzlerin boynuna takılan iri ağaç(20/136)
zelvi	: selvi(41/72)
zencir	: zincir(30/47)
zenđun	: zengin(1/19)
zen_alusa	: tutturursa(32/135)
zepze	: sebze(10/7)
zerhoş	: serhoş(2/67)
zeybedeş	: hiç yoktan, tesafüfen(62/44)
zeyin	: zihin(29/10)
zeytün	: zeytin(28/194)
zıķı ğonuşu	: ğüzel konuşur(59/17)
zıķı	: sıkı(18/20)
zincap	: sincap(29/145)
ziyarat	: arife ğunleri ve bayramlarda yapılan mezar ve türbe ziyaretlerine verilen ad.(56/59)
zobayyı ğaçu	: sabayı söndür(31/8)
zobu	: zabıt(1/55)
zonbaa	: kazana(2/70)
zümbüle	: sümbüle(28/272)

KAYNAKÇA

- A. Galip. (1943): *Mutâyebât-ı Türkiyye (Neşreden: Ercümend Muhip)*, İstanbul: Aydınlık Basımevi, 1.Baskı
- Acar, Hüsni. (1997): *Emir Hüsameddin Çoban Bey*, İstanbul: Rem Matbaacılık, 1.Baskı
- (2006): *Tarihte Kastamonu*, İstanbul: Çetin Matbaacılık, 2.Baskı
- Akman, Eyüp. (2004): “Divânü Lügat-it Türk ve Dede Korkut Kitabından Kastamonu Ağzına(Bazı Kelime ve Deyimlerin Kullanımı)”, *AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 23, s.7-16
- (2006): *Kastamonu Manileri*, Ankara: Gazi Kitabevi, 2. Baskı
- (2007): *Kastamonu Ninnileri ve Taş Bebek Efsanesi*, Ankara: Gazi Kitabevi, 1.Baskı
- Akyıldız, Recep. (2002): *İlimiz Kastamonu*, Ankara: Yeni Çizgi Yayınları, 1.Baskı
- Annemarie van Gabain. (1988): *Eski Türkçenin Grameri*, (Çeviren: Mehmet Akalın), Ankara: TDK Yayınları, 1.Baskı
- Ay, Özgür. (2004): “Türkiye Türkçesi Ağızlarında Fiil Çekiminde kullanılan Şahıs Ekleri Üzerine” *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri*, s.319-341
- Banguoğlu, Tahsin. (1963): “Türk Dillerinde Ön Vokallerin Düzleşmesi ve Karaimcenin Halicz-Luck Lehçesinde ö>e ve ü>i Değişmeleri”, *TDAY Belleten*, s.33-37
- (1974): *Türkçenin Grameri*, İstanbul: Baha Matbaası

- (1977): Anadolu ve Rumeli Ağızları, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, İstanbul: Dergâh Yayınları, Cilt 1, s.132-134
- Başkan, Özcan. (1970): “Türkiye Köy Adları Üzerine Bir Deneme”, *TDAY Belleten*, s.237-251
- Bayraktar, Fatma Fibel. (2000): *Kayseri Merkez İlçe Ağzı*, Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi
- Bilgin, Muhittin. (2002): *Anlamdan Anlatıma Türkçemiz*, Ankara :T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları
- Buran, Ahmet. (1996): *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hal) Ekleri*, Ankara: TDK Yayınları
- (1997): *Keban, Baskil ve Ağın Yöresi Ağızları*, Ankara: TDK Yayınları
- Caferoğlu, Ahmet. (1954): “Azerbaycan ve Anadolu Ağızlarındaki Moğolca Unsurlar”, *TDAY Belleten*, s.1-10
- (1955): “Anadolu Ağızlarındaki Metathèse Gelişmesi”, *TDAY Belleten*, s. 1-7
- (1958): ”Anadolu Ağızlarında İç Ses Ünsüz Benzeşmesi”, *TDAY Belleten*, s.1-11
- (1963): “Anadolu Ağızları Konson Değişmeleri”, *TDAY Belleten*, s.1-32
- (1964): “Anadolu ve Rumeli Ağızları Ünlü Değişmeleri”, *TDAY Belleten*, s.1-33
- (1994): *Anadolu Ağızlarından Toplamalar (Kastamonu, Çankırı, Çorum, Amasya, Niğde İlbaylıkları Ağızları, Kalaycı Argosu ve Geygelli Yörüklerinin Gizli Dili)*, Ankara: TDK Yayınları, 2.Baskı
- (1995): *Anadolu İlleri Ağızlarından Derlemeler (Van, Bitlis, Muş, Karaköse, Eskişehir, Bolu, ve Zonguldak İlleri Ağızları)*, Ankara: TDK Yayınları, 2.Baskı

- Cahen, Claude. (1979): *Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler*, (Çeviri: Berna Moran), İstanbul: E Yayınları
- Çağatay, Saadet. (1954): "Türkçede ñ~ğ Sesine Dair", *TDAY Belleten*, s.15-30
- Darkot, Besim. (1940): "Kastamonu Maddesi", *İslam Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, Cilt 6: 400
- Demir, Necati. (1996): "Ağız Araştırmalarında Kaynak Kişi Meselesi", 3. *Uluslararası Türk Dil Kurultayı*, s.285-293
- (1999): "Orta Karadeniz Ağızlarında Nazal N(ñ) Sesi" *TDAY Belleten*, s.51-58
- (2001): *Ordu İli ve Yöresi Ağızları*, Ankara: TDK Yayınları
- (2006): *Tokat İli ve Yöresi Ağızları*, Ankara: Gazi Kitabevi
- Demircan, Ömer. (1979): *Türkiye Türkçesi Ses Düzeni-Türkiye Türkçesinde Sesler*, Ankara: TDK Yayınları, 1.Baskı
- Develi, Hayati. (1996): Türkiye Türkçesinde İç Seste Ünsüz Benzeşmesi ve Yansızlaşma, 3. *Uluslararası Türk Dil Kurultayı*, s.298-302
- Develioğlu, Ferit. (1984): *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Aydın Kitabevi
- Duran, Suzan. (1956): "Türkçede Cihet ve Mekan Gösteren Ek ve Sözler", *TDAY Belleten*, s.1-110
- Eckmann, J. (1955): "Türkçede d, t ve n Seslerinin Türemesi", *TDAY Belleten*, s.11-22
- (1964): "Memlûk Kıpçakçasının Oğuzcalaşmasına Dair", *TDAY Belleten*, s.35-41
- Eker, Süer. (2003): *Çağdaş Türk Dili*, Ankara: Grafiker Yayınları, 1.Baskı
- (2005): *Çağdaş Türk Dili*, Ankara: *Grafiker Yayınları*, 2. Baskı

- Ercilasun, Ahmet Bican. (1983): *Kars İli Ağızları*, Ankara: TDK Yayınları

 (1996): *Örneklerle Bugünkü Türk Alfabeleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- Erdoğan, Ata. (1991): *Kastamonu Folklorü I*, Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1.Baskı

 (1993): *Kastamonu Folklorü II*, Ankara: Yıldız Matbaacılık, 1.Baskı
- Eren, M.Emin. (1997): *Zonguldak-Bartın-Karabük İlleri Ağızları*, Ankara: TDK Yayınları
- Ergin, Muharrem. (1999): *Türk Dili*, İstanbul: Bayrak Yayınları
- Eren, Hasan. (1953): "Türk Dillerinde Metathese", *TDAY Belleten*, s.161-179

 (1959): "Türkçede -MM->-MB- dissimilationu", *TDAY Belleten*, s.95-103

 (1972): "Evliya Çelebi ve Anadolu Ağızları", *I.Türk Dili Bilimsel Kurultay Bildirileri*, s.113-119
- Ergin, Muharrem. (1981): *Azeri Türkçesi*, İstanbul: Ebru Yayınları, 2.Baskı
- Erimer, Kayahan. (1970): "Anadolu ve Rumeli Ağızları Üzerinde Bir Bibliyografya Denemesi", *TDAY Belleten*: 211-236
- Erten, Münir. (1994): *Diyarbakır Ağzı*, Ankara: TDK Yayınları
- Gemalmaz, Efrasiyap. (1978): *Erzurum İli Ağızları I-II-III*, Ankara: TDK Yayınları
- Gökoğlu, Ahmet. (1952): *Paphlagonia Gayri Menkul Eserleri ve Arkeolojisi*, C:1, Kastamonu: Doğrusöz Matbaası, 1.Baskı

 (1966): "Kastamonu Yemekleri", *Türk Edebiyatı Dergisi*, Cilt X, s.101-109
- Gülensoy, Tuncer. (1972): "24 Oğuz Boyunun Anadoludaki İzleri", *Türk Halbilim Araştırmaları Yıllığı*, Ankara, s.73

 (1984): "Karadeniz Bölgesi Ağızları Üzerine", *Birinci Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri*, s.43-53

- (1984): “Rumeli Ağızlarının Ses Bilgisi Üzerine Bir Deneme”, *TDAY Belleten*, s.87-147
- (1988): *Kütahya ve Yöresi Ağızları*, Ankara: TDK Yayınları, 1.Baskı
- (1995): *Türkçe El Kitabı*, Kayseri: Bizim Gençlik Yayınları
- Gülensoy, Tuncer-Alkaya, E.(2003): *Türkiye Türkçesi Ağızları Bibliyografyası*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2.Baskı
- Gülsevin, Gürer. (2002): *Uşak İli Ağızları*, Ankara: TDK Yayınları
- Günay, Turgut. (2003): *Rize İli Ağızları*, Ankara: TDK Yayınları
- Güngör, M.Nasıh (1944): *Kastamonu Ninnileri*, Kastamonu: Kral Matbaası, 1. Baskı
- Güngör,M.Nasıh-Ozanoğlu,İ.(1939): *Kastamonu Bilmeceleri*, İzmir: Ticaret Basımevi, 1.Baskı
- Hacıeminoğlu, Necmettin. (1991): *Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- (1992): *Türk Dilinde Edatlar*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
- Hazal, G. (1963):“Rumeli Ağızları Tarihinin İki Kaynağı Üzerine”, *TDAY Belleten*, s.117-120
- Huart, C. (1921): “Un Commantaire du Quran en dialecte turc de Qastamouni”, *JA, 2. Seri, XVIII*, s.161-216
- İmer, Kamile. (1998): “Batı Anadolu Ağızları Üzerine Gözlemler”, *Doğan Aksan Armağanı*, AÜ DTCF Yayınları, No:366, s.85
- İnan, Abdülkadir. (1965): “Kazak ve Kırgız Yazı Dillerinde Dudak Benzeşmesi (Labial Atraksiyon) Meselesi”, *TDAY Belleten*, s.67-76
- Kalay, Emin. (1998): *Edirne İli Ağızları*, Ankara:TDK Yayınları, 1.Baskı
- Kankal, Ahmet. (2004): *Türkmen'in Kaidesi Kastamonu(XV-XVIII. Yüzyıllar Arası Şehir Hayatı)*, Ankara: Zafer Matbaası, 1.Baskı

- Karahan, Leylâ. (1992): “Anadolu Ağızlarını Sınıflandırmada Kullanılabilecek Bazı Ölçüler”, *Uluslararası Türk Dil Kongresi Bildirileri*, s.637-640
- (1996): *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, Ankara: TDK Yayınları, 1. Baskı
- Karamanlıoğlu, Ali F. (1962): “Kıpçaklar ve Kıpçak Türkçesi”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, XII, s.181
- Kırbaç, Selçuk. (2006): Etimolojiye “Metatez”le Yaklaşım ve “Kırbaç” Kelimesinin Etimolojisi” *İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Cilt: XXXIV, s.91-101
- Kırzıoğlu, Fahrettin. (1992): *Kıpçaklar*, Ankara: TTK Yayınları, 2.Baskı
- Komisyon. (1967): *Kastamonu İl Yıllığı*, Ankara: Ulusal Basımevi, 1. Baskı
- Komisyon. (1973): *Kastamonu İl Yıllığı*, Ankara: Yarıaçık Cezaevi Matbaası, 1.Baskı
- Korkmaz, Zeynep. (1953): “Batı Anadolu Ağızlarında Asli Vokal Uzunlukları Hakkında”, *TDAY Belleten*: 197-203
- (1961): “Türkçede ok/ök Kuvvetlendirme Edatı Üzerine”, *TDAY Belleten*, s.13
- (1961): “uçun/üçün/için vb. Çekim Edatları Üzerine”, *TDAY Belleten*, s.31-35
- (1964): “Bartın ve Yöresi Ağızları Üzerine”, *Türkoloji Dergisi*, Cilt I, s.103-1041
- (1964): “Eski Anadolu Türkçesindeki –van/ -ven, -vuz/-vüz Kişi ve Bildirme Eklerinin Anadolu Ağızlarındaki Kalıntıları”, *TDAY Belleten*, s.43-65
- (1965): “Bartın ve Yöresi Ağızlarındaki Lehçe Tabakalaşması”, *Türkoloji Dergisi*, Cilt II, s.265
- (1971): “Anadolu Ağızlarının Etnik Yapı İle İlişkisi Sorunu”, *TDAY Belleten*, s.21-23
- (1972): “Eski Türkçedeki Oğuzca Belirtiler”, *I.Türk Dili Bilimsel Kurultay Bildirileri*, s.433-446

- (1984): “Türkçede -°n Zarf-Fiil Eki ile –pan/-pen Eki ve Türemeleri”, *TDAY Belleten*, s.155-165
- (1994): *Nevşehir ve Yöresi Ağızları*, Ankara: TDK Yayınları, 1.Baskı
- (1994): *Bartın ve Yöresi Ağızları*, Ankara: TDK Yayınları
- (1994): *Güney-Batı Anadolu Ağızları*, Ankara: TDK Yayınları
- (2003): *Türkiye Türkçesi Şekil Bilgisi*, Ankara: TDK Yayınları
- (2007): *Grammer Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları
- Kökten, İ.Kılıç. (1944): “Orta, Doğu ve Kuzey Anadolu’da Yapılan Tarih Öncesi Araştırmaları” *TTK Belleten*, s.659-680
- Türk Dil Kurumu. (1963-1977): *Tarama Sözlüğü C.I-VII*, Ankara: TDK Yayınları
- Türk Dil Kurumu. (1963-1982): *Derleme Sözlüğü C.I-XII*, Ankara: TDK Yayınları
- Türk Dil Kurumu. (1988): *Türkçe Sözlük I-II*, Ankara: TDK Yayınları, 8.Baskı
- Türk Dil Kurumu. (2004): *Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler I-II*, Ankara: TDK Yayınları, 3.Baskı
- Türk Dil Kurumu. (2005): *Yazım Kılâvuzu*, Ankara: TDK Yayınları, 24.Baskı
- Olçay, Selahattin. (1995): *Doğu Trakya Yerli Ağzı*, Ankara:TDK Yayınları
- Ozanoğlu, İhsan. (1952): *Kastamonu Kütüğü*, İstanbul: Şirketi Mürettibiye Basımevi, 1. Baskı
- (1958): *Turistik Kastamonu*, Kastamonu:Doğrusöz Matbaası, 1.Baskı

- Öner, Mustafa. (1998): *Bugünkü Kıpçak Türkçesi*, Ankara: TDK Yayınları
- Özcelik, Sadettin. (1997): *Urfa Merkez Ağzı*, Ankara: TDK Yayınları
- S. Goldstein, Kenneth. (1977): *Sahada Folklor Derleme Metotları*, (Çeviren: Prof. Dr. Ahmet E. Uysal), Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1. Baskı
- Sağır, Mukim. (1995): *Erzincan ve Yöresi Ağzıları*, Ankara: TDK Yayınları
- (1995): "Anadolu Ağızlarında Ünlüler", *TDAY Bellekten*, s.377-390
- (1995): "Anadolu Ağızlarında Ünsüzler", *TDAY Bellekten*, s.391-409
- Sümer, Faruk. (1980): *Oğuzlar*, İstanbul: Ana Yayınları, 3.Baskı
- Şahingöz, Mehmet. (1988): "Millî Mücadelede Kastamonu", *Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu Tebliğler*, s.133-143
- Tekin, Talat. (1995): *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*, Ankara: Simurg Yayınları
- Tietze, Andreas. (1999): *Anadolu Türkçesindeki Yunanca, İslavca, Arapça ve Farsça Ödünçlemeler Sözlüğü* (Derleyen: Mehmet Ölmez), İstanbul: Simurg Yayınları, 1.Baskı
- Timurtaş, Faruk Kadri. (1981): *Eski Türkiye Türkçesi*, İstanbul: İÜ Edebiyat Fakültesi Yayınları
- Toparlı, Recep - Çöğenli, M.Sadi; Yanık, Nevzat H. (1999): *El-Kavânînü'l-Küllîye Li-Zabti'l- Lügati't-Türkiyye*, Ankara: TDK Yayınları
- Tosunoğlu, Ayşe. (1993): *Tapu Tahrir Defterlerine Göre XVI. Yüzyılda Kastamonu Sancağı*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi

- Turan, Refik. (1988): “Selçuklular Döneminde Kastamonu”, *Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu Tebliğler*, s.1-6
- (2000): “Kastamonu’nun Türkler Tarafından Fethi ve İskânı”, *I. Kastamonu Kültür Semp. Bildirileri*, s.1-2.
- Üstüner, Ahad. (2000): *Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri*, Ankara: TDK Yayınları, 1.Baskı
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (1937): *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*, Ankara: TTK Yayınları
- Yakupoğlu, Cevdet (2000): “Candar-oğulları Döneminde Kastamonu’da İçtimaî ve İktisadî Hayat”, *I. Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri*, s.55-80
- Yaman, Talat Mümtaz. (1935): *Kastamonu Tarihi I (15.Asrın Sonlarına Kadar)*, Kastamonu: Kastamonu Halkevi Yayınları
- Yavuz, Orhan. (1991): “Türkçede Kapalı e”, *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, Sayı 6, s.271-306
- Yazar, İlyas. (2003): “Araç Yöresi Manileri”, *II. Kastamonu Kültür Semp. Bildirileri*, s.317-321
- Yılmaz, Mehmet S. (2004): *Kastamonu’da Nevruz*, Ankara: Beril Ajans, 1.Baskı
- Yücel, Yaşar. (1991): *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar I-II*, Ankara: TTK Yayınları, 2.Baskı